

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOZOFICKÁ

RIGORÓZNÍ PRÁCE

2009

Mgr. Jan JÍLEK

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

**BRONZOVÉ NÁDOBY Z DOBY ŘÍMSKÉ NA MORAVĚ A
NADDUNAJSKÉ ČÁSTÍ DOLNÍHO RAKOUSKA**

Mgr. Jan Jílek

Rigorózní práce

2009

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.
V Pardubicích dne 7. 9. 2009

Mgr. J. Jílek

ANOTACE

Od posledního komplexního zpracování římských bronzových nádob na Moravě a na území naddunajské části Dolního Rakouska od J. Tejrala uplynulo 42 let. Současný stav je obohacen o exempláře bronzových nádob z královského hrobu v Mušově, okr. Břeclav a o v předběžných zprávách zmíněných bronzových nádobách ze žárového pohřebiště v Modřicích, okr. Brno-venkov. Většina získaných kusů pochází ze žárových pohřebišť nebo jednotlivých žárových hrobů např. Velatice, Mikulov, Velké Hostěrádky, Šitbořice, Modřice, Mannersdorf a. d. March, Mistelbach. Z moravského prostředí dominuje soubor z královského hrobu v Mušově. Z bronzových nádob z kostrových hrobů uveďme pánve typu Eggers 140/142 z Blučiny a Ladne. Z mladší doby římské pochází nález bronzové konvice typu Bolla 1b z Horních Dunajovic, který pravděpodobně pochází z kostrového hrobu. Předměty z hromadných nálezů z germánských zemnic byly uloženy ve vědrech typu Eggers 40 z Blučiny a pozdním vědru typu Eggers 41 z Mušova (U sv. Jana).

Klíčová slova: bronzové římské nádoby, Morava, naddunajská část Dolního Rakouska, doba římská, římsko-germánské kontakty, chronologie, germánská sídliště, hroby

SUMMARY

The last complex study of bronze Roman vessels in Moravia and eastern part of Lower Austria was carried out by J. Tejral 42 years ago. The current situation now includes specimen of bronze vessels from a princely grave in Mušov in the Břeclav district as well as bronze vessels from a cremation burial ground in Modřice in the greater Brno district mentioned in preliminary reports. Most of the gathered items have been collected from cremation burial grounds or individual cremation graves, e.g. Velatice, Mikulov, Velké Hostěrádky, Šitbořice, Modřice, Mannersdorf a.M, Mistelbach. The contents of the princely grave in Mušov are by far the most important in the Moravian area. Bronze vessels from inhumation graves in Blučina and Ladná, particularly the saucepans of the Eggers 140/142 type, should also be mentioned. The find of a bronze kettle of the Bolla 1b type from Horní Dunajovice in the Znojmo district probably comes from a Late Roman Period inhumation grave. Items from hoards found in Germanic dugouts were put into an Eggers 40 type bucket in Blučina and into a late Eggers 41 type bucket in Mušov (U sv. Jana).

Key words: bronze Roman vessels, Moravia, Lower Austria, Roman Period, Roman-Germanic relation, chronology, Germanic settlement, graves

Obsah

| | |
|---|-----------|
| 1. PŘEDMLUVA | 10 |
| 2. ÚVOD..... | 12 |
| 3. METODIKA..... | 14 |
| 3.1. Bronzové nádoby jako homogenní celek?..... | 14 |
| 3.2. Problém „krátké“ a „dlouhé“ chronologie bronzových nádob..... | 17 |
| 3.3. Ke stavu poznání výrobních oblastí bronzových nádob..... | 19 |
| 4. NÁLEZOVÉ KONTEXTY MORAVSKÝCH A NADDUNAJSKO DOLNORAKOUSKÝCH BRONZOVÝCH NÁDOB | 22 |
| 4.1. Depoty | 22 |
| 4.1.1. Depoty (?) ze Žárovic a Uherského Hradiště-Starého Města | 23 |
| 4.2. Nálezy získané z vodních toků | 24 |
| 4.3. Hrobové nálezy..... | 24 |
| 4.3.1. Žárové hroby | 24 |
| 4.3.2. Kostrové hroby..... | 26 |
| 4.4. Sídlištní nálezy | 27 |
| 5. ANALÝZA BRONZOVÝCH NÁDOB, TYPOLOGIE, CHRONOLOGIE, ROZŠÍŘENÍ | 29 |
| 5.1. Kotle..... | 29 |
| 5.1.1. Polokulovitý kotel typu E 8..... | 29 |
| 5.1.2. Časný westlandský kotel typu E 12..... | 33 |
| 5.1.3. Westlandský polokulovitý kotel typu NE 3 | 35 |
| 5.1.4. Mušovský honosný kotel s bustami Germánů..... | 37 |
| 5.1.5. Nález řetězu a závěsu kotle z Hanřthalu | 39 |
| 5.2. Vědra..... | 40 |
| 5.2.1. Östlandská soudkovitá vědra typu E 39-42..... | 40 |
| 5.2.2. Situlovitá vědra s maskovitými atašemi typu E 24 | 44 |
| 5.2.3. Vědro typu E 26 (typ Hagenow) | 50 |
| 5.2.4. Situlovitá a dvojkonická vědra s maskovitými atašemi typu E 25/26 a E 27/28..... | 51 |
| 5.2.5. Žlábkovaná vědra typu E 44-49 | 57 |
| 5.3. Mísy..... | 63 |
| 5.3.1. Mísa s omegovitými držadly typu E 99-100 | 63 |
| 5.3.2. Mísa s pohyblivými držadly typu E 92 (typ Poggendorf) | 65 |
| 5.3.3. Mísa typu E 70 | 66 |
| 5.3.4. Cylindrické mísy s konickou spodní částí a vyhnutým horizontálním okrajem..... | 67 |
| 5.3.5. Mísy s horizontální rukojetí typu E 154-155..... | 68 |
| 5.3.6. Mísa se závěsnými kruhy typu E 83..... | 69 |

| | |
|--|------------|
| 5.4. Konvice | 71 |
| 5.4.1. Konvice s trojlístkovitým ústím typu E 124-125 | 71 |
| 5.4.2. Konvice s úzkým hrdlem typu Radnóti 71 | 74 |
| 5.4.3. Konvice s dvojlístkovitým ústím typu Tassinari D1110/D2111c | 76 |
| 5.4.4. Džbánek s antropomorfním obloukovitě vyhnutým držadlem | 77 |
| 5.4.5. Džbán s uchem zdobený ataší v podobě lidské nohy typu Boesterd 288 | 77 |
| 5.4.6. Členěný džbán typu Radnóti 77/ND3 | 78 |
| 5.4.7. Konvice typu Bolla 1b | 80 |
| 5.4.8. Konvice typu Tassinari E5200/E5300..... | 81 |
| 5.5. Soupravy naběraček a cedníků | 83 |
| 5.5.1. Soupravy naběraček a cedníků s plochou rukojetí typu E 160 a E 161 | 83 |
| 5.5.2. Soupravy naběraček a cedníků s úzkou rukojetí typu E 162 | 87 |
| 5.6. Pánve | 91 |
| 5.6.1. Pánev typu E 131 s rukojetí zakončenou kachními hlavičkami | 91 |
| 5.6.2. Pánev typu E 151 (typ Trau) | 94 |
| 5.6.3. Pánev typu E 137-138 s rukojetí zakončenou kruhovým terčem s půlměsícovitým otvorem..... | 95 |
| 5.6.4. Pánev typu E 140/142 a E 139/142 s rukojetí zakončenou kruhovým terčem s kruhovým otvorem | 99 |
| 5.6.5. Pánev typu E 144 s rukojetí zakončenou kruhovým terčem s kruhovým otvorem (typ Gödåker)..... | 104 |
| 5.7. Balsamaria | 107 |
| 5.7.1. Balsamarium typu Radnóti 84..... | 107 |
| 5.7.2. Balsamarium typu Szabó 11..... | 109 |
| 5.8. Pyxidy | 112 |
| 5.8.1. Pyxis z Mistelbachu | 112 |
| 5.9. Problematické nálezy | 113 |
| 5.9.1. Závěsné poutko z Mušova..... | 113 |
| 5.9.2. Fragment koncového terče pánve z hrobu č. 8 v Šitbořicích..... | 113 |
| 5.9.3. Žárový hrob z Vracova..... | 114 |
| 5.9.4. Zlomek talíře E 119 (?) ze žárového hrobu č. 52 ve Velkých Hostěrádkách | 114 |
| 6. PŘÍSUN BRONZOVÉHO NÁDOBÍ NA MORAVU A DO NADDUNAJSKÉ ČÁSTI DOLNÍHO RAKOUSKA | 115 |
| 6.1. Období pozdně tiberiovské-claudiovské (14-54 n. l.)..... | 115 |
| 6.2. Období neronsko-flaviovské (54-96/100 n. l.) | 116 |
| 6.3. Období traianovsko-hadriánské (98/100–138) a časně antoninské (138 -161)..... | 120 |
| 6.4. Období pozdně antoninské (161-192/200)..... | 121 |
| 6.5. Mladší – pozdní doba římská a počátek stěhování národů (200 – 410)..... | 122 |
| 7. FENOMÉN DĚDĚNÍ BRONZOVÝCH NÁDOB A JEHO DOKLADY NA SLEDOVANÉM ÚZEMÍ | 123 |
| 7.1. Soubor ze Schwechatu | 123 |
| 7.2. Mušovský královský hrob | 124 |
| 8. CHRONOLOGICKÁ CITLIVOST JEDNOTLIVÝCH TYPŮ NA SLEDOVANÉM ÚZEMÍ | 125 |

| | |
|---|------------|
| 9. ZÁVĚR..... | 126 |
| 10. KATALOG BRONZOVÝCH NÁDOB Z DOBY ŘÍMSKÉ NA MORAVĚ A V NADDUNAJSKÉ ČÁSTI DOLNÍHO RAKOUSKA..... | 128 |
| 10.1. Morava..... | 129 |
| 10.2. Naddunajská část Dolního Rakouska | 175 |
| 11. APENDIX 1. SOUBOR ANTICKÝCH KOVOVÝCH NÁDOB Z MUZEA KROMĚŘÍŽSKA V KROMĚŘÍŽI | 202 |
| 12. LITERATURA | 205 |
| 13. SEZNAM ZKRATEK..... | 233 |
| 14. SEZNAM VYOBRAZENÍ A MAP | 235 |
| 15. SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK | 239 |
| 16. OBRAZOVÁ PŘÍLOHA..... | 240 |

„Zu so einem guten Abend gehörten nicht nur gutes Getränk, guter Wein und gute Speisen, sondern auch schönes Tafelgeschirr“ (BOUZEK 1984, 62).

1. PŘEDMLUVA

Předkládaná práce navazuje na magisterskou diplomovou práci s názvem: Bronzové nádoby ze starší doby římské na území Moravy a naddunajské části Dolního Rakouska. Na rozdíl od předešlé práce však pojednává o bronzových nádobách z celé doby římské. Navíc je zde připojena i kapitola o souboru nádob z muzea Kroměřížska v Kroměříži. Práce je rovněž obohacena o novou literaturu a o podněty, které autor obdržel z odborných posudků na svou magisterskou práci a z četných konzultací. Rozšíření soupisu literatury, jakož i poznání studijního materiálu, bylo umožněno pomocí řady studijních cest (Řím, Vídeň, Praha, Kroměříž), které byly hrazeny z doktorandského grantu č. 404/05/H527.

Než zahájím vlastní pojednání o bronzové toreutice z území Moravy a naddunajské části Dolního Rakouska, připojím několik důležitých poděkování. Příprava magisterské práce spolu s navazujícím dílem a vlastní studium literatury a materiálu zaměstnávalo mou mysl po dobu 5 let. Během tohoto období se mi dostávalo cenných a podnětných rad od doc. PhDr. J. Tejrala, DrSc. a doc. PhDr. E. Kazdové, CSc., proto především jim patří mé díky. Doc. PhDr. J. Tejralovi, DrSc. děkuji dále za poskytnutí bohaté literatury k vybranému tématu. Paní doc. PhDr. E. Kazdové, CSc. bych rovněž opakovaně poděkoval za zapůjčení nepublikovaných fragmentů bronzové toreutiky z rozrušených hrobů ve Šitbořicích a za vytvoření příjemného pracovního prostředí na Ústavu archeologie a muzeologie.

Na tomto místě stojí rovněž za připomenutí poděkování za konzultace, kterých se mi dostávalo od badatelů Doc. PhDr. E. Droberjara, Dr. a Mgr. M. Janča. PhDr. V. Vokolkovi vděčím za informace týkající se souboru ze Starého Města a také za kresby nádob obsažených v této kolekci. Dále nesmím opomenout PhDr. O. Šeda, Ph.D., kterému mnoho vděčím za obohacující diskuze v knihovně Archeologického ústavu AV ČR, a PhDr. J. Čižmářovou, která mi zpřístupnila studované památky ze sbírek MZM. Za zpřístupnění nálezového fondu z Nedakonic, Mikulova, Kroměříže a Moravského Krumlova patří dík rovněž Mgr. M. Vaškových a Mgr. D. Menouškové ze Slováckého muzea v Uherském Hradišti, Mgr. B. Komoróczimu, Ph.D. z Archeologického ústavu AV ČR, Brno, Mgr. H. Chýbové z Muzea Kroměřížska v Kroměříži, Ing. Z. Kreibichové z Národního muzea. Můj dík patří rovněž rodičům, kteří mně svou podporou připravili dobré podmínky ke studiu vybrané problematiky. Důležité poděkování patří také Janě Jílkové, která se mnou měla „trpělivost“ při psaní práce a výrazně pomohla k vytvoření dobrého pracovního zázemí.

Při nutné revizi myšlenkových konstrukcí, týkajících se bronzové toreutiky a s ní se pojící problematiky germánských elit, jsem narážel na celou řadu problémů. Domnívám se, že

ke zde předkládaným řešením by obtížně došlo bez hodnotných a často bouřlivých diskuzí, které jsem vedl se vzácným kamarádem a kolegou D. Kalhousem, jehož skeptický přístup pomáhal držet některé mé úsudky jaksi na půli cesty mezi barvitou fantazií a řádnou hypotézou. Nesmím opomenout kamárada a kolegu M. Vokáče, díky němuž byl rozhojněn nálezový fond studovaných artefaktů, a to především ze sídlištního prostředí. Poděkování patří také všem účastníkům měsíčních „římských setkání“, jakož i členům pravidelných úterních historických sezení. Tato setkání mi opakovaně poskytovala tolik nutnou energii k důsledné práci. Můj dík náleží dále PhDr. Kotyzové, která podrobila mou práci důkladné jazykové korektuře. Uvědomuji si, že bych měl jistě poděkovat ještě mnohem více lidem, se kterými jsem komunikoval během psaní této práce a kteří mi poskytovali „dobré a klidné zázemí“.

V Brně a Pardubicích 2006-2009

2. ÚVOD

Zdá-li se něco nezdolné právě tobě, z toho ještě nesud, že je to nad lidskou možností; spíše však, je-li něco člověku přiměřené a možné, pokládej to za dosažitelné i pro sebe!

(Marcus Aurelius Antoninus, Hovory k sobě, VI. 19)¹

Téma, jímž jsme se zabývali v naší diplomové práci a na než navazujeme v práci rigorosní, již v roce 1967 důkladně zpracoval J. Tejral. Jednalo se však o starší dobu římskou. Od tohoto prvního zpracování došlo k rozhojnění nálezového fondu, a to jak na Moravě, tak v naddunajské části Dolního Rakouska (map. 1). Jedním z našich cílů je tedy postihnout všechny nálezy bronzových nádob z doby římské (první desetiletí n. l. až rok 380). Důležitou prioritou naší práce je rovněž vytvoření kvalitního a obsáhlého katalogu s dostupnou literaturou k vybraným lokalitám.

Studovaný materiál zařadíme do používaných typologických systémů, kromě nejvíce rozšířeného Eggersova třídění (1951) (obr. 1-12) budeme používat klasifikaci A. Rádného (1938) (obr. 14-15), V. B. A. Raeva (1978; 1986), H. U. Nubera (1972), R. Petrovského (1993), K. Szábo (1984) (obr. 19), M. H. P. den Boesterd (1956), S. Tassinari (1993) (obr. 16-18) a také třídění, které vytyčili manželé Künzlovovi (1993) pro alamanskou kořist z Neupotz (obr. 13).

Před námi spočívající nálezy pocházejí z různých druhů archeologických kontextů (sídliště, pohřebiště, rozrušené hroby, nálezy získané povrchovou prospekci, depoty). Jedním z našich cílů tedy bude rovněž obecné zhodnocení těchto nálezových prostředí, známých ze středodunajského barbarika.

Naši pozornost zaměříme také na chronologii bronzových nádob. Půjde nám zvláště o prověření tzv. dvojité chronologie, jak o ní pojednali J. Kunow (1983 15-17), U. Lund Hansen (1987, 161-163) a S. Berke (1990). S problémem tzv. dvojité chronologie se úzce pojí otázka dědění bronzových nádob. Prověření tohoto komplikovaného fenoménu bude patřit k našim hlavním zájmům. Na tomto místě je vhodné poznamenat, že nebudeme sledovat pouze kombinace jednotlivých inventářů u tzv. knížecích hrobů, ale i u bohatších pohřbů žárových, vybavených bronzovou toreutikou. K ověření chronologické citlivosti bronzových nádob nám kromě přesně datované, drobné kovové industrie (římské i germánské) poslouží zejména materiál z území římského impéria. Zde máme na mysli památky nalezené jak v tzv. „Angstdepotech“, známých nejen ze 3. století, tak v destrukčních vrstvách a vybraných

¹ Přeložil R. Kuthan (1975).

hrobech z doby markomanských válek². Srovnávacím postupem budeme tedy hodnotit jednotlivé nálezné celky, k tomu však dodáváme, že každý takovýto proces ponese i přes naši nejvyšší ostražitost jakýsi „cejch“ interpretace, protože se domníváme, že jakákoliv předem promyšlená práce s archeologickými prameny je již touto stopou poznamenána.

Náš zájem obrátíme samozřejmě také na myšlenková schémata týkající se „importu“ bronzové toreutiky na vytyčené území. Pokusíme se tedy vysledovat jednotlivé dějinné úseky, v nichž bronzové nádoby spolu s dalšími římskými výrobky „proudily“ na Moravu a do naddunajské části Dolního Rakouska. V nedávné době jsme zaznamenali v odborném tisku zveřejnění nového názoru na přísun a výskyt římských výrobků v barbariku (ERDRICH 2001). Tato nová myšlenková konstrukce nalezla odezvu i v českých zemích (JANČO 2003). Jsme tak svědky pomyslného střetu dvou paradigmat. V obou koncepcích hraje bronzová toreutika významnou roli. Pokládáme tedy za nutné na sledovaných artefaktech pokud možno prověřit oba metodické přístupy.

Poněkud stranou domácího bádání stály otázky týkající se výzdobných prvků aplikovaných na bronzové toreutice. Výjimku v tomto směru představují zajímavé studie z pera J. Bouzka (1974; 1977; 1984; 2000a; 2000b) a J. Frela (1993). Zhodnocení dekoru i jeho interpretace patří rovněž k našim záměrům. Tato analýza pravděpodobně neposkytne přesné chronologické informace, ale poukáže na módní trendy sledovatelné na území římské říše. Jistě bude zajímavé sledování dekoru použitého na bronzové toreutice a jeho srovnání s vysokým uměním řecko-římským. Za přitažlivé rovněž považujeme vysledování vztahů mezi dekorem stříbrných a bronzových nádob.

Ve své práci také zhodnotíme památky, které pochází ze sbírky J. Slováka, jež je nyní uložena v Muzeu Kroměřížska v Kroměříži. Tyto památky nebyly zatím až na ojedinělé příklady (BOUZEK 1975) podrobně zpracovány a ačkoliv postrádají nálezové okolnosti, zaslouží si plně naši pozornost-poslouží totiž jako vhodný srovnávací materiál.

Odpovědi na výše uvedené otázky naší práce nebude vždy možné jednoznačně nalézt. A tak je třeba pracovat se získanými závěry spíše jako s pouhými myšlenkovými hrami než jako s jakousi „absolutní pravdou“. Na tomto místě je také záhodno podotknout, že při rekonstrukci již mrtvé kultury nám ani archeologické prameny neposkytují více prostoru.

² Tak jak o nich naposledy pojednal T. Fischer (1994; 1999).

3. METODIKA

V tomto oddíle poukážeme na „těžkosti“ tradičně se pojící se zpracováním kovové třeutiky.

3.1. Bronzové nádoby jako homogenní celek?

Při hodnocení římské třeutiky místy narážíme na komplikace týkající se konstrukční kompaktnosti nádoby jako celku. Jak dokládají četné příklady, nemusí být nádoba vždy „složena“ z typologicky homogenních komponentů. S tímto jevem se skoro pravidelně setkáváme u stříbrné třeutiky (KÜNZL 2000b, 610-614; JÍLEK 2004, 9). Známe však i takové exempláře patřící k bronzové třeutice. Jak tedy hodnotit takto složité artefakty? Určitým východiskem je analýza jednotlivých konstrukčních částí nádoby³. Používání typologicky mladších dělů bronzových nádob k doplnění starých tvarů se vši pravděpodobností docházelo zejména z důvodu opravy artefaktu. Avšak vzácně lze vysledovat i pohnutky estetické nebo snad i symbolické.

V moravském nálezovém fondu pozorujeme tuto typologicko-stylovou nejednotnost pouze na vybraných nádobách. Máme zde především na mysli nálezy z královského mušovského hrobu (situlovité vědro s obličejovými atašemi, honosný kotel s bustami Germánů, mísa typu E 70.) (TEJRAL 1992; KÜNZL 2000b, 608, 609; KÜNZL – KÜNZL 2002a, 357).

Podobné tendence registrujeme na vědru typu E 19 z bohatého hrobu z Hoby, které je vybaveno maskovitými atašemi, jež patří do skupiny ataší ojedinělých forem (podobně jako např. ataše z Mušova a Dobřichova-Piřhory hrob V) (POULSEN 1977, 53, Abb. 56-57).

Rovněž české prostředí poskytuje zajímavý doklad popisovaných aktivit. V inventáři bohatého hrobu z Prahy-Bubence (1948) (NOVOTNÝ 1949, 54; týž 1955, 238; KARASOVÁ 1998, 38) nalezneme mísu s horizontální rukojetí typu E 154/155, na jejíž vnější stěně naproti držadlu je připevněno kování s poutkem. Aplikace ve tvaru ležícího psa⁴ byla vyhotovena v hrubém stylu⁵, který neodpovídá celkovému rázu mísy. Jisté je, že pro svou zřetelnou odlišnost nejsou obě složky ze stejné dílny. U této památky je tedy zřejmé, že ke složení dvou

³ Jednotlivými částmi rozumíme: vlastní nádobu, držadlo, nožky, ataše - pokud jsou zastoupeny.

⁴ Podobná ataše, která měla znázorňovat medvěda, byla nalezena v časně římském táboře v Haltern (STUPPERICH 1991, 169, Abb. 3).

⁵ B. Novotný a později Z. Karasová upozornili na možný barbarský původ tohoto doplňku, což se na základě nálezu podobného kusu z Haltern (STUPPERICH 1991, 169, Abb. 3) zdá nyní již jako zcela nepravděpodobné.

nestejnorodých kusů došlo spíše z důvodu opravy artefaktu⁶.

Z provinciálního prostředí pochází mnoho dokladů opravování bronzových nádob novými součástmi. „Vylepšování“ starších konví s úzkým hrdlem novými uchy dokládá A. Radnóti (1957, 199-200; 1960, 111-114) několika příklady z provincie Pannonie. Obdobně byly nově kompletovány plechové džbány (džbány galského typu) typu E 128, u nichž docházelo k častému poškození (KÜNZL 2000b, 607, 608). Tyto aktivity lze spatřit i na plechové konvici z Horních Dunajovic, která má reparované ústí (DOSTÁL 1950, 73-84 Abb. 2: 1). Jako dobrý doklad častých oprav bronzových nádob může posloužit také vědro typu E 36 vytažené z Rýna nedaleko Speyeru (TOEPFER 1940, 29-31, Abb. 2, 3). Na nádobě byly doloženy opravy atáže a výměna podstav. Reparování jakož i využívání chronologicky starších částí nádob lze doložit i v časně byzantském období. Tyto postupy je možné vysledovat na artefaktech uložených v depotu ze Stare Zagory (ant. Beroe), kde byly raně středověké památky doplněny o římská držadla (ČOLAKOV – ILIEVA 2005, 54, 64, Taf. I).

Jak nám tedy znalost tohoto fenoménu může pomoci při chronologickém začlenění takto „postižených“ kusů? Ve většině případů ukazují reparace na dlouhé používání nádob⁷, nebo – podle hypotézy H. Dreschera – lze z četných oprav vyvodit časté používání nádob v domácnosti (citováno podle KÜNZL 2000b, 607). Drescherovu interpretaci lze nejspíše přijmout u kuchyňských nádob⁸, které byly pravděpodobně v denním užívání.

Nyní se tedy před námi rozkládá „nebezpečně“ široké interpretační pole. Domníváme se, že vlastní výpovědní hodnota archeologických pramenů je v tomto případě dosti omezená. Pokud tedy přijmeme tento předpoklad, lze snad pouze nabídnout jednotlivé hypotézy-řešení.

Zdá se nám pravděpodobné, že například i antikvární kusy augustovského stáří mohly být v provinciálním prostředí uchovávány a děděny. Jistým oprávněním takového postupu mohla být jejich umělecká hodnota. Po jejich opotřebování si lze představit, že byly doplněny typologicky pokročilejšími kusy.

Na druhou stranu je možná opakovaně doložená představa, že poškozené části nádob byly přetaveny a použity na výrobu jiných, žádanějších artefaktů⁹ (LUND HANSEN 1987, 163;

⁶ Původní poutko bylo nahrazeno novým.

⁷ V případě stříbrné toreutiky jde dokonce o jeden ze signifikantních znaků vysokého stáří nádob. K obtížím při hodnocení stříbrných nádob viz KÜNZL 2000a, 75.

⁸ Na tomto místě stojí za připomenutí, že doposud nemáme doklady, podle kterých bychom dokázali určit cenu-hodnotu bronzových nádob v jednotlivých římských provinciích. Podle U. Lund Hansen (1987, 152) představovalo bronzové nádobí spíše spotřební zboží. Je však možné, že v určitých krizových obdobích, kdy barbarské vpády zničily předpokládané dílny, se mohly i běžné kuchyňské nádoby stát vzácnými. Podle našeho soudu svědčí o ceně například uskladňování bronzové toreutiky v depotech. Tyto hromadné nálezy známe z území některých provincií zvláště z poloviny 3. století (WERNER 1938; LUND HANSEN 2000, 233).

⁹ Zajímavé informace k výrobě kovových nádob, poskytly v nedávné době spektrografické rozborů. Podle těchto analýz používaly jednotlivé dílny určité typy slitin. U. Lund Hansen (1994, 198, 199) se domnívá, že podle

BERKE 1990, 4). Takovéto jednání máme doloženo z výšinných sídlišť z Geisskopf a Kügeleskopf u Ortenbergu (horní Porýní), datovaných však již do doby stěhování národů. Jako zdroj bronzu zde sloužily zlomky westlandských kotlů (HOEPER 2003, 109). Popisovaná činnost tavby zlomků bronzových artefaktů je doložena výskytem sléváren bronzu v provinciálním prostředí. Jako dobrý příklad těchto aktivit slouží dílna z prostoru auxiliárního kastelu v Intercise, kde docházelo ke zpracování poškozených částí bronzových plechových konvic (SZABÓ 1990, 745-749).

Známe také slévárnu, u které se předpokládá i zhotovování toreutiky. Dílna byla nalezena v římské pevnosti *Valcum*, nedaleko jezera Balaton, přičemž konec její produkce lze hledat na konci 4. století (WIELOWIEJSKI 1988b, 23). Další slévárna byla objevena v římské pevnosti v Rottweil, ležící na území Bádenska-Württenberska; i zde se počítá s reparací a snad i výrobou bronzových nádob (FLÜGEL 1994, 211-212). Podle M. Hoopera (2003, 109) lze s činnostmi takovýchto sléváren počítat především od 1. do 3. století.

Předpoklad možných oprav bronzových nádob v barbarickém prostředí lze zatím obtížně potvrdit. Je vysoce pravděpodobné, že germánští řemeslníci dokázali takovéto reparace provádět¹⁰. Soudíme tak podle výskytu germánských nádob římských stříbrných pohárů se skyfoidními uchy a profilovanými nožkami, které nacházíme v bohatých hrobech v Polsku a severní Evropě (KÜNZL 1988; WIELOWIEJSKI 1989). U některých konkrétních památek, jako např. u stříbrných pohárů z bohatého hrobu v Byrsted (BEŁKOWSKA 1984, 77, Tabl. 2:1c; LUND HANSEN 1987, 50), lze germánské doplňky (nožky) rozpoznat podle typické (neřímské) výzdoby (KÜNZL 2000b, 610, 611).

Z barbarika jsou nám rovněž známy i poněkud odlišné přístupy k poškozené toreutice. Jak nejnověji poukázali E. Droberjar a J. Frána (2004, 457) ve svém pojednání o antické mosazi, lze v určitých úsecích doby římské v germánském prostředí dokonce počítat s přetavováním poškozených mosazných nádob. Tato skutečnost poukazuje také na dvojí vztah Germánů k bronzové toreutice: na jedné straně patří k hrobovým přílohám, na straně druhé dochází k její recyklaci.

Za jisté východisko pro zpracování bronzové toreutiky lze tedy označit detailní rozbor dílčích komponentů nádob. Jednotlivé složky nádoby je poté třeba pozorně zhodnotit metodou analogie a pokud možno začlenit do vytvořených typologických systémů. Poté je předložena

odlišnosti slitin lze vysledovat i skupiny nádob z jedné dílny. Pro ustálený výběr jednotlivých slitin vylučuje autorka výrobu nádob z použitého starého kovu.

Stojíme tak před významným rozkolem - na jedné straně máme výpověď archeologických pramenů (předpokládané slévárny a výroby) a na straně druhé výpověď rozborů vylučující použití starého kovu k výrobě nádob.

interpretace, která by měla představit vlastní vývoj - „život“ reparované nádoby a její zasazení do společensko-historického kontextu. Dlouhou dobu používání opravovaných exemplářů lze však potvrdit pouze v případě, že dotyčný opravovaný kus bude nalezen v mladším nálezovém prostředí.

„Die römischen und germanischen Formen im gleichen Takt marschieren.“

(EGGERS 1955b, 206)

3.2. Problém „krátké“ a „dlouhé“ chronologie bronzových nádob

V roce 1955 publikoval H. J. Eggers (1955b, 196-244) svou práci o absolutní chronologii doby římské, platící pro území svobodné Germanie. Vybral římské importy, které byly vždy jedinečné pouze pro jednotlivý stupeň. Tyto importy se vyskytovaly společně s již pevně relativně chronologicky ukotvenými předměty barbarské provenience. Tak byly obě skupiny nálezů spolu svázané. Absolutní data byla získána pomocí výskytu importů v pevně datovaných kontextech římských táborů a kastelů.

V osmdesátých letech 20. století snesl J. Kunow (1983, 15-17) kritické argumenty k Eggersově (1955b) pojetí „importu“ jako chronologicky citlivé součásti hrobových výbav ve svobodné Germánii¹¹. J. Kunow upozornil na dlouhou dobu oběhu některých předmětů na území římské říše, u nichž H. J. Eggers předpokládal v barbariku úzce vymezený časový výskyt. Především tedy Kunowovy závěry poněkud relativizují pevné chronologické postavení bronzových nádob v barbarických hrobech.

K poněkud odlišným závěrům dospěla U. Lund Hansen (1987, 161-163), která zpracovala severský import a podle přítomnosti vybrané drobné kovové industrie v nálezových celcích určila typy importu, jež mají v barbariku chronologicky citlivý význam. Struktura chronologického systému byla tedy opřena především o nálezy ze svobodné Germanie. Materiál z provincií je podle autorčiných názorů vzhledem k dlouhodobému používání pro chronologii méně použitelný. U. Lund Hansen vycházela z předpokladu, že vytřížené bronzové toreutické výrobky byly pro svou hodnotu ukládány do hrobů i se svými majiteli, kteří byli jejich prvními vlastníky.

Tyto závěry zpochybnil nedávno ve své disertační práci S. Berke (1990, 4-9), který

¹⁰ Problém však spočívá v rozlišení germánských oprav od římských.

částečně vycházel z metodického přístupu zastávaného J. Kunowem. S. Berke (1990, 14-15) vyčlenil 275 uzavřených hrobových celků, v kterých se vyskytují jak bronzové nádoby, tak spony barbarické provenience. Na základě přesné chronologie spon pak vybral citlivé typy bronzových nádob, které se s nimi vyskytují (BERKE 1990, Beilage 1). Tedy pro každou časovou sekvenci jsou charakteristické určité exempláře. Autor vyřadil nádoby, které prostupovaly více fázemi a byly tedy chronologicky zavádějící. Podle Berkeho analýzy existuje pouze velmi malé množství bronzových nádob, které jsou v barbariku chronologicky signifikantní¹².

Na skutečnost dlouhodobého užívání určitých typů bronzových nádob v impériu (ve vojenských i civilních nál. kontextech) upozornil také nedávno Th. Völling (2005, 198-199). Zastává názor že, nelze podle přítomnosti bronzových nádob v hrobových celcích přesně datovat celek jako takový narozdíl například od spon.

Posledně uvedený přístup odpovídá i námi zvolené metodě vyhodnocení zpracovávaného materiálu. Na tomto místě lze poznamenat, že bronzové nádoby nemusely vždy proudit do barbarika jako právě čerstvě vyrobené kusy. Pokud tedy nezavrhneme tuto domněnku, dojdeme postupně ke zjištění, že je důležité neomezovat možný přísun zboží do svobodné Germánie pouze na obchodní kontakty.

V naší práci se pokusíme vysledovat přibližný časový úsek, v němž mohla být dotyčná nádoba na římském území vyrobena¹³. Poté zhodnotíme sledovaný kus v rámci nálezového celku a určíme dobu, kdy se předmět společně s ostatními přílohami stal součástí hrobové výbavy. Chronologicky je pro nás určující barbarická a provinciální drobná kovová¹⁴ industrie a terra sigillata. Pokud se budou oba výše stanovené chronologické údaje lišit, pokusíme se nalézt důvody, které by tuto disharmonii vysvětlily.

Je však zřejmé, že tento postup lze aplikovat pouze na uzavřené nálezové celky. Použití této konstrukce při hodnocení památek z tzv. rozrušených hrobů nebo kulturní vrstvy je nemožné. Problematické jsou rovněž starší soubory artefaktů získané amatérským výzkumem.

¹¹ Kriticky se k Eggersově pojetí chronologie poprvé vyjádřili G. Ekholm (1957, 119-122) a G. Körner (1957, 108-118). Tito badatelé poukázali na chronologickou nespolehlivost některých Leittypů, které byly označeny H. J. Eggersem (1955b) za časově určující.

¹² Jedná se o následující typy: (1): E 130; (3): E 26 ?; (4): E 41-43, E 55-56, E 77, E 78-87, E 90, E 105-106, E 121, E 161 (BERKE 1990, 27). Soudíme ve shodě s J. Kunowem a U. Lund Hansen (1983, 113; 1987, 162), že přesnější časové údaje lze získat zvláště o bronzových nádobách, které jsou opatřeny kolky výrobců.

¹³ Toto časové určení bude však hypotetické. Doposud jsme schopni nalézt pouze chronologické údaje vážící se k prvnímu výskytu předmětu. K tomuto problému viz Völling 2005, 208.

¹⁴ Pouze typy s krátkou dobou oběhu.

3.3. Ke stavu poznání výrobních oblastí bronzových nádob

Jak již bylo naznačeno v předchozím oddíle, za klíčové považujeme období, kdy byla nádoba na římském území vyrobena. Problematikou výroby kovových nádob, jakož i indiciemi vedoucími k rozpoznání dílen, se naposledy podrobně zabýval J. Gorecki (2000, 445-467). Komplexně pojatá studie shrnula jak archeologické, tak písemné, epigrafické a obrazové prameny. Evidencí archeologických pramenů tak navázala na soupisy Th. Schreibera (1894, 277-288) a S. Berkeho (1990, 110-112). Následující text tedy pouze poukazuje na nejdůležitější produkční centra a v konkrétních příkladech reaguje na Goreckého práci.

Důležité informace k určení regionů, které se proslavily bronzovou toreutikou, poskytují písemné prameny. O produkci bronzových nádob v *Campanii* nás informuje Marcus Portius Cato (234-149 př. n. l.):

CXXXV.: Lisy na olej (kupuj) v Pompejích, klíče v Nole při zdích Rufru, zámky v Římě, džbery, nádoby na olej štoudve na vodu, nádoby na víno a (různé) jiné měděné nádoby v Capue a v Nole... (O zemědělství, M. P. Kato, 1959, 104)¹⁵.

Tato zmínka není dnes jednoznačně přijímána. J. Gorecki (2000, 446) upozornil na fakt, že nemůže být chápána jako přímá indicie, jelikož nás informuje o stavu z doby M. P. Catona a ne o situaci z 1. poloviny 1. století n. l. Goreckého tvrzení však nelze ani potvrdit ani vyloučit. S přihlédnutím k pozdějším písemným a epigrafickým pramenům, které jsou zmíněny níže, je nutné uvažovat o výrobní tradici, která je nerozlučně s *Campanií* spjata a nelze proto vyloučit, že její kořeny je nutno hledat již v době Catonově.

Další zmínky o bronzových nádobách nalezneme u Quinta Horatia Flacca (65-8 př. n. l.):

Při jídle otroci tři mi slouží, a bělostný stolec dvojicí pohárů nese a nálevku, vedle je levné vyplachovadlo, pak konvička s miskou, jen laciné zboží. (Vavřín a Réva, Q. Horatius Flaccus, 1972, sat. VI str.178)¹⁶.

...Campánskou pánví/naběračkou zvyklí zkažené víno ve všední dny... (překlad P. Adamčíková)¹⁷

Jisté údaje k lokalizaci jihoitalských dílen z 1. století n. l. poskytují kromě výskytu

¹⁵**De agri cultvra, M. Porcius Cato. c. 135. 5 Ed. A. Mazzarino 1982, s. 90:** „...trapeti Pompeis, Nolae ad Rufri maceriam. claves, clostra Romae hamae, urnae oleariae, urcei aquarii, urnae uinariae, alia uasa aenea Capuae, Nolae..“

¹⁶**Satiren und Episteln, Q. Horatius Flaccus. Buch. I. Satira 6. 115. Ed. G. T. A. Krüger 1853, s. 58:** „...Coena ministratur pueris tribus, et lapis albus Pocula cum cyatho duo sustinet; adstat echinus Vilis, cum patera guttus, Campana supellex..“

olkovaných artefaktů také epigrafické prameny. Ty dokládají pro oblast kolem *Capuii* několik náhrobních nápisů se jmény *Cipiū* a *Ansiū* (citováno podle LUND HANSEN 1987, 153). Jméno *Ansiu* známe také z oblasti cihlářské výroby (KUNOW 1985, 221). Díky těmto odkazům na jména řemeslníků různých odvětví si lze učinit představu, kde se nacházelo v antice známé výrobní centrum. Jak však doložil J. Gorecki (2000, 445-467), pro Campanii i vlastní města pod Vesuvem doposud chybí doklady výroben kovových nádob. Pouze v případě Pompejí lze uvažovat o dílně specializující na úpravu kovových mís na cedníky (GORECKI 2000, 464-467). Poznáváme tedy, že výše uvedené zmínky, které by posloužily k určení centra produkce, jsou v rámci celého imperia ojedinělé a na jejich prověření se stále čeká.

Na fabrikaci bronzových nádob v Římě v dílenské čtvrti u *Circu Flaminiu* upozorňují kolky z cedníků z Mauer an der Url (NOLL 1980, 80) a z Derwent (BERKE 1990, 36; GORECKI 2000, 448-449).

Galskou výrobu dokládají keltská jména majitelů dílen, specifické tvary kolků (BERKE 1990, 37) a nálezy nepodařených odlitků a kadlubů (GORECKI 2000, 453-458).

Římské provincie, jak nás informují postupně přibývajících nálezy, se nemalou měrou podílely na produkci kovových nádob. Tento předpoklad je mimo jiné založen na výskytu produkčních center terra sigillata a skla, čtení autoři z této skutečnosti logicky vyvozují i přítomnost „bronzířského odvětví“. Popsaná konstrukce je smysluplná a představuje možné vysvětlení, které je s přibývajících nálezy více méně dokazováno.

Věnujme však tomuto problému ještě jedno krátké zamyšlení. Starší bádání (WERNER 1936; RADNÓTI 1938 a další) vyvozovalo produkční centra na základě koncentrace určitého typu bronzové nádoby v dané provincii (geografické oblasti). Nebo také - s podivem - podle výskytu předmětu v přilehlém barbariku (viz POULSEN 1991, 220). Zhuštěné zastoupení jedné skupiny artefaktů tak poukazovalo na možný dílenský okruh.

Pokud se na krátkou chvíli nad tento předpoklad povzneseme, poznáme, že lze najít i další hypotézu, jak tento jev vysvětlit. Zůstává totiž nezodpovězeno, zda intenzivnější koncentrace nálezů neupomíná pouze na zvýšenou poptávku po sledovaném artefaktu. Tato myšlenková konstrukce umožňuje další rozvinutí. Je představitelné, že oblíbené toreutické kusy mohly být dováženy v rámci meziprovinciálního obchodu z jiného, nám dosud neznámého centra. Otevřeno však nadále zůstává, jakou roli mohla hrát v případě poptávky po žádaném (módním) typu zboží ekonomická stránka takového dovozu.

¹⁷Satiren und Episteln, Q. Horatius Flaccus. Buch. II. Satira 3. 144. Ed. G. T. A. Krüger 1853, s. 106: „...Campana solitus trulla vappamque profestis“

Při pohledu na toreutický inventář v evropských římských provinciích a přilehlých – vnějších oblastí lze konstatovat, že pro určité rozlehlejší celky jsou typické různé toreutické typy. Tak je tedy možné podle typového spektra vzájemné odlišení okruhu západostředoevropského a jihovýchodoevropského–pontického¹⁸. Přičemž v některých oblastech jako například v Pannonii¹⁹ a Itálii (LUND HANSEN 1987, 157) dochází k částečnému promíšení. Oba okruhy tak tedy nejsou zcela izolované. Proto na určitých typech bronzových nádob, které se vyskytují v obou „toreutických oblastech“, lze sledovat určité módní trendy prostupující celou říší.

I přes zmíněné metodické komplikace poznamenáváme, že tradiční schéma produkčních center poskytuje jednodušší a srozumitelnější, i když ne zcela jednoznačný, výklad šíření bronzové toreutiky. Pokud tedy nedojde v budoucnu k dalším objevům dílenských struktur, je třeba mít na mysli, že jde pouze o jedno z možných vysvětlení a ne o danou skutečnost.

¹⁸ K poznání tohoto okruhu viz RAEV 1986; týž 1978; KROPOTKIN 1970.

¹⁹ Jak dokládají například servisy typu Millingen a Canterbury.

4. NÁLEZOVÉ KONTEXTY MORAVSKÝCH A NADDUNAJSKO DOLNORAKOUSKÝCH BRONZOVÝCH NÁDOB

V této kapitole představíme jednotlivé typy nálezových prostředí, v nichž byly zjištěny bronzové nádoby. V případě exemplářů z barbarika budeme vycházet především z námi zpracovávané oblasti. K těmto dokladům připojíme pro srovnání rovněž několik ukázek z jiných regionů.

4.1. Depoty

V prostředí svobodné Germánie patří depoty, v nichž je přítomna bronzová toreutika, spíše k vzácnostem. Z námi sledovaného území známe tři takové sklady: z Blučiny (obj. I) (DROBERJAR 1994; týž 1997, 129), Mušova (obj. 10) (TRŇÁČKOVÁ 1977, 110-111; Táž 1985, 279-284) a z Hanfthalu (SAUER 1994) (obr. 23, 32, 33). Artefakty z blučinského hromadného nálezů byly uloženy v soudkovitém vědru typu E 40. Depot z Hanfthalu se rovněž podobně nacházel v germánské zahloubené chatě, avšak na rozdíl od blučinského případu byly předměty, tvořící jeho inventář, umístěny v jámě. Hromadné nálezy z germánských sídlišť v Blučíně a Hanfthalu lze spojovat s neklidným obdobím markomanských válek. Pokud přijmeme tento předpoklad, pak by k uložení skladů došlo v době bezprostředního ohrožení jejich majitelů a patří tak do skupiny tzv. „*Angstdepotů*“. Složení těchto celků je heterogenní, zpravidla obsahují výbavu domácnosti a také fragmenty kovů. Z Hanfthalu známe kromě celé pánve typu E 144 především železné součásti věder (železné objímky, ataše, držadla) nebo kotlů (řetěz a kruhový závěs). Tyto komponenty pravděpodobně sloužily buď jako zdroj kvalitního železa, podobně jako v případě depotu z Čataje (BAZOVSKÝ 2007a, 253), které mohlo v době krize představovat pomyslnou „rezervu“²⁰ pro další nám neznámé výrobní aktivity, nebo jako kovový materiál sloužící pro případné reparace.

Ukládání hromadných nálezů v době markomanských válek známe i z území římské říše, konkrétně z *Raetie* a *Germanie superior* (FISCHER 1994, 347). Ve většině případů se však jedná o sklady mincí. Pouze nález z Regensburgu-Kumpfmühlu (RIECKHOF 1990) obsahoval kromě mincí také soudkovité vědro. Ukládání depotů v období mezi léty 166-180 n. l. tak předchází významnému horizontu depotů z doby kolem poloviny 3. století (WERNER 1938).

²⁰ Stojí za zmínku, že železné součásti bronzových nádob (např. řetězy) byly rovněž nalezeny v alamanské kořisti z Neupotz (KÜNZL 1993, 238). Schraňování poškozených kovových předmětů je také doloženo několika příklady z území římských provincií (LUND HASEN 2000, 233). Tyto tezaurační aktivity tedy dokládají

Další skupinu²¹ „Ansgtdepotů“ lze nalézt v neklidném období na konci doby římské a počátku doby stěhování národů. Z tohoto období pochází depot z obj. 10 z Mušova (TRŇÁČKOVÁ 1985), který byl podobně jako hromadné sklady z Blučiny a Hanftahalu nalezen v sídlištním prostředí, konkrétně v chatě se šestiúhelníkovitou konstrukcí. Obsah skladu byl uložen v pozdním soudkovitém vědru typu E 41.

4.1.1. Depoty (?) ze Žárovic a Uherského Hradiště-Starého Města

Naši pozornost nyní budeme věnovat neobvyklému nálezu z Žárovic, který byl objeven v roce 1926 žárovickým hostinským panem A. Růžičkou. Nález byl učiněn na trati Vinohrádky (GOTTWALD 1930, 41, obr. 36, 37; KALÁBEK 1998, 108). Předmět se nyní nachází v soukromé sbírce²², odborné veřejnosti je k dispozici pouze odlitek²³. Soubor byl složen pouze ze dvou artefaktů pocházejících z římských dílen: balsamaria typu Szabó 11 a kolínkovité, provinciální římské spony typu A 247. Spínadlo bylo uloženo uvnitř balsamaria. Zhodnocení těchto artefaktů je poněkud problematické, a to zvláště pro absenci dalšího doprovodného materiálu, jakož i přesných informací o archeologickém kontextu. Je tedy obtížné rozhodnout, z jakého nálezového prostředí památky pochází. Soubor mohl být náhodně ztracen, nebo uložen jako sklad. Kritické rozhodnutí tedy nelze za současného stavu poznání vyslovit.

Další nález, tradičně řazený k depotům, představuje problematický soubor artefaktů ze Starého Města (Uherského Hradiště). K nálezu mělo dojít před rokem 1918 při stavbě železnice, bližší nálezové okolnosti nejsou známy. S přiřazením této skupiny památek k hromadným nálezům se setkáme jak ve starší literatuře (RZEHAČ 1918, 230-231, 238-239), tak i v pojednáních poměrně nových (GALUŠKA 2000, 69). J. Tejral (1967, 129) ve svém zhodnocení bronzových nádob z roku 1967 zaujal k nálezům spíše skeptický postoj. Kolekci předmětů ze Starého Města nelze tedy jednoznačně přiřadit ke skladům, a to zvláště

nedostatek kovu v provinciích postižených ničivými loupežnými nájezdy během krizových období římské říše.

²¹ Ze středního Podunají známe depot zemědělských nástrojů z obj. 33/67 ze Zlechova (ZEMAN 2006, 460, obr. 8), z Pováží pak hromadný nález železných srpů z Beckova (VARSIK – HANULIAK – KOVÁR 2006, 204-211), z území severního Slovenska pochází dva depoty z Višného Kubínu (PIETA 2002, 69), ze sídliště z pozdní doby římské z Breslaku v okolí Potsdami (GEISLER 1976, 141-158, zde i literatura k dalším depotům obdobné povahy), je rovněž znám depot podobného charakteru, který byl složen ze dvou železných seker a dalších předmětů denní potřeby.

²² Děkuji P. Fojtíkovi za nově pořízenou fotografii balsamaria.

²³ Odlitek je uložen v Muzeu Prostějovska v Prostějově inv. č. N 96 070606. Děkuji B. Veselé za zapůjčení odlitku ke studiu.

pro značnou chronologicko-kulturní odlišnost jednotlivých předmětů²⁴, které pocházejí z odlišných pravěkých období (DROBERJAR 2002, 348, 349). Je tedy obtížné soubor jednoznačně interpretovat. Podle informací V. Vokolka náleží soubor k tzv. Bergrově sbírce a jeho nálezové okolnosti jsou spekulativní. Na základě těchto zjištění budeme pracovat s bronzovými nádobami ze Starého Města jako s artefakty bez bližších nálezových okolností.

4.2. Nálezy získané z vodních toků

Pozoruhodným nálezem, vybagrovaným na barbarské straně Dunaje, jsou dvě ucha džbánů ze Schallemmersdorfu (obr. 84:1-2) (FARKA – MELZER 1988, 245, Abb. 577, 578; SEDLMAYER 1999a, 18, 19). U takto malého celku je obtížně určitelné, zda jde o ztracenou kořist, nebo snad o doklad transportu těchto typů džbánů vyrobených v západních provinciích do oblastí východně od Dunaje (SEDLMAYER 1999a, 18, 19). Pokud by se jednalo o doklad vývozu, je poněkud podezřelé, že by za obchodními účely byla do barbarské oblasti dovážena pouze ucha džbánů. V celcích, které byly označeny za kořist naopak, nacházíme nekompletní bronzové nádoby.

4.3. Hrobové nálezy

4.3.1. Žárové hroby

Z prostředí Moravy a naddunajské části Dolního Rakouska pochází většina sledovaného materiálu ze žárových hrobů. Část moravského nálezového fondu pochází ze starých výzkumů, a tak máme pouze omezenou představu o konkrétním nálezovém prostředí studovaných artefaktů. Mezi lokality, u nichž nemáme zcela jistý druh nálezového kontextu patří: Drásov, Měnin a Skoronice. V případě Drásova a Skoronic se uvažuje o promíchání památek ze sídliště a žárových hrobů (PERNIČKA 1966, 38-39).

U předmětů z Měnina je obtížné určit, zda pochází z žárových nebo kostrových hrobů. Ataše typu Dollerup B není poškozená ohněm, opak však ukazují zlomky z naběračky a dnes již nedohledatelný I. L. Červinkou (1902, 299; RZEHAČ 1918, 229, 230) popisovaný smačkaný "kotlík". Je tedy pravděpodobné, že se na pojednávané lokalitě vyskytovaly hroby jak žárové, tak kostrové (TEJRAL 1970a, 168), jak to máme doloženo z Velatic a Mikulova.

Vyhodnocení materiálu ze žárových hrobů s sebou bohužel přináší řadu problémů.

²⁴ Jak ukazuje depot z Tittmonig, z prostředí Norica (KELLER 1980, 118, Abb. 14; FISCHER 1999, 45), lze počítat s rozrušením hrobů ze starších období (doba halštatská). Výpovědní hodnota souboru ze Starého Města je

Bronzové nádoby byly často nalezeny poškozené, a to buďto žářem, nebo úmyslnou deformací.

Zlomky, které byly sebrány z pohřební hranice, jsou většinou slité a přesné určení typu nádoby je proto více méně obtížné. Navíc postrádáme jistotu, zda byly po kremaci do hrobu vloženy všechny fragmenty z bronzové nádoby, která prošla žehem spolu s nebožtíkem. Lze si totiž také představit, že část slitků mohla být použita jako materiál pro výrobu jiných kovových artefaktů.

Zajímavým, i když ne přímým dokladem druhotného využití žářem poškozených artefaktů pocházejících ze starších, zřejmě vykradených hrobů, je podle hypotézy M. Maćczyńskiej (1994, 151) poklad bronzových artefaktů z polské Łubiany. Autorka nález předběžně interpretovala jako surovinový depot. Pro závěry M. Maćczyńskiej hovoří skutečnost, že ve skladu byly složeny předměty značně chronologicky odlišné²⁵.

Je také pravděpodobné, že do hrobu byly ve vybraných případech ukládány pouze jednotlivé fragmenty bronzové toreutiky. Na tyto aktivity upomíná nálezový fond z hrobu č. 8 v Šitbořicích (DROBERJAR - KAZDOVÁ 1993) a hrobu č. 6/1943 ve Velaticích (POULÍK 1950, 23-24, obr. 7:a).

Záměrná deformace bronzových nádob uložených v žárových hrobech bývá často označována jako typický germánský zvyk. Důvody tohoto konání spatřujeme v pohřebních rituálních zvyklostech germánských společenstev (viz KOLNÍK 1979, 91), nebo v záměru více prozaickém, totiž v možné ochraně proti vyloupení hrobu. Přirozené je, že se s těmito postupy setkáme i u germánských skupin usazených na římském území (ALFÖLDY 1959/60, 6-7). Máme zde na mysli pohřebiště v okolí Laithagebirge a Burgenlandu (např. Eisenstadt) (BÓNA 1963, 244; URBAN 1990, 597-602). Zřejmým úkazem těchto aktivit může být hojně citovaný hrob z Halbturn datovaný do období 200-260 (RADNÓTI 1966). Tento jev, jinde související s germánským pohřebním ritem, rovněž vzácně registrujeme i v prostředí západních provincií. Jako příklad může posloužit žárový hrob (č. 5) datovaný na zlom 2. a 3. století z pohřebiště ve Wölfersheim-Wohnbach, ležícího na území Wetterau (LINDENTHAL – RUPP 2000, 173-175). Hrob obsahoval záměrně poškozené nebo nekompletní bronzové nádoby.

Dalším úkazem, pojícím se se žárovými hroby, je používání bronzových nádob jako uren. Tento pohřební zvyk se vyskytuje již od pozdní doby laténské u polabských Germánů

komplikovaná zvláště pro přílišnou kulturní pestrost jednotlivých artefaktů (doba bronzová až mladší doba římská).

²⁵ Předměty lze relativně chronologicky začlenit do stupňů B2 až D1! (MAĆCZYŃSKA 1994, 150, 151).

(CAPELLE 1971, 109, 146-147; WEGEWITZ 1986, 115, 132), jeho ohlasy jsou patrné v průběhu celé doby římské. Bronzové nádoby, které byly využity jako popelnice, registrujeme i z území Čech, a to po celé trvání starší doby římské (Zdice, Dobřichov-Pičhora, Třebusice, Nepolisy, Holubice, Dušníky). V horizontu Marobudovy říše se poprvé právě na tomto území setkáváme s bohatě vybavenými žárovými hroby, kde se kromě bronzové nádoby (urny) vyskytují i zlomky dalších kovových nádob (LICHARDUS 1984, 45-48, 128-130; TEJRAL 1995, 234). Specifickou skupinu pohřbů v bronzových nádobách představují pohřby v polokulovitých montovaných kotlích. V kotlích byly zpravidla uloženy ostatky bojovníků, jak o tom svědčí příklady z pohřebišť v Grossromstedt, Kөрchow, Dobřichova-Pičhory (hrob I a VI), Hagenow (nález z let 1841/42; hrob 9/1995), Putensen (hrob 150), Bornitz (hrob 29) a Domaradzicích (hrob 1). Tento druh pohřbů se ve většině případů spojuje s představiteli germánské elity (VOSS 2006).

Ve středním Podunají je zvyk pochovávat zemřelé do bronzových nádob rozšířen méně, přesto lze najít ukázkové příklady jako pohřby v kotlích a to v Mannersdorfu an d. March a Kostolné pri Dunaji (hrob 35) (LAUERMAN 1994; KOLNÍK 1980), nebo pohřeb (č. III) v hemmoorském vědru typu E 58 z Krakovan-Stráží (ONDROUCH 1957, 168-169). V případě hrobových celků z Kostolné pri Dunaji a Mannersdorfu an der March se nelze ubránit možné souvislosti s českým nálezovým prostředím. Snad tedy jde o zvyk zprostředkovaný do středního Podunají Marobudovými a Katvaldovými družinami.

4.3.2. Kostrové hroby

Kostrové hroby poskytují nálezový fond bronzové toreutiky s nejvyšší vypovídací hodnotou. Bronzové nádoby jsou ve většině případů zachovány nepoškozené. Z naší sledované oblasti tuto skupinu nalezišť představují kromě královského hrobu z Mušova (PEŠKA – TEJRAL 2002) pohřby z Neuruppersdorfu (ADLER 1976c) a Mistelbachu (pol. Siechenhaus-Schottengrube) (TEJRAL 1971). Rovněž sporný nález z Blučiny²⁶ (HOCHMANOVÁ-VÁVROVÁ 1974, 12-17, 112) patří se vši pravděpodobností do této skupiny. Problematický je rovněž příklad z Ladné, který je současnou odbornou veřejností považován za kostrový hrob²⁷ (EGGERS 1951, 146, 173; TEJRAL 1970a, 167). Vyskytl se však i názor, podle něhož bronzová pánev pochází ze sídlištního prostředí (PERNIČKA 1965, 157; týž 1966, 38, 39, 146). Ataše ze soudkovitých věder byly nalezeny v hrobech č. 20 a 29 (TICHÝ 1957) na birituálním pohřebišti v Mikulově. Z mladší doby římské pochází sporný

²⁶ Nalezená pánev nenese stopy žáru.

²⁷ Pro kompletní zachování pánve.

hrob z Horních Dunajovic (DOSTÁL 1960), jehož nálezové okolnosti lze dnes již obtížně rekonstruovat.

V porovnání s oblastí Slovenska tak na Moravě doposud chybí knížecí hroby ze stupňů B1 a B2. Stupeň B2/C1 zahrnuje pouze mušovský královský hrob. Z mladší doby římské je stav nálezů opět výrazně nižší než na Slovensku. Případný kostrový hrob z Horních Dunajovic by se svou výbavou sotva blížil hrobům z Krakova-Stráží, Ostrovian a Cejkova (souhrnně KREKOVIC 1992). Pro moravské prostředí také platí, že doklady možných kostrových hrobů z Ladné, Blučiny, Horních Dunajovic nákladností své výbavy nijak nepřevyšují soudobé hroby žárové.

Kostrový hrob z dolnorakouského Neuruppersdorfu je svou výbavou příbuzný s pohřby v Zohoru a Vysoké pri Morave, spolu s nimi náleží ke generaci "povaniovských bohatých hrobů" (KREKOVIC 1996, 40).

4.4. Sídlištní nálezy

Značný počet sídlištních nálezů registrujeme především z naddunajské části Dolního Rakouska. Tento nálezový stav souvisí především s aktivitami amatérských archeologů, kteří často soustřeďují svou pozornost na sídliště z doby římské. Jejich působení nelze hodnotit „černobíle“ jako jednoznačně kladné nebo záporné. Vždy záleží na míře poctivosti každého hledače. Navíc pokud dochází ke komunikaci s profesionálními archeology, tak tito sběratelé předchází svým konáním černou, pirátskou sběř, rabující lokality. Pokud tedy jsou nálezy pečlivě evidovány a zaneseny do plánu lokality, tak mohou značně přispět k rozšíření materiálové základny zkoumaného období.

Při povrchové prospekci za pomoci standardního (ne pulsního) detektoru kovů nedochází k narušování objektů. Kovy jsou indikovány zpravidla v hloubce 10 až 25 cm – jsou tedy vybírány z ornice či podorničí²⁸. Při takovémto postupu lze povrchovou prospekci pomocí detektoru kovů plně respektovat. I z území Moravy máme několik nálezů zlomků bronzových nádob z lokalit s osídlením z doby římské²⁹. Máme zde na mysli fragmenty bronzových plechů z Krhovic na Znojemsku, Dubňan na Hodonínsku, Jevíčka-Předměstí 3 (obr. 81:1, 4, 5) a bronzových ataší z Josefova na Hodonínsku a Chlupic na Znojemsku (obr. 64). Zlomky bronzových plechů nesou stopy reparování, jež svým provedením odpovídá postupům, které lze doložit již od doby bronzové (KAZDOVÁ 1971, 114-115). Opravy představují především

²⁸ Za informace děkuji Mgr. M. Vokáčovi a Mgr. K. Smíškovi.

²⁹ Na tomto místě bych rád poděkoval Mgr. M. Vokáčovi a Mgr. M. Hložkovi za poskytnutí nálezů pro zpracování.

„záplatování“ plechu. K upevnění těchto „záplat“ sloužily nýty, které měly vždy do plochy roztepanou hlavičku.

5. ANALÝZA BRONZOVÝCH NÁDOB, TYPOLOGIE, CHRONOLOGIE, ROZŠÍŘENÍ

5.1. Kotle

5.1.1. Polokulovitý kotel typu E 8

Z námi vytyčené oblasti registrujeme pouze jeden exemplář bronzového polokulovitého kotle, jenž pochází z obce Mannersdorf an der March (obr. 20). Kotel se bohužel nezachoval do dnešních dnů kompletní, postrádáme jak železný okraj nádoby, tak ataše, které jsou ve fragmentárním stavu zachovalosti. Tyto okolnosti značně ztěžují přesnost typologického začlenění. Kotel byl začleněn k typu E 6-7 (LAUERMANN 1995, 130). S tímto typologickým začleněním však nemůžeme souhlasit.

Problém spočívá v tom, že samotné členění typů E 6-7 je zřejmě pochybné, neboť dle rozboru polokulovitých kotlů, který pro území svobodné Germánie vypracoval K. Peschel (1995, 70, 71), se jeví typy E 6 a E 7 jako neopodstatněné³⁰. Za nikoliv zcela vhodné považuje vyčlenění typu E 7 jen kvůli odlišné formě ataší, rovněž poukazuje na skutečnost, že při vlastní klasifikaci materiálu se obvykle pracuje s poškozenými a často neúplnými nálezy, které neumožňují přesné vyčlenění typu. K podobným závěrům dospěl K. Peschel i při hodnocení typu E 6. V tomto případě autor pokládá za zbytečné rozčlenění do dvou typů jen na základě materiálu horní části kotle. Slučuje tedy kotel typu E 6 s kotlem E 8. Typ E 8 pak odlišuje od staršího, pozdně laténského typu E 4/5. Varianta kotle E 4/5 se spojením plechu horní části kotle s železným okrajem pomocí zasunovací drážky je považována za typologického předchůdce kotle typu E 8 (PESCHEL 1995, 84). Na základě výše uvedených argumentů začleňujeme kotel z Mannersdorfu k typu E 8³¹.

Kotle typu E 8 se vyskytují v hrobech již od konce doby laténské a jsou součástí hrobových celků do 2. poloviny 2. století n. l. (PESCHEL 1995, 78). Obdobně se k životnosti - době používání polokulovitých kotlů-vyjádřili i další autoři (KUNOW 1983, 17 LUND HANSEN 1987, 53, 89). S největším počtem kotlů E 8, používaných jako urny, se setkáváme ve stupních B1a a B1b. E. Lauermann (1994, 284 též 1995, 130, 132) datoval celek do 1. desetiletí 1. století n. l. Pokud přihlídneme k inventáři mannersdorfského hrobu z roku 1988 (LAUERMANN 1995, 130, 131, 132), lze hrob spíše datovat do stupně B1b. Na

³⁰ K. Peschel (1995, 84) zdůrazňuje při klasifikaci polokulovitých kotlů skutečnosti týkající se především technologických postupů. Upozorňuje na změny v kovářských a kovotepeckých technikách, které by mohly vést k vyčlenění výrobních skupin.

³¹ Kotel z Mannersdorfu byl již v nedávné době jako typ E 8 určen E. Droberjarem (1999a, 131).

tuto skutečnost upomínají zejména pozdní silně profilované římsko-provinciální spony typu A 67b2 (DEMETZ 1998, 141-143), jinak také A 67c (LICHARDUS 1984, 14-15, 36, 39, Abb. 1:67c), či typ A 67/68 (MAČZYŃSKA 2001, 165, 170). Spínadla typu A 67b2 se vyskytují především ve 20. letech 1. stol. n. l. (DEMETZ 1998, 143) a jsou zastoupena spolu se sponami s očky typu A 45/47 na pohřebišti v Abrahámu (KOLNÍK 1980, Taf. 27:81, 29:86; TEJRAL 1998, 388). Na základě těchto zjištění lze hrob z roku 1988 zařadit do IV. horizontu TH. VÖLLINGA (2005, 147-148), který odpovídá stupni B1b.

Tato spínadla patří mezi časté prvky hrobového inventáře labsko-germánských pohřebišť typu Mannersdorf – Abrahám - Kostolná.

Poté, co jsme hrob z roku 1988 chronologicky zařadili, je třeba zodpovědět otázky týkající se přibližného místa výroby kotle a taktéž jej zasadit do historického kontextu. Původ polokulovitých kotlů byl často hledán v keltském prostředí (JACOBI 1977, 148). Z této kulturní oblasti měla pocházet znalost kombinace železných a bronzových částí nádoby, kterou nenacházíme u tradičního bronzového nádobí jihoitalského původu (WIELOWIEJSKI 1988a, 203). Někteří badatelé hledali výrobní oblast tohoto zboží v Noriku a Raetii (SAKAŘ 1974, 58; KUNOW 1983, 17). Tuto domněnku můžeme podpořit sídlištními nálezy částí kotlů typu E 8 z Magdalensbergu Sanzena, Augstu, Churu, které jsou datovány do pozdně augustovského a časně tiberiovského období (SEDLMAYER 1999a, 109, 120, 122, 136, 137). V. Sakař (1974, 58) předpokládal, že polokulovité montované kotle byly dováženy do Čech právě z oblasti Norika a Raetie společně s dalším zbožím přes masiv Šumavy a Českého lesa. Ačkoliv spojení mezi horním Podunajím a českou oblastí jistě v časně době římské existovalo (ZAVŘEL 2007), ne příliš hojné nálezy římských výrobků z jižních Čech zatím ukazují spíše na jeho druhořadost. Tato situace však spíše odpovídá stavu poznání zmíněného regionu v časně době římské. Nevyřešenou otázkou rovněž zůstává, z jakého obchodního centra by karavany se zbožím do Čech vycházely. První římské osídlení je na Dunaji doloženo až za císaře Tiberia (14-37), a to v Linci a Enži. Na těchto místech lze snad již počítat s vojenskou přítomností (JILEK 2001, 94-95). Tato skutečnost tedy komplikuje vypravování karavan do námi sledovaného prostředí. Norická hranice byla výrazněji vojensky strážena až od vlády Flaviovců.

Pod tlakem těchto závěrů je třeba hledat jiné možnosti obchodního spojení mezi Norikem a českou oblastí. E. Droberjar (2007, 58) přemýšlí o tzv. Trstenické cestě, která spojovala střední Podunají a Čechy. Jeho soud se však zatím opírá o nepublikované nálezy.

K. Peschel (1995, 77, 78) hledal výrobu kotlů E 8 v oblasti galských oppid³², odkud se již v pozdní době laténské šířily do středního a dolního Polabí a to zvláště ve stupni B1a. Galské dílny jakožto výrobní centra přijímá i M. Erdrich. Domnívá se, že kotle E 8 byly odměnou pro Germány, kteří sloužili v pomocných sborech římských vojsk během občanské války po rozpadu druhého triumvirátu (ERDRICH 2001, 79). Je také možné, že k drobným svěbským výpravám za kořistí mohlo docházet v neklidné době občanských válek, kdy se obraně Galie nevěnovala příliš vysoká pozornost. Dobu výroby polokulovitých kotlů typu E 8 řadí Erdrich do své 3. subfáze 1. fáze odpovídající časně augustovskému období, přičemž lze předpokládat, že jejich výroba trvala do 1. poloviny 1. století n. l. (ERDRICH 2001, 40, 139).

Přijmeme-li spekulaci, že se svěbských akcí v Galii účastnili také Markomané, kteří v letech 9-6 př. n. l. opustili Pomohani, lze uvažovat jako o jedné z možností, že kotle typu E 8 (SEDLMAYER 1999a, 137) a italská vědra typu E 18, které jsou součástí českých nálezů, mohly být získány během 1. poloviny 1. století př. n. l. v Galii (JANČO 2003, 107).

Z Čech se po pádu panství Marobuda a Katvaldy mohly polokulovité kotle typu E 8 jako osobní majetek družiníků objevit ve středním Podunají, tedy ve skupině labsko-germánských pohřebišť typu Mannersdorf – Abrahám - Kostolná.

U výše zmíněných hypotéz, jakkoliv se v případě místa výroby kotlů typu E 8 názorově rozchází, nalezneme vždy totožný rys, na jehož základě kotle pochází z keltského prostředí (k tomu BIENERT 2007, 131). Tento znak považujeme v problematice polokulovitých kotlů za zásadní. Docházíme tedy k závěru, že výroba polokulovitých kotlů typu E 8 byla obecným projevem keltské západní i východní oppidální kultury³³. Dobu výroby polokulovitých kotlů lze určit pouze rámcově. Jisté je, že s ní lze počítat již v průběhu počínající 2. poloviny 1. století př. n. l. Druhé mezní datum není doposud zcela jisté, tradičně se uvažuje o pol. 1. stol. n. l. V rámci zpracování římských bronzových nádob v projektu CRFB, D3 zůstává druhé

³² Z oblasti západně od Rýna, kolem Trevíru, pocházejí hroby datované do pozdní doby laténské LTD2, kde se tyto kotle vyskytují. Jde o celky z Wincheringu, Lkr. Trier-Saarburg, Heimbachu, Lkr. Neuwied (citováno dle PESCHEL 1995, 79) a Goebtingenu–Nospeltu (hrob B) v Lucembursku (METZLER 1984, 96, Abb. 5: 17; týž 2000). Zajímavý nález byl učiněn v nedávné době v Herxheim, Kr. Südliche Weinstrasse (BERNHARD 2003, 171-172, Abb. 118), odtud pochází jáma, do níž byl uložen popel a zničené milodary z pohřební hranice tzv. "Aschegrube", která obsahovala zlomky z kotle typu E 8 a fragmenty mísy zdobené žlábkováním, celek lze předběžně datovat do 2. století. Z 2. pol. 2. stol. také pochází zlomky kotlů typu E 8 z hrobu 1 z Marpingen, Kr. St. Wendel (KOLLING 1967, 45, Abb. 7:1, 8:9, 15-18). Tyto příklady z 2. stol. jsou dokladem dlouhodobé obliby a používání sledovaných kotlů v zmíněné oblasti (okolí Trevíru a Saarbrückenu a Lucemburku). Dalším dokladem z keltské západní kulturní oblasti je nález závěsu na kotel a snad i fragmentů z kotle z Boé dep. Lot-et-Garone (SCHÖNFELDER 2002, 68-69).

³³ Z území Čech a Moravy známe z pozdní doby laténské pouze několik problematických zlomků. Ze Starého Hradiska se zachovala součást atáše (MEDUNA 1970, Taf. 11: 7) a z kolínského depotu fragmenty ouška a řetězy na zavěšení kotle (RYBOVÁ – MOTYKOVÁ 1989, 123, Abb. 14: 11). Tyto nálezy jaksi relativizují Jacobiho (1977, 146) předpoklad, podle něž by montované polokulovité kotle náležely pouze západnímu keltskému světu.

mezní datum blíže neurčené (např. CRFB, D3, II-04-10/1.8, Taf. 2:2; CRFB, D6, VIII-20-1/1.1, Taf. 6:2).

Kotel z hrobu nalezeného v roce 1988 v Mannersdorfu by mohl být součástí dědictví po Marobudových a Katvaldových družinících usazených v prostoru Vaniova království. Tomuto závěru by odpovídaly i informace o četných reparacích kotle a stopy po dlouhodobém užívání (LAUERMANN 1995, 130). Ze starší doby římské známe dostatek příkladů výskytu kotlů E 8 v labsko-germánském prostředí. Jak je patrné z hrobových celků, kotle E 8 patřily mezi oblíbené artefakty ještě dlouhou dobu poté, co se přestaly vyrábět.

Na území Čech máme zastoupeny polokulovité kotle E 8 na pohřebišti v Dobřichově-PiCHOŘE v hrobech č. I a č. VI (PÍČ 1897; DROBERJAR 1999a, 130, 131; KARASOVÁ 1998, 9; SAKAŘ 1970, 4, 12). Kotel z hrobu č. I je také často, dle pojetí K. Peschela, nesprávně označován jako typ E 7. O obou kotlích z Dobřichova-PiCHOŘE je možné uvažovat jako o artefaktech, které si přinesli Markomané z Pomohání, nebo získali společenskými kontakty s Noricem. Další příklad polokulovitého kotle označovaného, (nesprávně) jako typ E 7, pochází z hrobu č. 98 z Lužce nad Vltavou³⁴ (KYTLICOVÁ 1970, 331; KARASOVÁ 1998, 9, 75). Z kotle se zachoval pouze fragment železné vrchní části nádoby se zbytky bronzového plechu. Hrob je datován dle nákončí opasku a spony s válcovitou hlavicí, která má velmi blízko k Almgrenovým sponám 8. série V. skupiny, na skloněk 2. století n. l. Nádobu tedy jistě musela být starožitností, kterou rodina zemřelého dlouho používala a chovala v oblíbenosti.

K příkladům ze středního Podunají náleží exemplář z Kostolné (KOLNÍK 1971, 513; týž 1977, 147; týž 1980, 110). Hrob č. 35 z Kostolné (obr. 24) spolu s pohřbem z Mannersdorfu pravděpodobně³⁵ náleží k hrobům germánských družin usazených v Pomoraví a Trnavské pánvi v letech 17-19 n. l. Drusem ml. (DROBERJAR 2000, 173, 189). Nádobu bývá v literatuře přiřazována k typu E 6 (KREKOVIC 1987, 245; týž 2000, 118). S tímto určením však nelze na základě závěru zveřejněných K. Peschlem (1995) souhlasit, a tak přiřazujeme kotel k typu E 8. Hrob 35 z Kostolné je nejbližší paralelou k pohřbu v Mannersdorfu a taktéž náleží do stejného časového úseku, i když jeho inventář není po chronologické stránce zcela homogenní (TEJRAL 1995, 233; týž 2001, 213)³⁶.

Používání kotlů-výrobků pocházejících z galských a norických dílen-zrcadlí přejímání některých keltských, později galořímských zvyklostí germánskou společností (SAKAŘ 1974,

³⁴ V případě nádoby z hrobu č. 98 z Lužce zpochybňujeme pro špatný stav zachovalosti přesnější typologické začlenění.

³⁵ Nelze vyloučit, že tyto hroby náleží přímým potomkům markomanských družiníků.

³⁶ Nacházíme zde prvky, které náleží ještě stupni B1a, např. stříbrné spony s očky A. 54a, součásti noricko-panonského kování opasku: entenbügel typu Garbsch E 3a, přezka typu Garbsch 62d.

58). Z výše uvedeného textu vyplývá, že kotle byly užívány v Čechách a ve středním Podunají od stupňů B1a až B2/C1. Zachování keltské tradice v pohřebním ritu můžeme sledovat ještě ve 2. polovině 2. století na příkladu královského hrobu v Mušově (TEJRAL 1995, 240; PEŠKA – TEJRAL 2002, 502, 506).

5.1.2. Časný westlandský kotel typu E 12

Poněkud problematickým „exemplářem“ v námi zpracovávané oblasti je časný westlandský kotel E 12. Zlomky nádoby byly nalezeny v hrobě č. 2 na pohřebišti v Mikulově (obr. 22:1) (TEJRAL 1999a, 147, Abb. 49; PEŠKA – TEJRAL 2002, 506, Abb. 1). Pro určení tvaru nádoby byl zvláště důležitý fragment okraje zdobený třemi svazky rýh. Tyto rýhy rozměrově odpovídají totožným rytým liniím, které se nacházejí na cylindrické části kotle s protomami Svěbů³⁷. Typologické začlenění mikulovského kotle se však pro jeho fragmentárnost neobejde bez jistých obtíží (KÜNZL – KÜNZL 2002a, 361). Tvarově shodný protějšek tohoto kotle je kromě nálezů z mušovského královského hrobu velmi obtížné najít. Jistou podobnost vykazují nálezy z Hemmoor, Rhein bei Mainz, Elm, Osterholz (WILLERS 1901, Taf. I: 9; EKHOLM 1954-1955, 228, Abb. 2: 1c; HÄSSLER 1976-1977, 79, Abb. 4; RADDATZ 1976, 21, 22, Taf. 33, 34).

Hrob č. 2 z mikulovského pohřebiště byl datován dle nákončí typu Raddatz 3, III do horizontu markomanských válek B2/C1 (PEŠKA – TEJRAL 2002, 506). Takto brzká datace uložení westlandského kotle nemá ve svobodné Germánii obdoby. Výše uvedené příklady uložení časných westlandských kotlů jsou datovány do stupňů C1b a C2. K dataci westlandských kotlů velmi přispělo zpracování alamanské kořisti v Neupotz. Tento celek obsahoval jak časné formy westlandských kotlů typu NE 1, NE 2, NE 3, NE 4, tak pokročilou variantu typu NE 8, přičemž varianty NE 4 a NE 8 byly zastoupeny nejhojněji. Jak poukázal E. Künzl (1993a, 233), ne všechny časné typy lze jednoznačně prohlásit za děděné kusy. Můžeme si tedy představit, že obě typologické skupiny jsou stejně staré a ukazují tak na paralelně chronologicky se vyvíjející příklady. Společný výskyt jak časných, tak mladých typů ukazuje na značnou chronologickou neprůkaznost westlandských kotlů. Na základě těchto závěrů považujeme výstavbu typologicko-chronologických systémů kotlů podle ostatních hrobových příloh nacházejících se v barbariku za problematickou (KÜNZL 1993, 233, 234; ERDRICH 2001, 48; SEDLMAYER 1999a, 109). Westlandské kotle lze tedy

³⁷ Za tuto informaci děkuji doc. J. Tejralovi.

připsat stupňům B2/C1 až C2 v Norsku, Švédsku a Dánsku, poté ještě stupni C3 (LUND HANSEN 1987, 150). Předpokládá se, že výrobní tradice těchto nádob se odráží ještě v tzv. gotlandských kotlích, známých ze 6. a 7. století (HOEPER 2003, 106). Domníváme se, že zpřesnění datace není za dosavadních podmínek možné.

Westlandské kotle jsou v oblastech severně středního Dunaje vzácně rozšířeny, taktéž z Norika a Pannonie nemáme dostatek tohoto zboží. Pro počátek mladší doby římské, přesněji řečeno pro časový úsek kolem poloviny 3. století, lze najít pro tuto absenci jisté vysvětlení. Westlandské kotle se na několika lokalitách (Osterholz, Elm) našly spolu s hemmoorskými vědry. Hemmoorská vědra se však až na několik výjimek vyskytují v oblastech severně středního Dunaje velmi vzácně. Nedostatek těchto druhů bronzových nádob je možno chápat jako důsledek přerušení kontaktů západních provincií s Pannonií a Norikem, které byly kolem poloviny 3. století neustále nabourávány barbarskými vpády (TEJRAL 1970b, 408, 409; LUND HANSEN 1987, 84, 85). Je tedy pravděpodobné, že časný westlaský kotel z Mikulova a honosný kotel se svěbskými aplikami z královského hrobu v Mušově byly na Moravu dopraveny už v průběhu markomanských válek, nebo v prvním desetiletí 3. století pravděpodobně z oblasti *Galliae Belgici*³⁸. Tento závěr by podpořil nález z Neupotz, který obsahuje dostatek tvarů ukazujících na dlouhodobou výrobní tradici kotlů již od doby pozdně laténské (KÜNZL 1993, 233; ERDRICH 2001, 48). Jak již bylo naznačeno v kapitole o polokulovitých kotlích E 8, patří *Galliae Belgica* k předpokládaným výrazným produkčním centrům tohoto zboží v impériu. Geneze časných westlandských kotlů v provincii Gallii Belgice mohla být také částečně ovlivněna impulsy z východního středomoří (KÜNZL – KÜNZL 2002a, 361, 362), Itálie a dolního Porýní (BIENERT 2007, 131).

Ze sklonku starší doby římské pochází ze středního Podunají velmi málo příkladů tohoto druhu nádob. Za zcela neprůkazné můžeme označit přiřazení nálezu z Vlкова pod Oškobrhem (HELLICH 1919, 92-93; EGGERS 1951, 145; DROBERJAR 2002, 369) k typu E 12 (SAKAŘ 1991, 36; KARASOVÁ 1998, 85), protože není zachován nákras bronzového kotle.

Specifičnost a vzácnost tohoto kotle ve středním Podunají není jistě náhodná. Domníváme se, že mikulovský kotel mohl být součástí darů věnovaných římskou mocí nejvyšší sociální vrstvě markomanského kmene. Nelze poté vyloučit, že se kotel dostal přerozdělováním darů k některému ze svobodných bojovníků, poněvadž proces obdarování v rámci družiny patří u germánské společnosti k častým jevům (WENSKUS 1961, 354;

³⁸ Ve starší literatuře se lze setkat i s názory, že kotle typu E 12 byly vyráběny v severských oblastech a poté

BOUZEK 1984, 62; DROBERJAR 2002, 61).

5.1.3. Westlandský polokulovitý kotel typu NE 3

Skupinu polokulovitých westlandských kotlů reprezentuje nález (obr. 21:7) z mušovské královské hrobky. Kotel byl vyroben z jednoho kusu bronzového plechu a byl opatřen dvěma železnými atašemi sloužícími pro zavěšení železných kruhů (KÜNZL - KÜNZL 2002b, 574). Westlandské polokulovité kotle navazují svou formou³⁹ na starší kotle typu E 8 (TEJRAL 1992, 430; KÜNZL – KÜNZL 2002a, 364). Vícedílná struktura se u některých kotlů typu NE3 vyskytuje po polovině 3. století, nelze také vyloučit výskyt ještě ve 4. století (KÜNZL 1993, 232; BENDER 1992, 122; EGGERS 1951, 160), a proto nemá pro závěr starší doby římské typologicko-chronologický význam. Vícedílné členění kotlů typu NE3 považujeme za znak vycházející z keltského prostředí⁴⁰, avšak tento jev neopravňuje automatické přiřazení kotle k typu E 8, jak to učinili E. Droberjar (1999a, 131) a J. Peška (2001, 182, Abb. 3:7). Pokládáme za důležité upozornit na typologickou nejednotnost tohoto druhu nádob. Mnohé exempláře se od sebe liší tvarem polokulovité spodní části a také umístěním a druhem držadel. Typologicky nejbližší stojí mušovskému kotli nálezy z Wels, Angelhof, Limes, Filzen, Rheinzabern, Martigny (MIGLBAUER 1988, 238; KLUMBACH 1940, 126; WERNER 1938, Taf. 107:7, 109:8, 115:1, 119: 22; BIENERT 2007, 135). Vývojové schéma westlandských kotlů, jak je předložili G. Ekholm a F. Behn, se tedy jeví nepřijatelné (1954-55, 228, Abb. 2; 1936, 125, 126, Abb. 1). Podle členění těchto autorů by polokulovité westlandské kotle předcházely pozdním formám westlandských kotlů⁴¹. Tyto závěry potvrdil jak nález z Neupotz (KÜNZL 1993, 233), tak nálezy z jižní Moravy⁴² (PEŠKA - TEJRAL 2002, 506, Abb. 1).

Popisovaný kotel z mušovského královského hrobu byl původně s určitými výhradami datován do 1. století (TEJRAL 1992, 430). Tuto dataci autor pozměnil na základě materiálu z depotů, datovaných k polovině 3. století (TEJRAL 1999a, 148). Protože nenacházíme

distribuovány po svobodné Germánii (BEHN 1936, 126).

³⁹ Z chronologického hlediska považujeme za zajímavý nález železného okraje kotle čtvercového průřezu, nalezený v římském Leopodunu (SCHMIDTS 2004, 44). Okraj byl datován do období po roce 100 n. l. (SCHMIDTS 2004, tab. 8). Pokud nejde o fragment z děděného kotle, lze o nález uvažovat jako o dokladu výrobní tradice tohoto druhu bronzového nádobí.

⁴⁰ Na svázanost pozdních montovaných kotlů s předchozími tvary upozornil již Th. Voigt (1940, 132), který tyto pozdní kotle označil jako Typ 4.

⁴¹ Pozdními formami míníme tvary označené u G. Ekholma písmeny e-g (1954-55, Abb. 2) a u F. Behna formy g-m (1936, Abb. 1).

⁴² Nálezy časných westlandských kotlů z mušovského královského hrobu a z Mikulova.

dostatek srovnatelných uzavřených hrobových celků z 1. století, zdá se nám tato datace příliš určitá. Domníváme se také, že vlastní geneze polokulovitých westlandských kotlů byla zahájena již na sklonku starší doby římské.

Navrhujeme tedy následující „dlouhou“ dataci westlandských polokulovitých kotlů. Počátek výskytu předpokládáme ve stupni B2/C1, optimum výskytu zaznamenáváme ve stupni C1a-b, přičemž pravděpodobně lze s tímto zbožím počítat i ve stupni C2 (KÜNZL 1993, 232; BENDER 1992, 122; EGGERS 1951, 160; WERNER 1938, 261; VOIGT 1940, 132, Abb. 10:4).

Mezi příklady podobně tvarovaných kotlů na území barbarika je třeba zmínit kotel typu E 11 z Grieben, který pochází z hromadného nálezů bronzových nádob a je datován do období střední až pozdní doby římské (CRFB, D6, VII-13-10/1.1, Taf. 84), dále pak westlandský polokulovitý kotel z knížecího hrobu v Gommern, hrobový celek je řazen k polovině 3. stol. n. l. (CRFB, D6, VII-01-3/1.3, Taf. 122). Chronologické zařazení kotle je obdobné jako u kusu z Grieben.

Mušovský kotel je datován do B2/C1. Nejbližší možnou paralelu datovanou do stupně B2/C1, případně stupně C1a, nalezneme v depotu z Welsu z provincie *Noricum*. Tento depot byl uložen pravděpodobně na počátku 3. století, jak ukazují chronologicky citlivé součásti pokladu: rheinzabernská terra sigilata a neprůkazný Commodův sestercius⁴³ (MIGLBAUER 1994, 291; TEJRAL 1999b, 182).

Určit předpokládané výrobní centrum pro tento druh kotlů se jeví dle zažitých schémat jako celkem snadné. Podle jejich značné koncentrace na území západně od Rýna a severně od Loiry předpokládáme jedno z ohnisek výroby v *Gallii Belgicae* (KÜNZL 1993, 233). Další bychom našli v *Germanii inferior* (EKHOLM 1954-55, 230). Jak ale ukazují nálezy z Igaru, Welsu a Straubingu, lze počítat s výrobou těchto nádob i v *Pannonii*, *Noricu* a *Germanii superior* (BÁNKI 1963-64, 221; MIGLBAUER 1988, 238; táž 1994, 286; SEDLMAYER 1999a, 109, 159; KEIM – KLUMBACH 1951, 8, 9, 35). Hojné zastoupení westlandského polokulovitého kotle na výše zmíněných lokalitách není překvapující. Kotel náležel mezi jednoduché kuchyňské nádoby, a tak lze počítat s jeho výrobou ve všech zmíněných provinciích (TEJRAL 1970b, 403).

⁴³ Interpretace této mince jsou rozličné. Připadá v úvahu nominál Marca Aurelia a Septimia Severa. I přes tyto „komplikace“ vykazuje mince dostatek podkladů k přesné dataci.

5.1.4. Mušovský honosný kotel s bustami Germánů

Mezi bezesporu nejzajímavější předměty z mušovského královského hrobu patří časný westlandský kotel, zdobený čtyřmi bustami Germánů (obr. 21:3, 87:1). Kotel svým tvarem rámcově odpovídá typu E 12 (TEJRAL 1992, 430). Nádoba má krk, plece a dno zdobené svazky horizontálních rýh. Tento typ výzdoby, a také ostřejší členění nádoby, spatřujeme často na situlách E 28, které pochází ze stupňů B2b, B2/C1 a C1. Podobné exempláře, samozřejmě bez bust, nacházíme na následujících lokalitách: Hemmoor, Rhein bei Mainz, Elm, Osterholz (WILLERS 1901, Taf. I: 9; EKHOLM 1954-1955, 228, Abb. 2: 1c; HÄSSLER 1976-1977, 79, Abb. 4; RADDATZ 1976, 21, 22, Taf. 33, 34). Pravděpodobně velmi blízký typ kotle byl uložen také v hrobě č. 2 na pohřebišti v Mikulově⁴⁴. Výše zmíněné problematické analogie k tomuto honosnému kotli „zázračně“ obohatil nálezy hrobu 430 z pomořského pohřebiště Czarnówko (obr. 87:2) (RUDNICKA – MAČZYŃSKA 2002, 11-28). Honosný kotel se třemi germánskými aplikami z Czarnówka je ostřejších tvarů než jeho mušovský protějšek a není zdoben svazky horizontálních rýh. Nádoba byla přiřazena k typu E 13/14 (MAČZYŃSKA – RUDNICKA 2004, 411-412), což se nám jeví jako nepřesné, kotel svými proporcemi odpovídá spíše typu E 12.

Poté, co jsme rozebrali tvar kotle, se zaměříme na analýzu ataší. Busty na mušovském honosném kotli znázorňují vousaté Germány s typickým svébským uzlem. Protomy měly funkci ataší pro bronzové kruhy sloužící na zavěšení kotle. Ze všech čtyř opěrek je nejlépe vyhotovena busta A, tu můžeme považovat za jakýsi vzor pro zbylé tři (KRIERER 2002, 371). Hlavičky se od sebe v detailech odlišují a všechny mají individuální charakter. Lze tedy předpokládat, že každá byla odlita ze své formy a poté umělecky opracována (KRIERER 2002, 370). Přiřazení na kotel bylo vyhotoveno technikou letování (FREL 1993, 211; TEJRAL 1995, 238). Apliky na kotli z Czarnówka mají poněkud odlišný charakter, nejsou pojaty jako busty, ale jako plakety. Stejně jako u mušovského kotle závěsné kruhy „nesou“ apliky Germánů.

Datace honosného mušovského kotle se neobejde bez metodických problémů. U takto význačného příkladu římské toreutiky je zapotřebí datovat odděleně nádobu a ataše. V případě nádoby lze s jistotou předpokládat, že byla vyrobena na konci 2. století, nebo v 1. desetiletí 3. století. Obdobnou dataci předpokládáme i u kotle z Czarnówka (PEŠKA – TEJRAL 2002, 506; RUDNICKA – MAČZYŃSKA 2002, 15, 16; KÜNZL – KÜNZL 2002a,

⁴⁴ Podrobný rozbor je podán v kapitole 5.1.2.

361).

Ataše byly od objevu hrobu v roce 1988 předatovány již několikrát, proto podáváme „chronologický přehled“ jejich datace. J. Tejralem byly přiřazeny buď na závěr 1. století, tedy do flaviovského období, nebo na poč. 2. století, nejpozději však na počátek hadrianovského klasicismu (PEŠKA – TEJRAL 1990, 176; TEJRAL 1992, 432). Hadrianovský klasicismus⁴⁵ jako možný spodní mezník pro dataci navrhoval i J. Frel (1993, 211). J. Bouzek (1994, 174; týž 2000a, 11-14; týž 2000b, 54) srovnával ataše se sochami Dáků pocházejícími z doby vlády císaře Traiana a taktéž nevyklučoval možné zařazení do hadrianovského období. Nejnověji byly ataše přiřazeny do období pozdně antoninovského (do vlády Commodovy) (KRIERER 2002, 379). Takto pozdní začlenění se opírá především o jisté podobnosti tvaru masy plnovousu Germánů (ne struktury!) s tvary plnovousů pozdních portrétů Marca Aurelia, Commoda a Pertinaka. Za významný argument, podporující tuto dataci, považuje Krierer také vyhotovení očí, které srovnává s portréty M. Aurelia a L. Vera (KRIERER 2002, 377). Zajímavě se autor staví k reparacím na ataších, které zastánci starší datace považují za jeden ze svých hlavních argumentů. Krierer (2002, 371) předpokládá, že reparace nelze přeceňovat, a interpretuje je spíše jako jisté „nečistoty“ vzniklé při odlívání ataší. Pokud zhodnotíme výše uvedené znaky, zdá se být nepochybné, že ataše náleží do 2. poloviny 2. století. Přesněji nevyklučujeme jejich zařazení do období vlády císařů M. Aurelia a Commoda.

Předpokládané výrobní centrum časných westlandských kotlů spatřujeme v oblasti *Galliae Belgicae*, tuto oblast tedy považujeme za výchozí pro kotle z Mušova a Czarnówka, i když každý pocházel pravděpodobně z jiné dílny. *Gallia Belgica* proslula již svou výrobou polokulovitých kotlů typu E 8. Z 1. poloviny 3. století je hojně zastoupena množstvím rozličných variant kuchyňského nádobí, zvláště pak kotly westlandského typu. Skepticky se stavíme k závěrům J. Frela (1993, 212), který předpokládal výrobu tohoto kotle, jakož i situly typu E 28, v barbarském prostředí. S germánskou bronzovou toreutikou v době markomanských válek nelze počítat, navíc máme dostatek srovnatelných tvarů z římského impéria (KÜNZL 1993, 231-233). Místo výroby ataší je obtížně určitelné, podle jejich kvality lze usuzovat, že by mohly být vyrobeny i na území Itálie, nelze však vyloučit ani jejich provinciální (TEJRAL 1992, 432), respektive galský původ. Honosné kotle s atašemi či aplikami jistě nepatřily k běžným výrobkům galských dílen. Předpokládáme, že byly určeny jako diplomatické dary pro *principes* a *duces* germánských kmenů. U kotle z Czarnówka nelze vyloučit, že se dostal na gótské území již zprostředkovaně ze středního Podunají.

⁴⁵ J. Frel (1993, 211) tuto dataci opodstatňoval především vynikající modelací bust.

5.1.5. Nález řetězu a závěsu kotle z Hanfthalu

Depot nalezený na germánském sídlišti v Hanfthalu obsahoval rzí spojená oka řetězu a kruhový závěs kotle (obr. 23:4) (SAUER 1994, 268, 269, Abb. 4:4). Takovéto závěsy známe i z polokulovitých kotlů. Vyskytují se jak na typech E 8, tak na exemplářích NE3, které v rámci výrobní tradice na typ E 8 navazují. Přiřazení hanfthalského závěsu k určitému typu kotlů je bohužel pro nekompletnost nádoby nemožné.

Zůstává tedy otevřena otázka, zda závěs z hromadného nálezů datovaného do období markomanských válek pochází ze staršího (děděného) kotle typu E 8, nebo z chronologicky současného typu (s dobou uložení skladu) westlandského polokulovitého kotle, jak navrhl J. Tejral (1999a, 148; 2004).

5.2. Vědra

5.2.1. Östlandská soudkovitá vědra typu E 39-42

Soudkovitá vědra patří k jednomu z nejčastějších druhů bronzových nádob nacházených ve svobodné Germánii. Setkáváme se s nimi pravidelně v žárových i kostrových hrobech, v depotech a rovněž v sídlištním materiálu. Tříděním soudkovitých věder se zabývala celá řada badatelů. Naposledy podala stručný přehled dějin bádání o této skupině bronzových nádob Z. Karasová (1998, 17).

Pokud sledujeme spektrum tvarů soudkovitých věder, docházíme k závěru, že přesné přiřazení jednotlivých kusů k typům, které byly uvedeny do literatury H. J. Eggersem (1951), se zdá být spíše zavádějící (WIELOWIEJSKI 1985, 179, 180; REHN 2000, 96, pozn. 6). Proto tedy námi rozebírané celé kusy začleníme spíše do určitých variačních skupin, které budou ohraničeny vybranými Eggersovými typy.

Z námi sledovaného území máme dochováno pět relativně nepoškozených exemplářů. Jedná se o nálezy z mušovského královského hrobu (obr. 21:8) (KÜNZL – KÜNZL 2002b, 575, F5), z kostrového hrobu v Neuruppensdorfu (obr. 31:7) (ADLER 1976c, 21, Abb. 10), žárového rozrušeného hrobu v Rebešovicích (obr. 24:1) (PEŠKAŘ 1964a, 180, 189, obr. 60, 68; TEJRAL 1967, 88, 89), depotu v Blučině (obj. I) (obr. 33:17) (DROBERJAR 1994, 181, 186, obr. 6.) a depotu v Mušově (obj. 10) (obr. 32:5) (TRŇÁČKOVÁ 1985, 279-284 Abb. 2.).

Fragmentárně zachované nádoby jsou doloženy na pohřebištích v Mikulově (hrob č. 4, 11, 13, 14, 17, 18, 20, 29, rozr. hroby) (obr. 40-43), Modřicích, Přibicích (obr. 24:2, 5), Šitbořicích (hrob č. 19, 20, rozr. hroby) (obr. 75-76), Velaticích (hrob 2/1923, 6/1943) (obr. 27:20, 28:1) Velkých Hostěrádkách (hrob č. 1, 55) (obr. 38, 39), Mistelbachu (obr. 45) a Pillichsdorfu (hrob z roku 1877) (obr. 34:2). Z nálezů, u nichž je obtížné určit druh kontextu, je tento typ nádob přítomen v hrobě z Mušova "U sv. Jana" (obr. 30) v Nivnicích (obr. 29:1). Ze sídlištního prostředí je třeba zmínit bronzové ucho z Nedakoníc (obr. 34:1) a fragmenty železných obvodových prutů a uch z depotu z Hanfthalu (obr. 23:1-3, 5-6).

Soudkovitá vědra se na sledovaném území objevují již ve stupni B1c, tuto skutečnost názorně dokládá jejich přítomnost v hrobě č. 6/1943 ve Velaticích (POULÍK 1950, 23-24; TEJRAL 2001, 213).

Z výše uvedeného výčtu náleží vědro z kostrového hrobu z Neuruppensdorfu podle ostatního inventáře hrobu k příkladům vyskytujícím se ve stupních B1c, B2a. Nádobu má dvojkónický tvar, můžeme ji tedy přiřadit k variačnímu typu E 39-40. Vědro je vybaveno

dvěma bronzovými atásemi a držadlem obdélníkovitého průřezu. Popisovaný kus je svým tvarem příbuzný nálezům z hrobů č. 3 a č. 4 ze Zohoru (KRASKOVSKÁ 1959, 100, 101; táž 1976, 434; KREKOVIČ 1992; KOLNÍK 1959, 144, 145) a z hrobu č. 27 z Kostolné pri Dunaji (KOLNÍK 1980, 107). Z českých nálezů se popisované vědro nejvíce podobá nádobě z hrobu č. XVI/23 v Třebusicích (SAKAŘ 1970, 47, plate VIII:2; KARASOVÁ 1998, 83).

Z provinciálního prostředí známe celou škálu tvarů soudkovitých věder, což svědčí o rozsáhlé sériové výrobě těchto typů. Nálezu z Neuruppersdorfu svou formou nejvíce odpovídá vědro z Brigetia (RADNÓTI 1938, 114, Taf: XXXII:2). Několik podobných nádob nalezneme v materiálu z provincie Britanie, konkrétně máme na mysli vědra ze studen X a XIV z kastelu v Newstead (EGGERS 1968, 80, Abb. 16:g, h), jehož trvání bylo ohraničeno roky 80-192.

Rovněž exemplář z Rebešovic se hlásí k typu E 39-40. Z vědra se bohužel zachovalo jen vlastní tělo a fragment okraje, avšak i přes tyto dílčí nesnáze lze nádobu rámcově začlenit k širší, pokročilejší variantě Juellinge. K této variantě se hlásí i vědro z rozrušeného žárového hrobu v Zohoru, jehož uložení do země je datováno do druhé poloviny 1. století, a to na základě přítomnosti stoličkovité ostruhy s dvěma otvory pro nýty a železným trnem, a také jednoduché trubkovité spony (BAZOVSKÝ 2007b, 285-287, obr. 2:1).

Nádoba z blučinského skladu pak svými proporcemi odpovídá typu E 40-41. Vědro bylo vybaveno železným uchem kruhového průřezu a železnými poutky. Tvar nádoby je dvojkónický, avšak zlom na nejširším místě vědra není tak ostrý jako v případě nálezů z Neuruppersdorfu. Zajímavé informace poskytuje ztvárnění spodní části okovu: registrujeme zde mírné odsazení dna od těla nádoby. Tento znak je signifikantní zvláště pro pozdější typy E 41 a zejména pro NE 13, které jsou obvykle datovány do pozdního úseku starší doby římské a do mladší doby římské. Jako analogické příklady k blučinské nádobě mohou sloužit vědra nalezená v depotech z Mauer an der Url a Martigny (NOLL 1980, 85, 86; SEDLMAYER 1999a, Abb. 23, dole; WERNER 1938, 119:7) nebo kusy z žárových hrobů v Napolisech (obr. 35:8) (KOUDELKA 1904-1905, 137-140) a Zdicích (SAKAŘ 1970, 53, Pl. VIII:1).

Od popsanych nádob se zřetelně odlišuje vědro typu E 42 z mušovského královského hrobu (KÜNZL – KÜNZL 2002a, 364). Tektonika nádoby se od předchozích příkladů liší především v odsazení ramen vědra ostrým lomem⁴⁶. Spodní část okovu je mírně odsazena. Železné kování sloužící na upevnění ucha je ztvárněno jako železná objímka, prut. Ve starší době římské nalezneme pro popisovaný okov velmi málo analogií, jisté tvarové shody však

⁴⁶ Pokud pozorně vnímáme tvar mušovského vědra, zpozorujeme jistou podobu s pokročilejšími (1.-2. století n. l.) vědry typu Bargfeld. Máme zde na mysli především nálezy z provincie *Pannonie* uveřejněné A. Radnótim (1938, 112, Taf. XXXII: 4).

lze vysledovat u soudkovitého vědra z hrobu I v Marwedel (LAUX 1992, 333, Abb. 10). Svým tvarem se tedy vědro již blíží exemplářům známým z mladší doby římské. S podobnými kusy se můžeme setkat opět v horizontu depotů spadajících do 3. století (KÜNZL 1993, 238-240; TEJRAL 1999a, 148).

Do období pozdní doby římské, či počátku stěhování národů náleží depot (obr. 32:5) nalezený v zemnici (obj. 10) v Mušově, poloha "U sv. Jana" (TRŇÁČKOVÁ 1985, 279-284, Abb. 2). Depot obsahoval tři štítové puklice s fasetovanými stěnami a pečící pánev. Předměty byly uloženy v pozdním (několikrát reparaovaném) kotli typu E 41. V nedávné době byl vysloven názor, že kotel, v němž byly předměty uloženy, stejně jako kotel z hrobu č. II-1929 ve Strážích (obr. 37:22) (NEUSTUPNÝ 1936, 21-22; EISNER 1938; KLČO – KRUPA 2008, 24, 26 obr. 10) má původ v alanosarmatské oblasti (TEJRAL 1985a, 341-342; týž 1999c, 248). Z bohatě vybavených hrobů z Lermontovskaja Skala-2 (hrob 10), Mokraja Balka (hrob 123) (KAZANSKI – MASTYKOVA 2007, Abb. 2, 8) z oblasti severního Kavkazu sice známe podobné tvary kotlů, avšak jejich souvislost ze středodunajskými nálezy z depotu Mušova a hrobu č. II-1929 ze Stráží se zakládá pouze na podobném tvarování stěn a předpokladu posunu alanosarmatských společenstev v 5. století směrem k Dunaji. O těchto nádobách je uvažováno jako římských výrobcích nebo jejich napodobeninách (LEBEDYNSKY 2002, 138).

Alternativním vysvětlením k myšlence J. Tejrala je skutečnost, že kotle z depotu Mušova a hrobu č. II-1929 ze Stráží představují pozdní provinciální výrobky. Tak o strážánské nádobě uvažoval i J. Neustupný (1936, 21-22). Oporu k této interpretaci lze nalézt v blízké podobnosti středodunajských exemplářů s kotlem z hrobu č. 214 v italském Goitu, který je datován na přelom 4. a 5. století (CASTOLDI 2002, 370, Fig. 3).

Vědra typu E 41 se vyskytují na území římské říše především v 2. pol. 3. stol. (SEDLMAYER 1999a, 112), odkud je známe z tzv. limitních depotů. Počátek jejich produkce je hledán v 2. polovině 1. století, konec pak ve 3. stoletím (RADNÓTI 1938, 124; BERKE 1990, 22). Příklady z hrobových celků ve Skandinávii jsou datovány od stupně C1 do C3 (LUND HANSEN 1987, 69). Nelze tedy vyloučit, že kusy ze Stráží a Mušova představují pozdní formy typu E 41, ty mohly být s ohledem na četné reparace v germánském prostředí také dlouhou dobu používány.

Zajímavým specifickým se se soudkovitými vědry je variabilita jejich kování a uch. Ve ztvárnění těchto částí existují značné rozdíly, které však mají pouze nepatrný chronologický význam. Ucha věder jsou vyrobena jak z bronzu, tak ze železa, profil je často kruhový, čtvercový a obdélníkový.

Zakončení uch není rovněž ujednoceno, známe příklady zakončené:

1. roztepanou železnou ploškou
2. železným kuželkovitým knoflíkem (Velatice 6/1943, Šitbořice hrob 20, depot z obj. 1 v Blučině) (obr. 27:20, 76:10, 33:17)
3. železným hákovitým zakončením (Mikulov rozrušené hroby, Mistelbach soubor bronzů,) (obr. 44:10, 45:9)
4. železnou stilizovanou hlavičkou vodního ptáka (obr. 35:8)
5. bronzovým hákovitým zakončením (Velatice 2, 1923, Staré Město-soubor artefaktů) (obr. 25:1-2; 28:1)
6. bronzovým kónickým knoflíkem (Nedakonice) (obr. 34:1)

Na popisovaném regionu zaznamenáváme také několik možných způsobů kování věder:

1. železné křídlovité ataše (Pillichsdorf hrob z roku 1877, Šitbořice rozrušené hroby) (obr. 34:2, 77:24)
2. železné ataše roztepané do oválných plošek (Mikulov rozrušené hroby) (obr. 44:14)
3. železná poutka (např. Blučina, Velatice 6/1943, Mikulov žárový hrob 17, Šitbořice hrob 19, 20) (obr. 27:18, 33:17, obr. 44, 75-76)
4. bronzová poutka (Velké Hostěrádky, hrob 1, Mušov poloha "U sv. Jana", Velatice 6/1943, a pravděpodobně také Mušov poloha U sv. Jana-depot) (obr. 27:20, obr. 30, 38)
5. železný prut s očkem (Hanfthal, Mušov) (obr. 21, 23:1, obr. 36, 37:21)

Z mnohotvarosti kování a držadel soudkovitých věder nelze vyvozovat příliš závažné chronologické závěry. U nejstarších typů E 37-38 se často setkáváme s železnými nebo bronzovými křídlovitými atašemi (DROBERJAR 1999a, 132; SCHLEGEL 2000, 54). U variet E 39-43 se již vedle sebe paralelně vyskytují jak železná/bronzová poutka, tak železné pruty-objímky (SCHLEGEL 2000, 54). Jako zajímavý příklad přežívání výrobní tradice může posloužit používání železného prutu-objímky. Tento způsob kování známe jak ze starořímských lokalit z oblasti kolem řeky Neckar (SCHLEGEL 2000), tak z konce starší doby římské, jak dokládají nálezy z Hanfthalu (SAUER 1994), Mušova (KÜNZL – KÜNZL 2002a) a žárového hrobu 1/2000 v Zohoru (ELSCHEK – VRABLEC 2001, 60, 61, obr. 31: 1; ELSCHEK 2002, 248, 260; TEJRAL 2004, 335).

Určení období výroby pro chronologicky necitlivá soudkovitá vědra není snadné. Jisté výsledky lze získat z vývojové řady věder. Nejstarší (ještě pozdně laténské) kusy typu E 37-

38 jsou spíše štíhlé a vejčité. Pozdní nádoby typu E 41-43 mají často odsazené dno. Pro vývojové tendence mezi těmito dvěma póly se zdá být typické rozšiřování tvaru směřování k dvojkonické tektonice nádob (REHN 2000, 97).

Pro typ E 39-40 (var. Juellinge) předpokládá J. Kunow (1983, 19) počátek výroby v době kolem poloviny 1. století n. l. Konec výroby spatřuje ve 3. století n. l. V této době jsou ještě vědra E 39-40 patrná v horizontu depotů (WERNER 1938, Taf. 110:1), který je spojován s barbarskými vpády. Soudkovitá vědra typu E 40-41 navazovala na předchozí typ a byla pravděpodobně vyráběna již od 2. poloviny 1. století a dále pak především ve 3. století (BERKE 1990, 22), avšak nelze vyloučit jejich další užívání do 4. století.

Určit provenienci östlandských věder není jednoduché. H. Willers (1907, 12, 13) zaznamenal jejich výskyt společně s pokročilým bronzovým nádobím v Pompejích, dle tohoto zjištění je tradičně fabrikace soudkovitých věder hledána v Campanii. V případě věder typu E 39-40 si však lze představit i jejich provinciální výrobu (TEJRAL 1967, 90), avšak místo jejich produkce nelze určit jednoznačně (LUND HANSEN 1987, 153). Původ variet typu E 40-41 a E 42 je obvykle spojován s porýnskými dílnami (KUNOW 1983, 19), i když pravděpodobně u takto užitkových tvarů lze počítat s produkcí v doposud nezjištěných provinciálních centrech (KÜNZL 1993, 240).

5.2.2. Situlovitá vědra s maskovitými atašemi typu E 24

Na sledovaném území patří situlovitě vědro typu E 24 spíše k vzácnějším exemplářům. Je nutné říci, že disponujeme pouze jednotlivými díly, nikoli plně zachovalými kusy. V následujícím textu budeme tedy rozebírat nálezy z Mušova (obr. 21:1, 62), Mistelbachu (obr. 49:3, 6, 12) a Schwechatu (obr. 58-61).

Nejprve naši pozornost zaměříme na příklady (dvě ataše, ucho) z královského mušovského hrobu, které byly aplikovány na pozdním situlovitě vědru typu E 25-28 (PEŠKA – TEJRAL 1990; TEJRAL 1995, 237; KÜNZL – KÜNZL 2002b, 569). Ataše jsou zdobeny rostlinnými úponky, které symetricky rámují hlavu. Pod obličejem se nachází palmeta a vrchní část ataše je ohraničena dvěma zašpičatělými listy.

Jak kompozice, tak výzdobné prvky patří k ojedinělým případům, tímto se tedy mušovské kusy řadí do skupiny variačně značně odlišných časných ataší. Tuto skupinu nelze přísně typologicky ohraničit a s jejími zástupci je příhodné pracovat jako s ojedinělostmi. K těmto nesourodým ataším počítáme dále např. exempláře z hrobů V a 146 (55/1904) z Dobřichova-Piřhory (KARASOVÁ 1998, 13, 14; DROBERJAR 1999a, 132, Taf. 14), Hoby (LUND

HANSEN 1987, 51, POULSEN 1977, Fig. 56), Bornitz FK 21 (VOIGT 1940, 123, 124; týž 1976, 283, 284, Abb. 15, 16), Sønder Jernløse (POULSEN 1977, Fig. 58), Mehrum (GECHTER – KUNOW 1983, Abb. 14) a Pompejí (TASSINARI 1993, 304, X 1410).

Úponky, které zdobí mušovskou ataši i držadlo, nám svou strukturou jistě připomenou listy akanthu, který společně s drobnými květy známe z vybraných památek vysokého umění římského principátu. V případě mušovských ataší spatřujeme zřejmou závislost na výzdobným motivech rozvinutých v době Augustově. Konkrétně máme na mysli dekorativní prvky použité na Ara Pacis Augustae (ZANKER 1997, Abb. 140; BOUZEK – KRATOCHVÍL 1996, 163) a památkách, které se výzdobou Oltáře míru inspirovaly. Pokud však srovnáme kvalitu vyhotovení mušovských ataší s výzdobou stříbrných nádob doby Augustovy, stojí popisované kusy zřetelně na nižší úrovni.

Zhodnocení centrálně položené masky s poněkud neobvykle uspořádaným účesem se neobejde bez obtíží. Účes je rozdělen pěšinkou a dále členěn jednotlivými proudy vlasů, z nichž se vydělují dva prameny svisle splývající kolem tváří. Masky aplikované na ataších bronzových nádob byly tradičně připisovány mainadám (BOUZEK 2000b, 53; týž 2000a, 11) nebo pouze ženskému pohlaví (KÜNZL – KÜNZL 2002a, 357), avšak vyvstávají i další interpretační možnosti. S podobnou strukturou účesu a výrazem obličeje se setkáme rovněž v případě sošných typů patřících do pozdně klasického období řeckého umění, máme zde na mysli znázornění Apollona a mladého Dionýsa⁴⁷. Pokud se pokusíme nalézt paralely k mušovským ataším v toreutickém materiálu, je příhodné upozornit na vzdáleně podobné příklady, které byly zajištěny na via Disciplini a via Mansoni v Miláně (CASTOLDI 1994, 120, 121, Fig. 9a, 9b; TEJRAL 1995, 237). Tyto ataše pochází z věder, které mají dvojkónický tvar a svým tvarem se blíží typu E 26. E. Poulsen (2000, 436-437, 444, Fig. 1-2) řadí tuto skupinu ataší dle stylové analýzy do 1. pol. 1. stol. a jelikož většina kusů pochází ze severní Itálie, předpokládá, že se zde nacházely jednotlivé dílny. Tyto kusy jsou zdobeny úponky a palmetou. Masky milánských ataší z via Mansoni pak bezpochyby lze podle věnce z piniových šišek a vinných listů přisoudit Dionýsovi. Specifické ikonografické znaky (atributy) však na mušovských ataších chybí⁴⁸, a tak lze těžko dosáhnout jednoznačného určení.

Obě popisované ataše však nejsou zcela stejné, liší se kvalitou vyhotovení. Exemplář F1 je zřetelně kvalitněji propracován. Rozdíly poznáme především v provedení rostlinných

⁴⁷ Viz Dionýsos (tzv. typ Richelieu) z Prada inv. č. E87, datovaný k roku 340 (BOARDMAN 1995, 74, fig. 68), nebo sochy mladého Dionýsa z Basileje datované do 3. století, inv. č. M 18, Delf inv. č. 2380 a Thasu inv. č. 16 (SMITH 1991, 65, fig. 77, 79, 80) a bronzové apliky z Pompejí (PERNICE 1925, 18, Abb. 26, 27).

úponků nebo v detailech masky. Tak tedy příklad F2 představuje se vší pravděpodobností dodatečně vyrobenou nápodobu (KÜNZL – KÜNZL 2002a, 357).

Držadlo z mušovské situly se rovněž hlásí svým ztvárněním k časným příkladům z 1. poloviny 1. století. Ucho je zdobeno rostlinnými motivy a jeho obě zakončení mají podobu beraní hlavy. Rostlinný dekor opět poukazuje na předlohy z umění doby Augustovy. Oblouk držadla je ztvárněn jako stonek, z jehož zduřelých konců vyrůstají vždy dva zašpičatělé listy tvořící kalich. Podobné výzdobné motivy, avšak poněkud gracilnější, lze spatřit například na stříbrných kantharoidních uchách nalezených v hrobě č. II ve Strážích (SVOBODA 1972, 27, Abb. 13, 14) nebo na vybraných držadlech z hildesheimského pokladu (GEHRIG 1980). Beraní hlavičky⁴⁹ jsou rovněž kvalitně vyhotoveny a spolu s ataší, zdobenou pravděpodobně hlavou Dionýsa, náleží jistě ke společnému výzdobnému okruhu. Podobně tvarovaná držadla byla nalezena v Hoby, Mehrum a Schwechatu a odlišovala se pouze svým zakončením. Příklady z Hoby a Mehrum byly zakončeny ptačími hlavičkami⁵⁰, z posledně jmenovaného hrobu dále známe držadlo zakončené protomou koně-muly (GECHTER – KUNOW 1983, 455, 458, Abb. 5, 8).

Další fragmenty patřící k vědrům typu E 24 nalezneme v souboru⁵¹ z rakouském Schwechatu (KÜNZL 1997). Tyto památky sice byly nalezeny již na území římské říše, avšak jak bude dále osvětleno, mají vztah ke středodunajskému barbariku. Ze schwechatského souboru nás budou zajímat dvě ataše, dvě ucha a nožka vědra.

Ataše označená S. Künzl (1997, 145, Abb. 3, 4) jako 1a opět patří mezi neobvyklé typy. Její spodní část tvoří palmeta s rudimentárně naznačenými lístky. Z této palmety vychází hlava mainady, která je po obou stranách rámována protomami mul nebo koní. Záchytný kroužek vychází z destičkovité podložky, která spočívá nad hlavou mainady. Obdobně je ztvárněna i ataše 2a (KÜNZL 1997, 145, Abb. 3, 5) pouze s tím rozdílem, že je zdobena hlavou Erota a palmeta je nahrazena dvěma koncentrickými kruhy.

⁴⁸ S podobnými těžkostmi se však setkáme rovněž ve vysokém umění viz Smith 1991, 65.

⁴⁹ Tyto výzdobné prvky představují obětní zvířata typická pro Dionýsův kult. Často jsou tato zvířata vedena v Dionýsově indickém triumfu (KERENYI 1996, 200), k jeho popisu viz STANČO 2004.

⁵⁰ Podobné držadlo zakončené ptačími hlavičkami známe z thráckého pokladu Jakimivo 3, poklad je datován do období pozdního helénismu (MILČEV 1986, 50, 51, Abb. 6b).

⁵¹ K interpretaci souboru artefaktů viz KÜNZL 1997, 145.

Poutko 1a svým ztvárněním předchází⁵² sériově vyráběným maskovitým ataším, které známe z četných lokalit svobodné Germánie. Na spojitost s tímto vývojem poukazuje zvláště palmeta složená z radiálně umístěných lístků, náhrdelník a rovněž tvar účesu mainady (rozčísnutí vlasů nad čelem). Takovýto typ účesu známe z exemplářů patřících typu Lykkesholm varianta A, vyráběných sériově a datovaných k polovině 1. století (POULSEN 1991, 215). Výraz mainady není schematizovaný jako např. u ataší⁵³, které známe z kostrových pohřbů z Ľegu Piekarského hrob 2 (PETERSEN 1940, 37-38, 41, Abb. 1), Goslavic-Wichully (LENDEL – SCHMIDT – RASCHKE 1935, 319-321, Abb. 9-12) a Lübszowa hrob I/1925 (PERNICE 1912, 134-135, Taf. 11, Abb. 5).

Druhá ataše je více poškozená, a to komplikuje hodnocení jednotlivých detailů. Nejbližší analogii k popisovanému kusu představuje ataše z hrobu 146 z Dobřichova-Piřchory⁵⁴ (jinak také hrob 55/1904) (DROBERJAR 1999a, Taf. 79:6). Dobřichovská ataše je rovněž zdobena hlavou Erota⁵⁵ a protomami koní/mul, zastoupena je i podložka ouška. Naším argumentem pro připsání poškozených protom koním nebo mulám je přítomnost krátce střižené hřívy na krcích zvířat. Dalším důkazem svědčícím proti původnímu přiřazení protom panterům (SAKAŘ 1970, 25; KARASOVÁ 1998, 15) je ztvárnění ušních boltců a tvarování muskulatury krků. Podobnost obou kusů je až zarážející, proto snad lze přemýšlet dokonce o stejném výrobním centru (JÍLEK 2007a). S ne příliš častým motivem Erota⁵⁶ se však setkáme i na chronologicky pokročilejších příkladech, jak doložíme v jedné z následujících kapitol.

Na obou ataších jsou pozoruhodné protomy, které mají tvar hlaviček mul/koní. Tento motiv se vyskytuje především u držadel věder. Tak kromě fragmentu ucha ze Schwechatu

⁵² Otázka chronologické následnosti skupin ojedinelých ataší a sériově vyráběných kusů je doposud nezodpovězená. Jak doložil E. Poulsen (1991, 216, 223), lze počítat se sériovou výrobou ataší již v 1. polovině 1. stol., kdy se předpokládá hospodářský rozvoj Itálie. Domníváme se ve shodě s E. Poulsenem (1991, 223), že skupina ojedinelých ataší má se vši pravděpodobností původ ještě v období před zlomem letopočtu, tedy v době časně augustovské. Je tedy velmi těžké rozhodnout, zda v 1. desetiletích 1. poloviny 1. století docházelo ještě k paralelní výrobě obou forem.

⁵³ Skupina těchto ataší byla pojmenována jako typ Wiechula-Boscoreale (TEJRAL 1967, 84, 85).

⁵⁴ Hrob je sponou typu A 84 datován do stupně B2/C1 (DROBERJAR 1999a, 132, 263), je tedy pozoruhodné, že se v hrobové výbavě objevily artefakty často přiřazované 1. polovině 1. století.

⁵⁵ Účes schwechatské a dobřichovské masky je velmi podobný a pokud si pozorně prohlédneme ataši z hrobu 146, spatříme po stranách masky naznačení křídel (tyto údaje lze bezpečně potvrdit kresebnou dokumentací obsaženou v práci E. Droberjara (1999a, 79:6), kresby starší (SAKAŘ 1970, 14: 26) toto pozorování neumožňovaly!).

Poněkud odlišnou interpretaci předložil J. Bouzek (1974, 4; 1977, 104), který opěrku přiřadil k ataším zdobeným maskou mainady. V jejím výtvarném výrazu pak autor viděl odraz etrusko-italické tradice.

⁵⁶ Tento výzdný prvek známe i z pompejské sítěly typu E 24 (TASSINARI 1993, 304, X 1410), nejedná se však o jeden dílenský okruh, jak je tomu v případě ataší z hrobu 146 v Dobřichově a souboru ze Schwechatu. Motiv Erota je znám i z dalších toretických příkladů, viz držadlo bronzové amfory z Čatalky (mohyly 7) (KALČEV 1994, 227, Abb. 1) nebo ataše konvice s úzkým hrdlem typu Radnóti 71 z Vajta II (RADNÓTI 1938, 140, Taf. XLVII 2, 2a). A. Radnóti rámcově opěrku přiřadil Attidovi, a to pouze za předpokladu, že odhlédl od křídel!

známe držadla věder typu E 24 a E 31 s tímto zdobením z hrobu v Mehrum (GECHTER – KUNOW 1983, Abb. 5, 12). Uložení nádob do tohoto hrobu je datováno podle nálezů jihogalské terra sigillata k polovině 1. století (PETROVSZKY 1993, 60; TEJRAL 1995, 235; ERDRICH 2001, 44). S touto výzdobou se setkáme také na ataších bronzových nádob typu E 33 (typ Sønder-Jernløse) (KARASOVÁ 1998, 16, 17), E 31 (typ Ehestorf) (GECHTER – KUNOW 1983, Abb. Abb. 11, 13), E 24 (VOIGT 1976, Abb. 16) a vzácně ji také známe ve zjednodušené formě z ataší typu Wiechula-Boscovale. K takovýmto památkám patří nález z knížecího hrobu č. II z Łegu Piekarského (PETERSEN 1940, 37-38, 41, Abb. 1). Jedná se tedy opět o dekorační prvek, jenž se těšil značné oblibě v 1. polovině 1. století, a poté byl postupně nahrazen jednodušším dekorem, zejména protomami psů a hadů.

Držadlo 1b se svými proporci blíží nám již známému kusu z mušovského královského hrobu. Drobné odlišnosti nalezneme pouze v detailech jak to dokládá poněkud rozdílné profilování segmentu, z něhož vychází beraní hlavičky.

Ucho 2b se zachovalo ve fragmentárním stavu, je obdobně tvarováno jako předešlé příklady, liší se však typem protomy, která je pojata jako hlava muly (KÜNZL 1997, 145, Abb. 2).

Nožka obloukovitého tvaru se dvěma středovými prolomeními a rytou výzdobou odpovídá kusům obvykle přiřazovaným vědrům typu E 24 nebo E 25. Její rytý dekor typu „rybí kosti“ tak svým provedením zaostává za příklady zdobenými úponky vinných listů⁵⁷, které známe z lokalit datovaných do 1. století (Dobřichov-Piřhora hrob V; Lübszow hrob I/1925; Gosławice-Wichulla; Łeg Piekarski hrob 2; Mistelbach; Zohor hrob 5. atd.). Zůstává tedy nezodpovězeno, zda tato nožka nepředstavuje spíše pozdější doplněk souboru. Jisté vysvětlení představuje i řešení, které již dříve navrhl J. Tejral (1967, 85), jenž předpokládal, že nožkám nemusela být věnována taková pozornost při vlastní výrobě a zdobení vědra.

Tři různě veliké podstavy z rozrušených hrobů z Mistelbachu (MITSCHA-MÄRHEIM 1956, 198, Abb. 13: 7, 8, 9; POLLAK 1980, Taf. 70: 2, 3, 4) jsou zdobeny pletencovou výzdobou a mohou náležet typům E 24, E 25. Podobná nožka vědra pochází z augustovského osídlení z Magdalensbergu (SEDLMAYER 1999a, 116, Taf. 51: 13). Podle M. H. P. den Boesterd (1956, 39, pl. V) náleží tento typ nožek k vědrům produkovaným nejen v augustovském období, avšak i v průběhu celého 1. století. Podobně jsou datovány i nálezy nožek z Aventica (KAPELLER 2003, 95, 141, pl. 29: 187, 188). Mistelbašské příklady patří

⁵⁷ Tato výzdoba vychází z helénistických předloh (SEDLMAYER 1999a, 116).

svým vyhotovením k lepším kusům a kvalitou zpracování se blíží nožkám z hrobu 148 z Dobřichova-Pičhory (DROBERJAR 1999a, Taf. 81:9).

Výroba věder typu E 24 spadá především do augustovského (WILLERS 1907, 26; ŠIMEK 1953, 392; RADNÓTI 1938, 108-111) a augustovsko-tiberiovského období (PETROVSZKY 1993, 60). Pro vzácnost pojednávaných okovů se předpokládá, že byly podobně jako vědra typu E 31 (Ehestorf) vyráběny pouze krátkou dobu (PETROVSZKY 1993, 59). Jak dokládají nálezy z hrobu v Mehrum, mohou však být tato vědra používána ještě v období kolem poloviny 1. století. Další doklady dlouhodobého používání těchto typů představují kusy z Pompejí (KUNOW 1983, 18). Nálezy z Mušova, Schwechatu⁵⁸ a Dobřichova-Pičhory (hrob 146)⁵⁹ doložily, že tato vědra mají ve vybraných případech i v barbariku poněkud delší životnost.

Centrum výroby popisovaných nádob je tradičně hledáno v Itálii, konkrétně v Capuii (WILLERS 1907, 25, 26; KUNOW 1983, 18; WIELOWIEJSKI 1985, 178).

⁵⁸ Schwechatské nálezy podle hypotézy S. Künzl (1997, 152, 155) představují inventář bohatého žárového hrobu, který snad patřil některému z předních mužů Vaniovy družiny, usazené po převratu z roku 50 n. l. na území římské říše. Pokud přijmeme tento názor, je možné, že komponenty z věder typu E 24 jsou dědictvím z doby ještě starší, totiž z prostředí Marobudovy říše.

⁵⁹ Snad také tyto památky představují cennosti děděné až ke konci 2. století n. l. Jisté vysvětlení by také poskytovala hypotéza, podle níž by fragmenty z vědra typu E 24 mohly pocházet ze starších vykradených hrobů.

5.2.3. Vědro typu E 26 (typ Hagenow)

Z námi zkoumaného regionu nemáme doposud žádný kompletní exemplář vědra typu Hagenow. K dispozici jsou bohužel pouze nožky tohoto typu vědra. Na tomto místě připomínáme, že přiřazení určitých nožek k vybraným typům je pouze hypotetické. Nelze totiž vyloučit, že podstavy mohly být použity na více typech nádob. Typu E 26 jsou tradičně připisovány nožky peltoidního tvaru⁶⁰, jejichž vnitřní strana je členěna⁶¹. Podstavy peltoidního tvaru lze vzácně spatřit i na vědrech typu E 28, jak dokládá nález z Czarnowky (RUDNICKA – MAČZYŃSKA 2002, Ryc. 5) (obr. 66).

Naše příklady pochází z Drösingu (obr. 85:6) (NEBEHAY – STUPPNER 1990, 223, Abb. 940), Mistelbachu (obr. 49:4, 7-8, 11) (MITSCHA-MÄRHEIM 1956, 197, Abb. 13: 10, 11; POLLAK 1980, Taf. 70: 5, 6, 7, 8), Šitbořic (obr. 77:7, 78:4) (DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993, 142, Taf. 12:7) a Ringelsdorfu (obr. 86:5) (STUPPNER 1984b, 302, Abb. 771).

Nožka z Drösingu byla získána povrchovou prospekci na germánském sídlišti datovaném rámcově do starší a mladší doby římské (POLLAK 1980, 22). Z výše zmíněného osídlení však známe i nálezy datované do 1. poloviny 1. století (TEJRAL 1995, 227). I přes tyto informace je těžké nožku přiřadit určitému přesnějšímu chronologickému úseku.

Podstava z rozrušených hrobů ze Šitbořic je velmi blízká té z Drösingu, rovněž tedy nepatří svým zpracováním mezi nejlepší kusy.

Čtyři nožky z Mistelbachu pocházejí z rozrušených hrobů, a tak je jejich chronologické začlenění rovněž komplikované. Nálezy z výše uvedeného pohřebiště představují ve srovnání s příkladem z Drösingu zřetelně kvalitněji vyhotovené kusy. Pro toto tvrzení hovoří zvláště tvarování jejich vnitřní strany, které není provedeno v tak hrubé podobě jako na drösingské nožce.

Podstava z Ringelsdorfu má rovněž členěnou vnitřní stranu a blíží se tak spíše příkladům z Mistelbachu než nálezům z Drösingu a Šitbořic. Sídliště v Ringelsdorfu lze podobně jako osídlení z Drösing datovat do starší a mladší doby římské.

⁶⁰ Tvar pelty známe však i z jiných toreutických tvarů viz mísa s držadlem tzv. patera z Vysochina pohřebiště V. kurgan 9 (RAEV 1986, 76, Pl. 60:3a). Výrazné uplatnění našly peltoidní podstavy také na pánvích a džbánech.

⁶¹ Dobré srovnání poskytují tři nožky z hromadného nálezů v polské Łubiani, které byly bez bližších analogií přiřazeny typu E 24 (MAČZYŃSKA – RUDNICKA 1998, 41, Ryc. 3).

Nejbližší možné paralely k těmto předmětům nalezneme v Zohoru, a to nejen v materiálu z bohatého hrobu 5 (KRASKOVSKÁ 1959, obr. 31), ale také v nově objeveném depotu (ELSCHEK 1997, 41, Obr. 17:4; týž 2002, 246, Abb. 3:5).

Používání vědra typu E 26 zpravidla spadá do období od poloviny 1. století až k polovině 2. století (KUNOW 1983, 18). Výskyt těchto okovů je doložen i v pompejském materiálu (TASSINARI 1993, 304, X1300). Provenience popisovaných nádob je hledána jak v Campanii (TEJRAL 1967, 86; ELSCHEK 2002, 246), tak již v provinciálních dílnách⁶² (KUNOW 1983, 58; POULSEN 1977, 54; TEJRAL 2001, 231). Nově předložil E. Poulsen (1991, 224, 225) hypotézu, podle které lze počítat s výrobou věder v 70. a 80. letech 1. století i v severní Itálii a jižní Gallii.

5.2.4. Situlovitá a dvojkonická vědra s maskovitými atašemi typu E 25/26 a E 27/28

Vědra typu E 25/26 známe z Moravy a naddunajské části dolního Rakouska opět pouze ve fragmentárním stavu dochování. Náš nálezoý fond se skládá z památek pocházejících z Měnina (obr. 63:2) (RZEHAK 1899, 24-27, Fig. 10; týž 1918, 230, fig. 20; ČERVINKA 1902, 299, obr. 141; TEJRAL 1967, 82-88, obr. 2:2; DROBERJAR 2002, 178), bohatého hrobu č. 1 z Rothenseehofu (obr. 63:4) (NEUGEBAUER 1995, 113; WINDL 1990, 11; TEJRAL 2001, 219, 246, Abb. 8.), z rozrušených hrobů ze Šitbořic⁶³ (obr. 78:7) (DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993, 142) a z Chlupic (obr. 64:2).

Z nových nálezů zmiňme maskovitou ataši typu Dollerup A (POULSEN 1991, 217-218) z Chlupic, pocházející pravděpodobně ze sídlištního prostředí. Tvarově blízké kusy byly připevněny na situlovitých vědrech typu E 25 z Kemnitz (GEISLER 1974, 32 Taf. 21; CRFB, D1 IV-12-5/2.1, Taf. 5) a z žárového hrobu v Klatzow (CRFB, D3, III-01-5/1.1, Taf. 18). Obě vědra jsou řazena do období flaviovského až antoninovského, žárový hrob z Klatzowa pak náleží stupni B2 (CRFB, D3, 102-104).

V případě nálezu měnínské ataše je pro nás již nezjistitelné, zdali pochází z vědra typu E 25, nebo E 26. Podobný stav registrujeme i u nálezu z druhé lokality, zde se nám dochovaly pouze fragmenty z vědra a ty nám bližší určení neumožňují. Jsme tedy odkázáni pouze na rozbor obou ataší a rothenseehofenského držadla.

⁶² Přiřazení provinciálním (galským?) dílnám se tradičně opírá především o sériově vyráběné ataše, které se svou hrubou formou odlišují od časných italských příkladů.

⁶³ Zlomek zakončení držadla vědra ve formě stylizované labutí hlavičky (obr. 78:2) nelze pro fragmentární stav zachování jednoznačně přiřadit k typům E 25/26 nebo E 28. Analogie nalezneme jak v případě držadel věder

Ataše z Měnína a Rothenseehofu jsou oproti příkladům, patřícím k typu Wiechula-Boscoreale, značně zjednodušené. J. Tejral (1967, 85-86, obr. 2) označil tento simplifikovaný typ ataší ve své studii o bronzových nádobách jako typ Vysoká-Hagenow. Lístky palmety jsou stále zřetelné, avšak jsou od sebe odděleny rytými liniemi a jsou často zdobeny kolkováním. Podobně i protomy, u nichž jde již stěží rozpoznat, k jakému druhu zvířat patří. Obvykle bývají postranní protomy rámcově připisovány hadům/ještěřům, psům nebo i vodním ptákům. Podle E. Poulsena (1991, 219-220) patří popisované ataše do skupiny označované jako Dollerup B. Výše zmíněný autor předpokládá, že skupina ataší Dollerup A, která je jistým vzorem pro pojednávané ataše Dollerup B, plně vychází z tzv. středomořského typu (Louvre-Cremona) (POULSEN 1991, 218, 225). Podobnost měninského kusu s příklady z Vysoké pri Morave (obr. 63:1, 3) (ONDROUCH 1957, 13-17, obr.1; KREKOVIČ 1987, 267, 275; KRASKOVSKÁ 1976, 430) a Rothenseehofu (NEUGEBAUER 1995, 113) nás vede k úvaze o společném dílenském okruhu popisovaných kusů. Analogické kusy, jak bylo výše nastíněno, nalezneme nejen ve středním Podunají, ale také v hrobových celcích známých z nadrýnského barbarika. Jde především o dánské nálezy z Dollerup a Højstedt a o příklad z Norska (Osterbo) (POULSEN 1991, 229). Jakousi spojnicí mezi podunajskými a severskými nálezy představují kusy z Německa, a to exempláře z Apensen⁶⁴ (WEGEWITZ, 1986, 124, Abb. 57), Klatzov a Hagenow (TEJRAL 2001, 231), které se však od podunajských exemplářů nepatrně odlišují. Součásti vědra (ataše, držadlo, nožky) typu E 26 nalezneme rovněž v depotu z Łubianě v Pomoří (MAČZYŃSKA 1994, 149, Abb. 3; MAČZYŃSKA – RUDNICKA 1998, 41, Ryc. 2).

Držadlo vědra z Rothenseehofu (obr. 63:4) svým tvarem odpovídá starším typům z 1. poloviny 1. století. Dekor je však již plně stylizovaný, přesto na držadle rozpoznáme znaky, které byly signifikantní pro časná italská ucha. Jsou zde tedy zastoupeny zjednodušené ptačí hlavičky i velmi rudimentárně naznačený akantový kalich listů. Za jistou neobvyklost lze považovat použití železa jako materiálu užitého k výrobě.

Datace věder E 25/26 a k nim náležících ataší se pohybuje v rozmezí poloviny 1. století až poloviny 2. století (období flaviovské-antoninské) (KUNOW 1983, 18). Na území svobodné Germánie známe tento typ i z pozdějších celků⁶⁵ (BERKE 1990, 21), datovaných do stupně B2. U. Lund Hansen (1987, 49) předkládá i ojedinělý výskyt ve stupni B2/C1 (LUND HANSEN 1987, 49). S. Berke dále (1990, 21) předpokládá, že tento typ vědra mohl

typu E 25/26 (MAČZYŃSKA – RUDNICKA 1998, 41, Ryc. 2), tak pro držadlo vědra typu E 28 (RUDNICKA – MAČZYŃSKA 2002, 12, 13, Ryc. 5). Nelze však také vyloučit, že by zlomek patřil držadlu vědra typu E 44-49.

⁶⁴ Ataše z žárového hrobu z Apensen přiřadil E. Poulsen (1991, 229) k typu Dollerup A.

být i na území římské říše používán poněkud déle, než se dosud soudilo. Z provincií známe popisovaná vědra spíše vzácně. Jeden doklad typu E 25/26 pochází z Pompejí (KUNOW 1983, 18). Je tedy zřejmé, že pojednávané okovy musely být vyráběny ještě před zasypáním měst pod Vesuvem.

Žárový hrob z Rothenseehofu⁶⁶ i bohatý hrob z Vysoké pri Morave⁶⁷ jsou nejnoveji datovány do stupně B2a (TEJRAL 2001, 219, 221, 246). Avšak v případě hrobu z Vysoké pri Morave nelze vyloučit ani datování do stupně B1c (konec 1. století).

Typy E 25 a E 26 představují velmi příbuzné tvary⁶⁸ (BERKE 1990, 20, 21), proto lze jejich provenienci hledat v totožných výrobních centrech. Dosavadní bádání uvažuje jak o výrobě v provinciích (KUNOW 1983, 58; POULSEN 1991, 222; TEJRAL 2001, 231; WIELOWIEJSKI 1985, 178), tak v Campanii (TEJRAL 1967, 86).

Jaksi na rozhraní typů E 25 a E 28 stojí situla z mušovského královského hrobu (obr. 21:1) (KÜNZL – KÜNZL 2002a, 357). Posazení hrdla i ostrost její profilace ji zřetelně vyděluje oproti časným příkladům typu E 24. Výzdoba je složena především ze svazků rýh umístěných na hrdle a plecích. Nožky jsou jednoduché, obdélníkovité, bez dalšího členění, čímž se mušovská situla zřetelně odlišuje od typů E 25. Pokud pozorujeme ostrou tektoniku nádoby, nalezneme nejbližší paralely především v českém prostředí. Máme zde na mysli nálezy z Lisovic, Dušníků, Prahy-Strašnic (KARASOVÁ 1998, 15; SAKAŘ 1970, 61; SKLENÁŘ 1989, 180, 181). Podobné kusy (E 27-29), bohužel ne tak dobře zachované, nalezneme také v Polsku, jedná se především o nálezy z pohřebišť v Sarnaki (ŻÓRAWSKA 2001, 35-38, Ryc. 1-2), Wymisławie-hrob 176, v Lachmirowicích-hrob XXVII, Podwiesku (WIELOWIEJSKI 1985, 176) a exemplář z bohatého hrobu Czarnowku (RUDNICKA – MAČZYŃSKA 2002, 12, 13, Ryc. 5) (obr. 66).

Z mušovského královského hrobu také pochází spodní část vědra typu E 27 (obr. 65:1) (KÜNZL – KÜNZL 2002a, 365). Určení se opírá o profilaci nádoby a tři kruhové stopy po letování indikující nožky. Kompletně zachované vědro, kterému se mušovský příklad velmi blíží, nalezneme v Nettlingen (CRFB, D4, XX.05-14/1.1, Taf. 59:1).

⁶⁵ Jde o hrob z Apensen a bohatý pohřeb z Lübsow 1/1925 – Tunnehult.

⁶⁶ Hrob z Rothenseehofu je datován stříbrnou sponou typu A 112 k polovině 2. stol (TEJRAL 1998, 392).

⁶⁷ Datování hrobu z Vysoké je opřeno o přítomnost pánví E 142 a E 146 (KREKOVIC 1992, 57).

K pozdním situlovitým vědrům typu E 27/28 se zpravidla váží maskovité ataše typu Dollerup C-D, jejichž tvar vychází z typu Dollerup A, B. Pro tyto příklady je typická především absence oblíbené kompozice (protomy, maska, palmeta), jež se udržovala v bronzové toreutice již od zlomu letopočtu. Zachována zůstává maska, protomy byly přeměněny na dva ostré trny nebo křídla a z palmety zbyl již pouze půlkruh.

Ze sledovaného regionu známe tento typ ataší z hrobu 8 a z rozrušených hrobů v Šitbořicích (obr. 73:5, 78:7) (PERNIČKA 1966; TEJRAL 1967, 88, 128; DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993, 108, 109, 110, 146, Taf. 3:5). Nejnovější nálezy reprezentuje ataše vědra E 27/28 typu Dollerup C-D (POULSEN 1992, 220-221 Abb. 19 21) z Josefova⁶⁹ (obr. 64:1), u které není jisté, zda pochází z germánského sídliště nebo rozrušených žárových hrobů.

Podobné kusy jsou také zastoupeny ve slovenském materiálu: máme zde na mysli ataši z Bratislavy (PICHLEROVÁ 1992, 102, obr. 5:4; TIR 1986, 28), o které nemáme bohužel bližší nálezové informace, a nový nález z rozrušených hrobů v Zohoru (ELSCHEK 2002, 248, Abb. 4: 9) (obr. 68:9). K pozdním ataším, spadajícím do jedné chronologické fáze jako typ E 27-28, také patří již poněkud odlišný kus z hrobu 117 v Očkově, náležející k vědru typu E 29 (typ Göldenitz) (KOLNÍK 1965, 201, obr. 8:8; TEJRAL 1970b, 405, obr. 2). Z českého nálezového fondu lze k tomuto typu přiřadit opěrky z Lisovic.

Rovněž provincie *Pannonie* poskytuje řadu exemplářů. Jedná se zejména o ataše z Brigetia⁷⁰ (POULSEN 1991, 229, Abb. 19) a blíže neurčitelného místa v *Pannonii* (RADNÓTI 1938, 112, Taf. XXXI:5), a dále pak z žárového hrobu Kemeneszentpéteru (PALÁGYI 1994, 322-333, Abb. 4), který je datován k polovině 2. století n. l. (TEJRAL 2001, 227, 229).

Za poněkud specifickou lze označit ataši z Waltersdorfu (obr. 86:4) (ADLER – NOWAK – SCHUPPLER 1988, 247, Abb. 635), která nevyhází z tradičního schématu jako výše popisované exempláře. Hlava se splývavým účesem ohraničená křídly poukazuje na ikonografickou svázanost s příklady ataší s maskami Erotů z 1. století n. l.

Pozdní ataše typu E 27/28 z hrobu v Kemeneszentpéteru byla datována k polovině 2. století n. l. Rovněž příklad z kulturní vrstvy z bavorského Nassenfelsu (REINECKE 1912, 42,

⁶⁸ Typy E 25 i E 26 se také vzácně nachází společně v jednom nálezovém celku (Zohor 5) a i pokud jde pouze o jejich samostatný výskyt, tak si chronologicky odpovídají. Podle E. Poulsena (1991, 222) kombinace situlovitého a dvojkonického vědra odpovídá římskému vkusu.

⁶⁹ Nález byl získán detektorem kovů.

⁷⁰ Bohužel bez bližších nálezových okolností.

Abb. 6; POULSEN 1991, 230) byl přiřazen do antoninovského období. Ataše⁷¹, podobná té z hrobu 117 z Očkova (typ E 29), nalezená v Rottweil, byla připsána konci 2. století (FLÜGEL 1994, 213, Abb. 3, 4).

Takovéto chronologické údaje tedy poskytuje skromný provinciální materiál. Je zřejmé, že se popisované nádoby nevyskytují v horizontu depotů z poloviny 3. století (BERKE 1990, 22), a to ani v materiálu ze západních provincií (WERNER 1938; FISCHER 1999), ani v nálezovém fondu z *Raetie* (FISCHER 1994, 347) a *Norica* (SEDLMAYER 1999a). Získáváme tak poměrně úzký časový výsek ohraničený polovinou 2. stol. a počátkem 3. století, ve kterém lze předpokládat výrobu pojednáváných kusů.

Hrobové celky⁷² z barbarika s nádobami typu E 27/28 jsou často podle doprovodného inventáře datovány nejčasněji od poloviny 2. století⁷³ (včetně) a poté do horizontu markomanských válek, s možným krátkým přesahem do 1. desetiletí 3. století. Za ukázkové celky této chronologické vrstvy lze považovat: Czarnowko-hrob 430 (RUDNICKA – MAČZYŃSKA 2002), královský mušovský hrob (PEŠKA – TEJRAL 2002), dále jako dobrý příklad poslouží hrob 176 z Wymysłowa, datovaný podle terry sigillaty do 2. poloviny 2. století (ŽÓRAWSKA 2001, 37; TEJRAL 1999b, 178; týž 1970b, 405) a pohřeb č. XXVII z Lachmirowic, kde na dataci do stupně B2/C1 upozorňuje držadlo žlábkované mísy E 77/78 (WIELOWIEJSKI 1985, 259). Do střední doby římské⁷⁴ je rovněž řazeno vědro typu E 28 z pohřebiště v Helzendorfu (hrob 4) (ASMUS 1939, 170, 172, Taf. 32:1, 1a; ERDRICH 2002, 97, Taf. 61:1). Ze skandinávských nálezů se ke stupni B2/C1 hlásí celky z Brokjaer a Himlingøje (1875), zatímco do C1b patří hrobový celek z Valløby-Møllehoj (LUND HANSEN 1987, 59).

Výroba těchto věder je hledána obvykle v západních provinciích (SAKAŘ 1991, 23; TEJRAL 1970b, 398). E. Poulsen (1991, 221) podle četnosti nálezů ve středodunajském barbariku uvažoval dokonce o dílnách v *Pannonii*, *Raetii* a *Noricu*. Známe sice doklady dílenských aktivit v Brigetiu (RADNÓTI 1965, 221), avšak zůstává nezodpovězeno, zda na

⁷¹ Ch. Flügel (1994, 213) ji přiřadil k vědrům hemmoorského typu, toto přiřazení je však pouze rámcové. Opěrka se svou jednoduchou výzdobou blíží spíše exemplářům patricím typům E 29. Na oprávněnost našeho určení poukazuje i výběžek na spodní straně poutka, ten je typickým znakem pro úchyty věder typu Gölldenitz.

⁷² Do starší poloviny 2. století datoval V. Sakař (1981, 231; týž 1991, 23) vědro z Lisovic. Autor předpokládal, že bylo vyrobeno na konci 1. století a vloženo do země na počátku století 2. Tento názor o časně výrobě věder E 27/28 naráží na skutečnost, že v období kolem zlomu 1. a 2. století ještě plně kvetla produkce věder E 25/26, která jsou zřetelně starší a svým vyhotovením kvalitnější, rovněž ataše na lisovické nádobě nelze srovnávat s kusy typu Dollerup A, B.

⁷³ Dušníky (SAKAŘ 1991, 23).

⁷⁴ W. D. Asmus (1939, 172) datuje hrob k polovině 3. století.

základě nálezů kadlubu, který sloužil na odlévání držadel, tzv. pater, lze vyvozovat obecnější závěry.

Domníváme se, že podle rozptylu nálezů bronzových nádob v barbariku lze nanejvýše uvažovat o možných mocenských centrech, na která se mohlo vázat římské diplomaticko-obchodní působení, avšak v zásadě není příhodné z těchto uskupení určovat výrobní aktivity v sousedních provinciích.

Snad je tedy možné uvažovat o společném dílenském centru ostře profilovaných situl a časných westlandských kotlů, přičemž tento předpoklad lze podložit jejich výskytem v celcích z 2. poloviny 2. století. Přisun těchto římských výrobků by poté spadal do období 2. poloviny 2. stol a vycházel by se vší pravděpodobností z produkčních center v *Gallii Belgice*, kde je také hledána oblast tradičně se pojící s produkcí westlandských kotlů. Pokud připustíme hypotézu o omezení dovozu galského zboží v období po markomanských válkách tak, jak ji navrhl J. Tejral (1970b, 408, 409), lze najít i vysvětlení, proč tyto kusy nenacházíme v pozdějších celcích.

5.2.5. Žlábkovaná vědra typu E 44-49

Problematika žlábkované toreutiky

Žlábkovaná vědra jsou zastoupena ve studovaném materiálu opět pouze ve zlomkovitém stavu. Naše nálezy pochází ze žárových hrobů z Bučovic (obr. 80) (BENINGER – FREISING 1933, 21, 61, tab. III: 1, 2; TEJRAL 1967, 92-93, obr. 3: 1-10; DROBERJAR 2002, 37), Šitbořic (hrob 6) (obr. 72:9) (DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993, 107, 146 Taf. 2: 6, 9; TEJRAL 1967, 91, 92, 128; týž 1970b 405; DROBERJAR 2002, 326, 327) a Baumgarten an d. March (hrob 5) (obr. 50:7) (ADLER 1976a, 5, 7, Abb. 7; TEJRAL 1995, 241; týž 1999b, 175-182; WINDL 1990, 20). J. Tejral (1967, 90, 92) připsal zlomky z Bučovic a Šitbořic podle jemného kanelování typu E 44. Baumgartenské vědro pak bylo přiřazeno k typu E 47 (ADLER 1976a, 5, 7).

Domníváme se, že přiřazení nádob k jednotlivým Eggersovým typům žlábkovaných věder se zdá být pro jejich fragmentární stav zachování spíše problematičké.

Za přijatelnější považujeme začlenění zlomků k typům vyčleněným G. Ekholmem⁷⁵ (1935, 71-87), exempláře z námi studovaného území tak patří k typům Gile a Valløby. Pro typ Gile je příznačné jemné pravé kanelování, zatímco typ Valløby se vykazuje širokými plochými žlábkami, které jsou uzavřeny střežovitými zakončeními (TEJRAL 1970b, 397). Podle těchto znaků patří nálezy z Bučovic a Šitbořic k typu Gile, zlomky vědra z Baumgarten pak přísluší k typu Valløby.

Počátky dekoru žlábkování vysledujeme již v helénistickém období (PERNICE 1925, 17; TEJRAL 1970b, 397). Tato technika se neomezuje pouze na vědra, zhusta ji rovněž známe z výzdoby mís a vysokých váz. Popisovaný dekor je také doložen na stříbrných nádobách⁷⁶. Časné příklady žlábkované výzdoby, aplikované především na mísách, sledujeme již v pompejském materiálu (WILLERS 1907, 72, Abb. 41:11; RADNÓTI 1966, 207; TASSINARI 1993, 169-173, N1100-N2300). Můžeme tedy říci, že pojednávaná výzdoba byla známa po relativně dlouhé období rozhodně již před rokem 79 n. l. Rovněž lze předpokládat, že žlábkované nádoby (mísy, vědra)⁷⁷ mohly být vyráběny ve stejných dílnách (WERNER 1936, 404).

Další výraznější zastoupení žlábkováním zdobených bronzových nádob registrujeme od poloviny 2. století n. l. Z této doby pochází také nejstarší nálezy žlábkovaných mís typu E

⁷⁵ Jednotlivým typům však na rozdíl od G. Ekholma nepřikládáme chronologický význam.

⁷⁶ Viz mušlovitá mísa z Casa del Menandro (STRONG 1966, 153, Pl. 42A), mísa z Louvru inv. č. DJ 2370 a žlábkovaná mísa z pokladu z Mildenhall (PAINTER 1975, 6, Abb. 8).

⁷⁷ V totožných centrech lze hypoteticky předpokládat rovněž fabrikaci žlábkovaných mušlovitých misek.

77 a věder typu E 44-49 z římských provincií. Jedná se především o dva hrobové celky z Porýní, v jejichž výbavě byla nalezena žlábkovaná vědra, konkrétně o hrob č. 3 z Glesch⁷⁸ (WILLERS 1907, 55, Abb. 33) a hrobový nález Nijmegen (WILLERS 1907, 55; WERNER 1936, 402). Zlomky známe rovněž ze staveb hornogermánsko-raetského limitu⁷⁹, ty však pochází z pozdějších kontextů a poskytují tak pouze terminus *ante quem* (WERNER 1939, 192-193; EGGERS 1955a, 46, 47; TEJRAL 1970b, 398). Příklady žlábkovaných mís typu E 77 pochází z belgických mohyl v Tirlémont – Tienen – Avendoren⁸⁰ (RADNÓTI 1966, 207, 208; WIELOWIEJSKI 1985, 191, 195; KÜNZL 1993, 251; STARY 1991, 107, Abb. 13-16) a Walsbetz (WERNER 1936, 404) a z římského pohřebiště v Geldermasen na území dnešního Nizozemí (KUNOW 1983, 21). V mohyle z Tirlémont – Tienen – Avendoren byla nalezena Traianova mince (RADNÓTI 1966, 207, 208; PETROVSZKY 1993, 327), která tak poskytuje terminus *post quem* pro tento typ mís. K zajímavým druhům žlábkované torentiky patří také mísy typu E 108, jinak také označované jako typ Boesterd 196, které jsou zpravidla datovány do 3. století. Takto staré exempláře známe z bohatého hrobu č. 3 z Wehringen (kolem roku 250) (NUBER – RADNÓTI 1969, 43, 44, Abb. 10), nálezů z Nijmegenského muzea⁸¹ (BOESTERD 1956, 57, 58, Pl. VIII:196) nebo z hrobu 1949/1 v Himlingøje (LUND HANSEN 1987, 85-87, zde i další lokality).

Zásadní chronologické informace poskytuje rovněž provinciální středodunajský materiál. Žlábkovaná mísa s omegovitými držadly byla součástí depotu uloženého na konci 2. nebo na počátku 3. století (MIGLBAUER 1994, 291; SEDLMAYER 1999a, 159; TEJRAL 1999b, 182). Tento nález tedy upozorňuje na výskyt těchto mís na konci 2. století. Žlábkovaná mísa byla také nalezena v hrobě č. 78 v Linz-Kreuzschwern. Zmiňovaný pohřeb obsahoval Hadrianovu minci (SEDLMAYER 1999a, 65-66, Abb. 9, Taf. 27:2). Další často citovaný příklad představuje bohatý hrob v Halbturm z *Pannonie*, v němž byly nalezeny fragmenty mísy typu E 77 (RADNÓTI 1966, 206-208). Hrob byl datován do 1. poloviny 3. století (RADNÓTI 1966, 213). Z panonnského prostředí je také důležitý nález žlábkované mísy z hrobu č. 68 v Intercise. Uložení mísy do hrobu lze hledat v období ohraničeném koncem 2. století a poč. 3. století (RADNÓTI 1957, 181-182).

Držadlo a dvě atase žlábkovaného vědra typu 47-48 pochází z rozrušeného kostrového hrobu B13 z Vídně. Hrob je datován na základě nálezových okolností (poloha na pohřebišti)

⁷⁸ Hrob je datován do 2. poloviny 2. století.

⁷⁹ Atase žlábkovaného vědra byla nalezena i v Rottweil, bohužel bez bližších nálezových okolností (FLÜGEL 1994, 217, Abb. 3:13).

⁸⁰ Mísa nese kolek TR/I/C, který je čten také jako ET RCC (RADNÓTI 1966, 207; PETROVSZKY 1993, 327). Skupinu těchto kolků, nazvanou R. Petrovským jako Z 15, známe rovněž z četných příkladů mís typu E 78/79.

do 4. století (KRONBERGER 2005, 148, Abb. 49). Přítomnost zlomků vědra v hrobě B13 je nutné vnímat jako doklad dlouhodobého užívání nádoby. Poněkud specifické exempláře žlábkovaných věder poskytuje hrob č. 166 z pohřebiště v Aquincu - Aranyhegyi-árok (RADNÓTI 1938, 121, Taf. XXXIV 3-4). Tato vědra se tvarově odlišují od typů Gile a Valløby, blíží se však tvaru E 51⁸². Hrob byl též datován do poloviny 2. století (RADNÓTI 1957, 182). Rovněž pohřebiště ve Starigradu, v dnešním Chorvatsku, poskytuje příklad podobný vědérkům z Aquinca, nekropole je datována před polovinu 2. století (RADNÓTI 1938, 121-122, Taf. XXXIV 2). Takřka identická nádoba pochází z mohyly v Tirlement-Tienen (STARY 1991, Abb. 13), o jejíž dataci jsme se zmínili výše. Z pohřebiště v Aquincu - Aranyhegyi-árok⁸³ jsou známy také mušlovité, žlabkované mísy, které byly rámcově zařazeny do 1. poloviny 2. století (RADNÓTI 1938, 96-97, Taf. XXX 3, 4). Blíže nedatované exempláře žlábkované toreutiky pochází podle A. Radnótiho (1938, 96-97, 121-122) rovněž z Brigetia.

Jistá svědectví vydávají také limitní depoty z období mezi roky 233-259/260. I z tohoto nálezového horizontu pochází žlábkované mísy rozličných typů, avšak jejich výskyt je spíše ojedinělý. Je tedy obtížně určitelné, zda-li se jedná o kusy stále vyráběné, nebo o „antikvární nádoby“, které byly ještě používány. Máme zde na mysli příklady z Rheinzabern-Germersheimu (WERNER 1938, Taf. 114:3; TEJRAL 1970b, 397), Martigny, Filzen (WERNER 1938, 109:6, 119:17) a Neupotz (KÜNZL 1993, 251-252). Taktéž je zajímavé, že tyto depoty obsahují pouze žlábkované mísy a ne i vědra. Tato skutečnost je zarážející zvláště pro obecně přijímaný závěr, že oba typy nádob byly vyráběny ve shodném časovém úseku. Jisté vysvětlení poskytuje hypotéza R. Petrovského (1993, 127, 128), podle níž měly být žlábkované okovy nahrazeny vědry hemoorského typu. Lze tedy říci, že svrchní hranice výskytu žlábkovaných mís typu E 77 je doposud ohraničena nálezy z depotů datovaných do období kolem poloviny 3. století.

Poněkud neobvyklý nález představuje žlábkovaná mísa, která byla součástí depotu odkrytém mezi Aldbrough a Knarsborough. Uložení skladu bylo rámcově určeno do 4.

⁸¹ Autorka uvažuje také o dataci do 4. století.

⁸² Typ E 51 je zastoupen v barbariku pouze jednou, a to exemplářem z hrobu 1v Gunnerupgaard, který je datován do stupně C (EGGERS 1951, 85, 165). Vědérko blíží se typu E 51 bylo také rozpoznáno v soupise dnes již z větší části ztracených bronzových nádob ze Serby v Dolním Slezsku (WIELOWIEJSKI 1998, 129, 131, Ryc. 1).

⁸³ Jedna z mís pochází z hrobu 28 (RADNÓTI 1938, 97, Taf. XXX 3).

století⁸⁴ (EGGERS 1968, 91, Abb 42). Mísa tedy představuje velmi pozdní ukázkou žlábkované toreutiky a ukazuje na značnou oblibu této výzdobné techniky.

Širokou oblibu „žlábkovaného zboží“ lze doložit rovněž na materiálu z dolnodunajských provincií, jako dobré příklady mohou sloužit nálezy žlábkovaných mís v bohatém hrobě z Balčiku (ŠKORPIL 1912, Abb. 94-95; RAEV 1978, 627-628), v žárovém hrobě 1960 z Mādrec a hrobu 2 v Lüleburgaz (RAEV 1978, 627, 638, Taf. 19:5). Hrob z Mādrec datuje B. A. Raev (1978, 633) na zlom 1. a 2. století, pohřeb 2 v Lüleburgaz pak k polovině 2. století a bohatý hrob z Balčiku na zlom 2. a 3. století. Z Thrákie, přesněji ze žárového hrobu I ve Smočane, pochází vědro velmi podobné pannonským žlábkovaným okovům (RAEV 1978, 629, 639, Taf. 34:1). Hrob je datován k polovině 1. století (RAEV 1978, 632). Velmi blízké vědro podobné vědru ze Smočane pochází z hrobu ze srbské lokality Guberevac. Hrob byl datován na základě přítomnosti firemní lampy s kolkem OCTAVI do 2. století (RATKOVIC 2005, 168-169, cat.48). Ještě další exempláře uvedl A. Radnóti (1966, 207) z východních provincií impéria.

Příklady žlábkovaných věder z barbarika jsou řazeny do stupně B2/C1 (TEJRAL 1970b; též 1999b). Doklady výskytu tohoto druhu nádob máme jak z Čech, což dokládají nálezy z hrobu XXIX/62 z Třebusic (vědro E 47) (KARASOVÁ 1998, 20), tak ze slovenského prostředí, jak ukazují exempláře z hrobu 117 v Očkově (fragменты žlábkovaného plechu) (KOLNÍK 1965, 183), z rozrušených hrobů v Abrahámu (držadlo vědra) (KOLNÍK 1980, 80, LXVII 5) a hrobu č. 3 (2/61) z Gbelců – Tehelny (trosky žlábkovaného vědra) (BELJAK – KOLNÍK 2006, 85-87, obr. 10). Zajímavý je rovněž nejnovější nález depotu, nebo snad i rozrušeného kostrového hrobu z Dvorů nad Žitavou. Soubor obsahoval kompletně zachované žlábkované vědro typu Gile (RUTTKAY 2004, 155, 156, obr. 120:4). Mnohé zvláště hodnotné exempláře poskytuje polský materiál (ABRAMEK 1982, 173, 178, Ryc. 4:b; WIELOWIEJSKI 1985, 186, 187, 193-195; RUDNICKA – MAČZYŃSKA 2002; MAČZYŃSKA – RUDNICKA 2004, 421-422). Popisované památky máme rovněž v hojné míře zastoupeny v oblasti dolní Visly a na území dnešního Dánska (KARASOVÁ 1998, 20).

Žlábkované mísy typu E 77 se v barbariku⁸⁵ vyskytují jak v horizontu B2/C1, tak v chronologicky pozdějších stupních C1a, b. Pozdní výskyt těchto mís je spjat zejména s nálezy ze Skandinávie (LUND HANSEN 1987, 61).

⁸⁴ Na tuto dataci upozorňují podle H. J. Eggerse pozdní varianty cedníků typu E 161 a poté ona zmiňovaná žlábkovaná mísa.

⁸⁵ Držadlo mísy typu E 77 je rovněž známo z českého materiálu, přesněji z rozrušených hrobů ve Stehelčevsi. Držadlo je rámcově datováno do mladší fáze pohřebiště, která je ohraničena stupni B1 a B2/C1 (KARASOVÁ 1998, 24).

K často řešeným problémům, vztahujícím se k žlábkované toreutice, patří hledání pravděpodobné trasy šíření pojednávaných nádob. Zpravidla se uvažuje o přísunu věder ze středního Podunají po Jantarové cestě dále na sever (TEJRAL 1970b, 397; týž 1999b, 178, 181), nebo o tzv. mořské cestě (WERNER 1936, 407; WIELOWIEJSKI 1985; PETROVSZKY 1993, 127), která začíná v dolním Porýní. Mořská cesta měla tedy zásobovat dánské ostrovy, východní Pomoří, severní Polsko, podle R. Petrovského (1993, 127) dokonce i oblast przeworské kultury. Na tento názor upřednostňující výlučně tzv. mořskou cestu zareagoval nedávno J. Tejral (1999b, 178, 181), který předložil pádné argumenty⁸⁶ pro přísun římských výrobků v horizontu B2/C1 po Jantarové cestě.

Po stručném výčtu vybraných lokalit z území impéria a barbarika zaměříme naši pozornost na dataci žlábkované toreutiky. Pokud tedy shrneme výše uvedené datování nálezů žlábkovaných nádob z říšského materiálu, získáme jako spodní časový údaj již polovinu 1. století a jako vrchní rámcový chronologický ukazatel polovinu 3. století. S takto obecným chronologickým rozmezím se však nelze spokojit.

S časným výskytem žlábkování se tak setkáme v Itálii⁸⁷ a poté v Thrákii. Skupina věder nalezených v *Pannonii*, hlásící se k polovině 2. století, nezapře jistou tvarovou závislost na časně datovaném příkladu ze Smočanu v Thrákii. Tento typ není zastoupen ani v pompejském materiálu (TASSINARI 1993), ani v nálezovém fondu z oblasti dolního Donu a východní Evropy (RAEV 1986; KROPOTKIN 1970). Lze se tedy domnívat, jak ukazuje dosavadní stav bádání, že pojednávané příklady byly pravděpodobně vyráběny v balkánských dílnách (RADNÓTI 1957, 182-183; RATKOVIC 2005, 169) a snad i v dílnách řeckých měst na březích Černého moře.

Nálezy z Porýní a belgických mohyl ukazují na vzestup oblíbenosti žlábkované toreutiky v západních provinciích od poloviny 2. století. Jak již bylo nastíněno výše, výskyt žlábkovaných mís v limitních depotech lze obtížně interpretovat a otázka výroby těchto nádob kolem poloviny 3. století zůstává doposud otevřená. V případě mís typu E 108/Boesterd 196 lze snad počítat s výrobou ve 3. století. Konec produkce žlábkovaných věder lze hledat před polovinou 3. století, a to zvláště pro jejich absenci v limitních depotech (BERKE 1990, 48). Velmi dlouhou oblibou se mohou naopak vykázat mušlovité misky, které známe již z italského materiálu z 1. století, avšak také z nálezového fondu datovaného kolem poloviny

⁸⁶ Jde zvláště o lokality na území Polska (Kietrz atd.), které představují spojenci mezi středodunajskými nalezišti a severními kusy.

⁸⁷ Máme zde na mysli mušlovité žlábkované misky.

3. století. Jak ukazují vzácné exempláře z provincie Británie, nelze vyloučit používání žlábkovaných mís ani ve 4. století.

Nálezy z barbarika se vyskytují v nálezových celcích zpravidla zasazovaných do stupňů B2/C1, C1a, (TEJRAL 1999b), C1b (WIELOWIEJSKI 1985, 191, 193; LUND HANSEN 1987, 85-87). Žlábkované mušlovité misky i v kontextech datovaných do stupně C2 (KÜNZL 1993, 253).

O místě výroby žlábkovaných mís typu E 77 a věder typu E 44-49 panují rozličné názory. Naposledy byly hypotézy o původu těchto nádob uvedeny v práci Z. Karasové (1998, 21). Jak vyplývá z výše předloženého textu, žlábkovaná toreutika byla rozšířena jak na římském západě, tak v krajích východních. Těžko se tedy lze při hledání produkčních center omezovat pouze na jednu výrobní oblast. Jistý argument podporující galskou nebo středorýnskou provenienci žlábkovaných nádob představuje mísa typu E 77 z Tirlemontu označená kolmek galského původu. Vhodně problém lokalizace výroby vystihl A. Radnóti (1966, 208), který předpokládal výskyt několika různých dílenských okruhů na území římské říše.

5.3. Mísy

5.3.1. Mísa s omegovitými držadly typu E 99-100

Tento typ mísy je zastoupen na námi vytyčeném území pouze dvěma kusy. Fragmenty omegovitých držadel pocházejí ze žárového hrobu č. 4 z Mikulova (obr. 40:2) a ze souboru artefaktů z Mistelbachu (obr. 45:15) (TEJRAL 1967, obr. 12:2; týž 1971, 70, 71; FRIESINGER 1976, 19-21, Taf. 5:1; TIR 1986, 165; POLLAK 1980, 76). H. J. Eggers (1951; týž 1955b) vyčlenil několik typů mís s omegovitými držadly (97, 99, 100, 102, 103, 104) a přisuzoval jim chronologický význam. Zdá se však, že zvláště typy 97, 99-100, 102-104 se vyskytují po jistou dobu paralelně vedle sebe (KUNOW 1983, 22, 23; BERKE 1990, 24, 25). Samotné typologické rozčlenění popisovaných mís se opírá o tvar zvířecích protom držadla. Tento postup se však jeví jako nešťastný, protože u většiny exemplářů je interpretace protom dvojznačná (TEJRAL 1967, 113). Mikulovský exemplář se svým zpracováním blíží držadlu mísy z hrobu č. 5 v Zohoru (KRASKOVSKÁ 1959, 104, obr. 32, 33, 34, 35; TEJRAL 1967, 113). Jistou shodu lze nalézt i u zlomků z Mistelbachu a Zohoru (obj. 27/95). Nálezy z Mistelbachu, Mikulova a Zohoru (hrob 5, sídlištní nález – obj. 27/95) (FRIESINGER 1976, 19-21, Taf. 5:1; TEJRAL 1967, 113; KREKOVIČ 1992, KRASKOVSKÁ 1959, 104; ELSCHKEK 1997, 41, obr. 17:1; týž 2002, 248, Abb. 4:5) (obr. 67, 68:7, 71) představují zřetelnou koncentraci typu 99-100 ve středním Podunají. Mísy s omegovitými držadly patří k široce rozšířeným druhům římských výrobků, známe je ze svobodné Germánie, z oblasti dolního Donu, z jižní části východní Evropy, z maiotské, bosporské a kavkazské oblasti jak naposledy doložili R. Petrovszky (1993, 114-117) a A. V. Simonenko (SIMONENKO – MARČENKO – LIMBERIS 2008, 19, 279-280). Rovněž v impériu jsou bohatě zastoupeny, a to jak na území *Pannonie* (RADNÓTI 1938, 127-130; BÓNIS 1981, 118, Abb. 14:4a, b), tak na římském západě (MORIATIS 2003, 141, 142, Taf. 60:1; FLÜGEL 1994, 217, Abb. 3:7, 8; PETROVSZKY 1993), četné příklady jsou doloženy rovněž z *Thracie* a *Moesie* (RAEV 1978, 625).

Mísy typu E 99-100 jsou obvykle datovány od doby augustovské po polovinu 2. století, přičemž lze uvažovat o užívání těchto typů ještě na konci 2. století (KUNOW 1983, 22-23; BIENERT 2007, 158-159). K časným nálezům patří fragment držadla z hrobu č. II v Dobřichově-Pičhorě⁸⁸ (SAKAŘ 1970, 8, 63; KARASOVÁ 1998, 26-27; DROBERJAR

⁸⁸ Držadlo je však také připisováno typu E 98 a spodní hranice výskytu mís typu E 99-100 poté hledána v době Tibériově (PETROVSZKY 1993, 115).

1999a, 133, 215, Taf. 5:6), datovaný do horizontu Marobudovy říše. Z Magdalesbergu je doloženo omegovité držadlo mísy E 99-100, které je řazeno nejpozději do 40. let 1. století, kdy se počítá s koncem osídlení (BIENERT 2007, 158). Pozdní nález pochází z hrobu č. 1 v Marpingen, který je datován do 2. poloviny 2. století (KOLLING 1967, 43, 53, Abb. 6:2; PETROVSZKI 1993, 117). Tento typ se rovněž vyskytl v mladořímském kontextu v depotu z Łubiany (MAĆZYŃSKA 1994, 149, Abb. 1, 2), tento nález však spíše než o dlouhé výrobě mís svědčí o dědění oblíbených kusů nebo o rabování starších pohřbů. Do 1. poloviny 3. století je kladen také nález z katakombního hrobu v Oloneshty v Černomoří (RAEV 1986, 27).

Předpokládaná výroba mís typu E 99-100 je hledána v Campanii (v Capuii), a to zvláště pro vysokou četnost výskytu tohoto typu v Pompejích (PERNICE 1912, 136-137; RADNÓTI 1938, 129; KUNOW 1983, 23; TASSINARI 1993, 223-225, S4121a). V době flavijovské se už uvažuje i o provinciálním původu pojednáváných kusů, v této souvislosti se často hovoří o *Gallii* (KUNOW 1983, 61). Na tuto skutečnost ukazuje i nález mísy E 100 s kolkem DVSF-(Candi)dus F(ecit) z kurganu 2, hrobu 1 z Čeguno-Krepinka. Působení mistra Candida v Galii začíná kolem roku 80 a končí krátce po roce 100 (SIMONENKO – MARČENKO – LIMBERIS 2008, 19, 65-66). Kromě kolku mistra Candida známe i další značky výrobců, které jsou pro svou formu tradičně připisovány galským dílnám (BIENERT 2007, 159). V případě „mladších“⁸⁹ variet se uvažuje jako o místech fabrikace i o *Pannonii*, případně o Porýní (KUNOW 1983, 61; RADNÓTI 1938, 130). Pokud, že připustíme možnost jejich produkce v Porýní, zůstává doposud nevysvětleno, proč se tento typ mís neprojevil v tzv. limitních depotech 3. století.

Pro pojednáváné příklady je příznačné, že se často vyskytují v inventářích tzv. knížecích hrobů (Zohor hrob č. 5, Marwedel atd.). Pozoruhodná je však i skutečnost, že „pozdější“ variety mís s omegovitými držadly typu E 102-104 jsou také součástí výbavy mladořímských bohatých pohřbů (Cejkov, Witaszewice hrob 22, Karcino) (BENNINGER 1931, 206, Fig. 12, 13; KREKOVIČ 1987, 271; WIELOWIEJSKI 1985, 200). Tento jev lze vysvětlit trvalou oblibou popisované skupiny mís v římské říši, kde sloužily k umývání rukou. Jejich výskyt v barbarském prostředí je pak spojován s picími soupravami. Hypoteticky lze uvažovat o pojednáváných mísách jako o tradiční výbavě vybraných bohatých pohřbů, snad tedy mohly být popisované exempláře oblíbeny u barbarských elit a žádaný od římské strany.

⁸⁹ Pro typ mís E 102-104 je obtížné nalézt nálezový kontext ze starší doby římské, doposud je znám pouze jeden exemplář z Egypta a několik zlomků z 2. století z Pannonie (KUNOW 1983, 23; RADNÓTI 1930, 130).

5.3.2. Mísa s pohyblivými držadly typu E 92 (typ Poggendorf)

Námi sledovaný exemplář z Drösingu (obr. 86:6) se opět zachoval ve fragmentárním stavu (NEBEHAY 1983, 283, Abb. 797). K dispozici tak máme pouze litou masivní ataši bez pohyblivého ucha a prolamované palmety. Význam popisovaného kusu spočívá v jeho ojedinělosti v prostoru středního Podunají, kde spolu se zlomky ze žárového hrobu č. 35 v Kostolné pri Dunaji a fragmenty z hrobu č. 77 ve Sládkovičovu (KOLNÍK 1971, 513, Abb. 12:18, 19; týž 1980, 110, 156, 157, Taf. XCIX, CLIX; KREKOVIČ 1987, 244) tvoří jisté unikum, a to zvláště pro značný nedostatek typů bronzových nádob, které jsou tradičně řazeny do stupně B1a. Jak již upozornila Z. Karasová (1998, 24-26), tento druh mís v Čechách známe především z horizontu Marobudovy říše.

Mísy typu Poggendorf jsou řazeny do období augustovského a uvažuje se o jejich možném přežívání do poloviny 1. století. Jak však dokládají nálezy z Bibracte, Sojvide ad., je nutné s tímto typem mís počítat již v době pozdně laténské (BŘEŇ 1953, 522; SEDLMAYER 1999a, 58). Vysoký nárůst jejich obliby lze vysledovat v 1. polovině 1. století, často je kladen důraz na období augustovské (EGGERS 1932, 254) a tiberiovské (WERNER 1954, 59-61; TEJRAL 1995, 227). K pozdějším nálezům patří doklady z claudiovského období v *Britanii* (KUNOW 1983, 21; EGGERS 1968, 96, 106, Abb. 52). M. H. P. den Boesterd uvažuje i o možné produkci mísy typu E 92 v době kolem poloviny 2. století (BOESTERD 1956, 170-171). Na autorčin názor nesouhlasně reagoval v 80. letech J. Kunow, který upozornil na slabost této hypotézy. Ve shodě s ním a Z. Karasovou (1998, 26) považujeme vyobrazení mísy typu E 92 na mozaice s holuby (WILLERS 1901, 136, Abb. 58), která byla objevena ve vile císaře Hadriana v Tiburu, za nedostatečné podložení „dlouhé výroby“ tohoto druhu. Je vhodné připomenout, že zvláště umělci doby Hadrianovy napodobovali s oblibou staré oblíbené motivy a ty pak nově aplikovali v římském prostředí.

Výrobu mís typu E 92 můžeme hypoteticky lokalizovat do Campanie (KUNOW 1983, 60; LUND HANSEN 1987, 45). Toto určení se opírá o předpoklad, že forma mísy navazuje na helénistické toreutické typy. V prezentaci pompejského materiálu S. Tassinari (1993) se nám nepodařilo nalézt přímou paralelu, i když lze potvrdit výskyt podobných, zdobnějších typů (TASSINARI 1993, 240, S6100a).

Jak již bylo nastíněno na začátku této subkapitoly, je výskyt mís typu Poggendorf ve středním Podunají spíše vzácností. V případě hrobů č. 35 v Kostolné pri Dunaji a č. 77 ve

J. WIELOWIEJSKI (1985, 200) uvádí rovněž jeden exemplář z Pompejí. Ostatní příklady pochází z mladší doby římské.

Sládkovičovu lze uvažovat, jako ostatně i u dalších pohřbů, v jejichž inventáři nalezneme vybavení, které se pojí s horizontem Marobudovy říše („*Kesselgrab*“ v Mannersdorfu, soubor ze Schwechatu), jako o možném majetku, jenž byl do Podunají přinesen mezi léty 17-19 n. l. Spojovat však drösingskou ataši s touto konstrukcí by bylo vzhledem k jejím nálezovým podmínkám příliš odvážné.

5.3.3. Mísa typu E 70

Mísa typu E 70 je zastoupena v inventáři královského hrobu v Mušově (obr. 21:4) (KÜNZL – KÜNZL 2002b, 569, 572, 573, F3). Je však nutné podotknout, že na nádobě registrujeme sekundární zásahy. Kromě četných reparací představují cizorodý prvek dvě omegovitá ucha zavěšená na ataších kapkovitého tvaru. K míse je tedy nutné přistupovat jako k heterogennímu celku⁹⁰.

Pojednávaná mísa byla H. J. Eggersem (1951, 166) označena také jako typ Řepov. Nádoba přísluší k jednoduchým tvarům bez honosné výzdoby a lze si představit, že byla používána ke kuchyňským účelům. Ve středním Podunají se s tímto tvarem setkáme v knížecím hrobě ve Vysoké nad Moravou (obr. 70) (ONDROUCH 1957, 34, obr. 7; KREKOVIČ 1987, 275; týž 1992; TEJRAL 1967, 114). Zlomky blíže neurčité tenkostěnné mísy byly nalezeny i v žárovém hrobě II 1935 v Pilichsdorfu (KASTNER 1956, 181-183; TEJRAL 1971, 79; POLLAK 1980, 95).

Obdobnou, avšak nepříliš zřetelnou vypovídací hodnotu má i nález fragmentu mísy z Borského Mikuláše (Borského Petera) (ONDROUCH 1957, 53, 69; KRASKOVSKÁ 1976, 430; KREKOVIČ 1982, 271). Z území Čech pochází eponymní nález z Řepova, který je obvykle datován do stupně B2 (KARASOVÁ 1998, 23). Podobně datované nálezy známe i z Polska a Skandinávie (WIELOWIEJSKI 1985, 192-193; LUND HANSEN 1987, 462). Můžeme tedy konstatovat, že z barbarika známe tento typ především z období kolem zlomu 1. a 2. století (Vysoká) a poté ze století následujícího.

Nálezy z římské říše spadají převážně na konec 1. věku a do 2. století (BOESTERD 1956, 60; TEJRAL 1967, 114), avšak známe i exempláře datované do 3. a počátku 4. věku (KUNOW 1983, 20). Dlouhé užívání typu zřejmě souvisí s jeho zcela prozaickým kuchyňským využitím, na něž móda neměla valný vliv. Po zhodnocení vlastní mísy se budeme věnovat držadlům. Jednoduchá omegovitá držadla a kapkovité ataše jsou často

⁹⁰ Viz kapitola o použitých metodách.

připisovány mísám typu E 77-78 (PEŠKA – TEJRAL 2002, 505, 506). Mísy typu E 77-78 pak byly užívány v období ohraničeném polovinou 2. a polovinou 3. století. Podobná držadla byla nalezena v žárovém hrobu č. 2984 v Kietrz (GEDL 1988), který je datován do stupně B2/C1 (TEJRAL 1999b, 175, 176). Rovněž z *Norica* známe doklady tohoto druhu ataší (SEDLMAYER 1999a, 57, 62, Taf. 25: 3, 4).

Žlábkovaným mísám typu E 77 jsme se již podrobněji věnovali v oddíle o žlábkovaných vědrech, zde jen dodejme, že doba oběhu mís typu E 78 je obdobná jako u předchozích kusů, avšak je nutné počítat s jejich častým výskytem ještě kolem poloviny 3. století (BERKE 1990, 24). Lze tedy uvažovat o možném připevnění držadel na mísu v období 2. poloviny 2. století. Tenkostěnná mísa byla používána, jak svědčí časté reparace, snad již na počátku 2. století. Manželé Künzlovi (2002a, 362, 364) dokázali, že v této době, měla nádoba čtyři ucha, která sloužila na zavěšení. Po poškození (snad po polovině 2. století) byla držadla nahrazena omegovitými uchy a v této podobě byl kus uložen do země.

5.3.4. Cylindrické mísky s konickou spodní částí a vyhnutým horizontálním okrajem

Dva námi sledované exempláře pocházejí z královského hrobu z Mušova (obr. 21:5-6) (KÜNZL – KÜNZL 2002b, 575, 576, F6). Misky patří bohužel k tvarům, k nimž je velmi obtížné nalézt blízké paralely, a to jak ve svobodné Germanii, tak v římské říši (TEJRAL 1992, 433, 434, Abb. 33:1). Vnitřní stěny jsou pocínovány; tuto úpravu známe zejména u pánví a naběraček. Avšak i přes tuto úpravu povrchu, jinak obvyklou u nádob sloužících ke konzumaci nápojů, nelze popisované tvary přiřadit pro jejich formu k picímu náčiní (KÜNZL – KÜNZL 2002a, 364, 365). Okraje obou mís jsou perforovány dírkou, přičemž tato skutečnost snad indukuje možné zavěšení.

Tvar mís známe především z hrubé keramické produkce, kdy se hovořívá o tzv. legionářských hrncích (TEJRAL 1992, 433). Analogické keramické tvary jsou rámcově datovány zpravidla do 2. a 3. století. Mezi bronzovými nádobami nalezneme vzdáleně podobné kusy především v materiálu limitních depotů ze 3. století (KÜNZL – KÜNZL 2002a, 365; WERNER 1938, Taf. 119:5)⁹¹. Tvarově nejbližší mušovským nádobám stojí mísa nalezená na pohřebišti z doby stěhování národů ze 4. století z Prahy-Podbaby.

⁹¹ Naposledy tuto problematiku podrobně shrnuli a blízké analogie vyhledali manželé Künzlovi (2002a, 364, 365) při zpracování bronzových nádob z mušovského královského hrobu, proto se v naší práci omezíme pouze na základní informace.

Nálezy tvarově příbuzných misek známe z 2. a především 3. století. Popisované příklady tak mohly být vyrobeny podle keramických nebo skleněných vzorů (KÜNZL – KÜNZL 2002a, 365) snad během 2. poloviny 2. století.

5.3.5. Mísy s horizontální rukojetí typu E 154-155

Tuto skupinu mís reprezentují na námi vytyčeném území pouze fragmenty z Neuruppersdorfu (obr. 31:2) (ADLER 1976, 15-26, Abb. 5) a Rothenseehofu (obr. 53:3) (TEJRAL 2001, 219, 246, Abb. 8; NEUGEBAUER 1995, 113). Z kostrového hrobu v Neuruppersdorfu známe pouze zlomky širokého okraje a v žárovém hrobě v Rothenseehofu bylo nalezeno pouze držadlo zdobené hlavou berana. Pro fragmentární stav zachování lze pak jen obtížně určit, k jakému Eggersovu typu naše exempláře náleží.

K neuruppersdorfskému širokému okraji nalezneme paralely jak v nálezech z provincie *Pannonie* (RADNÓTI 1938, Taf. XXVII:1, 5), *Moesie, Thrakie* (RAEV 1978, Taf. 14: 1, 36:3, 41:5), tak mezi příklady, které byly nalezeny v dolním Porýní (BOESTERD 1956, Pl. IV:73). Podobně profilované okraje spatříme na nádobách z Vysoké pri Morave (ONDROUCH 1957, 26-30, obr. 5) a Zohoru (hr. 5) (KRASKOVSKÁ 1959, 105, obr. 42-45). Bližší určení typu a pravděpodobného dílenského okruhu je bohužel pro zlomkovitost exempláře z Neuruppersdorfu nemožné. Je však zřejmé, že podobně jako soupravy z pohřbů v Zohoru (hr. 5) a Vysoké pri Morave náleží souprava z bohatého hrobu v Neuruppersdorfu k servisu typu Canterbury, jenž se poprvé podle H. U. Nubera (1972, 65) objevuje ve flaviovském období.

Držadlo z Rothenseehofu je silně schematizované. Tělo držadla je pouze hrubě hraněné a hlava berana má dosti zjednodušený charakter, svým ztvárněním se popisovaný kus nemůže měřit s nepoměrně zručněji vyhotovenými příklady z Vysoké a Zohoru (č. 5). Podobně schematizovanou rukojeť nalezneme v *pannonském* materiálu (RADNÓTI 1938, 90, Taf. XXVIII:1, místo nálezu blíže neznámé). Rukojeti, jejichž forma se již značně vzdálila helenistickým-časně římským vzorům, nalezneme v provinciálním materiálu a dále v inventářích bohatého hrobu v Kálocz⁹² (BÓNIS 1981, 116, Abb. 14:3) a hrobu č. 34 v Löslich⁹³ (MORIATIS 2003, 141, Taf. 60:j). Ačkoliv jsou rukojeti z Kálocz a Löslich

⁹² Ženský hrob je datován do období rámovaném koncem 1. století až 1. polovinou 2. století (TEJRAL 2001, 225).

⁹³ Žárový hrob je datován rovněž na sklonek 1. století. Terminus *post quem* představuje mince císaře Domitiana (MORIATIS 2003, 148).

zakončeny psí hlavou, svým tvarem a výzdobou (rytí, hranění) patří do jedné stylové skupiny podobně jako kus z Rothenseehofu.

Oba námi sledované kusy byly uloženy do hrobu na konci 1. století nebo na počátku 2. století. Popisované hroby tvoří spolu s pohřby ve Vysoké nad Moravou a Zohorem (č. 5) specifickou skupinu bohatých hrobů datovaných do stupňů B1c a B2a (TEJRAL 1967, 88; týž 2001, 217, 231; KREKOVIČ 1992, 57).

Dobu výroby lze určit u pojednávaných artefaktů pouze rámcově. Rukojeť z Rothenseehofu byla jistě vyrobena po polovině 1. století, neboť, jak již bylo uvedeno výše, z římské říše známe příklady datované až po polovině 1. století. Okraj z Neuruppersdorfu neposkytuje dostatek informací vhodných k dataci. V případě rukojeti z Rothenseehofu lze pro nekvalitní vyhotovení výrobku uvažovat o jeho provinciálním původu. Je však vhodné poznamenat, že popisované držadlo neneso signifikantní znaky pro tzv. galské produkty. Chybí nám zde kanelování i ostré rysy hlavičky zvířete.

5.3.6. Mísa se závěsnými kruhy typu E 83

Ze sledované oblasti známe tento typ mís pouze z regionu naddunajské části Dolního Rakouska. V obou případech se do dnešních dnů zachovaly pouze ataše formované do podoby vinného listu. Nálezy z Paltendorfu (obr. 86:1) (ADLER – SCHUPPLER 1991, 245-246, Abb. 1082) a Enzersfeldu (obr. 86:2) (KARL – KARL 2003, 650, Abb. 512) byly získány v sídlištním prostředí pomocí detektoru kovů. Tato skutečnost omezuje poněkud výpovědní hodnotu nálezů, neboť oba příklady nepocházejí z uzavřených nálezových celků.

Ze sbírek Vrbasova muzea ve Ždánicích, okr. Hodonín pochází rovněž jeden exemplář ataše mísy E 83 (obr. 86:3), místo jejího nálezů je však Slovenská republika (STUHLÍK 1991, 37; 46 obr. 2:3.).

Mísy typu E 83 sloužily se vši pravděpodobností jako nádoby na umývání rukou při stolování a jak dokládají hrobové nálezy z barbarika a římského impéria byly hojně zavěšovány na trojnožky (LUND HANSEN 1987, 81; SEDLMAYER 1999a, 62).

Chronologicky nejstarší nález mísy E 79, která je tvarově velmi blízká typu⁹⁴ E 83 pochází z hrobu I v Naunheimu, který je datován na konec 2. století (v. USLAR 1938, 93-94, 215, Taf. 27; BIENERT 2007, 125). Tento příklad je však dosud ojedinělý. Mísa E 83 je dále zastoupena v hrobě č. 3 z Wehringen (NUBER – RADNÓTI 1969), který je řazen do 1. pol.

⁹⁴ Mísa E 79 se od typu E 83 různí pouze tvarem ataší, které mají podobu sedícího holuba.

3. stol. Do tohoto časového úseku jsou kladeny i příklady z vicu v Rainau a z depotu z Augst (LUND HANSEN 1987, 81). Pojednávány nádoby byly také součástí depotů z Weissenburgu a Rheinau-Buch, které jsou datovány před rok 260 (BIENERT 2007, 125). Z Norica známe variantu popisovaného typu z Laurica (dn. Enns) z tzv. "Häuser der Bronzegefäße", jehož zánikový horizont spadá nejpozději k polovině 3. stol. (SEDLMAYER 1999a, 62-63).

V barbariku se sledované nádoby vyskytují v tzv. knížecích hrobech, jak názorně ukazuje příklad z hrobu II v Krakovanech-Strážích (ONDROUCH 1957, 137-138, obr. 32; KRASKOVSKÁ 1978, 32; QUAST 2009), který je podle E. Krekoviče (1992, 57) datován do 60. až 70. let 3. století. D. Quast (2009, 11) přemýšlí i o něco časnější dataci. Spodní časovou hranici hledá již v letech 230/40.

Za zmínku stojí i přítomnost stříbrné mísy blízkého typu E 84 hrobě II v Krakovanech-Strážích (ONDROUCH 1957, 142-143; KLČO – KRUPA 2003, 15-32), která je však v evropském barbariku ojedinělá. Kromě popisovaného unika ze Stráží známe dosud pouze vzdáleně příbuzný kus pocházející z Simmerstedtu v Dánsku (BELKOVSKA 1984, 78, 92, Tabl. V:23), avšak miniaturní mísa ze Simmerstedtu se se strážanskou mísou shoduje pouze částečně. Kromě odlišnosti v rozměrech je simmerstedská odlišně profilovaná.

Mísu typu E 83 známe rovněž z knížecího hrobu v Gommern, který je řazen do poloviny 3. stol. (CRFB, D6, VII-01-3/1.4., Taf. 61). Nesmíme opomenout knížecí hroby I a II ze Sacrau-Zakrzów ze Slezka, odkud pochází hned dva exempláře (QUAST 2009). Oba bohaté pohřby náleží na konec 3. stol. a počátek 4. stol. (KRAMARKOVA 1990, 134-135, 158-159; LEIBER 2004, 126).

Kromě bohatých kostrových hrobů je typ E 83 zastoupen i v hrobech žárových (LUND HANSEN 1987). Uvedme např. hrob z Osterholz (RADDATZ 1976; CRFB, D4, XX-02-10/2.8., Taf. 95:1), hrob 5 z Helzendorfu (ASMUS 1939, 170, 173; CRFB, D4, XX-07-15/1.9.), který lze zařadit do 3. stol a hrob 62 z Rheindorfu (von USLAR 1938, 94, 228, Taf. 34), jenž náleží podle R. von Uslara na začátek 3. stol.

Jak vyplývá z uvedeného mísy typu E 83, patří k toleutice charakteristické pro mladší dobu římskou (stupně C1b a C2). Tuto skutečnost podtrhuje jejich častý výskyt s vědry hemoorského typu (Gommern, Stráže, Zakrzów atd.) (LUND HANSEN 1987, 81-82).

Místo výroby těchto mís je nejisté. V odborné literatuře se objevují názory, že pojednávány nádoby pochází z dílen v severní Itálii, v podunajských provinciích (WERNER 1936, 404) nebo v dolní Germanii (WILLERS 1907, 64).

5.4. Konvice

5.4.1. Konvice s trojlístkovitým ústím typu E 124-125

Ze studované oblasti známe opět především zlomky z konvic typu E 124/125. Na určení typologické odlišnosti mezi tvary E 124 a E 125 budeme tedy muset ve většině případů rezignovat.

Fragment konvice spolu s uchem byl nalezen pouze v souboru z Mistelbachu (obr. 45:16; 47:1) (FRIESINGER 1976, 19-21; POLLAK 1980, 76; TEJRAL 1983, 88; týž 1995, 241). Z mistelbašského pohřebiště jsou doloženy další fragmenty ze žárového hrobu č. 12 (obr. 49:1) (MITSCHA-MÄRHEIM 1956, 195, 196, 203 Abb. 10; TEJRAL 1967, 119, 120). Na Moravě lze najít zlomky z konvic typu E 125 v Mušově⁹⁵ (obr. 30:2) (ČIŽMÁŘ – RAKOVSKÝ 1985, 130, 132, obr. 2:5) a typ E 125 je zastoupen v souboru-sbírce artefaktů ze Starého Města-Uherského Hradiště (obr. 25:3) (TEJRAL 1967, 120, 129, obr.12:3; ZEMAN 2000, 136, 137). Nález ze sídliště z doby římské v Havřicích je pro špatný stav dochování obtížné dále zpracovávat (obr. 81:6). V žádném z pojednávaných hrobových celků a souborů nebyly nalezeny servisy, jak byly vytyčeny H. U. Nuberem (1972), tj. kombinované z misky s horizontálním držadlem a konvice⁹⁶.

Tvar nádob typu E 124-125 vychází ze starých řeckých předloh (NUBER 1972, 51). Trojlístkovité tvarování ústí konvic lze nalézt již v řeckém klasickém období. Obliba takto tvarovaných ústí je doložena i v helénistickém období, jak to vyplývá z četných nálezů z makedonských královských hrobek v Derveni (THEMELIS – TOURATSOGLU 1997, 193, A7) nebo konvice z depotu v Neupotz (KÜNZL 1993, 69-71).

Rozdíly mezi typy E 124 a E 125 spočívají jak ve tvaru držadla, tak v tektonice vlastního těla konvice. Typ E 124 představuje vyšší konvici s bohatě členěným držadlem, které je zpravidla opatřeno u ústí protomou menády a je zakončeno ataší často zdobenou rostlinnými motivy, nebo maskou z dionýsovského okruhu⁹⁷.

K typu E 124/125 byly přiřazeny fragmenty z konvice nalezené v hrobě č. 12 v Mistelbachu (MITSCHA-MÄRHEIM 1956, 195, 196, 203 Abb. 10), avšak jak již bylo zmíněno výše, je toto určení pro špatný stav dochování nádoby spíše rámcové. V případě

⁹⁵ Poloha U Sv. Jana.

⁹⁶ Servisy typu Hagenow a Milingen.

⁹⁷ Jako vzorový příklad může posloužit nález konvice v Ronsden (LA BAUME 1928, 42, Abb. 5).

konvice pocházející ze souboru bronzů v Mistelbachu (FRIESINGER 1976, 19-21) nelze pro tvar a dekor držadla o přiřazení k typu E 124 ani uvažovat.

Konve označované jako typ E 125 se odlišují svou kulovitou formou a nepatrně nižší výškou. Jejich ucha pak již nejsou zpravidla tak honosná jako u předchozího typu. Výzdobné spektrum zahrnuje vrchní ryté nebo plastické lví protomy, spodní ataše jsou více variabilní, setkáme se s dekorem v podobě lví tlapy, Amora, rostlinných úponků, dionýsovských masek. Vlastní tělo držadla bývá hojně profilováno a zdobeno rytými nebo plastickými ornamenty. Ornamenty jsou opět rozmanité, oblíbenými vzory jsou například lotosové listy nebo dionýsovské prvky.

Mezi jednotlivými nádobami existují značné rozdíly v kvalitě provedení výzdoby. Tento stav lze vysvětlit tím, že konvice s bohatou výzdobou byly v provinciálních dílnách napodovány a vyráběny v poněkud jednodušší formě. Dobrý příklad nádoby s takto zjednodušenou výzdobou pochází z thráckého Stamova (NENOVA-MERDJANOVA 2002a, 592-593, Fig. 4). Naše příklady ze Starého Města a Mistelbachu patří ve srovnání s nálezy z Vídně (SEDLMAYER 1999b, 16-17, Abb. 1, 2) a Pompejí (TASSINARI 1993, 68, D2300) k jednodušším zástupcům. Lví protoma ze Starého Města je již silně schematizovaná, a tak lze držadlo pomocí stylové analýzy přiřadit spíše k chronologicky pokročilým typům⁹⁸. Nález ze Starého Města nese pouze hrubou výzdobu a lví hřiva-jakož i tlama-jsou pouze rudimentárně naznačeny. Exemplář z mistelbašského souboru je již lépe vyhotoven a blíží se tak fragmentu držadla z hrobu č. III v Dobřichově-PiCHOŘE⁹⁹ (DROBERJAR 1999a, 217, Taf. 9:1). K typu E 125 byly také přiřazeny fragmenty z konvice nalezené v Mušově U Sv. Jana (TEJRAL 1992, 420; TÝŽ 1995).

Datace konvic typu E 124 a E 125 je podle J. Kunowa (1983, 24) odlišná. První typ se vyskytuje v období augustovském až k roku 79 n. l. Jistá spodní hranice výskytu typu E 125 je oproti tomu podle H. U. NUBERA (1972, 53-54) hledána v době claudiovské¹⁰⁰. Životnost konvic typu E 125 je poměrně dlouhá, lze se s nimi setkat ještě ve 3. století n. l. Naproti tomu J. Kunow (1983, 24) správně poukázal i na možný časnější výskyt typu E 125 ve svobodné Germánii a upozornil přitom na fakt, že byl objeven v bohatém hrobě z Hoby a v žárových hrobech z pohřebiště v Dobřichově-PiCHOŘE. Další nálezů zřetelně přibývá kolem poloviny 1. století. Tato skutečnost byla nově potvrzena výskytem honosné konvice typu E 125

⁹⁸ Charakter souboru nám ani použití jiné metody neumožňuje.

⁹⁹ Protoma na držadle byla českým badáním nesprávně interpretována jako hlava Satyra (SAKAŘ 1970, 8; BOUZEK 1977, 173; DROBERJAR 1999a, 133). Proti tomuto určení, a to i přes poškození rukojeti žárem, zřetelně svědčí přítomnost hřivy a rozšklebené tlamy.

¹⁰⁰ Toto časové zařazení platí zejména o servisech.

v bohatém sarmatském pohřbu č. 620 na nekropoli v Ust'-Al'ma na Krymu (LOBODA – PUZDROVSKIJ – ZAJCEV 2002, 324, 337, Abb. 12:9), nebo exempláři ze středního Podunají (Mistelbach, Mušov U Sv. Jana).

Na území římské říše se setkáme s nejstarším nálezem servisu typu Millingen až v období claudiovském. Ojedinelý doklad konvice typu E 125 z doby před polovinou 1. století známe z depotu nalezeném v Neubeuern¹⁰¹ (ZÄHLHAAS 2000, 24-26). Z období po polovině 1. století pochází dobře datovaný hrobový nález nebo depot ze Santon Downham v Británii (EGGERS 1968, 90, 106, Abb. 37b; NUBER 1972, 53; BERKE 1990, 19). Nádoby dále známe z 2. poloviny 1. století, jak dokládá stratifikované ucho konvice z Novae, patřící do flaviovské vrstvy (PRESS 1988, 148, Ryc. 7; WIELOWIEJSKI 1994, 445, Abb. 2), nebo hrobový nález servisu typu Millingen v Köln-Lindenthal (FREMERSDORF 1933, 268, 271, Abb. 1). Fragmenty konvice typu E 125 byly rovněž nalezeny v hrobě č. 69 v Gerulatě-Rusovcích (pohřebiště II), pohřeb je datován do období 2. poloviny 1. století a do celého století následujícího (PICHLEROVÁ 1981, 28, 129, 130, Tab. C.). I během 2. století lze počítat s používáním těchto forem (SEDLMAYER 1999a, 36; RAEV 1978, 611-612), což dokumentuje přítomnost konvice E 125 v bohatém žárovém hrobě z thrácké lokality Slokoshtitsa, ve kterém byla rovněž nalezena mince Antonina Pia, jež tak udává *terminus post quem*. J. Meshekov a L. Staikova (1998, 57, 61, Fig. 8) datují hrob do období rámovaném pol. 2. stol. a poč. 3. stol. Obdobně je datována i první nálezová skupina z hrobu hrobu 3 v Környe (BÓNIS 1982, 122, Abb. 4, Abb. 8:1-2). Zastoupení studovaných nádob ve 3. a počátečním 4. století je doloženo z několika pannonských (RADNÓTI 1938, 150; GÁSPÁR 1994, 161, Fig. 1) a thráckých lokalit (RAEV 1978, 613). Hodnocený typ známe rovněž z depotů v Rainau-Buch, Kaiseraugst a Heidenheim/Brenz, které byly uloženy do země kolem poloviny 3. stol. (BIENERT 2007, 22).

Pozdní deriváty konvic s trojlístkovitým ústím (blížíci se typu E 125) lze vysledovat na pohřebišti v Aquincu (západní pohřebiště, Bécsiho ul. I.), konkrétně máme na mysli exempláře z hrobů č. 7 a č. 14. Pohřeb č. 7 je datován do pozdního 2. století a pohřeb č. 14 do 1. poloviny 3. století (TOPÁL 1993, 8-11, 13-15, 81, Pl. 5:28, 11:24). I v Itálii byly konvice typu E 125 dlouho v oblibě, jak o tom svědčí nález z Ostie (NUBER 1972, 54).

Konvice byly pravděpodobně vyráběny ve více produkčních centrech. Setkáme se s nimi totiž hojně jak v západních, tak východních provinciích římské říše (NUBER 1972, 52-53;

¹⁰¹ Depot dále obsahoval mísu typu E 92 a pánev typu E 131.

KUNOW 1983, 61, 62). Představují tak jeden z nadregionálních typů římské bronzové tóreutiky.

5.4.2. Konvice s úzkým hrdlem typu Radnóti 71

V kapitole o mísách s horizontální rukojetí jsme se nepřímo zmínili také o konvicích s úzkým hrdlem typu Radnóti 71. Tento druh nádoby lze nalézt v bohatém hrobě z Neuruppersdorfu (obr. 31:6) (ADLER 1976c, 15-26, Abb. 1-4), kde spolu s mísou s horizontální rukojetí tvořila servis typu Canterbury. Náš kus je mírně poškozený, chybí zobákovité ústí a spodní část ucha. Držadlo konvice je zakončeno protomou koně.

Konvice se svým tvarem hlásí k typům s hruškovitým tělem a zvoncovitou nožkou (NUBER 1972, Abb.12:1). Tato tvarová varieta vychází ze starých předloh helénistických a italských, které se odlišovaly především honosnější a lépe propracovanou výzdobou. K námi popisovanému kusu nalezneme četné paralely jak v impériu, tak v barbariku. Z nálezů z provincie *Pannonie* stojí neuruppersdorfské konvici dosti blízko exemplář z Káloz I¹⁰² (RADNÓTI 1960, 116-117; BÓNIS 1981, 114, Abb. 11:2, Abb. 12). Více analogií poskytuje materiál ze západních provincií (NUBER 1972, 204). Jako dobrý příklad pro srovnání lze použít konvici z Overasselt (BOESTERD 1956, 65, Pl. X:226) nebo „eponymní“ kus z Canterbury (EGGERS 1968, 102, Abb. 56).

V evropském barbariku patří konvice s úzkým hrdlem spíše k vzácnějším. Několik ojedinělých dokladů známe z Polska a Německa. Nález fragmentu konvice z Weklic¹⁰³ (ŚLIWA 1989, 111-113, Abb. 1-2; WIELOWIEJSKI 1985, 228) lze zařadit do skupiny nádob pocházejících pravděpodobně ještě z helénistických jihoitalských dílen, a tak nám nemůže posloužit jako dobrá analogie.

Z území Německa známe konvice s úzkým hrdlem z pohřebiště v Diersheim (hrob č. 63, 78) (NIERHAUS 1966, 259, 264, Taf. 15, 20), bohužel stav zachování neumožňuje přesné určení původu¹⁰⁴. Pokud však zhodnotíme zlomek koňské protomy (hrob 78), který nese dosti ostře „řezané“ rysy, lze pravděpodobně uvažovat o galském původu.

Poněkud jiná je situace ve středním Podunají. Zde byly kromě známých exemplářů z knížecích hrobů ve Vysoké pri Morave a Zohoru (hrob č. 5) (obr. 70, 71) (ONDROUCH 1957, 22-24, obr. 4; KREKOVIČ 1987, 267, 275; TEJRAL 1967, 130; KRASKOVSKÁ

¹⁰² Podobnosti v profilaci těla lze vysledovat i přes poškození těla konvice.

¹⁰³ Dobré srovnání poskytuje slavná konvice z Egyed.

¹⁰⁴ H. U. Nuber začlenil konvice z Diersheim mezi galské kusy.

1959, 104, 105, obr. 38-41) nalezeny ve 2. polovině 90. let 20. století další zlomky konvic typu Radnóti 71. Máme zde na mysli fragmenty získané z depotu (obr. 69:1) a povrchových sběrů v Zohoru (ELSCHEK 1997, 41, 42, obr. 17:3; ELSCHEK – VRABLEC 2001, 60, 61, obr. 39: 1; ELSCHEK 2002, 248, Abb. 4: 8). Z této podivuhodné koncentrace lze zatím poukázat na význam záhorského a naddunajského regionu na konci 1. století a počátku 2. století. Častý výskyt pojednávaných tvarů tak může poukazovat na přebírání vybraných římských návyků čelní germánskou společenskou vrstvou (BOUZEK 1984, 61).

Datace konvic typu Radnóti 71 se zdá být dosti obtížným problémem. K příkladům datovaným před polovinou 1. století patří jak se zdá pouze konvice z Egyed (NUBER 1972, 41, 42, 65) a Weklic. S ostatními kusy je podle H. U. Nubera (1972, 65) nutné počítat až od flaviovského období. Četné nálezy známe z Pompejí (TASSINARI 1993, 72, E3000; RADNÓTI 1960, 106), tato skutečnost nám potvrzuje jejich produkci před rokem 71 n. l. Konvice s úzkým hrdlem byly v oblibě až do konce 3. století (KUNOW 1983, 24, BERKE 1990, 31).

Datování nálezů z barbarika (Vysoká a Zohor) spadá nově do stupně B2a (TEJRAL 2001, 217; 231), nebo se také setkáme s datací ukazující k 2. polovině 1. století nebo ke zlomu 1. a 2. století. (KREKOVIČ 1992, 57). Do období 2. poloviny 1. století lze začlenit podle R. Nierhause (1966, 173, Tab. Ia, Ib) i hroby č. 63 a č. 78 na pohřebišti v Diersheim. Pohřeb z Neuruppersdorfu lze zařadit do stupňů B1c, B2a (TEJRAL 2001, 219).

Typ Radnóti 71 patří k dalšímu z nadregionálních typů římské bronzové tereutiky. Je tedy značně pravděpodobné, že na území římské říše muselo existovat několik výrobních center. Konvice z Neuruppersdorfu, jakož i příklady ze Zohoru a Vysoké (TEJRAL 1967, 118) byly stylovou analýzou zařazeny ke galskému dílenskému okruhu. Pro tvarovou příbuznost je možné přemýšlet rovněž o totožnosti dílenského okruhu u konvice z Káloz I. Toto začlenění se opírá o charakter výzdoby popisovaných nádob, významnou roli hraje také kvalita provedení protom a ataší. Jak již bylo uvedeno výše, ze západu římské říše pochází také značný počet srovnatelných kusů¹⁰⁵. Jistou roli hraje konstrukce konvic. Pro exempláře, jimž je připisován galský původ, je typické montování z více dílů (vrchní část s hrdlem, spodní část s nožkou, ucho) (NUBER 1972, 61). Počátek činnosti galských fabrik je hledán ve flaviovském období, nebo na počátku 2. století (RADNÓTI 1960, 116; TEJRAL 1967, 119; KUNOW 1983, 62).

¹⁰⁵ V našem pojednání jsme uváděli pouze příklady, které se podobaly neuruppersdorfské konvici.

5.4.3. Konvice s dvojlístkovitým ústím typu Tassinari D1110/D2111c

Poněkud problematické je zařazení ucha z Moravského Krumlova (obr. 84:3) (PODBORSKÝ – VILDOMEČ 1972, 124, Tab. IL:3). Oblouk držadla je nezdobený a má trojúhelníkovitý profil. Vrchní část vychází do výrazného střechovitého výběžku. Tělo držadla se opírá o atáš v podobě vousatého satyra. J. Tejral (1967, 121) uvažoval o možném přiřazení ucha k blíže neurčitelnému typu konvice nebo džbánu. Podle tvaru ramen držadla autor zvažoval přiřazení k časně formě konvice s trojlístkovitým ústím.

Jisté shody nalezneme v pompejském materiálu: jedná se zvláště o držadla pocházející z konvic s dvojlístkovitým ústím typu D1110/D2111c (obr. 18) (TASSINARI 1993, 63, 12666, 15201). Popisované nádoby mají rovněž držadla s výrazným střechovitým výběžkem a atáše zdobené maskou vousatého satyra. Na držadle jistě upoutá naši pozornost hlava satyra, jejíž podoba je inspirována helénistickými předlohami. Traktace vousů, jakož i stlačený nos, oči mandlovitého tvaru a dlouhé ostré uši ukazují na typ satyra, který se výrazem svého obličejce blíží známým zobrazením Pana¹⁰⁶ (SCHREIBER 1894, 459, 460). I pro Pana je typická kombinace lidských a zvířecích rysů obličejce (CHINELLI 2001, 41, 42). V tomto případě je však přiřazení masky Panovi pro absenci rohů nemožné¹⁰⁷. Podle zvýrazněných zvířecích rysů však můžeme uvažovat o některém z jeho průvodců.

Kromě příkladů z Pompejí jsou doloženy další kusy, např. z Magdalensbergu, Parmy nebo z Anthée (SEDLMAYER 1998, 512, Abb. 2). Stavba SH/5 z Magdalensbergu zanikla požárem a v pozdně-tiberijském období byla již pustá (SEDLMAYER 1999a, 113). Podle H. Sedlmayer (1999a, 136, Abb. 16) představuje ucho konvice typu D1110/D2111c v rámci souboru-servisu bronzových nádob z domu SH/5 starší déle používaný kus z augustovského období.

Z prostředí barbarského světa je nutné uvést nálezy z východní Evropy. Velmi dobrá analogie pochází z lokality Vozdviženskaja, ucho je V. V. Kropotkinem (1970, 86, pl. 52:3) datováno do 1. až 2. století. Další blízký exemplář známe z hrobu v Chatažukaevském, který I. I. Marčenko a N. Ju. Limbertis považují za přechodný článek mezi typy E 124 a E 125.

¹⁰⁶ Viz sousoší Pan a Dafnis datované na rozhraní 3. a 2. století př. n. l. (SMITH 1991, 131, fig. 160) nebo zobrazení Pana na atášu stojanu pro lampu z hrobky II ve Vergině (THEMELIS – TOURATSOGLU 1997, 218, Fig. 47) a držadlech konvic a amfor z Pompejí (SCHREIBER 1894, 366, 359, Fig. 104-105, 114, 132). Uvedené toreutické kusy jsou však mnohem zručněji vyhotoveny a mohou tak sloužit jako jisté vzory pro naše držadlo, které má mnohem hrubší charakter.

¹⁰⁷ Podobná atáše, avšak v mnohem kvalitnějším vyhotovení, viz ucho konvice typu E 124 z bohatého hrobu v Kolokolinu, který je podle spon typu A 67 datován do B1a (POPA 2004, 494, 501-502, Abb. 2:2).

Hrob z Chatažukaevského je datován k polovině 1. stol. n. l. (SIMONENKO – MARČENKO – LIMBERTIS 2008, 283, Taf. 11:4).

Přesná datace držadla z Moravského Krumlova je pro jeho nálezové okolnosti nemožná. Konvice D1110 z Pompejí jsou S. Tassinari řazeny do úseku od 1. stol. př. n. l. až do počátku 1. stol. n. l. (podle SEDLMAYER 1998, 511). Dílensky vyráběné kusy D2111c jsou považovány za mladší a objevují se již od augustovského období, nelze však vyloučit, že výroba tohoto typu pokračovala až do doby fláviovské (SEDLMAYER 1998, 511, 521; táž 1999a, 34). Dílenský okruh je stejně jako u kusů z Pompejí hledán v *Campanii* (SEDLMAYER 1998, 511, 520).

5.4.4. Džbánek s antropomorfním obloukovitě vyhnutým držadlem

Z naddunajskodolnorakouského Drösingu¹⁰⁸ pochází držadlo (obr. 85:5) (LAUERMANN 1996, 698, Abb. 456), které lze přiřadit menšímu džbánu, nebo balsamariu. Ucho je na své vrchní části zdobeno protomou mužské hlavy, u níž není možné bližší ikonografické určení. Vlastní tělo ucha tvoří mužská postava, která je zahalena do draperie s výraznými záhyby. Drobným vzhůru obráceným trojúhelníkem je naznačen falus. Postava nám tedy svým prohnutím vzdáleně připomene akrobaty, kteří byli častým tématem zdobícím ucha antické torentiky. Spodní část držadla tvoří destičkovitá ataše obdélníkovitého tvaru.

Paralelu k popisovanému držadlu se nám podařilo nalézt opět pouze v nálezovém fondu provincie *Pannonie*. Téměř identický kus je tedy znám ze *Sophianae* (dnešní Pécz) (RADNÓTI 1938, Taf. LIII:6), bohužel nám autor neposkytl žádné další informace než vyobrazení. Sídliště v Drösingu bylo obýváno po celou starší a mladší dobu římskou (Pollak 1980), a tak nelze zatím blíže popisovaný kus chronologicky zařadit.

5.4.5. Džbán s uchem zdobený ataší v podobě lidské nohy typu Boesterd 288

Dunajský nález ze Schallemersdorfu obsahoval držadlo, které lze připsat džbánu s uchem zdobeným ataší v podobě lidské nohy obuté do sandálu (obr. 84:2) (FARKA – MELZER 1988, 245, Abb. 577). Oblouk držadla je ve své vrchní části pravoúhle ohnut a je opatřen opěrkou prstu ve tvaru vzad zahnutého lístku. Tělo džbánu se do dnešních dnů

¹⁰⁸ Nález pochází z povrchových sběrů.

nezachovalo, avšak podle srovnatelných exemplářů z římské říše si lze nádobu jednoduše představit jako štíhlý, nečleněný, vysoký typ bez výrazných tektonických zlomů.

Typ Boesterd 288 není doposud známý ze středodunajského barbarika, a tak lze náš pomezí příklad vnímat jako jisté specifikum. Z území římské říše registrujeme zástupce tohoto typu jak z podunajských (RADNÓTI 1938, 167, 168, Taf. XIV:81; RAEV 1978, 621, 622; SEDLMAYER 1999a, 18-20) a západních provincií (BOESTERD 1956, 81, 82, Pl. XII:288; EGGERS 1968, 99, 106, Abb. 39), tak z krajů východních (SEDLMAYER 1999a, 19).

S. Tassinari (citováno podle RAEV 1978, 621) rozdělila tento typ nádob do dvou skupin, či typů, přičemž typ č. 2 se vyskytuje především v římském Podunají a na východě, zatímco typ č. 1 naopak na římském západě. Podle držadla je však prakticky nemožné od sebe obě variety odlišit (SEDLMAYER 1999a, 18).

K dataci pojednávaných džbánů se naposledy vyjádřila H. Sedlmayer (1999a 19), podle níž je nutné oproti předchozím názorům, zastávaným především A. Radnótim (1938, 167) a B. Raevem (1978, 621), kteří datovali popisovaný druh do 2.-3. století, počítat s užíváním typu Boesterd 288 již ve 2. polovině 1. století. Opírá se o fakt, že džbán tohoto typu byl obsažen v nález z Millingen, který lze bez výhrad přiřadit do 1. století n. l. Vzhledem k tomu, že byl rovněž součástí nálezových celků s mincemi císařů Traiana a Hadriana, je možné získat i vhodný *terminus post quem* (SEDLMAYER 1999a, 19).

Předpokládaná výrobní centra jsou pro nadregionálnost typu opět hledána jak na západě, tak v Podunají (RAEV 1978, 622). Jak dokládá nález licích forem z Tartous v Sýrii (SEDLMAYER 1999a, 19; WIELOWIEJSKI 1988b, 42-43), je s jejich výrobou nutné počítat i v římském orientu.

5.4.6. Členěný džbán typu Radnóti 77/ND3

Po zhodnocení držadla džbánu typu Boesterd 288 ze Schallemmersdorfu (FARKA-MELZER 1988, 245, Abb. 578) se zbývá ještě vyjádřit k druhému uchu nalezeném ve skladu (obr. 84:1). Ucho džbánu má hladké tělo a je na své vrchní straně pravoúhle zahnuté. Vrchní část, která zpravidla objímá ústí nádoby, je odlomena. Spodní část držadla se opírá o destičkovitou ataši, která je zdobena figurálním výjevem. Pokud si celou scénu prohlédneme pozorněji, můžeme ji bezesporu podle přítomného oltáře a stojící figury označit za obětní. Oltář se nachází pravděpodobně někde ve volné přírodě nebo v posvátném háji, jak nám

dokládá košatý_strom¹⁰⁹. Identifikace božstva, kterému je zde obětováno, je jednoznačná: podle nakoso opřeného thyrsu se bezpochyby jedná o Dionýsa. Obětující postavu označila H. Sedlmayer (1999a, 13, Abb. 3) jako Amora, toto určení je však pro celkovou sešlost atáše pouze rámcové. Lze tedy říci, že popisované zobrazení patří do výzdobného okruhu dionýsovského, ve kterém motiv venkovské svatyně a oběti patřil mezi jeden z nejčastějších.

Rovněž přiřazení ucha k členěným džbánům typu ND3¹¹⁰ (SEDLMAYER 1999a, 13) je poněkud zobecňující. Pro tento typ nádob je typické především bohatě zdobené ucho, což pro náš případ neplatí. Jisté však je, že pojednáváný exemplář patří do široké skupiny členěných/nečleněných džbánů. Tento závěr lze podpořit především tvarem, profilací a sklonem ucha.

Jeví se nám tedy příhodnější začlenit i ucho k typu Radnóti 77 (RADNÓTI 1938, 159-162, Taf. XIV:77). Tento typ totiž pojímá jak ucha zdobená, tak nezdobená. H. Sedlmayer (1999a, 16, Taf. 3:2), která o uchu ze Schallemmersdorfu naposledy pojednala, uvedla hned dvě celkem přesné paralely k našemu nálezu: jedná se především o džbány z depotů z Wagna (Flavia Solva) a Les Mureaux. Hromadný nález z Wagna datuje autorka do období, které následovalo po vládě císaře Valeriana (253-259) (SEDLMAYER 1999a, 163-164). Do doby 3. století lze hypoteticky datovat i nález ze Schallemmersdorfu¹¹¹. Na tomto místě je vhodné poznamenat, že z období 260-275 pochází většina džbánů typu ND3, které jsou v této době početně zastoupeny v tzv. „limitních depotech“ (KÜNZL 1993, 144).

Džbány typu Radnóti 77/ND3 byly podle S. Künzl (1993, 146) vyráběny od zlomu 1. a 2. století. Používání džbánů ve 2. století lze doložit jejich výskytem v pohřbech z Káloz I (BÓNIS 1981, 112, Abb. 11:3), Inóta mohyla 2 (PALAGYI 1982, 24, 26, 27, 43, Taf. VII:15) nebo v depotu z Zell am See (SEDLMAYER 1999a, 13). Chronologicky nejmladší nálezy pocházejí ze 4. století (KÜNZL 1993, 146). Doposud však není zřejmé, zdali nálezy datované do 2. poloviny 3. století a poč. 4. století nejsou ve skutečnosti antikvární kusy.

¹⁰⁹ Takovéto venkovské svatyně patří k častým výzdobným prvkům dionýsovského okruhu a nacházíme pro ně analogie v alexandrijské helénistické plastice. Srovnatelné motivy ztvárňuje okrajový vlys lanxu ze Stráží (SVOBODA 1972) a okrajový vlys oválného podnosu z Lillebone (Seine-Maritime) (2. století) (BARATTE 1984, 84, 85, Abb. 7) a výzdoba cylindrické nádoby skyfu (?) z Muncelul de Sus (2. století) (MIHĂILESCU-BÍRLIBA – MITREA 1976, Fig. 2: 1-4).

Motiv idylické krajiny s Dionýsovým posvátným okrskem pak vyjadřuje harmonii ničím nerušeného úrodného venkova. Takovéto „žánrové obrázky“ byly již v období helénismu používány v užitém umění (HORNÍČKOVÁ 1997, 20).

¹¹⁰ Typ byl vyčleněn na základě nálezu džbánu z Neupotz (KÜNZL 1993, 113-148).

¹¹¹ Avšak pouze za předpokladu, že bychom přijali názor, podle něhož by nález představoval ztracenou kořist.

Místo výroby džbánů typu Radnóti 77/ND3 je tradičně (podle hojného rozšíření) hledáno v římských provinciích (SEDLMAYER 1999a, 16), a to zvláště v galských a porýnských (RADNÓTI 1938, 161; KÜNZL 1996, 465).

5.4.7. Konvice typu Bolla 1b

k otázce datování souboru z Horních Dunajovic

Bronzová plechová konvice s železným uchem typu Bolla 1b (obr. 82:1) (BOLLA 1979; SELDMAYER 1999a, 33) byla poprvé publikována B. Dostálem (1960), podle informací shromážděných tímto badatelem byla konvice součástí souboru předmětů z doby římské, které byly získány bez bližších nálezových okolností při kopání studny v poloze "Na Louce" v roce 1958. B. Dostál rozdělil nálezy do dvou skupin. U první skupiny předmětů (mísa na nožce s dvojitými stěnami a bronzová konvice) se domníval, že by mohly pocházet z kostrového hrobu. Artefakty druhé skupiny (štíťové puklice) označil jako možné hrobové přílohy z hrobů žárových. Toto rozdělení do dvou odlišných skupin autor opřel o výskyt obdobných památek v nálezových celcích středoevropského barbarika. Soubor byl datován do 2. poloviny 3. století a na počátek 4. století (DOSTÁL 1960, 80). S tímto datováním však nelze souhlasit.

Štítovou puklici se seříznutým hrotem lze podle paralel ze svobodné Germánie datovat do stupňů B2/C1, C1a a na počátek C1b (GODŁOWSKI 1992, 82; týž 1994a, 175 Abb. 5; týž 1994b, 118; DROBERJAR – PEŠKA 1994, 278) druhý exemplář lze datovat obdobně. Oba kusy náleží do 6. skupiny hrobů se zbraněmi podle K. Godłowského (1994, Abb. 1).

Mísy s dvojitými stěnami nepatří ve středodunajském barbariku k častým tvarům. Jeden ne úplně identický kus je znám z objektu č. 121 z germánského sídliště z Branče (KOLNÍK – VARSÍK – VLADÁR 2007, 108-109 Tab. 100:13; XXXIII: 5), tato chata je řazena do B fáze brančského sídliště a odpovídá rozmezí let 180/200-250/270, typické jsou pro ni nálezy terry sigillaty severoevropského a postseverovského stáří z dílen v Rheinzabern, Westendorf a Pfaffenhofen (KOLNÍK – VARSÍK – VLADÁR 2007, 35).

V případě datace bronzové konvice typu Bolla 1b, je nutné zohlednit příklady z nálezových celků z prostoru římské říše. Nejčasnější nález tohoto typu pochází z tumulu ve Walsbets, jehož hrobová výbava byla uložena do země po roce 161 (KÜNZL 1993, 120-121; BIENERT 2007, 36). Většina příkladů konvic typu Bolla 1b pochází z archeologických kontextů datovaných před rok 260 (BIENERT 2007, 36). J. Tejral (1970b, 407) uvažoval, že sledovaná konvice byla uložena do země někdy v 1. polovině 3. století. Známe však i exempláře, jejichž používání lze doložit v první polovině 4. věku (BIENERT 2007, 36).

Přesto nelze největší oblibu tohoto typu konvice přednostně omezovat pouze na 2. polovinu 3. a počátek 4. století, jak to učinil B. Dostál (1960, 78), který své úvahy opřel o chronologické zařazení kusu z bohatého hrobu z Cejkova (BENINGER 1931, 222; KRASKOVSKÁ 1976, 436; táž 1978, 33; KREKOVIC 1992, 57) a rovněž o nález z hrobu 13 v Intercise (RADNÓTI 1938, 152). Datování souboru je problematické, neboť neznáme přesné nálezové souvislosti předmětů. V současnosti je již neověřitelné, zda byly předměty součástí jednoho celku či nikoliv. S přihlédnutím k datování výše zmíněných štítových puklic (ať náleží k žárovým hrobům či nikoliv) a dokladů časného výskytu konvice typu Bolla 1b v římských provinciích je tedy nutné celý soubor datovat spíše do první poloviny 3. století, tedy do stupňů C1a a C1b v pojetí J. Tejrál (1986, 108).

5.4.8. Konvice typu Tassinari E5200/E5300

Zlomek ucha pochází ze souboru artefaktů – sbírky ze Starého Města. Do dnešních dnů se zachovalo z konvice pouze obloukovitě tvarované ucho (obr. 25:4), které má ve své nejvyšší části umístěnu opěrku pro palec. Nad rameny, jimiž bylo ucho připevněno k ústí konvice, je umístěn zašpičatělý výčnělek (snad nefunkční rudiment stěžejky – šarnýru). Podle těchto znaků lze ucho připsat konvici typu Tassinari E5200 nebo E5300 (obr. 16) (TASSINARI 1993, E5200 nebo E5300) s úzkým hrdlem, baňatým dvoukonicky tvarovaným tělem a nízkou odsazenou podstavou. V pompejském materiálu lze nalézt takřka identické tvary uch u typu E5220 (TASSINARI 1993, 79 E5220: 2729, 2742 atd.). Držadla byla často k ústí konvic připevňována nejen letováním, ale v případě rozbití byla také spojena drátkem. Spodní část ucha konvice ze Starého Města se nezachovala, nemůžeme tedy určit přesný tvar ataše, u pompejských příkladů se setkáme s jednoduchou palmetou buď členěnou listy, nebo prostou zdobením.

Na území Svobodné Germánie se s tímto typem konvice nesetkáme. Rozšířen je však v římských provinciích a Itálii. Hojně zastoupení je doloženo především z Pompejí (TASSINARI 1993), další exempláře známe ze severní Itálie, Norica, Raetie, Germanie Superior a Inferior (SEDLMAYER 1999a, 27) a také z Thrakie (RAEV 1978, 641, Taf. 13:2). H. Sedlmayer (1999a, 27-28, Taf. 9:3, 4) uvádí podobné kusy z Magdalesbergu, ty jsou datovány do claudiovského období. Blízký tvar ucha, avšak se stěžejkou pochází z pannonské lokality Ptuj (BRESČAK 1982, Taf. 15:151). Pro konvici z mohyly A ve Vize nalezl B. Raev (1978, 617) nejbližší paralely v Itálii. Byly datovány do 1. stol. Mohyla A z Vize je řazena na počátek 1. stol. (RAEV 1978, 632; BOUZEK 1990, 191). Z výše uvedeného vyplývá, že

pojdnávány typ se vyskytuje především v 1. pol. 1. stol. Výroba popisovaných konvic je hledána v Itálii, nejpravděpodobněji v Campanii (Sedlmayer 1999a, 29).

5.5. Soupravy naběraček a cedníků

5.5.1. Soupravy naběraček a cedníků s plochou rukojetí typu E 160 a E 161

Fragmenty naběraček a cedníků typu E 160 jsou doloženy v námi sledovaných regionech v žárovém hrobě č. 6/1943 a v rozrušených hrobech ve Velaticích (obr. 27:19; 28:1-3; 29:2) (TEJRAL 1967, 109, 129, obr. 11: 4-5, 7) a také ve Velkých Hostěrádkách (PEŠKAŘ – LUDIKOVSKÝ 1978, 33, 113, obr. 14: 6). Další exempláře známe ze souboru artefaktů v Mistelbachu (obr. 46, 48) (FRIESINGER 1976, 19-21) a z žárového hrobu v Rothenseehofu (TEJRAL 2001, 219, 246; NEUGEBAUER 1995, 113).

Pro pojednávaný typ jsou signifikantní následující znaky: plochá rukojeť, jejíž koncová část se pro pohodlnější uchopení schůdkovitě rozšiřuje, a polokulovitě formované dno. Tvar a členění rukojeti vychází ze staršího typu E 159. Na tuto návaznost poukázal J. Tejral (1967, 110), který jako přechodovou formu mezi typy E 159 a E 160 označil naběračku z Aislingen.

Sady naběraček a cedníků typu E 160 patří v barbariku k hojně zastoupeným druhům (KARASOVÁ 1998, 41; LUND HANSEN 1987, 60-61 67; WIELOWIEJSKI 1985, 217-218; KREKOVIČ 1987, 233, 234; PETROVSZKY 1993, 99-100) a jsou pravidelnou součástí výbav kostrových i žárových hrobů.

Na území římské říše je pojednávaný typ zastoupen v pompejském materiálu (KUNOW 1983, 27). Zástupce typu E 160 známe i z římských provincií. K ojedinělým patří nález z Novaesia, u nějž nelze vyloučit dataci před polovinu 1. století (PETROVSZKY 1993, 99). S hojnějším užíváním popisovaných nádob se však setkáme teprve až v období claudiovském a flaviovském. Typ byl tedy v oblibě od poloviny 1. století a po celé 2. století. Oblibu typu E 160 ve 2. století dokládají především příklady z depotu z Ászár¹¹² (KUNOW 1983, 27). Jak ukazují exempláře z Rainau-Buch a Kempten, vzácně se lze s typem E 160 setkat i v tzv. limitních depotech 3. století (PETROVSZKY 1993, 99-100). Nově byla nalezena držadla naběračky a cedníku¹¹³ v hrobě č. 42 na pohřebišti nedaleko Sviloš v Srbsku (DAUTOVA-RUŠEVLJAN 2003, 20-21, 113, 160, T. XIX:2-3,5). Pohřebiště bylo používáno od poloviny 3. století do 3. třetiny 4. století (DAUTOVA-RUŠEVLJAN 2003, 160). Tyto příklady nálezů v pozdních kontextech ukazují na dlouhou dobu užívání typu E 160.

¹¹² A. Radnóti (1938, 79) označil soupravu z Ászár za přechodový typ.

¹¹³ Rukojeti nesly kolky výrobců: CCON; ABBIC (DAUTOVA-RUŠEVLJAN 2003, 113).

Na území svobodné Germánie je typ E 160 zastoupen zejména v materiální náplni stupňů B1b, B1c a B2. Zlomek z hrobu č. 6 z Velatic je datován pomocí doprovodného materiálu¹¹⁴ do stupně B1c (TEJRAL 2001, 213). Fragment z rozrušených hrobů pak lze díky kolku (RIMMA F) datovat do období B1b až B2 (PETROVSZKY 1993, 291). Do stupně B1c byl rovněž rámcově datován soubor z Mistelbachu, poloha: Eckesteinandgrube-Galgengrund (TEJRAL 1983, 89; FRIESINGER 1976, 20). Nález z Velkých Hostěrádek je pro nálezové okolnosti a stav zachování obtížné blíže specifikovat.

Podobně jako v římské říši se můžeme i v barbariku setkat s delší dobou užívání typu E 160. V Čechách se s tímto jevem setkáme u žárového bojovnického hrobu z Libře¹¹⁵ (SAKAŘ 1970, 31; KARASOVÁ 1998, 41, 72; DROBERJAR 2002, 154-155), který je datován do stupně C1 (DROBERJAR 1999b, 5, Tab. 21:1). Na přítomnost sad typu E 160 v celcích z konce starší doby římské poukazují zvláště hrobové celky z území Slovenska. K 2. polovině 2. století se tedy hlásí příklady z hrobů č. 3 v Očkově (KOLNÍK 1956, 237, 260, Obr. 4:10) a hrobů č. 72 a č. 75 v Bešeňově (KOLNÍK 1961b, 233-234, Tab. X, XI; KREKOVIC 1987, 241; TEJRAL 1970b, 406). Další, nový nález sady typu E 160, přiřazený stupni B2/C1, představuje rozrušený kostrový hrob nebo sklad ze Dvorů nad Žitavou (RUTTKAY 2004, 155). Z prostředí středního Podunají je vhodné také připomenout cedník z hrobu II v Krakovanech-Strážích, jenž je datován do 2. poloviny 3. století (ONDROUCH 1957, 135-137, Obr. 31; SVOBODA 1972, 10-12, Abb. 3b).

Výše uvedené příklady ze Slovenska nepatří mezi ojedinělé, stejně datované celky nalezneme i v Německu. Máme zde na mysli kostrový hrob č. 8 z Varbelvitz a žárový hrob č. 8 z Nonendorf (SEYER – VOSS 2002, 367).

Na dlouhou dobu oběhu dále zřetelně ukazují hrobové nálezy z Polska a Skandinávie. Naši pozornost přirozeně poutají kostrové hroby z Osiek-Kommerau, Pruszcz Gdański a Gronowo, které jsou datovány do stupňů B2/C1 a C1a (WIELOWIEJSKI 1985, 217-218, 295) a norský nález z Gjeite 7, přiřazený stupni C1b (LUND HANSEN 1987, 60).

Je tedy nutné si položit otázku, po jak dlouhou dobu byl typ E 160 vyráběn. Za spodní hranici lze považovat polovinu 1. století (RADNÓTI 1938, 64), avšak, jak ukazuje nález z Novaesia, nelze zcela vyloučit jeho výrobu v období před polovinou 1. století. Závěr produkce nelze zcela přesně určit, spatřujeme jej spíše na konci 2. století než v období mezi léty 140-60 n. l., jak navrhoval R. Petrovszky (1993). Jeho tvrzení, že se pozdější typy

¹¹⁴ Takovéto datování umožňují zejména bronzové trubkovité spony typu A 74/75 (TEJRAL 1998, 390; PEŠKAŘ 1972, 84), stříbrná vendická spona typu A. II.26 (PEŠKAŘ 1972, 69), dále slitky a zlomky mramorovaného skla E 181.

naběraček a cedníků typu E 161 musí nutně vyvíjet z typu E 160, není totiž příliš přesvědčivé. Paralelní výskyt typů E 160 a E 161 a samozřejmě také variet E 160/161 by spíše ukazoval na poněkud delší dobu výroby typu E 160. Jak již bylo výše uvedeno, známe několik příkladů typu E 160 datovaných do střední doby římské (stupeň B2/C1), ve kterém se již vyskytují i první zástupci typu E 161.

Výrobní centrum naběraček a cedníků typu E 160 bylo hledáno pro období kolem poloviny 1. století v Campanii (LUND HANSEN 1987, 60; KARASOVÁ 1998, 42), avšak, jak nově poukázal R. Petrovszky (1993, 101), je toto určení pro absenci kolků campánských mistrů vágní. Od 2. poloviny 1. století a pro století 2. se již uvažuje o galské¹¹⁶ a porýnské výrobě (RADNÓTI 1938, 79; TEJRAL 1967, 110; KUNOW 1983, 64; PETROVSZKY 1993, 101). Výrobky galské provenience máme doloženy i v Pompejích¹¹⁷, je tedy zřejmé, že sady typu E 160 musely být vyráběny v Gallii již během 2. poloviny 1. století.

Jak již bylo naznačeno výše, setkáme se v období 2. poloviny 2. století n. l. na námi sledovaném území se soupravami naběraček a cedníků typu E 161. Tento druh naběraček a cedníků se odlišuje od typu E 160 především odlišně tvarovaným dnem a výraznějším zakončením rukojeti. Dno je ploché a nemá již polokulovitý tvar, který známe u nádob typu E 159, E 160 a E 162. Přejít od těla rukojeti k jejímu rozšiřujícímu se zakončení již není tak plynulý jako u typu E 160. U cedníků typu E 161 převažuje na rozdíl od typů E 160 a E 162 hrubá perforace komponovaná do hvězdicovitého vzoru.

K typu E 161 můžeme bez rozpaků přiřadit zlomky naběračky z žárového hrobu č. 5 z Baumgarten an der March (obr. 50:5, 8) (ADLER 1976a, 5, 7, Abb.6) a fragment získaný povrchovou prospekci v Bernhardsthalu¹¹⁸ (obr. 85:1) (ADLER 1995, 554, Abb. 603). Poněkud problematické kusy představují nálezy ze žárového pohřebiště ve Šitbořicích (obr. 74, 76, 77, 78) (DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993). U zlomků pocházejících z hrobů č. 10, 12, 20 a ze souboru získaného z rozrušených hrobů nelze pro jejich fragmentární stav zachování s jistotou¹¹⁹ rozlišit, zda patří k typu E 160 nebo E 161.

¹¹⁵ Podotýkáme, že podle formování koncového zakončení naběračky a cedníku lze uvažovat i o typu E 161.

¹¹⁶ O galském původu naběraček a cedníků typu E 160 uvažoval již A. Oxé (1925, 39-40), a to na základě kolků SOL CATVSIVS F. Jména tohoto znění známe z galských náhrobků a také z kolků na keramice typu terra sigillata (OXÉ 1925, 40).

¹¹⁷ Nádoby nesou kolký se jmény galského původu.

¹¹⁸ Poloha Aulüssen jinak také Feldl.

¹¹⁹ Problém určení spočívá také v absenci koncových částí rukojetí.

Pokud podrobíme důkladné analýze vybrané zlomky šitbořických držadel z hrobu č. 20 a rozrušených hrobů (DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993, Taf. 7:11, Taf. 12:3), zdá se, že je můžeme přiřadit pro jejich závěrečné ukončení rukojeti k typu E 160.

Na území římské říše se s pojednávaným typem setkáme již ve 2. polovině 2. století. Takto časné příklady nalezneme v hrobě v Marpingen (KOLLING 1967, 44-45, Abb. 7:3; KUNOW 1983, 27; NUBER 1972, 149; BERKE 1990, 26, 27). Značné množství sad typu E 161 nalezených v impériu pochází ze 3. století. V 1. polovině 3. století byla uložena do hrobu i naběračka nalezená v burgenladskému Halbtornu (RADNÓTI 1966, 208, Taf. II:3). Nejvíce exemplářů z území říše je známo z tzv. limitních depotů z poloviny 3. století. S jistotou lze tvrdit, že typ E 161 patří dokonce k typickému inventáři těchto skladů. Registrujeme jej jak v hromadných nálezech ze západních provincií (WERNER 1938, 263, Taf. 107-113, 115-117, 119), tak v materiálu z *Norica* (SEDLMAYER 1999a, 93; KELLER 1980, 120, Abb. 15: 1-2; NOLL 1980, 83-85, Abb. 14, Taf. 31; KÜNZL 1996, 463; MIGLBAUER 1994, 286). Ze 3. století se vší pravděpodobností pochází i souprava cedníku a naběračky z kastelu v Greatchestrs (EGGERS 1968, 79-80, 108). Vývoj typu E 161 pokračuje i po polovině 3. století. Pozdní typy nalezneme v *Britanii* (EGGERS 1968, 91, 107, Abb. 41; KENNETT 1969, 137, 147, Fig. 15) a *Pannonii* (RADNÓTI 1938, 79-81; BERKE 1990, 26-27).

Ve svobodné Germánii se s typem E 161 vzácně setkáme již v 2. polovině 2. století. K takto časným příkladům patří kromě již zmiňovaného hrobu z Baumgarten an der March (ADLER 1976a, 5, 7, Abb.6) pohřeb č. 1109 z Møllengårsmarken¹²⁰ (LINDEBERG 1973, 35, 37) a řp. 30 z Diersheim (NIERHAUS 1966, Taf. 10,30c). Na konec 2. století lze přiřadit i hrob č. 430 z Czarnówka, v jehož inventáři nalezneme naběračku typu E 161 (RUDNICKA – MAĆZYŃSKA 2002, 13, 14, Ryc 3:4).

V mladší době římské se již s typem E 161 setkáváme velmi často. V hrobě A z Broskov byla nalezena sada E 161, která je podle U. Lund Hansen (1987, 66) nejčasnějším nálezem svého druhu ve Skandinávii, autorka datovala celek do stupně C1a. Pojednávané exempláře známe rovněž z území Polska (WIELOWIEJSKI 1985, 218, 219) a Slovenska (KREKOVIČ 1987, 241; SVOBODA 1972, 10, 11, Abb. 2; KLČO – KRUPA 2003, 12, 13; BENINGER 1931, 189, 190, 203-205, Fig. 15), jakož i z dalších částí barbarika. Sady naběraček a cedníků registrujeme jak v žárových, tak v kostrových hrobech. Ve skupině pozdních knížecích hrobů (skupina Leuna-Hassleben) se setkáme jak s celými sadami (SCHULZ 1953, 60, Taf. VI,

¹²⁰ U. Lund Hansen (1987, 67) se k označení sady naběračky a cedníku jako typu E 161 staví dosti skepticky a sadu označuje jako typ E 160.

XXIII:2, XXXI:2), tak s jednotlivými kusy¹²¹. Jak tedy vyplývá z předchozích odstavců, typ E 161 byl používán od 2. poloviny 2. století až do 4. století. Na tomto místě je vhodné podotknout, že přítomnost těchto nádob v barbarských hrobech lze vnímat jako tradici, která nebyla od starší doby římské přerušena.

K často diskutovaným problematikám patří rovněž hledání výrobního centra typu E 161. Naposledy se k této otázce vyjádřili U. Lund Hansen (1987, 67, 68) a J. Wielowiejski (1985, 218, 219), kteří vyzdvihli především možný provinciální původ studovaného typu. Z římských provincií se zpravidla uvažuje o *Gallii*, nebo o porýnských provinciích. A. Radnóti (1938, 79-81) nevyločil ani výrobu v provincii *Pannonii*, přičemž uvažoval o menších dílnách, které snad zásobovaly pouze pannonské obyvatelé a barbarské národy sídlící ve středním Podunají a Potisí.

5.5.2. Soupravy naběraček a cedníků s úzkou rukojetí typu E 162

Na Moravě a v naddunajské části Dolního Rakouska je zastoupen typ naběraček a cedníků s úzkou rukojetí E 162. Nádobý tohoto druhu lze spatřit v inventáři rozrušených hrobů v Mikulově (obr. 44:5-9, 11) (TEJRAL 1967, 112, 128, obr. 10:4, 11: 14), další zástupce je znám z hrobu č. 2 (1923) z Velatic¹²² (obr. 28:2, 5) (POULÍK 1950, 23, 24; TEJRAL 1967, 110, 129, obr. 10:3, 11:6, 13). Z rakouského území se dále hlásí naběračka o kostrového hrobu z Mistelbachu Siechenhaus-Schottengrube (obr. 50:1) (TEJRAL 1971, 70, 78, obr. 12: 1-3; POLLAK 1980, 78-79, Taf. 71:1) a fragment z Bernhardsthalu¹²³ (obr. 85:2) (STUPPNER 1990, 220, Abb. 875).

Pro odlišení typu E 162 od typů E 159, E 160 a E 161 jsou nosné tyto znaky: úzká rukojeť s „piškotovitě“ tvarovaným zakončením, schůdkovité rozšíření rukojeti přiléhající k jímce zdobené „V“ zářezem. Typ E 162 lze dále rozčlenit do dvou variet (Blidegn, Juellinge). Tyto variety se od sebe odlišují především rozdílně formovaným držadlem a odlišnou perforací u cedníků. Pro varietu Blidegn¹²⁴ je signifikantní plochá a neprofilovaná rukojeť a u cedníků převažující meandrovitý vzor, zatímco varietu Juellinge se vykazuje umně profilovaným držadlem a její cedníky mají dírkování složené v jednoduchý listovitý vzor (PETROVSZKY 1993, 103). Je tedy zřejmé, že varietu Juellinge reprezentují zdobenější exempláře, zatímco u

¹²¹ Unikátní nález představuje stříbrná sada z knížecího hrobu z Gommern (BECKER 2001, 151-152).

¹²² Jeden z fragmentů rukojeti nebyl publikován. Jeho kresbu a fotografii jsme našli v kartotéce I. Peškaře. Na tomto místě bych rád poděkoval E. Droberjarovi, který nám umožnil do kartotéky nahlédnout.

¹²³ Poloha: Tallüssen beim Hametbach

variety Blidegn již dochází k zjednodušení výzdoby. Avšak z tohoto typologického vývoje nelze, jak před nedávnem poznamenali M. Perse a R. Petrovszky (1992, 409), vyvozovat chronologické závěry, neboť výskyt obou forem je současný.

Z námi studovaného území lze varietě Juellinge připsat kusy z velatického hrobu 2 (1923)¹²⁵ a z kostrového hrobu z Mistelbachu¹²⁶ Siechenhaus-Schottengrube.

Varieta Blidegn není na Moravě a v naddunajské části Dolního Rakouska zatím zastoupena, což je poněkud překvapující, protože na slovenském Zahorí je doložena četnými exempláři (PERSE – PETROVSZKY 1992, 415, 416).

Po typologickém zhodnocení zaměříme naši pozornost na dataci uložení našich nálezů do hrobů. Fragment cedníku typu E 162 z hrobu 2 (1923) byl uložen do země pravděpodobně ve stupni B2¹²⁷ (TEJRAL 1971, 71). Zlomek z rozrušených hrobů v Mikulově lze datovat pouze rámcově do stupně B2 (TEJRAL 1971, 76). Bohužel u nálezu z Bernhardsthalu nemůžeme s jistotou zodpovědět otázku, kdy se zlomek stal součástí kulturní vrstvy, neboť fragment pochází z povrchových sběrů a germánské osídlení na lokalitě trvalo po celou starší dobu římskou.

Jak již bylo výše uvedeno, naběračka z kostrového hrobu v Mistelbachu Siechenhaus-Schottengrube nese kolek VINDOBILO F. Obdobné kolky registrujeme jak na území římské říše, tak ve svobodné Germánii. Ze Schwetatu pochází cedník rámcově¹²⁸ datovaný na začátek 2. století (RADNÓTI 1938, 73, Taf. XVI:10, XVII:33; RAUCHENWALD 1992, 378). Další příklad představuje severský nález z Troelstrup datovaný do rozmezí stupňů B1b-B2 (KUNOW 1983, 125; LUND HANSEN 1987, 407; PETROVSZKY 1993, 313). Podle těchto analogií lze tedy hrob¹²⁹ z Mistelbachu rámcově datovat rovněž do období odpovídajících stupňům B1b-B2.

Na území impéria se typ E 162 vyskytuje nejdříve v době tiberiovsko-claudiovské. Takto časně datovaný kus¹³⁰ byl objeven nedávno v norickém Magdalensbergu (SEDLMAYER 1999a, 93-94, Taf. 40:7). Podle autorky se jedná o nejstarší nález svého druhu. Další příklady pochází z Hofheim, Novaesia a Pompejí (NYLÉN – LUND HANSEN – MANNEKE 2005,

¹²⁴ Pod varietu Blidegn, lze přiřadit také formu Kempten, kterou Ch. Flügel považoval za autonomní typ (PERSE – PETROVSZKY 1992, 407).

¹²⁵ Fragment nese kolek VGIM (PETROVSZKY 1993, 316).

¹²⁶ Nádoba nese kolek VINDOBILO F (PETROVSZKY 1993, 314).

¹²⁷ Chronologické určení se opírá o bronzovou sponu pozdně laténského schématu (blíží se typu A 15), která je rámcově datována do 1. poloviny 2. století s možným přesahem do následujícího padesátiletí. (PEŠKAŘ 1972, 88, 89).

¹²⁸ Jde o starý nález a datace se opírá pouze o předpoklad, že nádoba pochází z galských dílen, které byly v konjunktúře právě ve 2. století.

¹²⁹ Hrobová výbava neposkytuje informace vhodné k přesné dataci uložení inventáře pod zem.

¹³⁰ Jde o varietu Kempten.

66). Ty však již náleží době claudiovsko-neronské (PETROVSZKY 1993, 104; KUNOW 1983, 27, 28). Většina nálezů z římských provincií pochází z konce 1. století a z 1. poloviny 2. století. Takto datované příklady se vyskytují v *Pannonii* (RADNÓTI 1938, 71-73, Taf. V:22, XXIV:8) a Porýní (BOESTERD 1956, 18, Fig. 48). Rovněž v Pompejích se setkáme s typem E 162 (WILLERS 1907, 84; PETROVSZKY 1993, 104), je ale nutné dodat, že nepatří k nejčastějším exemplářům. Sady naběraček a cedníků s úzkou rukojetí ustoupily z oblíbenosti během 2. poloviny 2. století. H. Sedlmayer (1999a, 94) soudí, že k útlumu výroby došlo již v době flaviovsko-traianovské. Zřejmě se tedy typ E 162 neprosadil na trhu proti typu E 160.

Po zhodnocení chronologicky významných nálezů z římské říše budeme soustředit naši pozornost na příklady z barbarika. S typem E 162 se lze nejdříve setkat ve stupni B1b. Takto datované celky známe z území Slovenska (KREKOVIČ 1987, 241; KRASKOVSKÁ 1957, 813, 814, Obr. 326:6) a snad také z Čech (KARASOVÁ 1998, 42, 71; DROBERJAR 2002, 129). Rovněž ze Skandinávie pocházejí obdobně časně datované kusy (NORLING-CHRISTENSEN 1937, 171-172, Abb.2; LUND HANSEN 1987, 46, 47). Největší rozšíření typu E 162 spadá do stupně B2a: sem lze přiřadit i nález z kostrového hrobu v Řepově (WALDHAUSER – KOŠNAR 1997, 137-139) a kostrového hrobu I z Marwedel (LAUX 1992, 334, 344, Abb. 12). S typem E 162 se střetneme nejpozději ve stupni B2/C1, do tohoto období náleží hrob 1968 z Inowroclaw-Szymborze (COFTA-BRONIEWSKA 1979, č. 1896, Ryc. 16:15; WIELOWIEJSKI 1985, 217, 298).

Pokud tedy shrneme údaje týkající se datování naběraček a cedníků typu E 162, získáme jako spodní hranici výskytu 1. polovinu 1. století. Za svrchní hranici lze považovat polovinu 2. století. Neobvyklý příklad z hrobu 1968 z Inowroclaw-Szymborze nás opět upozorňuje na předpokládaný fenomén¹³¹ dědění kovových nádob v barbariku.

K tradičním otázkám pojícím se s bronzovými nádobami již patří hledání jejich možných výrobních center. I v případě typu E 162 bylo vysloveno několik hypotéz. K nejstarším patří názor, podle něhož pochází naběračky a cedníky z *Capuii* (WILLERS 1907, 83) nebo ostatní Itálie (RADNÓTI 1938, 73-74; BOESTERD 1956, 18). Avšak s přihlédnutím k metodě¹³², podle které hojný výskyt nádoby v regionu automaticky indikuje její výrobu, nebyl tento přístup pro nízký počet typu E 162 v oblasti bádáním přijat. Odborná veřejnost tedy uvažuje především o dvou dalších výrobních centrech. První je hledáno v severní Itálii (PERSE –

¹³¹ Viz kapitola 8.

¹³² K „problematičnosti“ tohoto přístupu viz kapitola 3.

PETROVSZKY 1992, 413) a argumentem pro toto umístění dílen je způsob výroby nádob¹³³, které nejsou plně odlévány jako příklady kampánské. Autoři hájící severoitalský původ typu E 162 se dále opírají o výskyt kolků ve formě *tria nomina*, užívaných v genitivu. Takovéto kolky nejsou u campánských nádob známy. Severoitalské fabriky se vší pravděpodobností zásobovaly také svébské kmeny žijící pod na sklonku trvání Vanniova království a poté pod vládou Vanniových následovníků (NYLÉN – LUND HANSEN – MANNEKE 2005, 91). S úpadkem severoitalského centra se počítá na konci 1. stol. nebo nejpozději na začátku 2. stol. a právě v tomto období se vzrůstá produkce galská a dolnorýnská (NYLÉN – LUND HANSEN – MANNEKE 2005, 68-69).

Druhé výrobní centrum se předpokládá v *Gallii* a v dolním Porýní¹³⁴ (KUNOW 1983, 64; LUND HANSEN 1987, 47; PERSE – PETROVSZKY 1992, 413, 414), přičemž se toto určení opírá o galsko-keltskou podobu jmen mistrů.

S přihlédnutím k závěrům St. Berkeho (1990, 34, 35), který ve své disertační práci dospěl k výsledkům, podle nichž se zdá, že význam severoitalských dílen byl přeceňován, se kloníme k produkci galské či dolno-rýnské. Je zřejmé, že střední Podunají bylo pro své specifické postavení během stupňů B1c a B2a oblastí, kam proudilo značně široké spektrum galských dolno-rýnských výrobků, mezi nimiž nalezneme i naběračky a cedníky typu E 162 opatřené kolkem VINDOBILO F (k problematice kolků NYLÉN – LUND HANSEN – MANNEKE 2005, 69).

¹³³ Podobně byly vyráběny tzv. lehké pánve s ptačími hlavičkami. Jde o kombinaci litých a vytepávaných komponentů.

¹³⁴ J. Kunow (1983, 64, 65) a R. Petrowszky (1993, 106) uvažují i o možném stěhování mistrů ze severní Itálie do Porýní na konci 1. století.

5.6. Pánve

5.6.1. Pánev typu E 131 s rukojetí zakončenou kachními hlavičkami

K určení pánví z hrobů v Mannersdorf an der March

Tento typ nádob je ve sledované oblasti velmi vzácně rozšířen. Náš jediný jednoznačně určitelný příklad pochází z naddunajské části Dolního Rakouska ze žárového hrobu (z roku 1930) v Mannersdorfu an der March (obr. 51:11, 13-14) (TEJRAL 1967, 94, 130, obr. 6: 1-3; POLLAK 1980, 71, Taf. 6). Bohužel se nám však pánev zachovala pouze ve fragmentárním stavu, disponujeme troskami držadla a plechy z jímky¹³⁵. Nádobu byla J. Tejralem (1967, 94) zařazena podle výrobní techniky do skupiny tzv. plechových pánví s konvexním tvarem nádoby. Pro tento druh pánví je typická kombinace litých komponent a vytepávaných částí. Podle zdobení rukojeti thyrsem lze připsat manersdorfskou pánev varietě 131b (WIELOWIEJSKI 1985, 202; SAKAŘ 1994, 24-25).

Druhý exemplář je znám z žárového hrobu z roku 1988, který byl nalezen rovněž v Mannersdorfu an der March (obr. 52:2) (LAUERMANN 1994; týž 1995). Je nutné především poznamenat, že z pánve se dochovaly pouze jednotlivé fragmenty. Disponujeme zlomky jímky, avšak chybí nám koncová část rukojeti, která je důležitá pro bezpečné určení. Tato skutečnost komplikuje typologické začlenění pánve. E. Lauremann (1994, 281-283; 1995, 129, 130, 131, Abb. 4: 9-11) přiřadil manersdorfskou pánev k typu E 131. Autorovo začlenění jistě ovlivnil celkový charakter trosek pánve, které lze připsat skupině tzv. lehkých plechových pánví. Pokud však zlomky pozorně prozkoumáme, zaujmou naši pozornost dva výrazné výzdobné prvky, kterými jsou kruhové výčnělky, stylizované úponky¹³⁶ přimykající

¹³⁵ Pánev má rukojeť zdobenou thyrsem. Thyrsos náleží mezi typické Dionýsovy atributy. Jeho vyobrazení se kromě vysokého umění objevuje nejen na kovové třeutice, ale i na dalších druzích antického užitého umění. Pozoruhodná je kombinace Dionýsova thysru s výzdobným prvkem hlaviček vodních ptáků. Hlavičky vodních ptáků patří k oblíbeným antickým vzorům. Setkáme se s nimi například na mramorových kraterech z helénisticko-římských zahrad, které produkovala v letech 100 př. n. l. až 50 n. l. novoattická škola v Athénách nebo dílny na Délu. Viz Sosibiův kráter z Louvre datovaný k roku 50 n. l. Inv. č. Mr 987, n° usuel Ma 442. R. Stupperich (1991, 168) zmiňuje použití popisovaného motivu při výzdobě athénské divadla. Dekor hlaviček vodních ptáků známe také z helénistického období viz kráter A1, cedník Δ11 z Derveni (THEMELIS – TOURATSOGLU 1997, 193, 196).

¹³⁶ R. Petrowszky (1993, 85), jenž se ve své rozsáhlé práci zamýšlel nad původem těchto volutovitých výčnělků, konstatoval: „Immer wieder tauchen am Griffansatz, links und rechts, Voluten auf, deren Ursprung noch nicht ganz geklärt ist.“

Domníváme se, že tyto zajímavé výzdobné prvky představují stylizované úponky, které v oné ještě nestylizované podobě známe z časných příkladů stříbrné třeutiky. U vybraných držadel stříbrných táců a pohárů, datovaných do republikánského a augustovského období, rámuji tyto úponky tyl kachních hlaviček umístěných na okraji nádob. Viz držadla pánví z hildesheimského pokladu (GEHRIG 1980, 11, 21-22, Abb. 39, 43-44, 46), držadla pohárů se skyfoidními uchy a s profilovanou nožkou z Mušova (KÜNZL 2002, 329, 330), Holubic (BERGER 1884, XC, Fig. 15; PÍČ 1905, LIII:4), Apensen (WEGEWITZ 1986, 127, Abb. 59), Byrsted (BEŁKOWSKA 1984, 77, Tabl. 2:1c) a Lübsow hrob I (PERNICE 1912, 131-134, Taf. 10). Rozety umístěné za

se k okraji pánve v blízkosti napojení rukojeti. S těmito úponky se lze setkat u některých pánví z velmi heterogenní skupiny nádob s trojlístkovitým prolomením držadla (TASSINARI 1993, 125, G5300, 8345A; PETROVSZKY 1993, 85) (obr. 17), ale také u pánví typu E 131, jak dokládá kus ze sbírek *Akademisches Kunstmuseum der Universität Bonn* (FRANKEN 1998, 81-82, Abb. 25) a exemplář z pohřebiště Starokorsunskoe-Siedlung Nr.3, jenž leží v Kubáňské oblasti (SIMONENKO – MARČENKO – LIMBERTIS 2008, 287, 374, Taf. 192:183). Tuto skutečnost nezohlednil autor práce ve svém textu z roku 2007 (JILEK 2007a, 119-120), a proto je nutné závěry této studie obohatit o zde uvedená zjištění. Jak vyplývá z výše uvedených dvou důkazů, přítomnost stylizovaných úponků je potvrzena i u typu E 131. Nelze tedy zodpovědně rozhodnout, zda pánev z hrobu z roku 1988 náleží typu G5300 nebo typu E 131.

Na území římské říše se s typem E 131 setkáme zvláště v prostředí časných římských kastelů, máme zde na mysli především kusy z Augsburg-Oberhausen, Haltern a Oberaden (KUNOW 1983, 25; STUPPERICH 1991, 168). Pánve s rukojetí zakončenou kachními hlavičkami známe dále z Porýní a zejména z Mohuče (PETROVSZKY 1993, 34) a také z Norica (SEDLMAYER 1999a, 80; ZAHLHAAS 2000, 24, 26). Rovněž z území Ilyrica pochází několik příkladů (BRESČAK 1982, 12-14; RADNÓTI 1938, 19-25). Všechny tyto uvedené pánve lze datovat do 1. poloviny 1. století. St. Berke (1990, 19) uvádí i nálezy ze 3. čtvrtiny 1. století, jedná se o pánve z Vindossy a Maralto, pokud nepřehlédneme ke sporným exemplářům z Pompejí (KUNOW 1983, 25; PETROVSZKY 1993, 34), tak Berkeho příklady lze považovat za nejmladší.

V barbariku typ E 131 registrujeme především na území Čech. Tyto nálezy jsou podle Z. Karasové (1998, 31) datovány převážně do 1. poloviny 1. století, konkrétněji do období augustovsko-tiberiovského. Značné rozšíření tohoto druhu římských výrobků lze dávat do souvislosti s centrem Marobudovy říše (PETROVSZKY 1993, 33).

Jak již bylo výše řečeno, v prostředí středního Podunají je typ E 131 vzácností. Žárový hrob z Mannersdorfu an der March z roku 1930 je datován J. Tejralem (1968, 504) na základě výrazně profilované spony A 67 do tiberiovského období, nebo obecněji do 1. pol. 1. stol. (TEJRAL 1995, 227). Hrob z roku 1988 z téhož katastru (LAUERMAN 1995, 130, 131, 132) lze datovat do stupně B1b. Toto časové určení je opřeno o výskyt spon A 67b2

hlavičkami vodních ptáků zdobí okraje stříbrných pánví od 1. stol. a vyskytují se i později ve 2. a 3. století, avšak v již zhrublé podobě (IGL 2002, 96, Abb. 12, 13). Domníváme se, že manersdorfská pánev z hrobu 1988 demonstruje jistou závislost ve výběru dekorativních prvků na svých stříbrných vzorech.

(DEMETZ 1998, 141-143), jinak také A 67c (LICHARDUS 1984, 14-15, 36, 39, Abb. 1:67c), či A 67/68 (MAĆZYŃSKA 2001, 165, 170).

Kromě těchto pohřbů známe také několik dalších ojedinělých příkladů z území Slovenska. Námi sledovaný tvar vydaly především hroby č. 34 a 69 ze Sládkovičova (KOLNÍK 1980, 140-141, 153, Taf. 139,34j, Taf. 156,69d; KREKOVIČ 1987, 242). Tyto příklady spolu s dalšími druhy časných římských výrobků¹³⁷ byly se vši pravděpodobností součástí výbavy Marobudových a Katvaldových družin, usazených ve středním Podunají Drusem mladším.

Pokud tedy máme určit časové rozmezí, v němž se popisované nádoby v římské říši vyráběly, vyjdeme ze závěrů R. Petrovského (1993, 33-34), který se naposledy detailně problematikou zabýval. Podle výše zmíněného autora lze fabrikaci pánví E 131 následovně ohraničit: spodní hranici tvoří 30./20. léta př. n. l. a svrchní hranici pak 30. léta n. l. V případě svrchní hranice lze uvažovat i o ojedinělém výskytu pánví po polovině 1. století (BERKE 1990, 19), přičemž, jak poznamenal J. Tejral (1995, 227), těžištěm výroby by poté bylo především augustovské období.

Poněkud problematické je určení dílenského okruhu. Pánev z hrobu z roku 1930 byla na základě výrobních postupů zařazena k tzv. plechovým pánvím. Tomuto druhu nádob je tradičně připisováno severoitalské produkční centrum (RADNÓTI 1938, 36-37; KUNOW 1983, 62, 63). Skeptický přístup k výhradní produkci tzv. plechových pánví v severní Itálii zaujal již J. Tejral (1967, 94-96), který upozornil na výskyt kolků capuiských mistrů na předpokládaných severoitalských výrobcích. Jak jsme již naznačili v předchozích subkapitolách, není nedůvěra v existenci severoitalských dílen bezdůvodná (viz BERKE 1990, 34, 35). Hypoteticky předpokládáme, že pánev byla vyrobena v capuiských dílnách. Nelze totiž vyloučit, že továrny v Campánii vyráběly nejen honosné a plně lité kusy, ale také nádoby levnější, určené k masové spotřebě.

¹³⁷ Již T. Kolník (1977, 161, 163) výstižně poukázal na shody mezi nálezyvým fondem horizontu Marobudovy říše a vybranými nálezy z Trnavské pánve.

Alternativní hypotézu o přisunu pánví typu E 131 do středního Podunají navrhl J. Wielowiejski (1985, 206), který předpokládal, že se nádoby na popisované území dostaly z Carnunta po roce 21.

5.6.2. Pánev typu E 151 (typ Trau)¹³⁸

Tento honosný typ dvojdílných kovových pánví byl zastoupen v souboru artefaktů ve Schwechatu (obr. 60:3) (NEUMANN 1968-71; KÜNZL 1997, 146, Abb. 7, 8). Jako ve většině předchozích případů nedisponujeme ani zde kompletní nádobou. Do dnešních dnů se nám z pánve dochovala pouze jímka.

Podle tvaru jímky a výzdoby lze schwechatskou nádobu připsat pánvi typu E 151. Pro tento druh je signifikantní reliéfní výzdoba držadla a výzdobný pás pod okrajem s dekorem vinných úponků nebo motivem běžícího psa (PETROVSZKY 1993, 47). Typologie pánví je založena především na odlišném tvarování litých reliéfně zdobených držadel. Celkem bylo rozlišeno 8 typů (PETROVSZKY – STUPPERICH 1999, 13). Dalším kritériem je kvalita a způsob provedení toho kterého kusu. Podle kvality lze vyselektovat dvě skupiny nádob: 1. pečlivě-kvalitně vyhotovené kusy, 2. pánve vyrobené zběžněji s jednodušší výzdobou (PETROVSZKY – STUPPERICH 1999, 10).

Na území impéria se s tímto typem pánve setkáme především v časných nálezových kontextech z doby pozdně augustovské a tiberiovské. Máme zde na mysli nálezy z Novaesia (PETROVSZKY 1993, 47), Haltern, Oberaden (STUPPERICH 1991, 169; MÜLLER 2006, 307, 312-313, Abb. 1:6) a dva příklady datované do pozdně tiberiovského období z Magdalensbergu (SEDLMAYER 1998, 515-516; táž 1999a, 79, 136, Abb. 16, 19). Pánve z domu SH/5 na Magdalensbergu však podle autorky představují v rámci souboru-servisu bronzových nádob starší déle používané kusy z augustovského období.

V barbariku je pojednáváný druh pánve velmi vzácný, doposud známe pouze exemplář z polského Dębe, kde byl typ E 151 součástí inventáře bohatého žárového hrobu datovaného¹³⁹ na konec stupně B1c (WIELOWIEJSKI 1985, 213, 292, Taf. 17).

Pokud tedy shrneme poznatky, které byly o pánvi typu E 151 nashromážděny, lze s výrobou těchto památek počítat již na počátku 1. století v době Augustově. Příklad ze Schwechatu se spolu s dalšími artefakty ze souboru hlásí do období pozdně augustovského a tiberiovského. Jak však ukazuje exemplář z Dębe, mohly být tyto pánve používány poněkud déle a uloženy do hrobu s jistým zpožděním (PETROVSZKY – STUPPERICH 1999, 21).

Identifikace výrobního centra těchto luxusních výrobků poutala pozornost již od počátku 20. století. F. Drexel (1909, 177-178, 207) připsal pánve jakož i jiné typy nádob

¹³⁸ Označení vzniklo podle pánve, která je součástí vídeňské sbírky Trau (SCHREIBER 1894, 322; RADNÓTI 1938, 15-16).

¹³⁹ Hrob je datován na základě skleněné misky typu E 181.

alexandrijským dílnám, další výrobní centra předpokládal v římských provinciích. Autor vycházel z předpokladu, že hustší koncentrace nálezů v dané oblasti automaticky indikuje fabrikaci popisovaného typu v regionu. Jako pravděpodobné centrum provenience se jeví Itálie. Pro tuto skutečnost hovoří i některé znaky, které mají shodné s pánvemi E 131 jako např. přítomnost hlaviček vodních ptáků na konci rukojeti (PETROVSZKY – STUPPERICH 1999, 24). Určení oblasti výroby, jakkoliv je pouze hypotetické, se opírá také o předpoklad, podle něhož v období augustovsko-tiberiovském nebyly ještě v provozu provinciální (galské) „továrny“ (RADNÓTI 1938, 17).

5.6.3. Pánev typu E 137-138 s rukojetí zakončenou kruhovým terčem s půlměsícovitým otvorem

Na námi zkoumaném území máme tyto typy pánví doloženy fragmentem držadla¹⁴⁰ z hrobu č. 7 v Mistelbachu (obr. 49:14) (MITSCHA-MÄRHEIM 1956, 192, Abb. 5) a exemplářem ze souboru artefaktů-sbírky ze Starého Města-Uherského Hradiště (obr. 26) (RZEHAČ 1918, 231, obr. 21; ZEMAN 2000, 136, 137). Z pánve z Mistelbachu se do dnešních dnů zachoval zlomek rukojeti s kruhovým terčem s půlměsícovitým prolomením. Nádoba ze Starého Města je krom odlomené části koncového terče zachována nepoškozená.

Podle R. Petrovzkého (1993, 49) lze rozlišit dvě chronologicky se odlišující skupiny námi zkoumaných pánví. Pro typ IV1 (E 137), který představuje kusy vyráběné v prvních desetiletích 1. století, jsou typické následující znaky: vyšší forma jímky¹⁴¹, ploché dno bez výrazné profilace, výzdoba držadla obdobná jako u typu E 131, nízké reliéfní tvarování koncového terče, který je ve vybraných případech zdoben věncovým, rostlinným a perlovcovým dekorem, na vnitřní straně pánví lze spatřit odměřovací linie (PETROVZKY 1993, 49).

Pokročilejší typ IV2 (E 138) se vyznačuje nižší formou jímky, širší stěnou pánve, masivním, ven vykloněným okrajem, vypouklým, výrazně profilovaným dnem, vzácným použitím výzdoby¹⁴² a držadlem, jehož okraje jsou často reliéfně profilovány (PETROVSZKY 1993, 49, 66). Pánvím typu E 138 je také připisován plasticky formovaný koncový terč s mělkými žlábkami kolem půlměsícovitého vykrojení (TEJRAL 1967, 99).

¹⁴⁰ Dnes ztraceno.

¹⁴¹ Jímky tohoto typu jsou dosti podobné nádobám pánví typu E 131.

¹⁴² Tento znak, jak dokládají i pozdější příklady pánví, není zcela přesně definovaný (TEJRAL 1967, 98).

Domníváme se, že rozlišení mezi typy, tak jak bylo navrženo R. Petrovským, je spíše zobecnující a naráží na příliš ostré hranice. Držadla připisovaná typu IV2a lze velmi obtížně odlišit od držadel typů IV1. Výzdobné prvky obou typů, zvláště pak dekor terče, jsou často podobné a v zásadě jsou zastoupeny u obou skupin¹⁴³. U pánvi typu IV2a se také neseťkáme s reliéfním zvýrazněním okrajů držadla.

Nejprve budeme soustředit naši pozornost na zlomek z Mistelbachu. Ten je zdoben thyrsem zakončeným piniovou šiškou. J. Tejral (1967, 98) upozornil na zvýraznění hran držadla reliéfní profilací. S tímto znakem se podle zmiňovaného autora setkáme u tzv. pokročilých pánví s rukojetí zakončenou kruhovitým terčem. Přiřazení pánve z Mistelbachu jednomu z výše uvedených typů naráží na problém jejího špatného stavu zachování. Rámcově ji však lze připsat, a to na základě znaků signifikantních pro tzv. pokročilé pánve, typu E 138. Je však nutné dodat, že toto určení je spíše hypotézou.

Nález ze Starého Města lze naopak bez obav přiřadit k tzv. pokročilým pánvím, tedy typu E 138 (TEJRAL 1967, 103; týž 1995, 229). Toto začlenění odůvodňujeme tvarem jímky pánve, jakož i její výzdobou¹⁴⁴.

Po typologickém zhodnocení je nutné analyzovat nálezový inventář hrobu č. 7 z Mistelbachu a jeho vztah k pánvi. Důležité informace, podle nichž lze datovat uložení pánve do hrobu, poskytnou silně profilované spony typu A 68 (POLLAK 1980, 76, 190, Taf. 66:5). Tento druh spon byl podle J. Tejrala (1998, 388; týž 1970a, 161) oblíben v polovině 1. století, i když autor (TEJRAL 1968, 500, 504) pro jejich archaickou formu nevyklučuje ani datování do pozdně tiberiovského období. M. Pollak (1980, 190) určila dobu uložení hrobu na polovinu 1. století.

Také v ostatních regionech svobodné Germánie máme pojednávané druhy pánví hojně doloženy. Z území Čech nemáme typ E 137 zastoupen v horizontu Marobudovy říše, naopak se s těmito typy pánví setkáme v poněkud pozdějších celcích (KARASOVÁ 1998, 33). Popisované nádoby registrujeme v hojně míře v nálezovém fondu z území Slovenska. Pánev typu E 137 z hrobu č. 35 z Kostolné pri Dunaji (KOLNÍK 1980, 110, Taf. XCIX) byla nalezena spolu s předměty datovanými do horizontu Marobudovy říše. Ostatní slovenské nálezy již náleží stupni B1b (KREKOVIC 1987, 242). K pozoruhodným příkladům však patří pánev z rozrušených hrobů z Kostolné, která nese kolek mistra L. L. NAEVIA (KOLNÍK 1959, 152, 150-153, Tab.III:2, Obr. 7), nádoba byla podle T. Kolníka vyrobena

¹⁴³ Typ IV,1 viz Glyn Dyfradwy; Kastel Rhein-Flussbett (PETROVSZKY 1993, 226, 331, Taf.11, 34) nebo pánev z dolního toku Rýna (BOESTERD 1967, 115-116, Fig. 1:1), typ IV2a viz Chalons-sur-Saône; Cremona (PETROVSZKY 1993, 270, 321, Taf. 19:41, 31).

v claudiovském období. Neměli bychom také opomenout pánev z žárového bojovnického hrobu z Lábu (EISNER 1926-1927, 55, 56, tab. III. 4, 10, 11, 24). Ta nás zaujme svou neobvyklou výzdobou terče na konci rukojeti¹⁴⁵. Pánev podle J. Tejrál (1967, 98, obr. 9:4; týž 1995, 228) patří k časným příkladům, avšak do hrobu byla snad uložena až v polovině 1. století nebo v prvních dvou desetiletích 2. poloviny 1. století (TEJRÁL 1967, 99).

Po výčtu nálezů pánví ve středoevropském barbariku se budeme soustředit na jejich chronologické postavení v rámci římské říše. Z římského území pochází několik příkladů řazených do 1. poloviny 1. století, k památkám datovaným do augustovského období¹⁴⁶ patří pánev z Haltern (PETROVSZKY 1993, 49) a pánev z Domodossoly (BOLLA 1991, 151-152, Fig. 4:10). Pánev typu E 137-138 také známe z několika britských lokalit náležejících claudiovskému a neronskému období, uvažujeme zde především o táboru z Hod Hill-Dorset a komorovém hrobě ze Stanfordbury (EGGERS 1968, 70, 72, 104, Abb. 7a, 8c). Příkladem vhodným pro srovnání s pánví z Mistelbachu může být nádoba z depotu v Glyn Dyfrdwy¹⁴⁷. Pro uložení skladu se uvažuje období o stupni B1 (EGGERS 1968, 86, 104, Abb. 20b). V claudiovských kontextech na norickém Magdalensbergu byly nalezeny pánve, jejichž stylové znaky odpovídají spíše typu E 137 (IV1). Pánve pochází z Naeviovy a Cipiovy dílny¹⁴⁸. (SEDLMAYER 1999a, 81, 82, Taf. 31:1,2,3,4). Podle R. Petrovského (1993, 158) náleží výrobky Naeviovy již typu IV2. Pokud však studujeme stylové znaky pánve z Magdalensbergu (SEDLMAYER 1999a, Taf. 31:1), je zřejmá její příslušnost k typu IV1. Podle těchto indicií lze dojít k závěru, který na základě dokladů z Hod Hill a podle J. Tejrál (1967, 99) i z Xantenu, Mohuče, Kempten (II. fáze osídlení) a Neuss ukazuje, že bude nutné posunout svrchní hranici výroby typu E 137 z let 35/40 směrem nahoru, a to přinejmenším do

¹⁴⁴ Máme na mysli reliéfní dekor držadla a koncového terče.

¹⁴⁵ Terč je po svém obvodu zdoben stylizovanými květy lotosu. Zřetelně lze rozeznat dva postranní úponky a z nich vyrážející květ. Motiv lotosového listu patří k velmi starým výzdobným prvkům známým již v achaimenovské a v achaimenovské tradici a v její pokračující toreutice. Na polokulovitých čiších achaimenovského typu datovaných do pozdního 4. a 1. poloviny 3. století př. n. l. pojmenovává M. Pfrommer tento motiv jako tzv. *Lanzetblatt* a jeho původ předpokládá v Egyptě (PFROMMER 1999, 39, Abb. 65-67, 71). Egyptský původ lotosového dekoru a jeho zakomponování do skupiny interregionálních výzdobných prvků potvrdil také P. Charvát (1977, 317, 319, 320). Popisovaný dekor poté přešel do vzorníků řecké toreutiky. Viz použití motivu lotosového listu (*Lanzetblatt*) v helénistickém období: viz pohár z Antiquaria v *Staatliches Museum Berlin* (ZAHN 1967 7-9), dále pohár z RGZM (KÜNZL 1973, 183-186, Taf. 51:1). Známe jej samozřejmě také z prostředí římského, kde se hojně vyskytuje jak na stříbrných, tak na bronzových nádobách. Jako vhodný příklad lze uvést *Athéninu mísu* z hildesheimského pokladu (KÜNZL 2002, 330).

¹⁴⁶ K pánvím typu E 137, řazeným do augustovského období, se nedávno vyjádřil a na shody s pánvemi typu E 131 upozornil J. Tejrál (1995, 230).

¹⁴⁷ Tento blízký příklad však R. Petrovsky řadí ke starší varietě IV1.

¹⁴⁸ Typ IV/1 podle R. Petrovského (1993, 226, 250) zpravidla nese kolky těchto mistrů: PVBLIVS CIPIVS PAMPHILIVS; PVBLIVS CIPIVS PRINCEPS. Značka P.CIPIA POLYBIA není doposud na pánvích tohoto typu známa (MASSARI – CASTOLDI 1985, 68).

konce claudiovského období (rok. 54)¹⁴⁹. Tato skutečnost vysvětluje i blízký vztah typu IV1 a IV2a, neboť oba druhy pánví by byly po posunutí vrchní hranice vyráběny po určité období paralelně¹⁵⁰ a pravděpodobně v tomto časovém úseku docházelo k přenášení jednotlivých výzdobných elementů mezi studovanými typy.

Mezi nálezy z *Pannonie* vyniknou zvláště kusy s kolky mistrů. Tak ze Sirmia známe pozdní pánev s nezdobenou rukojetí vyrobenou P. Cipiem Polybiem (RADNÓTI 1938, 47, 48, Taf. XX:2). Z blíže neznámé panonské lokality pochází bohatě zdobená pánev, kterou lze přiřadit k časným typům (RADNÓTI 1938, 44, Taf. XIX:2). Další zajímavý příklad lze vysledovat v St. Georgen (maďarsky: Lajtaszentgyörgy) (RADNÓTI 1938, 47 Taf. XIX:3), rukojeť této pánve sice nese thyrsos, ale má podobně formovaný terč jako námi studovaný kus z Mistelbachu. Podle A. Radnótiho (1938, 47) byla pánev podle četných analogií vyrobena v době flaviovské a součástí hrobové výbavy se pak stala ve 2. století.

Z hadrianovského období pochází fragment držadla pánve z kastelu v Housesteads (EGGERS 1968, 79, Abb. 12:g), který lze pro jeho výzdobu přiřadit typu E 137. Snad tedy tento pozdní doklad ukazuje na dlouhodobou oblibu pojednávaného typu.

Vzácně se lze s pánvemi typu E 137-138 setkat i v pozdních celcích ze 3. století. Takový případ představuje hromadný nález ze švýcarského Martigny (WERNER 1938, Taf. 119: 11).

Lze tedy říci, že pánve typu E 137 byly vyráběny již v augustovském období, avšak na rozdíl od pánví s držadly zakončenými hlavičkami vodních ptáků byly produkovány až do poloviny 1. století. Paralelně s vývojem těchto tzv. časných forem již v časně claudiovském období začaly být produkovány tzv. pokročilé pánve typu E 138¹⁵¹, jejichž obliba trvá do doby flaviovské¹⁵².

V případě výrobních center produkujících pánev typu E 137 a 138 lze již s jistotou uvažovat o Capuii (RADNÓTI 1938, 49; KUNOW 1983, 63). Výrobu v galských dílnách však také nelze vyloučit (PETROVSZKY 1993, 68).

¹⁴⁹ Nově J. Tejral (1995, 230) označil tyto příklady za ojedinělé a o pánvích uvažuje jako o starožitnostech.

¹⁵⁰ Podle Petrovského byl typ IV1 vyráběn v letech 0/9-35/40 n. l. a typ IV2 pak v období 35/40-80/85 n. l.

¹⁵¹ R. Petrovsky uvádí jako nejčasnější příklad jejich výskytu typ IV.2- nález z pontinských bažin, datovaný do claudiovského období (PETROVSZKY 1993, 66).

¹⁵² Pánve typu E 137-138 nesou často kolky mistrů Cipiua a Ansiu, kteří intenzivně pracují od poloviny 1. století (WILLERS 1907, 78, 87; KUNOW 1985, 233, 234; WIELOWIEJSKI 1985, 207).

5.6.4. Pánve typu E 140/142 a E 139/142 s rukojetí zakončenou kruhovým terčem s kruhovým otvorem

K existenci tzv. časných pánví na Moravě a v naddunajské části Dolního Rakouska

V této subkapitole pojednáme o typologicky značně rozličné skupině pánví s rukojetí zakončenou kruhovým terčem s kruhovým otvorem. Odborná veřejnost tento druh pánví dále člení do dvou skupin. První představují tzv. časné pánve typu E 139-141 a druhou pánve tzv. pokročilé typu E 142-144. Jedním z našich hlavních cílů bude identifikace těchto skupin v námi studovaném materiálu.

Kompletně zachovalých pánví je na zkoumaném území poskrovnu. Z Moravy je nutné připomenout kusy z Ladné (obr. 55:1) (SCHIRMEISEN 1928, 8; BENINGER – FREISING 1933, 29; ČERVINKA 1933, 41, obr. 28; PERNIČKA 1966, Taf. X:9-13) a Blučiny (obr. 55:2) (HOCHMANOVÁ-VÁVROVÁ 1974, 12-17, 112). Nálezy z Drásova (obr. 56:1) (TEJRAL 1967, 101, 102, obr. 7: 9-12, 9: 5; PERNIČKA 1966, Taf. X:1-5), Břeclavi (obr. 57) (TEJRAL 1967, 103,128, obr. 7: 6-8; PERNIČKA 1966, Taf. II:1-6), Mikulova (hrob 15) (obr. 41:2) (TEJRAL 1967, 128), Šitbořic (hrob 8) (obr. 73:4) (DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993, 108, 109, 110, 146, Taf. 3: 4) a Velatic (hrob 6/1943) (obr. 27:17) (TEJRAL 1967, 100, 129, obr. 7:3-5, 9:3) představují pouze fragmentárně dochované exempláře. Rovněž z naddunajské části Dolního Rakouska jsou známy pouze zlomky, viz památky z Drösingu (obr. 85:3, 7) (STUPPNER 1992, 281-282, Abb. 672; NEBEHAY – STUPPNER 1990), Mistelbachu (obr. 46, 47, 48) (soubor bronzových předmětů) (FRIESINGER 1976, 19-21; POLLAK 1980, 76) a Ringelsdorfu¹⁵³ (STUPPNER 1984b, 302).

Nejprve zaměříme naši pozornost na pánve z Ladné a Blučiny. Pánev z Ladné představuje tvar s vyšší jímkou a nezdobeným, po okraji reliéfně zvýrazněným držadlem. Její terč je lemován perlovcovou linií a na spodní straně je zdoben vejcovcem. Dno je strukturováno výraznými reliéfními kružnicemi. Nádoba byla připsána typu E 140 (TEJRAL 1967, 100), avšak s přihlédnutím k přítomným znakům¹⁵⁴ signifikantním pro pánve typu E 142 bude

¹⁵³ Tento zlomek není možné blíže analyzovat, chybí vyobrazení!

¹⁵⁴ Máme zde na mysli především výrazné reliéfní kružnice na dně pánve. Struktura dna je podle R. Petrovského (1993, 52) důležitým ukazatelem typologické vyspělosti pánve. U starších kusů se setkáme s dnem takřka hladkým nebo s nevýraznou reliéfní profilací. Typy pozdní mají naopak dno členěné výraznými brázdami.

vhodnější nádobu označit jako typ E 140/142. Tomuto typu lze volně (pro fragmentární stav dochování) připsat i památky z Drásova a Břeclavi. Pánev z Blučiny rovněž začleňujeme k typu E 140/142. Blučinský exemplář je sice poněkud menší než pánev z Ladné, nicméně po formální stránce stojí blízko typu 140/142. Držadlo pánve je velmi setřelé, jediný znak, který lze blíže identifikovat, představuje reliéfní zdůraznění okrajů rukojeti. Reliéfní soustředné kružnice jsou ve srovnání s příklady z Ladné, Drásova a Břeclavi méně výrazné.

Poněkud obtížné je určení fragmentů pánví ze souboru bronzových artefaktů z Mistelbachu. V této kolekci jsou zastoupeny pouze zlomky pánví pocházející ze žárových hrobů. Pozoruhodný je výskyt masivního dna (FRIESINGER 1976, Taf. 10:8), které je členěno výraznými brázdami. Podle tohoto znaku lze pojednávané dno připsat typu E 140/142 nebo snad i E 142. Fragments rukojetí (FRIESINGER 1976, Taf. 8:1, 9:1) se podle méně výrazného reliéfního zdůraznění okrajů mohou hlásit rovněž k typu E 140/142. Koncové terče rukojetí (FRIESINGER 1976, Taf. 8:3, 9:2) by rovněž odpovídaly naposledy zmíněnému typu. V souboru jsou zastoupeny také dna (FRIESINGER 1976, Taf. 10: 5,6,7), která jsou svou strukturou velmi blízká dnu pánve z Blučiny. Typologicky z celkového charakteru popsaných památek vybočuje dno členěné nízkými reliéfními kružnicemi (FRIESINGER 1976, Taf. 10:3), rámcově jej tedy lze přiřadit k typu E 137 nebo snad E 140.

K typu E 140/142 lze také přiřadit zlomek rukojeti z Drösingu (STUPPNER 1992, 281-282, Abb. 672). Určení se opírá o nevýrazné reliéfní tvarování okrajů držadla.

Uvedený výčet pánví nebo jejich zlomků se nyní pokusíme chronologicky zakotvit a určit dobu jejich uložení do hrobu. Nálezy z Ladné, Blučiny, souboru z Mistelbachu a Drösingu jsou ovšem pro takovéto hodnocení nevhodné¹⁵⁵ a také inventář nálezů z Drásova není zcela jistý.

Poněkud více informací lze získat při hodnocení hrobového celku z Břeclavi. Zásadní chronologické informace o zapuštění pohřbu do země poskytují především bronzové vendické spony typu A 26. Ty byly datovány I. Peškařem (1972, 69) do 2. poloviny 1. století. Obdobně se k dataci celku na základě spon vyjádřil i R. M. Pernička (1966, 36-37).

Pánve podobné našim exemplářům známe především z území Slovenska. Dobré příklady pro srovnání poskytují hroby 1, 3 a 4 ze Zohoru (ONDROUCH 1957, 46-47, 68, obr. 11; KRASKOVSKÁ 1959, 100, 101, 102 obr. 12; KOLNÍK 1959, 144, 145, obr. 2), které jsou datovány do 2. poloviny 1. století¹⁵⁶ (KREKOVIČ 1992, 56). Další nálezy pánví řazených

¹⁵⁵ Viz kapitola 4.3.2.

¹⁵⁶ Hrob 3 je takto datován podle skleněné misky typu E 181. Tyto skleněné misky se vyskytují v období rámovaném stupni B1b-B2a, na území Skandinávie se počítá i s výskytem v B2b (citováno podle LUND

T. Kolníkem (1980) k typu E 140¹⁵⁷ známe z Kostolné pri Dunaji. Ty jsou datovány rovněž do stupňů B1b¹⁵⁸, B1c (KREKOVIČ 1987, 242).

V Čechách se setkáme s poněkud odlišnou situací. Pánve s rukojetí zakončenou kruhovým terčem s kruhovým otvorem nepatří k tak častým nálezům jako ve středním Podunají. K výjimečným úkazům v celé svobodné Germánii a za římskou hranicí ležících království¹⁵⁹ patří nález pánve typu E 140 v žárovém hrobě 2/1943 z Nymburka (NOVOTNÝ 1953, 216-217, obr. 3), který byl podle kolku mistra Trebellia Romana datován do pozdně augustovského a časně tiberiovského období (KARASOVÁ 1998, 35).

Polský materiál poskytuje celkem bohatý nálezový fond pánví blížící se svou formou nádobám typu E 140 a E 142¹⁶⁰ (WIELOWIEJSKI 1985, 209). Pánve, které nesou označení E 140, byly přiřazeny stupni B1c. Typy E 142 se našly v hrobech datovaných podle J. Wielowiejského (1985, 209) do stupně B1c a C1. Pánev velmi blízká nálezům z Ladné, Blučiny a Zohoru 1 byla součástí inventáře mohylového hrobu 5 z Lędyczek, který byl datován na konec B1 a počátek B2 (BIBORSKI – KACZANOWSKI 2001, 71, 83-84, Abb. 2).

Po stručném výčtu a dataci popisovaných pánví v barbariku budeme sledovat jejich chronologické postavení v impériu. Z *Norica* známe pánve typu E 140/142 z Magdalensbergu, kde byly nalezeny v tiberiovsko-claudiovských (E 142)¹⁶¹ a claudiovských (E 140) vrstvách (SEDLMAYER 1999a, 82-83, 122, Taf. 31:5, 6). Pánev podobná exempláři z Ladné byla získána z kostrového hrobu 6/1961 z Binntal, který je řazen do 1. poloviny 1. století s možným přesahem do 1. desetiletí 2. poloviny 1. století (GRAESER 1964, 32-37, Abb. 20). Z britského kastelu v Newstead (pit LXIII) pochází pánev E 140/142, jejíž uložení je datováno jihogalskou terrou sigillatou do období mezi roky 70-100 n. l. (EGGERS 1968, 80, Abb. 16:i). Podle J. Kunowa (1983, 26) se objevují jak tzv. časně, tak tzv. pozdní pánve na území římské říše v nálezových kontextech datovaných do vlády Claudia

HANSEN 1987, 51-52). Hrob 4 je datován na základě skleněných misek E 183, které jsou podle F. Fremersdorfa (citováno podle KUNOW 1983, 28) v oblibě od roku 23 po 3. čtvrtinu 1. století.

¹⁵⁷ Typy pro důvody v pozn. 1. odpovídají varietě E 140-142.

¹⁵⁸ Do B1b (před polovinu 1. století) je datován hrob 24 (KOLNÍK 1971, 517; KREKOVIČ 1987, 242), avšak podle zastoupení misek typu E 182 nebo E 183 nelze vyloučit ani přiřazení ke stupni B1c.

¹⁵⁹ Pánve obdobně časného původu byly zjištěny v Hoby (LUND HANSEN 1987, 195, 403), v hrobě II z Křižovian nad Dudvahom (EISNER 1937, 203, tab. I:6, 7, 9, 10; TEJRAL 1967, 100), (určení typu je nejisté) v hrobě A z Devína (KOLNÍK 1991, 83, Abb. 5:9-11), v kurganu 16 z Tretyaki na středním Donu (RAEV 1986, 84, pl. 76:1) a v hrobě II z Tombølgård (LUND HANSEN 1987, 195). Z thráckého království pak známe pánev s možným kollem Cn. Trebellia Romana, která byla získána z žárového hrobu 3 z Čatalce (RAEV 1978, 617, 618, Taf. 38:2).

¹⁶⁰ Je nutno dodat, že J. Wielowiejski (1985, 208-209) nebral při členění pánví v potaz ztvárnění jejich den, soustředil se především na výšku jímky a výzdobu a tvar rukojeti.

¹⁶¹ Pánev je označena kollem O FABI SEC a je připsána Q. Fabiu Secundovi.

a Nerona a jsou užívány nejpozději do konce 2. století. Pánve s rukojetí zakončenou kruhovým terčem s kruhovým otvorem se na území říše objevují vzácně i v depotech datovaných do 2. až 3. stol., dobrým příkladem je sklad z Zell am See z 2. století (SEDLMAYER 1999a, 83, Abb. 19) a hromadný nález z Chalain-d' Uzore, řazený do pol. 3. stol. (PETROVSZKY 1993, 73).

Je zřejmé, že pánve typu E 140 byly vyráběny již v době augustovské. Toto tvrzení lze jednoznačně podložit kolky jednak mistra Cn. Trebellia Romana, jehož dílna vyráběla i pánve s držadly s ptačími hlavičkami, jednak zastoupením typu E 140 v celcích datovaných sponami nálezcími do stupně B1a (viz LUND HANSEN 1987, 195; MASSARI – CASTOLDI 1985, 71). Zatím však máme tyto pánve doloženy hlavně v barbariku¹⁶². V těchto příkladech lze tedy hovořit o časných pánvích E 140. Na území Moravy a naddunajské části Dolního Rakouska zatím tyto pozdně augustovské-časně tiberiovské pánve s rukojetí zakončenou kruhovým terčem s kruhovým otvorem chybí.

V době claudiovské již byla započata výroba pánví typu E 140/142¹⁶³. Z této doby pochází podle J. Kunowa (1983, 26) také první doklady pánví s držadlem zakončeným kruhovým terčem z území římské říše. Rovněž ve většině barbarských hrobů se typ E 140/142 vyskytuje až po polovině 1. století (TEJRAL 1967, 102), tedy ve stupni B1c¹⁶⁴. Tomuto stupni lze také připsat moravské a naddunajsko dolnorakouské památky (TEJRAL 1983, 88, Abb. 3).

Centrum výroby je v případě „trebeliovských“ pánví typu E 140 jistě Capua (PETROVSZKY 1993, 54). U typu E 140/142 počítáme s Campanií. V případě kusů, u nichž je na kolku jméno mistra v genitivu, se uvažuje o galské výrobě (NYLÉN – LUND HANSEN – MANNEKE 2005, 92). Tu by podporoval i nález kadlubů v okolí Lyonu¹⁶⁵ a Vichy (BIENERT 2007, 78).

Zvláštní oddíl věnujeme zlomku z velatické pánve nalezeném v hrobě 6/1943 (TEJRAL 1967, 100, 129, obr. 7:3-5, 9: 3). Tato pánev byla rekonstruována I. Peškařem (1964b) a J. Tejralem (1967, obr. 9:3) a na základě úponků thyrsu byla ztotožněna s typem pánve nalezené

¹⁶² R. Petrovszky (1993, 52, 53) zná i několik příkladů z římské říše, avšak bez bližších náleзовých souvislostí.

¹⁶³ Na tomto místě je vhodné připomenout, že dělení na tzv. časně pánve a pánve pozdní je stávajícím badáním přijímáno pouze s výhradami (KUNOW 1983, 26; LUND HANSEN 1987, 46).

¹⁶⁴ Vzácněji se s pojednávaným typem setkáme ve stupni B2.

¹⁶⁵ E. Poulsen (1979, 242, 244) uvažuje v případě kadlubů z řemeslnické čtvrti La Sarra v Lyonu podle stop olova na vnitřní straně kadlubu, že zmíněné formy mohly být používány pro výrobu olověných nádob, nebo olověných modelů, sloužících k další výrobě.

v dánském Askeby. Pánev z Askeby byla určena jako typ E 139. Bezesporně brisvní postřeh, týkající se podobnosti dekoru, však narušila hypotéza R. Petrovského (1993, 52-53), jenž připisoval pánev z Velatic svému časnému typu V1, jehož výroba je hledána v pozdně augustovské a časně tiberiovské době až ve 30. letech 1. století n. l. Potíže s typologickým určením vychází tradičně z fragmentárního stavu dochování pánve. Do dnešních dnů se zachovaly pouze čtyři drobné zlomky¹⁶⁶. Neznáme tedy ani reliéfní strukturu dna, která by nám jistě práci s typologickým určením značně ulehčila. Jisté východisko poskytuje podoba thyrsu (viz KUNOW 1983, 55-57, Abb. 7). Domníváme se, že podle esovitého tvaru úponku, který je složen z drobných dolíčků, lze přiřadit velatickou pánev k nádobám zdobeným tzv. barbarizovaným, jinak také galským thyrsem (BIENERT 2007, 75-76). Podle výzdoby můžeme tedy pojednávaný exemplář přiřadit spíše k Petrovskému typu V4a, který volně odpovídá Eggersovu typu E 139/142 (PETROVSZKY 1993, 74-75).

Po vyřešení typologického problému nezbyvá, než si položit otázku, kdy byla pánev typu E 139/140 uložena s ostatním hrobovým inventářem do země. K dataci hrobu 6/1943 opět poslouží spony a také noricko-panonská pásová garnitura a slitky skla. Stříbrná spona typu A II 28/29 je I. Peškařem (1972, 68-69) řazena na konec 1. století. Rovněž bronzová trumpetovitá spona, která je připisována starším formám, umožňuje tuto dataci (PEŠKAŘ 1972, 84-85; TEJRAL 1998, 390). Také skleněná miska typu E 181 se hlásí do období rámovaného stupně B1b a B2. Je tedy zřejmé, že se pánev E 139/142 stala součástí hrobového inventáře na konci 1. století, tedy ve stupni B1c.

V evropském barbariku se tento druh pánve vyskytuje především na sklonku stupně B1 nebo ve stupni B2 (LUND HANSEN 1987, 49, 50; PETROVSZKY 1993, 75).

Skromné nálezy z římské říše nám bohužel neposkytují přesné informace týkající se datace (PETROVSZKY 1993, 74-75).

Jak tedy časově ohraničit užívání pánví E 139/142? Spodní časovou hranici tvoří nálezy z depotů ze Skotska¹⁶⁷. Tyto depoty jsou hypoteticky spojovány s Agricolovým tažením (81-86 n. l.) proti *Britannům* (RADNÓTI 1968, 56). Na základě nálezů z barbarika je jisté, že pánve byly již na konci 1. století značně rozšířené. Problém nastává s definováním svrchní hranice. Z dosavadního stavu badání je však zřejmé, že se s typem E 139/142 (V4a) nesetkáme v nálezovém fondu horizontu B2/C1. Výrobní centrum je pro tento typ nacházeno v *Gallii*, a

¹⁶⁶ Dva žárem poškozené kousky okraje, zlomek z koncového terče, zlomek ze spodní části držadla zdobený úponky thyrsu.

¹⁶⁷ Máme na mysli sklady z Lamberton Moor a Prestwick Carr (EGGERS 1968, 86, 108, 109, Abb. 22/b, 23/a). Nevyřešenou otázkou však zůstává, jak dlouho mohly být studované pánve u římské armády v užívání (RADNÓTI 1968, 56).

to na základě výskytu galských kolků a tzv. barbarizovaného thyrsu, jehož původ je hledán ve výše zmíněné provincii (KUNOW 1983, 63).

5.6.5. Pánev typu E 144 s rukojetí zakončenou kruhovým terčem s kruhovým otvorem (typ Gödåker)

Pánev typu E 144 je ve studovaném materiálu zastoupena pouze jedním exemplářem. Nález pochází z depotu, který byl uložen v zemnici v Hanfthalu (obr. 56:2) (SAUER 1994, 264, Abb. 1:1).

Pro pánve gödåkerského typu je signifikantní esovitá profilace jímky a dekor situovaný do pásu, jenž je umístěn těsně pod okrajem. V německy psané literatuře se pro tento výzdobný prvek ujal příznačný název tzv. „*Palisadenmuster*“. Kromě tohoto motivu se u některých variet setkáme s výzdobou lesbickým kýmé. Dno nádob je zpravidla strukturováno reliéfními brázdami a rukojeť nese reliéfní zdůraznění okrajů. U vybraných příkladů se setkáme s kolkovanou výzdobou, která často tvoří dekor vinného hroznu, jenž těsně přiléhá ke koncovému terči. R. Petrovszky (1993, 79-84) rozlišil tři variety (V5a-c) pánví typu E 144. Námi popisovaný exemplář se vzdáleně¹⁶⁸ blíží varietě V5a.

Po stručné charakteristice typu přistoupíme k chronologickému zhodnocení depotu, jehož byla pánev součástí. Podle F. Sauera (1994, 270, 271) byl depot uložen do země během první fáze objektu. Tuto fázi autor určil na zlom 2. a 3. století. Zmíněné datování nedávno potvrdil na základě výskytu zlomků rheinzabernské terry sigillaty¹⁶⁹ i J. Tejral (2004, 335).

Donedávna patřil typ E 144 k vzácným druhům bronzových pánví ve středním Podunají. Kromě pánve z kostrového hrobu č. 1 ze Zohoru (ONDROUCH 1957, 41-43, 68, obr. 10), datovaného do stupňů B1c, B2a, nedisponujeme dalšími zástupci tohoto typu. Nálezový fond však obohatily nově získané památky z katastru obce Zohor (ELSCHEK 2002, 246, obr. 3:14, 15). Fragmenty pocházejí z depotu, jehož uložení¹⁷⁰ lze volně datovat do období od konce 1. století po polovinu 2. století. Ojedinelé příklady poskytl i polský materiál. Pánev typu E 144 byla nalezena v žárovém hrobě 1903 z Osiek, který byl J. Wielowiejskim (1985, 209, 212, 290) datován do B2b¹⁷¹. Výrazně bohatší jsou severské nálezy. Ty jsou datovány U. Lund Hansen (1987, 46, 47) do stupně B1b¹⁷² a B2¹⁷³ s důrazem na stupeň B1b. Pánve

¹⁶⁸ Toto začlenění je pouze rámcové, exemplář z Hanfthalu se odlišuje profilací nožky a zdobením držadla.

¹⁶⁹ Dílna Cerialis VI (II. Bernhardova skupina).

¹⁷⁰ K. Elschek datoval depot do 2. století (1997, 41).

¹⁷¹ V pojetí J. Wielowiejského B2b: 120-180 n. l.

¹⁷² V pojetí U. Lund Hansen (1987, Fig. 10) B1b: 40-70 n. l.

gödäkerského typu známe i z východní Evropy: B. Raev (1986, 29, 30, Pl. 45:2) uvádí nález z Moldávie, jenž byl uložen do hrobu ve 2. století, a příklad z hrobu I v kobyakovském kurhanu na východních hranicích Sarmatie. Pánev z kurhanu č. 2 hrobu č. 1 z Čugono-Krepinka nese kolek PICVSF, mistr Picus pracoval v Gallii za vlády Flaviovců (SIMONENKO – MARČENKO – LIMBERTIS 2008, 17-18, Taf. 61).

Nálezy z území římského impéria naposledy podrobně shrnul R. Petrovszky (1993, 79-84), který za nejčasnější nález označil pánev z britského depotu z Glyn Dyfrdwy¹⁷⁴, jehož uložení do země je datováno k roku 60. Popisovaná pánev však patří v provinciálním prostředí k oblíbeným a dlouhodobě užívaným typům, jak to dokládají nálezy z depotů ze 3. století (TEJRAL 1967, 106; PETROVSZKY 1993, 82; BIENERT 2007, 80).

Poněkud problematické je časové ohraničení produkce pánví typu E 144. Těžkosti nastávají při určení spodní hranice předpokládané doby výroby. Evropské bádání je rozděleno na dva názorové tábory.

Část bádání poukazuje na možnou výrobu typu E 144 již v claudiovském období (RADNÓTI 1957, 176; LUND HANSEN 1987, 47)¹⁷⁵. Toto tvrzení se opírá o slavný nález z hrobu I na dánském pohřebišti Fauskov I (NORLING-CHRISTENSEN 1937). Ve jmenovaném pohřbu byla nalezena pánev gödäkerského typu opatřená kolkem významného capuiského litce P.Cipia Polybia¹⁷⁶ (KUNOW 1985, 239).

Poněkud odlišné stanovisko zaujal R. Petrovszky (1993, 82-83), připsal totiž takto časný příklad častému mistrovi experimentování a pánev považuje spíše za výjimku. S produkcí typu E 144 autor počítá až v časovém úseku ohraničeného léty 55 až 60. Do období těsně po vládě císaře Claudia datoval počátky výroby i J. Tejral (1967, 106). Domníváme se, že jakkoliv je exemplář z hrobu I Fauskov I ojedinělý, nelze jej z hodnocení vyloučit. Spodní hranici tak tedy posunujeme do období claudiovsko-neronského.

Neméně problémů přináší i určení svrchní hranice výroby typu E 144. Opět narážíme na dva názorové proudy. První hypotéza, navrhuující fabrikaci pánví ještě ve 2. století (KUNOW 1983, 26), je založena na výskytu popisovaných nádob v celcích z konce 2. století nebo z poloviny 3. století. Druhá hypotéza, zastávaná R. Petrovszkym (1993, 82), ukazuje na konec 1. století (případně na první dvě desetiletí 2. století) jako na svrchní hraniční data produkce. Ve střetu uvedených hypotéz je obtížné být arbitrem, obě jaksí předestírají dva možné

¹⁷³ V pojetí U. Lund Hansen (1987, Fig. 10) B2: 70-150/160 n. l.

¹⁷⁴ H. J. Eggers (1968, 86, 104) depot datoval do stupně B1.

¹⁷⁵ A. Radnóti navrhl 40. léta; U. Lund Hansen pak polovinu 1. století.

přístupy – modely. Lze si totiž představit produkci pánví v polovině 2. století stejně jako dlouhou oblibu v provinciálním prostředí a dědění typu E 144 v barbariku. Nezbývá tedy než vyčkat nových nálezů.

Problematické je i určení centra výroby typu E 144. Naposledy se k jednotlivým názorům vyjádřila a jejich výčet podala U. Lund Hansen (1987, 46, 47). B. Bienert (2007, 81-82) uvádí, že z měst pod Vesuvem neznáme doposud žádnou pánev typu E 144, doloženy jsou pouze předchůdci tohoto typu, kteří nesou označení typ Norre Broby. Autor poté uvažuje i o možné genezi tvaru v galských dílnách a o pánvi z továrny P. Cipia Polybia přemýšlí jako o dokladu plánovaného zaměření na provinciální trhy, kde byly pánve typu E 144 v oblibě. Jak vyplývá z uvedeného textu, je velmi obtížné za současného stavu poznání zodpovědně rozhodnout, kde byla forma E 144 vymyšlena. Jisté však je, že se masové seriové výroby dočkala až v Gallii.

¹⁷⁶ Největší rozmach cipiovských dílen je kladen do období vlády císařů Claudia a Nerona (KUNOW 1983, 26). Další pánev E 144 s kolkem P. Cipia Polybia je známa z Intercisy, avšak bez bližších nálezových souvislostí (RADNÓTI 1957, 174-177).

5.7. Balsamaria

5.7.1. Balsamarium typu Radnóti 84

Tento typ balsamaria (obr. 14), tvarově odpovídající řeckému arybalu, je doposud jediný svého druhu v barbariku. Unikátní nález je doložen na námi studovaném území držadlem nalezeným v Drösingu (obr. 85:4) (STUPPNER 1984a, 285, Abb. 496). Popisované držadlo je ztvárněno jako hlava Pana. Hlava boha slouží jako ataše, zatímco rohy tvoří vlastní oblouk ucha.

Jak jsme již nastínili v subkapitole o konvicích typu D 1110¹⁷⁷, patří motiv Pana či starého kozla v antické toreutice k velmi oblíbeným. Dobré příklady, potvrzující naše tvrzení, poskytuje také stříbrná toreutika. V případě římských stříbrných nádob jde však o honosná držadla, která svou kvalitou vyhotovení značně převyšují exempláře bronzové¹⁷⁸. Stříbrná ucha jsou také často variabilnější a nelze je tedy jednoduše přiřadit k určitému typu, jako je to možné u bronzových kusů.

Drösingský nález však patří k sériově vyráběným nádobám a lze jej tedy bez větších obtíží připsat typu Radnóti 84. V rámci tohoto typu rozlišujeme variety, které mají držadla s motivy Pana, nebo ve tvaru hlavy starého kozla.

Popisovaná balsamaria známe zatím pouze z území římské říše. Nejnověji se jejich rozšířením zaobírala H. Sedlmayer (1998, 513-515, Abb. 4). Geograficky nejbližší drösingskému uchu jsou příklady z *pannonských* lokalit Siscie, Pomjan, Emony, Poetovia a Mursy (RADNÓTI 1938, 170, Taf. LIII: 7, 9; BRESČAK 1982, 55, T. 12: 117, 118; PETRU 1972, 39-40, 154, Taf. 24:12). Dva zástupce typu Radnóti 84 lze najít rovněž v toreutickém materiálu z *Norica a Raetie*; máme zde především na mysli ucho balsamaria ve tvaru hlavy starého kozla z Magdalensbergu a balsamarium z Vindonissy (SEDLMAYER 1999a, 40, 41, Taf. 16:5; BOERSTED 1956, 81).

Další paralely pocházejí ze západních římských provincií. Také z Porýní je doložen nález balsamaria z Nijmegenu-Hunerbergu (BOERSTED 1956, 81, Pl. XII:287). Studované nádoby

¹⁷⁷ Tam i zevrubný popis ikonografie Pana.

¹⁷⁸ Viz držadlo z hrobu 147 v Dobřichově, které je tvarováno jako hlava starého kozla s dlouhými zahnutými rohy. O jeho příslušnosti k určitému typu nádoby byla bádáním vyslovena celá řada názorů (SAKAŘ 1970, 25, 65; týž 1983, 208, 210; BOUZEK 1977, 174, 175; týž 1980, 60; 2000a, 11, Fig. 1:2; DROBERJAR 1999a, 127, Taf. 80,147/3; KÜNZL 2002, 346; JÍLEK 2004, 41-42). Další držadla ve tvaru kozlích hlav se vyskytují v Pompejích, viz KÜNZL 1975, 65, 66, Taf. 19:1. Držadlo v podobě dosti humanizovaného Pana známe také z Menodorovy konvice (KÜNZL 1984, 365ff, Abb. 1).

byly nalezeny také na území Gallie: jedná se např. o balsamaria z Trevíru a St. Germain en Laye (BOERSTED 1956, 81; RADNÓTI 1938, 170).

S pojednávaným typem se také setkáme v italském nálezovém fondu, kde je tento druh kromě Pompejí (TASSINARI 1993, 90, F1300, 13453) hojně zastoupen v severoitalské oblasti, např. na pohřebišti v Minusio-Cadra (hrob. č. 4) (BOERSTED 1956, 81) a v Aquilei¹⁷⁹ (RADNÓTI 1938, 170; SEDLMAYER 1998, 513-514).

Uložení nádob typu Radnóti 84 do hrobů na italských pohřebištích (Minusio-Cadra hrob 4, Aquilea) spadá do období kolem 1. poloviny 1. století (RADNÓTI 1938, 170; BOERSTED 1956, 81). Rovněž balsamarium z hrobu NM 239 v Emoně-Lublani bylo datováno do claudiovského období (BRESČAK 1982, 25). Součástí hrobové výbavy byla mince císaře Claudia, která tak udává *terminus post quem* pro tento druh nádob. (PETRU 1972, 154). Nález z Magdalensbergu byl H. Sedlmayer (1999a 41) datován do období pozdně augustovského až pozdně tiberiovského. Přítomnost popisovaného druhu v pompejském materiálu svědčí o jeho používání před rokem 71 n. l. Z pozdějších nálezových kontextů není tento typ zatím znám. Lze tedy uvažovat o výskytu v první polovině 1. století a v období prvních desetiletí po polovině 1. století.

Nález ze sídliště v Drösingu (STUPPNER 1984a, 285, Abb. 496), získaný povrchovou prospekci, se takovému časovému zařazení nijak neprotiví, neboť z této lokality známe i další artefakty datované do období kolem poloviny 1. století (TEJRAL 1995, 241).

Určit oblast výroby balsamaria typu Radnóti 84 se jeví jako relativně snadné. Již A. Radnóti (1938, 170) a M. H. P. Boesterd (1956, 81) uvažovali o severoitalském dílenském centru. Tento názor nedávno potvrdila také H. Sedlmayer (1998, 520) a B. Bienert (2007, 231). Přítomnost tohoto druhu balsamaria spolu s dalšími nádobami, které jsou připisovány této výrobní oblasti na norickém Magdalensbergu, není překvapující, neboť v prvních desetiletích našeho letopočtu docházelo k obchodní výměně mezi severoitalskou oblastí a Norikem (SEDLMAYER 1998, 520). Na toto dílenské zařazení upozorňuje i výskyt sledovaného typu v celcích, datovaných kolem poloviny 1. stol. Severoitalské dílny produkovaly své výrobky do časového úseku rámovaného koncem 1. stol. či začátkem 2. stol. V této době se počítá i s jejich postupným úpadkem, což vysvětluje jejich absenci v chronologicky mladších celcích.

¹⁷⁹ Hrob P. Postumia Hilaria.

5.7.2. Balsamarium typu Szabó 11

Balsamarium typu Szabó 11 (obr. 19) (SZABÓ 1984, 102) známe v rámci studovaného nálezového fondu pouze z moravských Žarovic-Hamrů (GOTTWALD 1930, 41, obr. 36, 37; KALÁBEK 1998, 108). Jak již bylo nastíněno v kapitole o nálezových kontextech, jsou nálezové podmínky nádoby atypické. Na tomto místě je také vhodné zmínit, že exemplář z Žarovic představuje unikát v celé svobodné Germánii.

Tato nádoba v podobě busty mladého bezvousého černochoha (obr. 83) byla nalezena v roce 1926 žarovickým hostinským A. Růžičkou při orbě na trati "Vinohrádky". V nádobě byla uložena římská kolínkovitá spona typu A 247 (obr.83:3) (GOTTWALD 1930, 41, obr. 36, 37). V současnosti se artefakt nachází v soukromé sbírce¹⁸⁰ a odborné veřejnosti je k dispozici pouze sádrový odlitek¹⁸¹.

Předmět byl od svého objevení již několikrát zevrubně popsán a chybně označen za poprsí (GOTTWALD 1930, 41; ČERVINKA 1931, 65), bronzovou bustu (BENINGER – FREISING 1933, 34), nebo schránku na šperky (ČERVINKA 1939, 102). Správně nádobu určil až I. Peškař (1972, 56, 96), který ji přiřadil k nádobám ve tvaru busty-Büstengefässe. Pod tímto označením byla uvedena v soupise římských importů z roku 1986 (TIR 1986, 200). Nádoba nese typické negroidní znaky¹⁸²: masivní rty, široký zploštělý nos, výrazné, poněkud zapadlé oči, jakož i účes, který je tvořen z drobných spletených pramínků. Plnost obličeje a nevýrazná brada dávají tušit, že vzorem pro bustu bylo v římském užitém umění zažité znázornění mladého mouřenína¹⁸³. Základnu nádoby tvoří podstavec členěný třemi podélnými žebry, z něhož vychází tři široké listy. V tomto pomyslném kalichu je zasazena vlastní busta. Pokud pozorně sledujeme temeno hlavy, spatříme dvě malá poutka, jež sloužila na upevnění obloukovitého držadla, které se však do dnešních dnů nezachovalo.

Funkce tzv. *Büstengefässe* je v odborných kruzích diskutována. Uvažovalo se o tom, že mohly sloužit k přechovávání kadidla (MENZEL 1966, 70), nebo parfemovaných olejů, mastí a mýdel (BRAUN 2001, 85). Nádobám ve tvaru bust mouřenínů byla připsána funkce balsamarií na základě předpokladu, že právě černoši sloužili svým pánům při návštěvě lázní a

¹⁸⁰ P. Fojtíkovi (ÚAPP Brno) děkuji za fotografii balsamaria.

¹⁸¹ Odlitek (obr. 83:1) je uložen v Muzeu Prostějovska v Prostějově (inv. č. N 96 070606).

¹⁸² Se zobrazením představitelů černošského etnika se setkáváme již od archaického období řeckého umění. První zobrazení mouřenínů se hledá v 2. polovině 6. století na keramice (SVOBODA – GONČEV 1956, 145). Řekové přisuzovali negroidní rysy všem obyvatelům Afriky. K největším centřům uměleckého řemesla, které bylo inspirováno různými etnickými typy (Skytové, Iránci, Indové, Semité), patřil již od helénistického období ptolemaiovský Egypt (BOARDMAN 1975, 205).

¹⁸³ Viz znázornění na zlaté phialé a amfoře z Panjaguriště (SVOBODA – GONČEV 1956, 143-157, Abb. 13, Taf. X).

palester (blíže BALTY 1975, 264; NENOVA-MERDJANOVA 2000, 309). Pro používání nádob-Büstengefässe jako balsamarií svědčí také jejich společný výskyt s náčiním používaným v lázních (MAJEWSKI 1963, 119; BALTY 1975, 264; RAEV 1977, 637, 640, 641; NENOVA-MERDJANOVA 2002b, 378; táž 2002a, 595). Dalším důležitým důkazem je zjištění, získané rozborem obsahu Büstengefässe, pocházející z hrobu z thráckého města Cabyle. Obsah této nádoby byl určen jako aromatický olej (PALÁGYI 2002, 438). Na základě uvedených argumentů lze nádoby v podobě bust černochoů přiřadit k balsamariím.

Podle výše rozebíraných formálních znaků lze námi analyzovanou nádobu blíže určit a začlenit ji do široké skupiny antropomorfních balsamarií, odpovídajících typu Szabó 11 (SZABÓ 1984) a typu B podle Marti-Clercx (MARTI-CLERCX – MILLE 2002, Fig. 1). Do této skupiny se řadí balsamaria nejčastěji ve tvaru bust mouřenínů, orientálců, groteskních postav, mladíků, heroů a bohů (SZABÓ 1984, 102). Podle odlitku se zdá, že námi popisované balsamarium nepatří mezi kvalitně vyrobené kusy, které známe z území Pannonie (RADNÓTI 1938, 174 Taf. LIV 3, 5), neboť provedení účesu je hrubé a obličejové partie jsou nevýrazné.

V úsilí o určení počátku archeologizace žárovické nádoby nám pomůže, uvážíme-li dataci v ní ukryté bronzové kolínkovité provinciální římské spony typu A 247 (PEŠKAŘ 1972, 56). Ta se ve středním Podunají vyskytuje především v antoninovském období (TEJRAL 1998, 393). V barbariku je pak oblíbena zejména v druhé polovině 2. století a na počátku 3. století (OLEDZKI 2007, 116). Zároveň nám určité indicie pro dataci poskytují hrobové nálezy z Pannonie Superior. Balsamaria v podobě bust mouřenínů byla nalezena např. v hrobě č. 2 v Petronellu spolu s mincí Antonina Pia (KREMER 1987, 156-161, Abb. 4-6). Další kus pochází z pohřbu nalezeného ve Vídni, v jehož inventáři se našla mince císaře Gordiana (SEDLMAYER 1999a, 45). O 2. století jako o období, do něhož spadá uložení většiny kusů nalezených v impériu, uvažuje také J. Ch. Balty (1975, 263).

Nález antropomorfního balsamaria ze Žárovic patří zatím na území svobodné Germánie k ojedinělým. I když je žárovický soubor velmi zajímavý a mohl by být spojen s řadou hypotéz či spekulací, je nutné připomenout jeho nálezové okolnosti, které nám bohužel neumožňují vytvářet dalekosáhlé závěry.

Jako centrum výroby balsamarií se tradičně přijímá Alexandrie (MAJEWSKI 1963, 99-100; RAEV 1978, 630). O východní metropoli se uvažuje jako centru obchodu s vonnými látkami a také jako o jednom z největších center výroby antického užitého umění. Poznamenáváme, že jde pouze o hojně rozšířenou hypotézu, která stále není dostatečně

podložena¹⁸⁴. Dílny produkující balsamaria jsou také hledány v Malé Asii, *Moesii*, *Thrákii* (MAJEWSKI 1963, 102; NENOVA-MERDJANOVA 2002b, 378-379) a *Gallii* (RADNÓTI 1938, 172-173), a to opět pouze na základě častého výskytu studovaných nádob v uvedených krajích.

¹⁸⁴ Chybí nám kadluby nebo odkryté dílny.

5.8. Pyxidy

5.8.1. Pyxis z Mistelbachu

Z rozrušených hrobů v Mistelbachu známe tenkostěnnou stlačenou pyxidu oválného tvaru (obr. 49:9) (POLLAK 1980, 78, Taf. 70:10). Pojednáváný druh nemá v námi zkoumané oblasti obdoby. Bližší typologické určení naráží bohužel na špatný stav zachování památky. Kvalita kresby nám také v možné rekonstrukci příliš nepomůže. Pravděpodobný tvar nádoby byl oválný nebo kruhovitý.

Oválné a kruhové pyxidy představuje B. Bienert (2007, 211, 215-216) ve svém katalogu bronzových nádob ze sbírek *Rheinischen Landesmuseum Trier* a rámcově je datuje do rozmezí 1. až 2. stol. Kruhová pyxida vyrobená z tenkého plechu pochází také z hrobu č. 241 z pohřebiště v Krefeld-Gellep, součástí hrobové výbavy byla kromě pyxidy mince ražená roku 337, která tak udává terminus post quem (PIRLING – SIEPEN 2006, 310, Taf. 49:12).

Oblíbené byly také válcovité schránky s nasazovacím víčkem, na jejich stěnách jsou často patrné stopy po soustružení. Jako dobré příklady lze uvést nádoby ze žárového hrobu 102 v Dalhausen, který je datován do C1 (CRFB, D1 IV-13-1/1.1, Taf. 17:4) a stříbrnou pyxis z hrobu pod mohylou ze srbské lokality Čerkesko Polje, která je řazena do 2. pol. 2.stol. - 1.pol. 3. stol. (POPOVIĆ 1994, 93, 236, Cat. 107).

Jak tedy vyplývá z výše uvedených řádků, jednoduché oválné i kruhové schránky byly používány po celou dobu římskou a byly pravděpodobně vyráběné jak v Itálii, tak v provinciích.

5.9. Problematické nálezy

V této subkapitole pojednáme o památkách, které nelze jednoznačně přiřadit k určitému typu bronzových nádob. Rovněž se zde budeme věnovat sporným příkladům a artefaktům, které byly stávajícím bádáním přiřazeny jiným druhům předmětů nálezového fondu starší doby římské.

5.9.1. Závěsné poutko z Mušova

V mušovském královském hrobě byla nalezena ataše ve tvaru kapky, v jejím poutku byl zachycen závěsný kroužek (obr. 86:7) (PEŠKA 1990, 28-35, 46-47; KÜNZL – KÜNZL 2002b, 576, F9). Manželé Künzlovi (2002a) se domnívají, že ataše patřila k míse, která se do dnešních dnů nezachovala. Výše uvedení autoři upozornili na odlišnosti v opotřebenosti poutka a ataše. Ataše není opotřebená, zatímco poutko nese stopy častého používání, tato skutečnost nevylučuje možnou reparaci.

Podobně tvarované ataše známe z mladší doby římské. Jako vzdálená analogie může sloužit poutko z žárového hrobu 2 z Köln-Altenburg (FREMERSDORF 1928, 116, Abb. 2:10), jenž je datován do první poloviny 3. století. Další srovnatelný příklad lze najít na míse, která byla součástí inventáře bohatého hrobu č. 3 z Leuna. Hrob je datován do druhé poloviny 3. století (SCHULZ 1953, 26-27, Abb. 50).

Uvedené analogie ukazují směrem ke 3. století. Nelze proto neuvažovat o hypotéze, podle níž by mušovské poutko mohlo představovat jakýsi prototyp výše uvedených příkladů. Dodáváme však, že toto tvrzení bude nutné do budoucna prověřit dalšími nálezy.

5.9.2. Fragment koncového terče pánve z hrobu č. 8 v Šitbořicích

Masivní zlomek koncového terče zdobený po svém okraji šňůrovým dekorem (obr. 73:4) (DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993, 108, 109, 110, 146, Taf. 3: 4) je obtížné přiřadit k určitému typu. Hrobový inventář neposkytl bohužel další indicie na určení pánve. Můžeme tedy uvažovat o typech E 142 a E 144, u nichž se setkáme s masivními terči. Chronologické začlenění hrobu by takovému přiřazení neodporovalo¹⁸⁵. Podle J. Tejrál (2004, 331) se můžeme v celcích z konce 2. století setkat i s tzv. starší skupinou římských výrobků.

¹⁸⁵ Viz subkapitola 5.6.5. a 5.6.6.

5.9.3. Žárový hrob z Vracova

V roce 1888 došlo při stavbě železnice k narušení žárového hrobu (ČERVINKA 1902, 299). Součástí inventáře bylo krom artefaktů uvedených v katalogu také kování picího rohu. V našem pojednání se budeme soustředit na okrajové kování (obr. 79:11, 12), z něhož se podle J. Tejrál (1970a, 128, obr. 14:4,6) zachovaly dva fragmenty. J. Andrzejowski (1991, 47) přiřadil vracovská kování ke svému typu K3, který datuje do stupňů B1 a B2. V případě zlomku vyobrazeném na obr. 14:4 nemůže být pochyb, že pochází z okrajového kování picího rohu. Fragment známý z obr. 14:6 však díky třem „rovnoběžným“ liniím zbylým po použití soustruhu, a vychýleném okraji trojúhelníkovitého profilu dovoluje jistou interpretační volnost. Linie zbylé po opracování nádoby na soustruhu ukazují na možný římský původ artefaktu. Nelze také zcela vyloučit hypotézu, podle níž by pojednávaný zlomek pocházel z okraje bronzové nádoby¹⁸⁶. Tvar okraje umožňuje přiřazení k naběračce typu E 160/162. Přítomnost naběračky (a cedníku ?) by také odpovídala stejně bohatě vybaveným hrobům z druhé poloviny 1. století z území Moravy.

5.9.4. Zlomek talíře E 119 (?) ze žárového hrobu č. 52 ve Velkých Hostěrádkách

Z hrobu č. 52 pochází zlomek okraje bronzové nádoby, který autoři zpracování I. Peškař a J. Ludikovský označili jako pravděpodobný zlomek talíře E 119 (obr. 39:16) (PEŠKAŘ – LUDIKOVSKÝ 1978, 32-33, 102, obr. 11:9). Toto určení je však díky zlomkovitosti kusu pouze rámcové.

Zarážející je i výskyt zlomku v žárovém hrobě, neboť většina nálezů pochází především z kostrových hrobů (např. Reipisch, Trebitz hr. 1) ze středního Německa (CRFB, D6, VIII-10-17/1.1, Taf. 31; VIII-16-14/2.3).

Popelnice, v níž byl pojednávaný zlomek uložen, byla vyrobena na hrnčířském kruhu (PEŠKAŘ – LUDIKOVSKÝ 1978, 32, 102). Nádoba se hlásí k moravsko-slovenské skupině na kruhu točené keramiky, která je na území Moravy nazývána jako keramika jiříkovického typu (PERNIČKA 1970, 76) a vyskytuje se v časovém úseku od konce 3. století n. l. po počátek 5. století (TEJRAL 1985b, 112, 114). Hrob byl zařazen do stupně C2 (PEŠKAŘ – LUDIKOVSKÝ 1978, 78-79).

¹⁸⁶ Jistou oporou by mohl být i záznam v registru artefaktů z MZM v Brně (str. 481). Problematický fragment z Vracova nese inv. č. 67880 a je v registru určen jako „*bronz. plech z nádoby*“. Za možnost nahlédnutí děkuji PhDr. J. Čižmářové.

6. PŘÍSUN BRONZOVÉHO NÁDOBÍ NA MORAVU A DO NADDUNAJSKÉ ČÁSTI DOLNÍHO RAKOUSKA

V této kapitole se pokusíme shromážděný materiál chronologicky setřídít a vysledovat období, v nichž se dostával na sledované území barbarika. Námi představené fáze ukazují na dobu, kdy se památky staly součástí hrobových výbav. U vybraných příkladů upozorníme na možné chronologické komplikace. Vytřídíme rovněž typy, které se vyskytují pouze v některé z myšlených fází, od těch, které jsou v oblibě po delší časový úsek.

6.1. Období pozdně tiberiovské-claudiovské (14-54 n. l.)

Typy zastoupené na Moravě a naddunajské části Dolního Rakouska: E 131 / Tass. G 5300 (?), E 8, E 92, E 124/125, E 138, Ra 84.

Tento časový úsek odpovídá stupni B1b podle T. Kolníka (1971, 514; 1977, 154), který jej ohraničil daty 25/30-50. Zastoupené typy bronzových nádob odpovídají exemplářům, které tvoří náplň 1. (E 92) a 2. fáze (E 131, E 8, E 124, E 151) výskytu bronzových nádob ve vojenských objektech z první pol. 1. stol. (VÖLLING 2005, 196-197).

Z hrobových celků lze tomuto chronologickému úseku připsat žárové pohřby objevené v letech 1930 /E 131/ (obr. 51) (BENINGER 1934, 56, 60, Abb. 26) a 1988 /E 8, E 131 / Tass. G 5300 (?) (obr. 20, 52) (LAUERMAN 1995, 129, 130, Abb. 2:1) v Mannersdorfu an der March, dále žárový hrob č. 7 /E 138/ (obr. 49:14) a snad také ještě žárový hrob č. 12 /E 124-125/ z Mistelbachu¹⁸⁷ (obr. 49:1) (MITSCHA-MÄRHEIM 1956, 192, 195, 196, 203, Abb. 5).

Z povrchových sběrů, realizovaných na germánských sídlištích, zařazujeme do tohoto období rovněž nález atáše mísy typu E 92 (obr. 86:6) (NEBEHAY 1983, 283, Abb. 797) a fragment držadla arybalického balsamaria typu Ra. 84 (obr. 85:4) (STUPPNER 1984a, 285, Abb. 496) z Drösingu.

Z území jihozápadního Slovenska můžeme uvést jako nejdůležitější zástupce této fáze hrobové nálezy A a B z Děvína (KOLNÍK 1991, 83), hroby I a II z Križovian nad Dudváhom (EISNER 1937, 203) a s jistými výhradami¹⁸⁸ i žárový hrob z Lábu (EISNER 1926-1927, 55, 56, tab. III. 4, 10, 11, 24).

¹⁸⁷ Spony typu A 50 jsou v oblibě od tiberiovského období a typy A 51-53 zase ukazují na dataci do claudiovské doby (KUNOW 1998, 105, 106).

¹⁸⁸ Přítomnost spon typu A. 68 nevylučuje ani dataci i do prvních dvou desetiletí po polovině 1. století.

Nesmíme rovněž opomenout žárové hroby č. 34, 69 ze Sládkovičova a žárový hrob č. 35 z Kostolné pri Dunaji (KOLNÍK 1977, Abb. 4; týž 1980; DROBERJAR 2006, 669), kde objevíme nejbližší nálezové paralely k studovanému materiálu, zvláště pak pánve E 131 a montovaný polokulovitý kotel E 8. Tato nejstarší skupina římských výrobků (kromě příkladu balsamaria typu Ra. 84) nachází obdoby v především v nálezovém fondu stupně B1, zejména v horizontu Marobudovy říše (DROBERJAR 2006, 652; týž 2007, 43-44).

Přítomnost pojednávaných typů bronzových nádob /především E 131; E 8, E 92/ v nálezových celcích je spojována s přesunem Marobudových a Katvaldových družin mezi toky Marus a Cussus. Družiníci, kteří se stěhovali i se svými rodinami, si pak s sebou do své nové domoviny přinesli ony cennosti získané za časů Marobudových (KOLNÍK 1977, 161; TEJRAL 1983, 86, 87, 88; týž 1995, 226; MUSIL 2002, 125).

Je vhodné poznamenat, že některé římské výrobky mohly být získány i obchodními styky mezi Vanniovým královstvím a římským impériem. Tuto domněnku lze vztáhnout na artefakty, které sice byly vyráběny již od augustovské doby, ale jejichž produkce končila až v období claudiovském. Máme zde přirozeně na mysli pánve typu E 137, E 138, balsamarium typu Ra 84. Předpokládanými dodavateli bronzových nádob mohly být kromě campánských také severoitalské fabriky (NYLÉN – LUND HANSEN – MANNEKE 2005, 91).

Předpokládá se, že zdrojem bohatství vládnoucí vrstvy Vanniova království mohlo být zprostředkování římského zboží severním kmenům po Jantarové cestě (PELIKÁN 1977, 5; PITTS 1989, 48). Jistým vysvětlením širokého rozšíření římských výrobků v žárových hrobech mohla být také Vanniova loajalita vůči římské moci.

Rozložení nálezů ukazuje na dvě významné koncentrace: jednu představuje Pomoraví a druhou trnavská pánev. Zde tedy můžeme hledat předpokládaná centra Vanniova království (k rozložení center viz KREKOVÍČ 2005).

6.2. Období neronsko-flaviovské (54-96/100 n. l.)

Typy zastoupené na Moravě a naddunajské části Dolního Rakouska: E 25/26, E 39-40, E 99-100, E 125, E 139/142, E 140/142, E 154-155, E 160, E 162, Ra. 71.

Sledované období odpovídá stupni B1c a počátku stupně B2a v pojetí T. Kolníka (1977, 159; týž 1971), nebo stupni B1c podle J. Tejrala (1986, 105). Typová škála nádob odpovídá příkladům z 3. (E 139-143, E 155) a 4. fáze (E 162, E 99-100) výskytu ve vojenských objektech podle Th. Völlinga (2005, 197-198).

Z žárových hrobů je třeba vyzdvihnout hrob 6/1943 (POULÍK 1950, 23-24 obr. 7:a;

TEJRAL 1970a, 170, obr. 11) z Velatic (obr. 27), který obsahoval pánev typu E 139/142, trosky dvou věder typu E 39-40, zlomky cedníku typu E 160. Dalším výrazným představitelem tohoto období je pravděpodobný žárový hrob (?) z Mušova, poloha "U sv. Jana" (ČIŽMÁŘ – RAKOVSKÝ 1985, 130, 132, obr. 2:2 – 6; TEJRAL 1992, 420, 422) (obr. 30), ten obsahoval dvě vědra typu E 39-40 a konvici typu E 125. Z dalších ojedinělých žárových hrobů je třeba zmínit příklady z Břeclavi /E 140/142/, /zlomky neurčitěho cedníku/ (obr. 57) (SKUTIL 1941, 178 obr. 20) z Drásova /E 140/142/ (obr. 56:1) (BENINGER – FREISING 1933, 40; TEJRAL 1967, 101; 102 obr. 7:9-12; 9:5) a Vracova /E 160-162/ (?) (obr. 79) (TEJRAL 1970a, 128, 170, obr. 14:6).

Zastoupení kostrových hrobů s římskými bronzovými nádobami je skromnější. Uvedme nález pánve typu E 140/142 z Ladné (BENINGER – FREISING 1933, 29) a exemplář s problematickými nálezovými okolnostmi z Blučiny (HOCHMANOVÁ-VÁVROVÁ 1974, 12-17). V této skupině svým bohatstvím vyčnívá kostrový hrob z Neuruppersdorfu /Ra 71, E 39-40, E 154-155/ (obr. 31) (ADLER 1976c, 15-26). Rozrušené hroby z Měňína¹⁸⁹ (Červinka 1902, 299) vydaly nálezy maskovité ataše typu Dollerup B (POULSEN 1991, 218, 220), blíže neurčitelné deformované vědro (dnes ztracené) a zlomek okraje naběračky typu E 160-161 (?). K tomuto časovému úseku patří také kusy z rozrušených žárových hrobů z Mistelbachu (Eckesteinandgrube-Galgengrund) /E 125, E 99-100, E 40, E 70-71 (?), E 137-140 (?), 140/142, E 160/ (obr. 45-48) (FRIESINGER 1976, 19-21).

V případě hrobů z Neuruppersdorfu a Rohtenseehofu /E 160, E 25/26, ataše Dollerup B, E 154-155/ (obr. 53) (NEUGEBAUER 1995, 113), jakož i Mistelbachu (Siechenhaus-Schottengrube) /E 162/ (obr. 50:1) (TEJRAL 1971, 70, 78, obr. 12: 1-3) nelze vyloučit ani jejich zařazení do stupně B2a. Obdobně je nutné nazírat i na hroby ze Zohoru (hrob č. 5) a Vysoké pri Morave. Ty jsou datovány jak do stupně B1c (TEJRAL 1983, 92; KOLNÍK 1971, 519, 522) tak i do stupně B2a (TEJRAL 1986, 106). Na tomto místě je vhodné upozornit, že typová škála římských bronzových nádob na území barbarského středního Podunají z neronsko-flaviovského období se od typové náplně z úseku první poloviny 2. století nijak výrazně neodlišuje (TEJRAL 1983, 91). Nelze rovněž vyloučit, že pojednávané památky mohly být uloženy do země i s jistým časovým odstupem, tedy v době po přelomu 1. a 2. století, což opět komplikuje jejich jednoznačné chronologické určení.

Výše uvedené památky dokládají zřejmý význam studované oblasti v druhé polovině 1. století, případně první polovině 2. století. Pozoruhodné je zvláště bohatství nashromážděné

¹⁸⁹ Pravděpodobně žárové, ale nemůžeme vyloučit, že došlo i ke zničení kostrového hrobu.

v bohatých hrobech ze Zohoru, Vysoké pri Moravě, Neuruppersdorfu a Rothenseehofu. V inventáři těchto pohřbů lze vysledovat zřejmé shody, které se nezdají být náhodné. Přítomnost souprav typu Canterbury¹⁹⁰, které sloužily k umývání rukou během hostiny (NENOVA-MERDJANOVA 2002c, 202), sad naběraček a cedníků a také skleněných misek ukazuje na vysoký životní standard. Není jistě nevýznamné, že se s výše popsányými soupravami setkáme i v hrobech původního romanizovaného obyvatelstva, žijícího na území *Pannonie* (TEJRAL 2001, 229).

V současné době se lze setkat s několika vysvětleními přítomnosti bronzových nádob v bohatých hrobech. Podle prvního přístupu sloužily vybrané kombinace nádob jako zjednodušené servisy určené k pijáckým slavnostem (WERNER 1950; OLDENSTEIN 1975, 302, 303; BOUZEK 1984, 61-62), které představují ucelené komplety a jež známe i z prostředí římského impéria (často však ve složitější podobě). Je tedy představitelné, že nádoby v pojednávaných kombinacích představují cíleně vybírané sady, odpovídající nárokům barbarické elity, jež měla zájem na napodobení životního stylu římské aristokracie. Jistě lze tento zájem o římské výrobky vysvětlit snahou vlastní prezentace germánské elity mezi sebou a také vyjádřením společenského postavení (BRATHER 2005, 148-149, 169).

Druhý přístup, zastávaný Th. Völlingem (2005, 199-209), upozorňuje především na rozdíly v typovém složení a kombinacích mezi servisy nádob z římské říše a kombinacemi, které jsou známé z barbarika. Autor tak relativizuje první tradiční přístup a zamýšlí se např. nad problémem, zda barbari dokázali přijmout pití vína a zda jim byly zřejmé funkce nádob pojící se s konzumací vína a zásady římského stolování obecně. Dochází k závěrům, že typové složení bronzových nádob ve svobodné Germánii neumožňuje přijetí těchto zvyků. Podle Th. Völlinga (2005, 208) mohlo být na kovové nádoby nahlíženo jako na vzácnou "prestižní komoditu" především pro jejich cizokrajnost a nesnadnou dostupnost, proto jejich funkce zůstala barbarům neznámá.

Na tomto místě je nutné se zamyslet nad dostupností jednoznačného vysvětlení. Důležitým kritériem je jistě vzdálenost od římské hranice a i tato skutečnost mohla být jistě ovlivněna regionálními odlišnostmi. V případě tzv. 3. zóny (BOUZEK – ONDŘEJOVÁ 1990) uvažuje L. F. PITTS (1989, 55) o změně jídelních a picích návyků u germánské elity. Pokud však docházelo k pití vína, tak rozhodně pomocí silně zjednodušených picích servisů, neboť v hrobových celcích se nám nedostává všech nezbytných nádob (kratery, simpula atd.) rozšířených v římském impériu.

¹⁹⁰ Zohor č. 5, Vysoká pri Morave, Neuruppersdorf.

Pokud se tedy pokusíme vysledovat možné cesty, kterými se bronzové nádoby mohly dostat na sledované území, nemůžeme vyloučit, alespoň v případě bohatých hrobů, možnost diplomatických darů. Výklad zisku bronzových nádob touto cestou není historickými zprávami vyloučen. Naopak tažení kvádských vládců Italica a Sidona, uspořádané na podporu Vespasiana v občanské válce roku 69 n. l. proti Viteliovovi¹⁹¹, poskytuje jisté vysvětlení vzestupu pojednávaného regionu v druhé polovině 1. století (KOLNÍK 1971; týž 1977, 167-168).

Upozorňujeme však, že řešení nastíněné T. Kolníkem v 70. letech nemusí být jedinou možnou cestou, kterou lze vysvětlit přítomnost římských výrobků na sledovaném území. Stále je záhodno uvažovat i o obchodních aktivitách, a to zvláště v příhraniční, tzv. třetí zóně.

Důležité je i zjištění Th. Völlinga (2005, 205). Jedná se o skutečnost, že méně vzácné typy bronzových nádob (E 39-40, pánve, soupravy naběraček a cedníků), známé z barbarských hrobů souvisí se typovým složením bronzových nádob užívaných římským vojskem. Tento stav vysvětluje Th. Völling (2005, 205) obdarováváním, službou germánských bojovníků v římských službách, výměnou probíhající mezi Germány a vojáky a také rabováním.

Poněkud problematičtější je interpretace bronzových nádob nalezených v chudších hrobech, nebo hrobech se zbraněmi. Samozřejmě nemůžeme vyloučit mechanismus vzájemného obdarovávání v rámci germánské společnosti. Zdá se totiž, že proces obdarovávání družiny sehrál v časně době dějinné významnou roli. Družina¹⁹², obklopující svého vládce, byla důležitým mocenským aspektem v době římské a je zřejmé, že na síle a „spokojenosti“ velmožovy družiny závisel i jeho další úspěch a vážnost (BOUZEK – ONDŘEJOVÁ 1990; TODD 1999, 33; KREKOVIČ 2006, 133). Družiníci mimo jiné pravděpodobně od svého pána dostávali jako odměnu za své služby luxusní předměty (BOUZEK 1986, 293; KUHN 1956, 13; WENSKUS 1961, 354; KREKOVIČ 2006, 133), zvláště pak římské výrobky a produkty.

Je zřejmé, že velmož musel zajistit pro své nejbližší družiníky, kteří byli přítomni na jeho dvoře, dostatek všeho potřebného, a to i v případě, že měli svoje vlastní zázemí. Nejužší družina, která tvořila vladařovu osobní stráž, se pravděpodobně nezabývala žádnou jinou

¹⁹¹ Italicus a Sido přivedli do klíčové bitvy u Cremony (r. 69 n. l.) langobardské jezdce (ERDRICH 2001, 101; VALACHOVIČ 1998, 28; BOUZEK 2000b, 55, 56). Nelze vyloučit, že drahocenné zboží z bohatých hrobů na JZ Slovensku mohlo pocházet z kořisti získané při plenění Cremony, kterého se svébšti králové se svými družinami snad také účastnili (DOBIÁŠ 1964, 155), L. F. Pitts (1989, 48) konstatuje, že za podporu císaře Vespasiana mohli oba vládcí obdržet odměnu a snad i římské občanství.

¹⁹² Tacitus označuje družinu slovem *comitatus* a družiníky jako *comites*. Tacitus Z dějin císařského Říma 1976, Ger. I.13-14.

činností (KUHN 1956, 4, 5). Proto byl přísun římských komodit, ať již pocházely z diplomatických darů, kořisti nebo obchodu, pro družinného pána velmi podstatnou záležitostí (JÍLEK 2005).

Geografické rozložení sledovaných nálezů se příliš neodlišuje od předchozí fáze. Výrazná je zejména oblast slovenského Záhoří. Obdobně bohaté centrum na Moravě doposud chybí, i když nálezy z 80. let naznačují¹⁹³, že pokud přibudou další lokality, tak s jeho přítomností bude nutné do budoucna počítat.

6.3. Období traianovsko-hadrianské (98/100–138) a časně antoninské (138 - 161).

Typy zastoupené na Moravě a naddunajské části Dolního Rakouska: (T-H): E 70 (?), E 99-100, E 39-40, E 160, E 162; (časně antoninské): E 39-40, E 160.

Vytyčený úsek odpovídá stupňům B2a (100-150) podle J. Tejrál (1986, 106) a období vlády císaře Antonina Pia. Do doby traianovské a hadrianovské tedy klademe hroby č. 4, 7, 13, 14, 15, 17, 29 z Mikulova (nepublikováno) (obr. 40-44), hrob 2/1923 z Velatic /E 162, E 39-40/ (obr. 28) (POULÍK 1950, 23, 24; EGGERS 1951, 147, 164, 176; TEJRAL 1971, 71), žárový hrob 1 z Velkých Hostěrádek /E 39-40/ (obr. 38) (PEŠKAŘ – LUDIKOVSKÝ 1978, 33, 85, 86), žárový hrob č. 19 z Pohořelic /E 39-40/ (obr. 24:2-6) (ČIŽMÁŘ 1996 167-169, obr. 1:3, 4, 2:1) a žárové hroby nalezené v letech 1877 /E 39-40/ (obr. 34:2) a 1935 (II) /E 70 ?/ z Pilichsdorfu (TEJRAL 1971, 79; KASTNER 1956, 184). Podle prvních zpráv by do tohoto úseku mohly rovněž patřit některé hroby s výbavou bronzových nádob z doposud nepublikovaného pohřebiště v Modřicích (KOS 2004, 184, 185; MIKULKOVÁ 2006, 64-65). Z nových nálezů zmiňme maskovitou ataši typu Dollerup A (Poulsen 1992, 217-218) z Chlupic, (obr. 64:2) pocházející pravděpodobně ze sídlištního prostředí.

Jak již bylo výše nastíněno, skupina římských toreutických typů ze sledovaného období se příliš neliší od druhů předchozí fáze. Je tedy představitelné, že se tak do země dostávají artefakty, které byly získány v dobách předchozích, avšak nelze vyloučit ani „odběr“ již ustálených a oblíbených nádob od římských obchodníků.

V pojednáváním období se kromě vybraných stříbrných předmětů ve II. hrobě ze Stráží nesetkáme s výraznějším zastoupením římské toreutiky, a to i v případě, že by historické a

¹⁹³ Jistým svědectvím může být i starší skupina nálezů z mušovského královského hrobu: Držadlo F10 je pozdně republikánské či augustovské, držadlo F11 pochází z 2. třetiny 1. století, artefakty F12-F14 pak z konce 1. století n. l. Maskovitě ataše připevněné k situle typu E 25-28 pak také pochází z prvních desetiletí 1. století n. l.

numismatické prameny,¹⁹⁴ vztahující se k nastolení nového krále Kvádům v době vlády Antonina Pia mohly novou skupinu památek indikovat.

6.4. Období pozdně antoninské (161-192/200).

Typy zastoupené na Moravě a naddunajské části Dolního Rakouska: E 12, E 25/28, E 28, E 39-42, E 44-49, E 70 E 77, E 142/144 (?), E 144, E 161, E 160/161, NE3, Szabó 11.

Období odpovídá časovému úseku markomanských válek (166-180) a následujících dvou desetiletí. Z větší části se tedy překrývá se stupněm B2/C1 (170-200), tak jak jej chápe J. Tejral (1999b, 187-188). Námi ohraničený úsek lze rovněž synchronizovat s vnitřními hraničními daty 160-200 horizontu markomanských válek E. Droberjara (1999b, 4-5).

Ze žárových hrobů jmenujme Bučovice /E 44-49/ (obr. 80) (BENINGER – FREISING 1933, 21, 61, tab. III: 1,2), dále pak hroby č. 6 /E 44/, č. 8 /ataše Dollerup C, E 142/144/, č. 10 /E 160/161/, č. 12 /E 160/161/, č. 19 /E 40/, č. 20 /E 160, E 160/161, E 40/ z Šitbořic (obr. 72-76) (DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993), žárový hrob č. 5 z Baumgarten an der March /E 161, E 47/ (obr. 50:4-8) (ADLER 1976a, 5, 7, Abb. 6, 7) a hrob č. 2 z Mikulova /E 12/ (obr. 22) (TEJRAL 1999a, 147, Abb. 49). Z kostrových hrobů pak nesmíme opomenout bezpochyby nejvýznamnější památku zkoumaného úseku – mušovský královský hrob (obr. 21) (PEŠKA – TEJRAL 2002). Ze sídlištního prostředí pochází depot z Blučiny (obj. I) /E 39-40/ (obr. 33) (DROBERJAR 1994, 181, 186, obr. 6) a sklad z Hanfthalu /E 144/ (obr. 23) (SAUER 1994). Do tohoto úseku lze také zařadit balsamarium typu Szabó 11 ze Žarovic-Hamrů (GOTTWALD 1930, 41, obr. 36, 37) (obr. 83). Nejnovějším nálezem, získaným detektorem kovů, je ataše vědra E 27/28 typu Dollerup C-D (POULSEN 1991, 220-221, Abb. 19, 21) z Josefova (obr. 64:1), u které není jisté, zda pochází z germánského sídliště, nebo rozrušených žárových hrobů.

Tento chronologický úsek je rovněž zastoupen na Slovensku. V Záhoří nás na tuto skutečnost upozorňují nejnovější nálezy ze Zohoru (ELSCHEK 2002, 248, Abb. 7:1; TEJRAL 2004, 235, Abb. 11, 10), dále pak hrob z Borského Mikuláše-Borského Petera (ONDROUCH 1957, 53, 69), jakož i hrobové nálezy z Bešeňova, Očkova, Abrahámu, Gbelců

¹⁹⁴ Portréty světovládů 1982, Antoninus Pius 5.4., dále pak mince s opisem REX QUADIS DATUS, které byly raženy v letech 140-144 n. l. (DOBIÁŠ 1964, 177; ARNETH 1862, 25). V nedávné době připojil několik podnětných postřehů k tomuto opisu a s ním spojeným interpretacím M. Jančo (2003, 108, 109). Autor nepřikládá aktu dosazení krále Kvádům velký význam a své tvrzení opírá o nedostatek římských výrobků v kvádském sídelním prostoru. Domníváme se, že možný přísun římského stříbra jako diplomatického daru ke kvádské vládnoucí rodině Jančovy závěry poněkud relativizuje (JÍLEK 2005), a to i za situace, že se bronzové nádoby v této době vyskytují v hrobových celcích poněkud skromněji. Jistým vysvětlením je nejspíše také stav výzkumu.

– Tehelny (KOLNÍK 1956, 237, 260, obr. 4:10; týž 1961, 233-234, Tab. X, XI; týž 1965, 183; týž 1980, 80, LXVII 5; BELJAK – KOLNÍK 2006) a také nejnovější nález z Dvorů nad Žitavou (RUTTKAY 2004, 155).

Inventáře žárových hrobů obsahují často kombinace: vědro a souprava naběračky s cedníkem. Ty by snad mohly poukazovat na zjednodušený picí servis, který bez větších obměn známe již z předchozích období. Zmíněné římské výrobky mohly být součástí kořisti, nebo v případě soudkovitých věder snad i vojenského vybavení (JUNKELMAN 2003, 202-203), které si barbaři přinesli do své domoviny. Nesmíme rovněž opomenout zjevnou souvislost těchto výbav s intenzivní přítomností římské moci ve středním Podunají. Armáda byla pravděpodobně zásobována jak terrou sigillatou, tak vybranými bronzovými typy. Nelze rovněž vyloučit přítomnost germánských bojovníků na sledovaném území. Ti kteří se navrátili ze služby v římském vojsku, do kterého byly odvedeni v rámci mírových jednání během markomanských válek a po nich (PITTS 1989, 51). Část výbavy si pak mohli odnést do své domoviny. Nálezy podél Jantarové cesty by nevylučovaly rovněž možnost obchodu. V tomto období lze uvažovat také o diplomatických darech, za které můžeme považovat vybrané toreutické kusy z mušovského královského hrobu.

6.5. Mladší – pozdní doba římská a počátek stěhování národů (200 – 410).

Typy: Bolla 1b, E 39-40, E 41, E 83, E 119 (?)

Tento časový úsek odpovídá stupňům C1, C2, C3 a D1 (TEJRAL 1983; týž 1985a, 323; týž 1997, 351). Oproti předchozímu období jsme svědky výrazného úbytku výskytu bronzových nádob na sledovaném území. Ze žárových hrobů známe pouze zlomky blíže neurčitelné nádoby snad soudkovitého vědra z hrobu č. 55 (obr. 39:8-14) a problematický fragment, který nejspíše náleží typu E 119 z hrobu č. 52 (obr. 39:16) ve Velkých Hostěrádkách (PEŠKAŘ – LUDIKOVSKÝ 1978, 32-33, 102, 105-106, obr. 11:9, 13:8-14). Toto určení je však díky zlomkovitosti kusů pouze rámcové. Oba hroby pak byly zařazeny do stupně C2 (PEŠKAŘ – LUDIKOVSKÝ 1978, 78-79). Problematický nález konvice typu Bolla 1b z pravděpodobného kostrového hrobu z Horních Dunajovic (obr. 82) lze připsat první polovině 3. stol., tedy stupňům C1a a C1b v pojetí J. Tejrál (1986, 108). Do období pozdní doby římské či počátku stěhování národů patří depot (obr. 32) nalezený v zemnici (obj. 10) v Mušově, poloha "U sv. Jana" (Trnáčková 1985, 279-284, Abb. 2), sklad byl uložen do reparovaného vědra typu E 41. Ze sídlištního prostředí také pochází dvě ataše mís typu E 83,

kteřé byly získány v Paltendorfu (obr. 86:1) (ADLER – SCHUPPLER 1991, 245-246, Abb. 1082) a Enzersfeldu (obr. 86:2) (MAUER 2003, 650, Abb. 512).

Identické typy bronzových nádob (E 83, E 128, E 41) jsou doloženy na Slovensku, a to především v oblasti Pováží (Stráže a na slovenském východě Cejkov). Právě v těchto oblastech Slovenska jsou hledána na základě přítomnosti bohatých hrobů a zahuštěného osídlení možná mocensko-hospodářská centra (KOLNÍK 1971, 524, 527; KREKOVIČ 2005). Nálezy z námi hodnocené oblasti však pro svou nepočetnost a odlišné časové vřočení neumožňují vřopozorování podobného jevu.

7. FENOMÉN DĚDĚNÍ BRONZOVÝCH NÁDOB A JEHO DOKLADY NA SLEDOVANÉM ÚZEMÍ

Jak jsme již naznačili v oddílu zabývající se analýzou nálezového fondu, existují na sledovaném území hroby, v jejichž výbavě se setkáme s bronzovými nádobami, které mají zřetelně starší charakter než ostatní hřobový inventář. Tuto skutečnost lze interpretovat dvěma způsoby. První přístup by ukazoval na dlouhou dobu výroby pojednávaného kusu a podle druhé hypotézy by nádoba byla po delší dobu užívána v barbarském prostředí.

V následujících řádcích se pokusíme vřyzvednout celky a soubory, jejichž součástí jsou podle našeho soudu nádoby, jež v době uložení nebožtíka do hřobu nebyly podle dosavadních výsledků výřkumu vyráběny. Podotýkáme však, že naše úvahy, částečně opřené o informace získané z písemných pramenů, představují pouze jedno z možných vysvětlení a sám autor se k nim nestaví jako k jakési absolutní pravdě.

7.1. Soubor ze Schwechatu

Zajímavé a typologicky dosti staré artefakty poskytl soubor ze Schwechatu. Fragmety z vědra typu E 24 a pánev typu E 151 byly vyrobeny pravděpodobně již v období pozdně augustovském až časně tiberiovském. Soubor byl označen jako pozůstatky bohatého žárového hřobu kvádského velmože, který byl pochován jako družiník Vanniův již na půdě provincie *Pannonie* (KŮNZL 1997, 155). Fragmety bronzových nádob, stejně jako stříbrné simpulum¹⁹⁵, které se podle své výřdoby rovněž hlásí k italským výrobkům, mohlo být dědictvím ještě z doby Marobudovy říše.

¹⁹⁵ Simpulum se podle své výřdoby rovněž hlásí k italským výrobkům augustovského období (JÍLEK 2004, 43, 58).

7.2. Mušovský královský hrob

Ke starší skupině bronzových nádob by jistě patřily již zmiňované atáše náležíci typu E 24. Ty byly připevněny na pokročilejším tvaru typu E 25/28. Tento „typologický nesoulad“ lze opět vysvětlovat různým způsobem. Atáše tedy mohou pocházet z vědra (snad) získaného již během 1. století. Znamená to, že jsou starým dědictvím z dob Marubodovy říše? Nebo je možné jejich přítomnost spojovat se vzestupem Záhoří a Podyjí během druhé poloviny 1. věku? Není však vyloučena ani možnost, že se ke germánskému velmoži dostaly již jako starožitnosti, držené v římském prostředí.

V případě dalšího toreutického materiálu lze uvažovat jako o starožitnostech již pouze o fragmentech stříbrného nádobí. Avšak i tato skupina památek je odlišného stáří¹⁹⁶ (PEŠKA – TEJRAL 2002, 508, 509). Tato svízelná skutečnost byla od objevu hrobu interpretována různě. Lze vysvětlit odlišné stáří stříbrných nádob v hrobě z Mušova dvěma následnými pohřby (TEJRAL 1995, 239)? Nebo snad fenoménem dědění stříbrných nádob u germánské elity (KÜNZL 2002, 349)?

Pokud mušovský stříbrný inventář srovnáme s knížecími pohřby z mladší doby římské¹⁹⁷, kde rovněž nalezneme „antiquární“ nádoby, nelze se oprostít od představy, že časný nález držadla poháru F10 byl spíše dědictvím z období druhé poloviny 1. století (BOUZEK 1994, 174). V této době, jak již bylo uvedeno výše, je nutné počítat s přísunem drahocenných kovových nádob do oblasti Záhoří a rovněž na jižní Moravu.

Jistou alternativní hypotézou by mohla být i skutečnost, že germánský král, pochovaný v mušovském hrobě, obdržel od Římanů již na konci 2. století staré stříbrné kusy. Takto staré stříbrné nádobí muselo být i v římském prostředí vysoce ceněno a dar, jehož součástí byly tyto drahocennosti, by odpovídal vážnosti pochované osoby (JÍLEK 2004).

¹⁹⁶ Držadlo F10 je pozdně republikánské či augustovské, držadlo F11 pochází z 2. třetiny 1. stol, artefakty F12-F14 pak z konce 1. stol n. l.

¹⁹⁷ Stráže II (SVOBODA 1972), Ostrovany I (KÜNZL 2000, 75), Varpelev hrob A (WERNER 1950, 175; LUND HANSEN 1987, 96, 97, Fig. 36), Corjeiten hrob č. 275 (NOWAKOWSKI 2002, 145).

8. CHRONOLOGICKÁ CITLIVOST JEDNOTLIVÝCH TYPŮ NA SLEDOVANÉM ÚZEMÍ

Jak jsme si předsevzali v subkapitole č. 3.2., pokusíme se vytřídit chronologicky jedinečné druhy římských bronzových nádob od těch, které se opakují ve výše uvedených obdobích. Musíme však důrazně připomenout skutečnost, že naše výsledky jsou zkráceny rozsahem zkoumaného regionu. Mají tak spíše funkci jakéhosi přehledu, který je oproštěn od ostatních nálezů z území svobodné Germánie. Podrobné zhodnocení všech typů vyskytujících se na sledovaném území se neobešlo bez patřičných analogií z celého barbarika a je k dispozici v oddíle 5. Domníváme se rovněž, vzhledem k analogickým nálezům z neřímské Evropy, že níže popsany stav je pouze dočasný.

Období pozdně tiberiovské-claudiovské (14-54 n. l.).

Typy zastoupené na Moravě a v naddunajské části Dolního Rakouska: E 131 / Tass. G 5300 (?), E 8, E 92, E 124/125, E 138, Ra 84.

Typy zastoupené na sledovaném území pouze v popisovaném období: E 131/ Tass. G 5300 (?), E 92, E 8, Ra 84.

Období neronsko-flaviovské (54-96/100 n. l.).

Typy zastoupené na Moravě a v naddunajské části Dolního Rakouska: E 25/26, E 39-40, E 99-100, E 125, E 139/142, E 140/142, E 154-155, E 160, E 162, Ra. 71.

Typy zastoupené na sledovaném území pouze v popisovaném období: E 25/26, E 140/142, E 139/142, Ra 71.

Období traianovsko - hadrianské (98/100-138) a časně antoninské (138-161).

Typy zastoupené na Moravě a v naddunajské části Dolního Rakouska: (T-H): E 70 (?), E 99-100, E 39-40, E 160, E 162; (časně antoninské): E 39-40, E 160.

Typy zastoupené na sledovaném území pouze v popisovaném období: Přetrvávají tvary z předchozího období.

Období pozdně antoninské (161-192/200).

Typy zastoupené na Moravě a v naddunajské části Dolního Rakouska: E 12, E 25/28, E 28, E 39-42, E 44-49, E 70 E 77, E 142/144 (?), E 144, E 161, E 160/161, NE3, Szabó 11.

Typy zastoupené na sledovaném území pouze v popisovaném období: E 44-49, E 12, NE3, E 25/28, E 28, E 77, E 144, Szabó 11.

Mladší – pozdní doba římská a počátek stěhování národů (200-410).

Typy zastoupené na Moravě a v naddunajské části Dolního Rakouska: Bolla 1b, E 39-40, E 41, E 83, E 119 (?)

Typy zastoupené na sledovaném území pouze v popisovaném období: Bolla 1b, E 41, E 83, E 119 (?)

9. ZÁVĚR

„Žába se tváří, jako by právě vykvákla na oblohu mrak“

(Issa 68)¹⁹⁸

V rámci naší rigorosní práce jsme se pokusili postihnout veškerý dostupný materiál a nashromážděné památky poté typologicky a chronologicky zhodnotit. Na tomto místě podotýkáme, že jsme především typologicky přehodnotili nálezy z Mannersdorfu an der March (hrob. z roku 1988), Žarovic-Hamrů, a to zejména na základě nálezů z římské říše.

Do příkládaného katalogu jsme oproti předcházejícímu bádání nově zahrnuli nález okraje naběračky z Vracova. Přibyly i dříve neevidované kusy z Velatic a Měnína. Prvního podrobného zpracování se dočkaly i nálezy z povrchových sběrů v naddunajské části Dolního Rakouska. Máme zde zvláště na mysli ucho balsamaria Ra. 84 a ataší z mísy E 92 a E 83.

Z rámcového zhodnocení archeologických kontextů se nově ukazuje, že je nutné počítat s přítomností bronzových nádob i na barbarských sídlištích. Za tato zjištění vděčíme především intenzivnímu povrchovému průzkumu, který je již plně rozvinut v Rakousku a začíná se odborně rozvíjet i na území Moravy¹⁹⁹. Znovu se tak před námi otevírá otázka nálezů pánve z Ladné, kterou R. M. Pernička (1965, 157; týž 1966, 38, 39, 146) považoval za sídlištní nález. Nashromážděné informace tedy ukazují na předběžný závěr, že totiž bronzová toreutika mohla být na sledovaném území podobně jako římsko provinciální keramika a terra sigillata-užívána nejen nejvyšší sociální vrstvou, ale i ostatními společenskými vrstvami germánské společnosti.

Pokud se zaměříme na otázku chronologie bronzových nádob, zůstává doposud nevyřešen zásadní metodický problém týkající se především tak často skloňovaného přísunu. Problematické jsou zvláště nálezy spadající do stupňů B1c a B2a. Jejich přítomnost v germánských hrobových výbavách lze vysvětlovat dvěma možnými způsoby, které si podle našeho soudu nemusí nutně odporovat. První vysvětlení jejich přítomnosti je možné opřít o událost z roku 69 n. l. Plenění po bitvě u Cremony, jakož i předpokládaná odměna germánských účastníků tohoto konfliktu, by se mohlo odrážet v sledovaných hrobových výbavách či souborech. Nemyslíme však pouze na bohaté hroby ze Zohoru, z Vysoké při Morave, Neuruppersdorfu a Rothenseehofu, avšak také na nálezy z Velatic, Břeclavi a Mikulova. Římské výrobky získané po této bitvě mohly být v užívání i během první poloviny

¹⁹⁸ Z japonštiny přeložil A. Líman (1996).

¹⁹⁹ Mnoho kvalitní práce při povrchové prospekci odvedl především v nedávné době Mgr. Vokáč, který si za svou „pionýrskou činnost“ zaslouží jistě uznání.

2. století. Tolik tedy říká k problematice první přístup. Jak jsme ale uvedli, není vyloučena ani jiná hypotéza. Ta je vystavěna na předpokladu, podle něhož by se pojednávané zboží vyráběné jak v druhé polovině 1. století, tak v první polovině 2. století, dostalo na sledované území předpokládaným obchodem. V zásadě tedy lze také říci, že jakkoliv ostatní hrobový inventář umožňuje přiřazení k jednomu z výše zmíněných stupňů, poukazuje pouze na dobu uložení tzv. importu do hrobu. Jak však dokazuje předchozí analýza, většina bronzových nádob byla vyráběna v delším časovém úseku a doposud – až na několik výjimek – nelze na základě jejich přítomnosti určit dataci celku.

V naší práci jsme se snažili stavět k oběma přístupům nezaujatě. Domníváme se, že zaryté zastávání pouze jednoho z uvedených stanovisek by bylo naší vědě spíše na škodu.

Dalším z cílů naší práce bylo sledování výzdobných motivů a jejich životnost. Jak jsme již uvedli ve vybraných kapitolách analýzy, je možno sledovat určité propojení mezi stříbrnou a bronzovou toreutikou. Lze tedy konstatovat, že schémata dekoru ovlivňovala celou toreutickou produkci, a to nezávisle na použitém materiálu. Interpretaci dekoru jsme se věnovali pouze okrajově. Soustředili jsme se spíše na možnou inspiraci vysokým uměním, kterou lze potvrdit u ataší z mušovského královského hrobu a schwechatského souboru, případně u ucha z Moravského Krumlova.

Je nám zřejmé, že pestrá a problematická tematika bronzových nádob poskytuje ještě mnohé další otázky, na které jsme se v rámci rigorosní práce, a to zvláště kvůli rozsahu nemohli plně soustředit. Dalším aspektům bude třeba do budoucna věnovat samostatná a více profilovaná pojednání.

10. KATALOG BRONZOVÝCH NÁDOB Z DOBY ŘÍMSKÉ NA MORAVĚ A V NADDUNAJSKÉ ČÁSTI DOLNÍHO RAKOUSKA

System soupisu lokalit s výskytem bronzových nádob z doby římské na Moravě a v naddunajské části Dolního Rakouska byl zcela převzat z prací Z. Karasové *Rímské bronzové nádoby z Čiech a Die römische Bronzegefäße in Böhmen* (KARASOVÁ 1996, 1998).

Do soupisu jsme zahrnuli i lokality, z nichž pocházejí dnes již ztracené bronzové nádoby nebo fragmenty bronzového plechu. System katalogu byl také použit na nádoby bez nálezových okolností. Ty jsou seřazeny ve 3. části katalogu, přičemž místo lokace nálezu je uveden název sbírky nebo muzea v němž nádoby nachází.

Popis systému katalogu:

- x. Číslo katalogu, odpovídá číslu na mapě (map. 1), pro lepší orientaci uvádíme již neplatné okresy.
 1. a) Přesná poloha, číslo katastru, parcela, místní název, případně číslo popisné.
 - b) Starší název lokality, případně starší název, pod nímž byla dříve publikována.
 2. a) Stručná charakteristika výzkumu, případně okolnosti výzkumu.
 - b) Určení druhu nálezu (ž. nebo k. hrob, depot atd.).
 - c) Ostatní inventář nálezového celku nebo souboru.
 3. a) Určení druhu nádoby a stručný popis morfologický, případně výzdobný.
 - b) Typologické určení dle Eggerse (1951), Radnótiho (1938), Szabó (1984) Raeva (1978) Boesterdové (1956), Radnótiho (1938), Tassinari (1993) a manželů Künzlových (1993).
 - c) Metrické údaje.
 - d) Datace.
4. Autor díla, ze kterého jsme čerpali informace o dané nádobě a případné odkazy na publikace, ve kterých je zmiňovaný předmět vyfotografován nebo nakreslen.
5. Uložení nálezu v muzeu a inventární číslo (pokud šlo zjistit).
6. Další literatura týkající se celé lokality nebo dotyčné nádoby.

10.1. Morava

1. BLUČINA, okr. Brno venkov, Jihomoravský kraj

1. a) Spodní Kolberky, S-JTSK: x 1176500, y 597000
b) -
2. a) Sídliště objevil v roce 1957 během povrchových sběrů J. Teplý. Prokopáno bylo I. Peškařem v letech 1959-1965.
b) **Objekt I: depot.**
c) V depotu byly uloženy následující předměty: zlomek hrotu kopí, kosa, nůžky, zlomky naběračky, fragment jednosečného meče, dvě železné objímky, dva fragmenty plochých předmětů, tři neurčitelné zlomky, fragment meče, svorka se zbytky dřeva, zlomky kovové objímky.
3. a) Soudkovité vědro s reparací, zachovalo se též držadlo a dvě železné ataše (obr. 33:17).
b) **E 40**
c) –
d) Depot z obj. I. lze začlenit do přechodné fáze B2/C1 (DROBERJAR 1994, 181).
4. DROBERJAR 1994, 181, 186, obr. 6.
5. ArÚ AV ČR Brno, vědro, inv. č. 55/1-1/59.
6. DROBERJAR 2002, 20, 47, 48; TIR 1986, 131.

1. a) intravilán obce, dům č. p. 162, S-JTSK.: x 1176500 y 597000
b) -
2. a) V roce 1972 byl při rozšiřování sklepa objeven soubor nálezů pocházející nejspíše z kostrového hrobu. Hrobový inventář zachránil konzervátor Moravského muzea S. Šiller.
b) **Rozrušený kostrový hrob, sídlištní nález (?).**
c) Terinovitá váza esovité profilace, esovité profilovaný hrnek, kónická miska s oblým okrajem.
3. a) Pánev s kruhovým otvorem v terčovitém zakončení rukojeti, s jímkou potaženou slitinou Ag, dno nese reliéfní kružnice (obr. 55:2).
b) **E 140/142**
c) Hloubka jímký 73 mm, vnější Ø 125 mm, Ø dna 78 mm, délka rukojeti 97 mm, Ø terče 39 mm, Ø středového otvoru 14 mm, obsah cca 5, 5 dcl, síla stěny 1mm, hmotnost 323 g.

d) Pánev byla dle typologické analýzy zařazena do 1. poloviny 1. století n. l. (HOCHMANOVÁ-VÁVROVÁ 1974, 24). Setkáme se i s poněkud pozdější datací tohoto souboru, a to do 2. století n. l. (DROBERJAR 2002, 20).

4. HOCHMANOVÁ-VÁVROVÁ 1974, 12-17, 112.

5. MZM Brno, inv. č. 1883/72.

6. DROBERJAR 2002, 20; TIR 1986, 131.

2. BŘECLAV, okr. Břeclav, Jihomoravský kraj

1. a) Letiště, S-JTSK: x 1211100 y 583300

b) Altenmarkt, Lundenburg

2. a) V roce 1935 byl při stavbě letiště rozrušen žárový urnový hrob. Hrobový inventář zachránil ing. A. Hindels.

b) **Žárový hrob.**

c) Dvě bronzové vendické spony typu A 26 se širokým páskovitým lučíkem; zlomky skleněné nádoby ze zeleného skla; železný nůž a břitva; 9, 35 dkg nedopálených kostí a popele.

3. a) Fragmenty bronzové pánve s masivním dnem se středovým reliéfním kroužkem a dvěma reliéfními kružnicemi (obr. 57:10).

b) **E 140/142 (?)**

c) Ø dna pánve cca 80 mm.

d) B1c (TEJRAL 1970a, 161) hrob je datován do 2. poloviny 1. století, možná je též datace k roku 100.

4. TEJRAL 1967, 103,128, obr. 7: 6-8.

5. MZM Brno, inv. č. Pa 135-35; nové inv. č. 113.400-402.

6. TEJRAL 1970a, 166-167, obr. 13, 21:3-6, 22; TIR 1986, 133; SKUTIL 1941, 178, obr. 20; DROBERJAR 2002, 33-34; PERNIČKA 1966, 36; PEŠKAŘ 1972, 9-10.

3. a) Zlomky bronzového cedníku s patrnou perforací (obr. 57:3, 7).

b) –

c) Šířka stěny 0,5 mm.

d) B1c (TEJRAL 1970a) hrob je datován do 2. poloviny 1. století, možná je též datace k roku 100.

4. TEJRAL 1967, 128, obr. 11: 8-11.

5. MZM Brno, inv. č. Pa 135-35; nové inv. č. 113.400-402.
6. TEJRAL 1970a, 166-167, obr. 13:3; TIR 1986, 133; SKUTIL 1941, 178; DROBERJAR 2002, 33-34.

3. BUČOVICE, okr. Vyškov, Jihomoravský kraj

1. a) S-JTSK: x 1168900 y 570100
b) Butchowitz
2. a) Před rokem 1933 E. Kolibabe severně od obce při stavbě silnice do Černčína vykopal žárový urnový hrob.
b) **Žárový hrob.**
c) Hliněná mísovitá terina s výraznou profilací, s kónickou spodní částí a odsazeným dnem. Hrdlo odsazeno od těla výraznou rýhou, bylo zdobeno svislými plastickými žlábký; spálené lidské kosti.
3. a) Fragmenty žlábkovaného vědra typu Gile, pocházející z okraje a stěn nádoby (obr. 80).
b) **E 44-49**
c) Síla stěny pod okrajem 0,5 mm.
d) Hrob je datován do přechodné fáze B2/C1 (TEJRAL, 1971, 73).
4. TEJRAL 1967, 92-93, obr. 3: 1-10.
5. MZM, Brno, inv. č. Pa 27/35-328.
6. BENINGER – FREISING 1933, 21, 61, tab. III: 1, 2 ; EGGERS 1951, 145, 165, 164, příloha 20; TEJRAL 1971, 74-75, obr. 18: 5-6; týž 1970b, 404; TIR 1986, 135; DROBERJAR 2002, 37.

4. DRÁSOV, okr. Brno-venkov, Jihomoravský kraj

1. a) S-JTSK: x 1144600 y 605900
b) Drasow
2. a) Žárový urnový hrob byl zachráněn J. Hladíkem před rokem 1933.
b) **Žárový hrob (?)**.
c) Fragmenty hliněné popelnice, dva železné nože.

3. a) Pět fragmentů pánve s kruhovým otvorem na konci držadla; zlomek dna nesoucí reliéfní středový kroužek a tři reliéfní kružnice; zlomek kruhového zakončení držadla, několik zlomků pocházejících z okraje pánve (obr. 56:1).
 - b) **E 140/142 (?)**
 - c) Ø kruhovitěho zakončení rukojeti cca 50 mm, Ø dna cca 89 mm, šířka ústí cca 130 mm, síla stěny pánve pod okrajem 1 mm.
 - d) Hrob je datován před polovinu 1. stol. n. l. (TEJRAL 1970a, 161). Dle typologické analýzy můžeme fragmenty pánve zařadit do poslední fáze tiberiovsko-klaudiovského období (TEJRAL 1967, 102).
4. TEJRAL 1967, 101, 102, obr. 7: 9-12, 9: 5.
5. MZM, Brno inv. č. 67806-67810.
6. BENINGER – FREISING 1933, 40; DROBERJAR 2002, 59; EGGERS 1951, 146, 172; TEJRAL 1970a, 167, obr. 8: 2-6, 21: 7-10; TIR 1986, 142; PERNIČKA 1966, 38.

5. DUBŇANY, okr. Hodonín, Jihomoravský kraj

1. a) Černé pole, S-JTSK: x 1195200 y 566400
 - b) Dubnian, Göding.
2. a) V roce 1999 M. Hložek při provádění systematické terénní prospekce našel fragment bronzové nádoby.
 - b) **Nález získaný na sídlišti povrchovou prospekci.**
 - c) Z lokality pochází početné nálezy germánské sídlištní keramiky, terra sigillata a provinciální keramiky.
3. a) Neurčitelný fragment se čtvercovým otvorem (obr. 81:4).
 - b) –
 - c) Délka 50 mm, šířka 30 mm.
 - d) Lokalita je dle sídlištní keramiky datována na konec stupně B2.
4. Nepublikováno.
5. Soukromá sbírka Mgr. M. Hložka, obec Svatobořice – Místřín.
6. –

6. HAVŘICE, okr. Uherské Hradiště, Zlínský kraj

1. a) Nad stavem, číslo parcely: 366-430, S-JTSK x 1186286, y 526293
b) Hawřitz
2. a) –
b) **Sídlištní nález.**
c) –
3. a) Zlomek ucha konvice (?) a bronzové slitky (obr. 81:6).
b) **E 124-125 (?)**
c) Délka 35 mm, šířka 19 mm.
d) Nelze určit.
4. ZEMAN 1999, 22, 24; týž 2000, 137.
5. Muzeum J. A. Komenského Uherský Brod, inv. č. 16513, staré inv. č. 249/1-93/68.
6. TIR 1986, 146; PAVELČÍK 1970, 38; DROBERJAR 2002, 74.

7. HORNÍ DUNAJOVICE, okr. Znojmo, Jihomoravský kraj

1. a) Auf der Wiese, Na Louce, číslo parcely 120
b) –
2. a) V roce 1958 byl vyzvednut soubor nálezů z mladší doby římské. Artefakty byly objeveny při hloubení studny.
b) **Kostrový hrob (?)**.
c) Soubor obsahoval: dvě železné štítové puklice, hliněnou misku na nožce s dvojitými stěnami.
3. a) Plechová konvice s železným držadlem. Nádobu má reparované ústí (obr. 82:1).
b) **Bolla 1b**
c) Rozměry: výška 79 mm, Ø ústí 37 mm, Ø dna 138 mm, délka ucha 140 mm.
d) pol. 2. stol. - 4. stol. Soubor je datován do stupňů C1a a C1b.
4. DOSTÁL 1960.
5. Jihomoravské muzeum ve Znojmě.
6. DROBERJAR 2002, 82; SEDLMAYER 1999a, 33.

8. CHLUPICE, okr. Znojmo, Jihomoravský kraj

1. a) Na Klohnově, číslo parcely 2018/19, souřadnice: 48°56'58.51'' N, 16°15'06.09'' E
b) Chlupitz
2. a) Předmět byl získán detektorovou prospekci v rozmezí let 2005 – 2006.
b) **Sídlíštní nález (?)**.
c) –
3. a) Fragment maskovité ataše typu Dollerup A (POULSEN 1991, 217-218) (obr. 64:2).
b) **E 25/26**
c) Délka 55 mm.
d) Podle stylové analýzy a srovnávací metody lze ataši datovat do stupňů B1c a B2a.
4. Nepublikováno.
5. Soukromá sbírka.
6. DROBERJAR 1997, 167.

9. JOSEFOV, okr. Hodonín, Jihomoravský kraj

1. a) „Díly u Nechor“, místo objevu se nacházelo za říčkou Prušánkou u remízku nedaleko sochy sv. Vendelína, tzn. na jv. hranici parcely číslo 767.
b) –
2. a) Předmět byl nalezen na jaře 2005 detektorem kovů.
b) **Sídlíštní nález (?)**.
c) –
3. a) Ataše typu Dollerup C-D (POULSEN 1991, 220-221, Abb. 19, 21). Nález je částečně poškozen ohněm a není kompletně zachován (obr. 64:1).
b) **E 27/28**
c) Délka 50 mm, šířka 35 mm, délka vlastní masky je 25 mm a šířka je 25 mm.
d) Podle stylové analýzy a srovnávací metody lze ataši datovat do stupňů B2b a B2/C1.
4. Nepublikováno.
5. Soukromá sbírka.
6. –

10. JEVÍČKO – PŘEDMĚSTÍ, okr. Svitavy, Pardubický kraj

1. a) Lok. Jevíčko – Předměstí 3
b) –
2. a) Zlomky pochází ze sběru D. Vícha z let 1999-2003. Povrchovou prospekci bylo zjištěno osídlení z doby římské.
b) **Nález získaný na sídlišti povrchovou prospekci.**
c) Soubor obsahuje zlomky germánské keramiky a jeden fragment římsko-provinciální pannonské šedé keramiky, konkrétně okraj a část výdutě prstencové misky (VÍCH 2007, obr. 13:3).
3. a) Zlomek bronzového plechu z blíže neurčitelné nádoby s osmi nýty (obr. 81:1).
b) –
c) –
d) Z lokality pochází především keramický materiál, který lze připsat 2. až 1. pol. 3. stol.
4. VÍCH 2007, 178, obr. 29:23-24.
5. Východočeské muzeum v Pardubicích, bez. inv. č.
6. –

11. KRHOVICE, okr. Znojmo, Jihomoravský kraj

1. a) „Za olšovým lesem“ – lokalita leží 1,2 km JV od obce. Souřadnice GIS x: 48.48.33'5'' y: 16.1.27'3'', S-JTSK x 1199000; y 634439
b) Gurwitz
2. a) V roce 2002 M. Vokáč při provádění systematické terénní prospekce našel fragment bronzového plechu.
b) **Nález získaný na sídlišti povrchovou prospekci.**
c) Z lokality pochází rovněž nálezy germánské keramiky a římské provinciální keramiky ze starší doby římské.
3. a) Fragment plechu s dvaceti dvěma reparačními otvory. V sedmnácti otvorech se zachovaly nýty (obr. 81:5).
b) –
c) Délka 97 mm, max. šířka 45 mm, šířka 36 mm.
d) Na lokalitě bylo povrchovou prospekci zjištěno osídlení ze 2. a 3. století.
4. Nepublikováno.

5. Ústav archeologie a muzeologie FF MU Brno.

6. –

12. LADNÁ, okr. Břeclav, Jihomoravský kraj

1. a) Na Kerchových, pískovna F. Netopila č. p. 43, S-JTSK: x 1205900 y 583500
b) Rampersdorf, Lanštorf
2. a) V roce 1927 došlo k objevení kostrového hrobu.
b) **Kostrový hrob (?)**.
c) Z původních čtyř keramických nádob máme k dispozici pouze tři, a to dvě situlovité misky a jeden hrnek. Nedochovala se taktéž kostra 2 m vysokého muže.
3. a) Bronzová pánev s kruhovým otvorem na konci držadla, kruhový otvor je lemován prstencovitou objímkou, obvod kruhového zakončení byl zdoben šňůrovitým lemem a v místě přechodu terče a rukojeti hrubě provedeným vejcovcem. Dno nese reliéfní kružnice. Vnější stěny nádoby jsou postříbřeny (obr 55:1).
b) **E 140/142**
c) Výška 115 mm, délka držadla 142 mm, Ø ústí 150 mm, Ø terče 50 mm, obsah cca 9 dcl, šířka stěny 15 mm.
d) Hrob je datován do stupně B1b,c tedy do 2. poloviny 1. století n. l. Pánev lze začlenit na konec tiberiovsko-klaudiovského období (TEJRAL, 1967, 102).
4. TEJRAL 1967, 101, 102, obr. 8: 1-2.
5. MZM Brno nález, bez inv. č.
6. SCHIRMEISEN 1928, 8; BENINGER – FREISING 1933, 29; ČERVINKA 1933, 41, obr. 28; EGGERS 1951, 146; TEJRAL 1970a, 167-168, obr. 18: 1-4, 20:1; DROBERJAR 2002, 150; TIR 1986, 157; PERNIČKA 1966, 38-39.

13. MĚNÍN, okr. Brno-venkov, Jihomoravský kraj

1. a) U Dvora Albrechtova, S-JTSK: x 1173900 y 593300
b) Mönitz
2. a) V roce 1849 byly při těžbě písku rozrušeny žárové a kostrové (?) hroby. Z lokality bez bližších nálezových okolností můžeme disponovat pouze s chronologicky pestrým souborem nálezů.

- b) **Kostrový hrob (?)**.
- c) Soubor obsahuje následující artefakty: mísovitou terinu na nožce, bronzové kování picích rohů, zlomek bronzové přezky, bronzovou sponu typu A 171 a jehlici.
3. a) Obličejová ataše typu Dollerup B (Dollerup – Vysoká, Hagenow – Vysoká) (obr. 63:2).
b) **E 25/26**
c) Rozpětí ataše 105 mm, výška 45 mm, Ø závěsného ouška 21 mm.
d) Dle stylové analýzy obličejové ataše lze pravděpodobně nález začlenit do poslední třetiny 1. století až do 2. třetiny 2. století (TEJRAL 1967, 88). Datování je však pro nejednotnost souboru obtížné.
4. TEJRAL 1967, 82-88, obr. 2:2; RZEHAK 1899, 24-27, Fig. 10.
5. MZM Brno, inv. č. 68180.
6. RZEHAK 1918, 230, fig. 20; BENINGER – FREISING 1933, 24; ČERVINKA 1902, 299, obr. 141; EGGERS 1951, 146, 162; ŠIMEK 1953, 401; TEJRAL 1970a, 168; DROBERJAR 2002, 178; TIR 1986, 164; PERNIČKA 1966, 39.
3. a) Deformované (situlovité?) vědro (ztraceno).
b) –
c) Ø okraje 200 mm (?).
d) –
4. RZEHAK 1918, 229, 230; ČERVINKA 1902, 299.
5. Ztraceno.
6. TEJRAL 1970a, 168; TEJRAL 1967, 128.
3. a) Zlomky okraje naběračky (obr. 81:4).
b) **E 160-162 (?)**
c) Šířka zlomku 35 mm, výška 25 mm.
d) Zlomky lze datovat pouze rámcově do B1c nebo B2.
4. Kartotéka I. Peškaře; nebo pod lokalitou Břeclav, viz TEJRAL 1970a, obr. 21:3.
5. MZM Brno, inv. č. 68179.
6. EGGERS 1951, 146, 162.

14. MIKULOV, okr. Břeclav, Jihomoravský kraj

1. a) Na Rybníkách, Teichenäcker, bývalá Czujanova cihelna, S-JTSK: x 1204100 y 600600
b) Nikolsburg
2. a) V letech 1950 – 59 J. Říhovský, R. Tichý, I. Peškař prozkoumali 20 žárových a 16 kostrových hrobů.
b) **Žárový hrob 2.**
c) Nákončí opasku typu Raddatz 3, III, spodní část teriny.
3. a) Zlomky a slitky bronzového westlandského kotle se svazkem horizontálních rýh pod okrajem (obr. 22:1).
b) **E 12**
c) Výška okrajového zlomku 50 mm, šířka 130 mm, délka vytaž. okraje 7 mm, šířka sv. rýh 4 mm, šířka stěny 0,8 mm.
d) Žárový hrob 2 lze rámcově datovat do B2/C1 (TEJRAL 1999a, 147, Abb. 49; PEŠKA –TEJRAL 2002, 506, Abb. 1).
4. TEJRAL 1999a, 147, Abb. 49.
5. Aú AV ČR Brno, inv. č. 416/1951-2.
6. TEJRAL 1971, 75, 76; PEŠKAŘ 1959, 43-45; PEŠKAŘ 1960, 167; ŘÍHOVSKÝ 1951, 37, 40; TICHÝ 1957, 60-64; TIR 1986, 165.

2. b) **Žárový hrob 4.**
c) Dvě železné spony typu A 126 s válcovitou hlavicí, s lučíky zdobenými příčně vkládanými stříbrnými drátky, hlavice spon byly zdobeny stříbrnou fólií, granulací a filigránem, železná trubkovitá spona typu A 172 zdobena inkrustací, střepy z popelnice, zlomky pryskyřice, železný nůž a nůžky, bronzová přezka, železné kování, fragmenty hřebenu.
3. a) Zlomky soudkovitého vědra, dno zdobeno 3 hastami, železné ucho, levé zakončení „knoflík nepravidelně ztlustělý“, pravé zakončení hákovité s esovitě zakončeným očkem, železné poutko soudkovitého vědra s konci roztepanými do obdélníkovitých plošek (obr. 40:1).
b) **E 39-40**
c) Šířka stěny zlomku vědra 1mm; šířka držadla 8 mm, nejširší rozpětí držadla 205 mm; šířka poutka 27 mm, výška poutka 26 mm.
d) Žárový hrob 4 je datován na počátek stupně B2, v absolutní chronologii tedy do poloviny 2. století n. l. (TEJRAL 1971, 71).
4. TEJRAL 1967, obr. 10:6; týž 1971, 70, 71.

5. ArÚ AV ČR Brno, inv. č. 418/1951-3.
6. PEŠKAŘ 1972, 37.
3. a) Omegovité držadlo mísy (obr. 40:2).
 b) **E 99-100**
 c) –
 d) Žárový hrob 4 je datován na počátek stupně B2 v absolutní chronologii tedy do poloviny 2. století n. l. (TEJRAL 1971, 71).
4. TEJRAL 1967, obr. 12:2; týž 1971, 70, 71.
5. ArÚ AV ČR Brno, inv. č. 4181/951-4.
6. Zmíněna výše.
2. b) **Žárový hrob 7.**
 c) Nepublikováno²⁰⁰.
3. a) Zlomek dna zdobeného soustřednými kruhy a stěny plechové naběračky (obr. 41:1).
 b) **E 160-162 (?)**
 c) Šířka stěny 1mm, šířka svazku linií pod okrajem 3 mm.
 d) Žárový hrob 7 je rámcově datován do stupně B2 (TEJRAL 1971, 71).
4. TEJRAL 1971, 70; týž 1967, 128, obr. 10:5.
5. ArÚ AV ČR Brno, inv. č. 421/1951-2.
6. Zmíněna výše.
2. b) **Žárový hrob 11.**
 c) Nepublikováno.
3. a) Koncová část – hák železného ucha vědra blíže neurčitelného typu.
 b) –
 c) Délka 42 mm.
 d) Žárový hrob 11 je rámcově datován do stupně B2 (TEJRAL 1971, 71).
4. TICHÝ, 1957, 61.
- 5 OM Mikulov, inv. č. IV 757.
6. Zmíněna výše.

²⁰⁰ Kompletní zpracování pohřebiště připravuje Mgr. B. Komoróczy Ph.D.

2. b) **Žárový hrob 13.**
 - c) Nепublikováno.
 3. a) Zlomky soudkovitého vědra (obr. 41:3).
 - b) **E 39-41 (?)**
 - c) –
 - d) Žárový hrob 13 je rámcově datován do stupně B2 (TEJRAL 1971, 71).
 4. TEJRAL 1967, 88, 128, obr. 4: 4-6.
 5. Regionální muzeum Mikulov, inv. č. IV 763.
 6. Zmíněna výše.
-
3. a) Fragment naběračky (obr. 41:4).
 - b) **E 160-162 (?)**
 - c) –
 - d) Žárový hrob 13 je rámcově datován do stupně B2 (TEJRAL 1971, 71).
 4. TEJRAL 1967, 128.
 5. Regionální muzeum Mikulov, inv. č. IV, 763.
 6. Zmíněna výše.
-
2. b) **Žárový hrob 14.**
 - c) Nепublikováno.
 3. a) Fragment reparovaného dna (reparace – roztepané nýty) soudkovitého vědra s rytou značkou tvaru překřížených hast. Okraj široký a po obvodu mírně zvednutý (obr. 42).
 - b) **E 39-41 (?)**
 - c) Šířka stěny 0,8 mm.
 - d) Žárový hrob 14 lze začlenit do stupně B2 (TEJRAL 1971, 71).
 4. TEJRAL 1967, 88, 128, obr. 4:7.
 5. ArÚ AV ČR, Brno inv. č. 608-2/55.
 6. Zmíněna výše.
-
2. b) **Žárový hrob 15.**
 - c) Nепublikováno.
 3. a) Čtyři fragmenty pánve, fragment dna je na vnitřní straně zdobený soustřednými žebírky (obr. 41:2).
 - b) **E 137-143 (?)**

- c) –
 - d) Žárový hrob 15 náleží stupni B2 (TEJRAL 1971, 71).
 - 4. TEJRAL 1967, 128.
 - 5. ArÚ AV ČR Brno, inv. č. 608-6/55.
 - 6. Zmíněna výše.
- 2. b) **Žárový hrob 17.**
 - c) Nepublikováno.
 - 3. a) Deformované soudkovité vědro s fragmentem bronzové ataše, koncové části ataše jsou roztepány do oválných plošek, okraj vědra je široký, po obvodu mírně zvednutý (obr. 43).
 - b) **E 39-41 (?)**
 - c) Šířka poutka 20 mm.
 - d) Taktéž žárový hrob 17 byl zařazen do stupně B2 (TEJRAL 1971, 71).
 - 4. TEJRAL 1967, 88, 128, obr. 3:11.
 - 5. ArÚ AV ČR Brno, inv.č 608-2/57, 608-4/57.
 - 6. Zmíněna výše.
- 3. a) Zlomky naběračky.
 - b) **E 160-162 (?)**
 - c) –
 - d) Taktéž žárový hrob 17 byl zařazen do stupně B2 (TEJRAL 1971, 71).
 - 4. TEJRAL 1967, 128.
 - 5. ArÚ AV ČR Brno, inv. č. 608-3/57.
 - 6. Zmíněna výše.
- 2. b) **Žárový hrob 18.**
 - c) Bronzové poutko z kování opasku.
 - 3. a) Zlomky soudkovitého vědra (?) (obr. 44:2-3).
 - b) **E 39-41 (?)**
 - c) –
 - d) –
 - 4. –
 - 5. ArÚ AV ČR Brno, inv. č. 608-9/57, 608-10/57.
 - 6. Zmíněna výše.

2. b) **Kostrový hrob 20.**

c) –

3. a) Železná ataše soudkovitého vědra typu E 39-41.

b) **E 39-41**

c) –

d) –

4. TEJRAL 1967, 89.

5. ArÚ AV ČR Brno, inv. č. 409/1951-4.

6. Zmíněna výše.

2. b) **Kostrový hrob 29.**

c) Železný nožík, železná přezka obdélníkovitého tvaru, střep z tenkostěnné nádoby, dva fragmenty z plochého železného předmětu.

3. a) Zlomek železné ataše soudkovitého vědra s konci roztepanými do oválných plošek (obr. 44:4).

b) **E 39-41 (?)**

c) Šířka 35 mm, výška 25 mm.

d) –

4. TICHÝ 1957, 62, obr. 37:2.

5. ArÚ AV ČR Brno, inv. č. 608-3/54.

6. Zmíněna výše.

2. b) **Rozrušené hroby.**

c) Štitová puklice kónického tvaru se zdůrazněným hrotem (přibližně Jahnův typ III: 6), výrazně členěné spony typu A 68, 69 (s hráněnou hlavicí), pozdní spona s očky typu A 2, jehlice, destičkovité ostruhy, okrajové kování štítu, meč, kování zámku.

3. a) Zlomek držadla cedníku, s reparací (provrtáním a seříznutím) (obr. 44:11).

b) **E 162**

c) Délka 75 mm.

d) Datování rozrušených hrobů je poněkud problematické, avšak rámcově je lze zařadit do stupně B2 (TEJRAL 1971, 76).

4. TEJRAL 1967, 112, 128, obr. 11: 14.

5. ArÚ AV ČR Brno, inv. č. 608-14/55.

6. PERSE – PETROVSZKY 1992, 417; ostatní zmíněna výše.
3. a) Železná ataše s konci roztepanými do obdélníkovitých plošek, připevněna k okraji soudkovitého vědra (obr. 44:12).
b) **E 39-40 (?)**
c) Šířka 25 mm, výška 27 mm.
d) Datování rozrušených hrobů je poněkud problematické, avšak rámcově je lze zařadit do stupně B2 (TEJRAL 1971, 76).
4. TEJRAL 1967, 128.
5. ArÚ AV ČR Brno, inv. č. 608-27/55.
6. Zmíněna výše.
3. a) Fragmenty okraje soudkovitého vědra s železnou ataší, která je zakončena dvěma mohutnými obdélníkovitými ploškami (obr. 44:13).
b) **E 39-40 (?)**
c) Šířka ataše 40 mm, výška jedné plošky 25 mm, šířka stěny vědra 1 mm.
d) Datování rozrušených hrobů je poněkud problematické, avšak rámcově je lze zařadit do stupně B2 (TEJRAL 1971, 76).
4. TEJRAL 1967, 89, 128, obr. 4:3.
5. ArÚ AV ČR Brno, inv. č. 608-43-55.
6. Zmíněna výše.
3. a) Zlomek držadla hraněného cedníku (obr. 44:8).
b) **E 162**
c) Délka zlomku 55 mm.
d) Datování rozrušených hrobů je poněkud problematické, avšak rámcově je lze zařadit do stupně B2 (TEJRAL 1971, 76).
4. TEJRAL 1967, 112, 128.
5. ArÚ AV ČR Brno, inv. č. 608- 46/55.
6. Zmíněna výše.
3. a) Nerozlišitelné zlomky nádob (obr. 44:6).
b) –
c) –

- d) Datování rozrušených hrobů je poněkud problematické, avšak rámcově je lze zařadit do stupně B2 (TEJRAL 1971, 76).
4. TEJRAL 1967, 128, obr. 10:4.
5. ArÚ AV ČR Brno, inv. č. 608-19/56 inv. č. 608-20/56.
6. Zmíněna výše.
3. a) Zohýbané železné držadlo s hákovitými zakončeními (obr. 44:10).
- b) **E 39-40 (?)**
- c) Šířka 13 mm.
- d) Datování rozrušených hrobů je poněkud problematické, avšak rámcově je lze zařadit do stupně B2 (TEJRAL 1971, 76).
4. TEJRAL 1967, 89, obr. 4:1.
5. ArÚ AV ČR Brno, inv. č. 608- 44/55
6. Zmíněna výše.
3. a) Zlomky stěny a držadla naběračky (obr. 44:5, 9).
- b) **E 162 (?)**
- c) Šířka stěny 0,6 mm, šířka svazků rýh 3 mm, šířka vyhnutého okraje 6 mm, délka zlomku držadla 20 mm.
- d) Datování rozrušených hrobů je poněkud problematické, avšak rámcově je lze zařadit do stupně B2 (TEJRAL 1971, 76).
4. TEJRAL 1967, 128, obr. 10:4.
5. ArÚ AV ČR Brno, inv. č. 424/1951-3.
6. Zmíněna výše.

15. MODŘICE, okr. Brno – venkov, Jihomoravský kraj

1. a) Sádky, par. č. 1536/15, S-JTSK x 1169034, y 599276
- b) –
2. a) V roce 2003 proběhl v Modřicích záchranný výzkum prováděný UAPP pod vedením P. Kose. Záchranný výzkum předcházel výstavbě servisního a prodejního střediska firmy MAN. Při výzkumu bylo odkryto více jak 110 žárových hrobů. V inventáři bohatších hrobů byla nalezena deformovaná vědra östlandského typu, soupravy naběraček a cedníků.

- b) **Žárový hrob k. 1858.**
- c) Nepublikováno.
- 3. a) Fragmenty cedníku.
- b) –
- c) –
- d) –
- 4. KOS 2004, 184, 185.
- 5. –
- 6. MIKULKOVÁ 2006.

16. MORAVSKÝ KRUMLOV, okr. Znojmo, Jihomoravský kraj

- 1. a) S-JTSK: x 1174500 y 621400
- b) Mährisch-Kromau.
- 2. a) –
- b) **Náhodný nález (?)**.
- c) –
- 3. a) Držadlo konvice, jehož spodní opěrná část je formována jako hlava satyra (obr. 84:3).
- b) **Tassinari D1110/D2111c**
- c) Délka držadla 12 cm, šířka vrchní části držadla 5,5 cm.
- d) –
- 4. TEJRAL 1967, 121, 128, obr. 12: 4.
- 5. Národní muzeum, Vorlíčkova sbírka, inv. č. 58819.
- 6. TIR 1986, 166; SEDLMAYER 1998.

17. MUŠOV, okr. Břeclav, Jihomoravský kraj

- 1. a) U sv. Jana, S-JTSK: x 1192500 y 606400
- b) Muschau
- 2. a) Při záchranném výzkumu předcházejícím stavbě vodního díla Nové Mlýny byl v roce 1980 zachráněn žárový hrob (?).
- b) **Žárový hrob (?)**.
- c) Dva fragmenty keramické teriny zdobené rytou vlnicí.

3. a) Deformované soudkovité vědro. Na fragmentech vědra se zachovaly dvě bronzové křídlovité ataše. Konce ataší mají podobu křídlovitých plošek (obr. 30:3).
b) **E 39-40**
c) Rozměry smačkaného vědra: 115×174 mm, délka zlomků s atašemi: 30 mm, 64 mm.
d) Hrob lze datovat do 2. poloviny 1. století n. l. (TEJRAL 1995, 329), uvažuje se též o dataci na konec 1. století n. l. a počátek 2. století n. l. (DROBERJAR 2002, 189).
 4. ČIŽMÁŘ – RAKOVSKÝ 1985, 130, 132, obr. 2:2.
 5. ArÚ AVČR Brno, inv. č. 10040/2-1-9/80.-1.
 6. TEJRAL 1995, 239; týž 2001, 219, 246, DROBERJAR 2002, 189.
-
3. a) Deformované soudkovité vědro s ataší, jejíž zakončení mají podobu křídlovitých plošek (obr. 30:1, 5).
b) **E 39-40**
c) 185×227 mm.
d) Hrob lze datovat do 2. poloviny 1. století n. l. (TEJRAL 1995, 329), uvažuje se též o pozdější dataci, a to na konec 1. století n. l. a počátek 2. století n. l. (DROBERJAR 2002, 189).
 4. ČIŽMÁŘ – RAKOVSKÝ 1985, 130, 132, obr. 2:6.
 5. ArÚ AVČR Brno, inv. č. 10040/2-1-9/80.-1.
 6. Zmíněna výše.
-
3. a) Deformovaná konvice (obr. 30:2).
b) **E 125**
c) 140 ×150 mm.
d) Hrob lze datovat do 2. poloviny 1. století n. l. (TEJRAL 1995, 329), uvažuje se též o pozdější dataci, a to na konec 1. století n. l. a počátek 2. století n. l. (DROBERJAR 2002, 189).
 4. ČIŽMÁŘ – RAKOVSKÝ 1985, 130, 132, obr. 2:5.
 5. ArÚ AVČR Brno, inv. č. 10040/2-1-9/80.-1.
 6. Zmíněna výše.
-
1. a) U sv. Jana, S-JTSK: x 606400, y 1192500
b) Muschau

2. a) V roce 1977 při záchranném výzkumu předcházejícím stavbě novomlýnských nádrží byla odkryta chata č. 10 z pozdní doby římské – časné doby stěhování národů. V chatě byl objeven depot.

b) **Objekt č. 10 (chata) – depot.**

c) Depot obsahoval tři fasetované štítové puklice a pečící pánev.

3. a) Pozdní östlanské vědro. Na vědru jsou zřetelné reparace. Do okraje jsou zapuštěny čtyři bronzové nýtky sloužící k uchycení bronzových ataší (určeno podle fragmentů pod nýty) (obr. 32:5).

b) **E 41-43**

c) Výška 11,5 cm, vnější (při okraji) \varnothing 23 cm, \varnothing dna 9,7 cm, síla stěny pod okrajem 0,7 mm.

d) Depot a s ním související opuštění chaty lze datovat na přelom 4. a 5. stol.

(TRŇÁČKOVÁ 1985, 283).

4. TRŇÁČKOVÁ 1985, 281, Abb. 2:5.

5. Aú AVČR Brno, inv. č. 10040/2-290/77.

6. DROBERJAR 2002, 202.

1. a) Katastr obce Mušov, parcela číslo 3763/1

b) –

2. a) K záchraně hrobu došlo v roce 1988 při těžbě šterku pro zpevnění komunikace spojující blízký kempink se stavenišťem. Nález včas ohlásili řidič J. Svoboda a pan L. Měšťan. Záchranný výzkum na lokalitě proběhl ve dnech 24.-25. 10. 1988 pod vedením J. Pešky.

b) **Kostrový hrob.**

c) Mimořádně bohatý inventář se skládal z následujících artefaktů: železný rámový kozlík, zlomky druhého kozlíku, 1m dlouhé železné kleště s destičkovitými čelistmi, železný tordovaný hák na trhání masa, železný vidlicovitý předmět s terčovitým zakončením, neúplný bronzový skládací stolec s držadly vybíhajícími v koňskou protomu, bronzový dvouplamenný kahan, stříbrné a oboustranně pozlacené vázičkovité kování picího rohu, dvě stříbrné lžičky, jedna bronzová a stříbrem vykládaná ušní jehla, kamenná roztírací destička, křesadlo se zdírkou na zavěšení, dva kamenné brousky, přelomená čepel jednosečného železného meče, fragmenty postranního bronzového a postříbřeného kování štítu, šest železných hrotů kopí, pět železných hrotů šípů, pět železných tulejek, tři až čtyři železné čepele nožů, dvě stříbrné a pozlacené stoličkovité

ostruhy, dvě železné stoličkovité ostruhy tauzované zlatými kroužky, dvě železné stoličkovité ostruhy, osm železných knoflíkovitých ostruh, bronzový nožík s řapem, železná obdélníková přezka, dvě stříbrné a pozlacené soupravy kování opasku, dvě stříbrná lichoběžníkovitá kování, stříbrné puklicovité kování se čtyřmi obvodovými pozlacenými terčíky, dvě stříbrná pozlacená kování, stříbrné pozlacené kování ve tvaru písmene T, stříbrné tyčinkovité kování, pět bronzových páskovitých kování, bronzové trubičkovité kování s rytou výzdobou, bronzové dvojdílné nákončí římského opasku, tři stříbrná tyčinkovitá nákončí, bronzové tyčinkovité nákončí, dva zlaté kapslovité závěsky, fragment stříbrné a zlatené folie s tlačným motivem jedlové větévky, stříbrná drátěná objímka, úzká stříbrná jehlička, bronzový terčík se zpětnými háčky, bronzový pásek opatřený nýtky, bronzové plechové pravoúhlé kování opatřené hřeby se zbytky dubového dřeva, stříbrné zlatou folií potažené kování dřevěné skříňky se znázorněním božstev z římského panteonu, železná pravoúhlá kování s otisky dřeva, železný hřeb, fragmenty železných plechů s nýty, zlomky železných předmětů, fragment misky z millefiorového skla, zlomky z pěti skleněných čtyřbokých lahví s oušky, fragmenty misky z mléčného skla, zlomky skel se stopami barev, terina, kónická mísa, tři mísy oranžové barvy, tři talířovité mísy, reliéfně zdobený hrnek s uchem, dva drobné artefakty ze slonoviny. Osteologický materiál: kosti telete, selete, husy domácí, kura domácího, ovce nebo kozy, několik kůstek z bobřího ocasu, rybí kosti, medvědí dráp, zlomek lastury.

3. a) Situlovité vědro s obličejovými atašemi (které odpovídají typu E 24) a obloukovitým hráněným držadlem, které je ukončeno beranými hlavičkami. Vědro stojí na třech půlměsícovitých nožkách (obr. 21:1; 62).

b) E 25/28

c) Výška 307 mm, výška odsazeného hrdla 70 mm, Ø okraje 298 mm, max. Ø 395 mm, Ø dna 257 mm; délka nožek 87 mm, výška nožek 17 mm; výška ataše (1) 98 mm, délka ataše 110 mm; výška ataše (2) 96 mm, délka 106 mm, hmotnost 5148 g.

d) Hrob je datován do horizontu markomanských válek B2/C1.

4. PEŠKA 1991, 28-35, 46-47, obr. 11, 12, 13, 27, 30, 31; KÜNZNL – KÜNZNL 2002b, 569, F1.
 5. Regionální muzeum Mikulov, inv. č. 51/88-1.
 6. FREL 1993; PEŠKA – TEJRAL 1990, 568-563; PEŠKA – TEJRAL 2002.

3. a) Kotel se čtyřmi kruhovými držadly a podpěrkami v podobě bust Svěbů (obr. 21:3;

87:1).

b) Honosný kotel z bustami Germánů, tvar nádoby odpovídá typu E 12

c) Výška 209 mm, Ø okraje 348 mm, hmotnost 3042,1 g; atase: A: výška 87 mm, šířka 75 mm, Ø kruhu 75 mm, B: výška 92 mm, šířka 72 mm, Ø kruhu 77 mm, C: výška 94 mm, šířka 75 mm, Ø kruhu 80 mm, D: výška 93 mm, šířka 75 mm, Ø kruhu 79 mm.

d) Hrob je datován do horizontu markomanských válek B2/C1.

4. PEŠKA 1991, 28-35, 46-47, obr. 11, 12, 13, 27, 30, 31; KÜN ZL – KÜN ZL 2002b, 569, F2.

5. Regionální muzeum Mikulov, inv. č. 51/88-3.

6. Zmíněna výše.

3. a) Mísa hlubokého tvaru s omegovitým držadlem a dvěma kosočtverečnými atasemi. Na míse jsou zřetelné četné reparace. Vnitřní povrch mísy je pocínován. Omegovitá držadla jsou připevněna sekundárně (obr. 21:4).

b) E 70

c) Výška 205 mm, Ø okraje 462 mm, hmotnost 2371 g, šířka stěny 0,8 mm, u okraje 3 mm.

d) Hrob je datován do horizontu markomanských válek B2/C1.

4. PEŠKA 1991, 28-35, 46-47, obr. 11, 12, 13, 27, 30, 31; KÜN ZL – KÜN ZL 2002b, 569, 572, 573, F3.

5. Regionální muzeum Mikulov, inv. č. 51/88-2.

6. Zmíněna výše.

3. a) Nádoba s úzkým dnem a horizontálně protaženým okrajem. Vnitřní povrch a okraj nádoby je pocínován. V horizontálně protaženém okraji je proražen kruhovitý otvor (obr. 21:5).

b) Cylindrické misky (srv. Gose Typ 503)

c) Výška 127 mm, Ø okraje 269 mm, Ø dna 75 mm, hmotnost 1018, 3 g.

d) Hrob je datován do horizontu markomanských válek B2/C1.

4. PEŠKA 1991, 28-35, 46-47, obr. 11, 12, 13, 27, 30, 31; KÜN ZL – KÜN ZL 2002b, 575, F6.

5. Regionální muzeum Mikulov, inv. č. 51/88-5.

6. Zmíněna výše.

3. a) Nádoba s úzkým dnem a horizontálně protaženým okrajem. Vnitřní povrch a okraj nádoby je pocínován. V horizontálně protaženém okraji je proražen kruhovitý otvor (obr.

21:6).

b) **Cylindrické misky (srv. Gose Typ 503)**

c) Výška 123 mm, Ø okraje 255 mm, Ø dna 70 mm, hmotnost 891,8 g.

d) Hrob je datován do horizontu markomanských válek B2/C1.

4. PEŠKA 1991, 28-35, 46-47, obr. 11, 12, 13, 27, 30, 31; KÜNZL – KÜNZL 2002b, 575, 576, F7.

5. Regionální muzeum Mikulov, inv. č. 51/88-6.

6. Zmíněna výše.

3. a) Westlandský kotel s železnými kruhovými držadly (obr. 21:7).

b) **NE3**

c) Ø okraje 590 mm (nerovnoměrný), Ø v ose úchytů pro kruhy 530 mm, hmotnost 4982g, šířka železných kruhů 84 mm.

d) Hrob je datován do horizontu markomanských válek B2/C1.

4. PEŠKA 1991, 28-35, 46-47, obr. 11, 12, 13, 27, 30, 31; KÜNZL – KÜNZL 2002b, 574, 575, F4.

5. Regionální muzeum Mikulov, inv. č. 51/88-4.

6. Zmíněna výše.

3. a) Fragment soudkovitého vědra. Dno vědra nese koncentrické kruhy a stopy po přiletování tří kruhovitých nožek, které známe z věder typu E 27-29 (obr. 21:2; 65:1).

b) **E 27 (?)**

c) Výška 140 mm, Ø dna 210 mm, hmotnost 505 g, šířka stěny 0,5-1,5 mm.

d) Hrob je datován do horizontu markomanských válek B2/C1.

4. PEŠKA 1991, 28-35, 46-47, obr. 11, 12, 13, 27, 30, 31; KÜNZL – KÜNZL 2002b, 576, F8.

5. Regionální muzeum Mikulov, inv. č. 51/88-7.

6. Zmíněna výše.

3. a) Dvojkónické vědro se železnou objímkou, držadlem a řetězy na zavěšení (obr. 21:8).

b) **E 42**

c) Ø okraje 425 mm, max. Ø 525 mm, Ø dna 395 mm, hmotnost 7391 g, šířka stěny u okraje 4 mm.

d) Hrob je datován do horizontu markomanských válek B2/C1.

4. PEŠKA 1991, 28-35, 46-47, obr. 11, 12, 13, 27, 30, 31; KÜNZL – KÜNZL 2002b, 575, F5.
5. Regionální muzeum Mikulov, inv. č. 51/88-8.
6. Zmíněna výše.
3. a) Listovitá ataše se závěsným kroužkem (obr. 86:7).
 b) –
 c) Výška 72 mm, šířka 20 mm, délka listu 48 mm, max. Ø kroužku 31 mm, šířka kroužku 6 mm, hmotnost 23,2 g.
 d) Hrob je datován do horizontu markomanských válek B2/C1.
4. PEŠKA 1991, 28-35, 46-47, obr. 11, 12, 13, 27, 30, 31; KÜNZL – KÜNZL 2002b, 576, 578, F9.
5. Regionální muzeum Mikulov, inv. č. 51/88-17.
6. PEŠKA – TEJRAL 1990, 568-563.
3. a) Stříbrné držadlo polokulovitého poháru se skyfoidními uchy a stopkovitou nožkou. Destička držadla je zdobena rytým motivem lotosového listu.
 b) **E 170 (?)**
 c) Výška držadla 6,55 cm, šířka 8,4 cm, předpokládaný průměr poháru 11, 6-11, 7 cm, „tloušťka“ 4,5 mm.
 d) Hrob je datován do stupně B2/C1 (PEŠKA – TEJRAL 2002, 505-512).
4. KÜNZL – KÜNZL 2002b, 578, Taf. 106.
5. Regionální muzeum Mikulov, držadlo hlubokého poháru, inv. č. 51/88-19.
6. PEŠKA – TEJRAL 1990, 548-563; TEJRAL 1995, 237; PEŠKA 1991.
3. a) Stříbrné držadlo mísy nebo talíře. Je zdobeno dvěma volutami a jeho ramena jsou ukončena kachními hlavičkami. Ve středové části držadla se rozvíjí symetricky organizovaná úponková výzdoba. Z centrálního stonku se rozvíjí dvě ramena úponků, která jsou zakončena nerozvinutými květy.
 b) –
 c) Délka držadla 9,3 cm, předpokládaný průměr 17,8 cm, „tloušťka“ 3 mm.
 d) Hrob je datován do stupně B2/C1 (PEŠKA – TEJRAL 2002, 505-512).
4. KÜNZL – KÜNZL 2002b, 578, Taf. 107.
5. Regionální muzeum Mikulov, držadlo mísy nebo talíře, inv. č. 51/88-20.
6. PEŠKA – TEJRAL 1990, 548-563; TEJRAL 1995, 237; PEŠKA 1991.

3. a) Stříbrné volutovité držadlo mísy nebo talíře, které je zdobeno abstrahovanými úponky a dvěma ve volutách umístěnými rozetami. Kachní hlavičky jsou naznačeny na tvaru ramen držadla. Výzdoba centrální části držadla se skládá ze dvou „křídlovitých“ úponků, umístěných volně v prostoru nad sebou. Držadlo je lemováno linií, ze které vycházejí čtyři lístky.
 - b) –
 - c) Délka držadla 5,2 cm, předpokládaný průměr 8,6 cm, „tloušťka“ 2 mm.
 - d) Hrob je datován do stupně B2/C1 (PEŠKA – TEJRAL 2002, 505-512).
4. KÜNZL – KÜNZL 2002b, 578, Taf. 107.
5. Regionální muzeum Mikulov, držadlo mísy nebo talíře, inv. č. 51/88-21a.
6. PEŠKA – TEJRAL 1990, 548-563; TEJRAL 1995, 237; PEŠKA 1991.

3. a) Stříbrné volutovité držadlo mísy nebo talíře, které je zdobeno abstrahovanými úponky a dvěma ve volutách umístěnými rozetami. Kachní hlavičky jsou naznačeny na tvaru ramen držadla. Výzdoba centrální části držadla se skládá ze dvou „křídlovitých“ úponků, umístěných volně v prostoru nad sebou. Držadlo je lemováno linií, ze které vycházejí čtyři lístky.
 - b) –
 - c) Délka držadla 5 cm, předpokládaný průměr 8,2 cm, „tloušťka“ 2 mm.
 - d) Hrob je datován do stupně B2/C1 (PEŠKA – TEJRAL 2002, 505-512).
4. KÜNZL – KÜNZL 2002b, 578, Taf. 107.
5. Regionální muzeum Mikulov, držadlo mísy nebo talíře, inv. č. 51/88-21b.
6. PEŠKA – TEJRAL 1990, 548-563; TEJRAL 1995, 237; PEŠKA 1991.

3. a) Stříbrná miska s vytaženým okrajem s nápisy: XX; CRESCIV/TIS.
 - b) –
 - c) Průměr 10,4 cm, průměr dna 3,5 cm.
 - d) Hrob je datován do stupně B2/C1 (PEŠKA – TEJRAL 2002, 505-512).
4. KÜNZL – KÜNZL 2002b, 578, 580, Taf. 108.
5. Regionální muzeum Mikulov, miska s vytaženým okrajem, inv. č. 51/88-22.
6. PEŠKA – TEJRAL 1990, 548-563; TEJRAL 1995, 237; PEŠKA 1991.

3. a) Stříbrná peltoidní nožka.

- b) –
 - c) Délka 2,5 cm, šířka 1,4 cm, „tloušťka“ 3 mm.
 - d) Hrob je datován do stupně B2/C1 (PEŠKA – TEJRAL 2002, 505-512).
4. KÜNZL – KÜNZL 2002b, 580, Taf. 107.
 5. Regionální muzeum Mikulov, peltoidní nožka, inv. č. 51/88-67.
 6. TEJRAL 1992, 435.

3. a) Stříbrná peltoidní nožka.
 - b) –
 - c) Délka 2,3 cm, šířka 1,5 cm, „tloušťka“ 4 mm.
 - d) Hrob je datován do stupně B2/C1 (PEŠKA – TEJRAL 2002, 505-512).
4. KÜNZL – KÜNZL 2002b, 580, Taf. 107.
5. Regionální muzeum Mikulov, peltoidní nožka, inv. č. 51/88-68.
6. TEJRAL 1992, 435.

18. NEDAKONICE, okr. Uherské Hradiště, Zlínský kraj

1. a) Nádraží, S-JTSK: x 1184700 y 543600
 - b) –
2. a) V roce 1943 při rozšiřování koridoru pro trať u zastávky Nedakonice došlo k objevení objektů. Kulturní vrstvy dosahovaly mocnosti 40-60 cm.
 - b) **Sídlištní nález.**
 - c) Z kulturní vrstvy pochází rovněž železná tulej.
3. a) Bronzové držadlo vědra s konci ve formě kónických knoflíků. Koncové háky nesou stopy opotřebování (obr. 34:1).
 - b) **E 39-40**
 - c) Šířka 6 mm, nejširší rozpětí 120 mm.
 - d) –
4. TEJRAL 1967, 89, 128.
5. Slovácké muzeum Uherské Hradiště, inv. č. 4003 (PEŠKAŘ 1964a, 188).
6. PEŠKAŘ 1964a, 188; TIR 1986, 168; HRUBÝ – HOCHMANOVÁ – KALOUSEK PAVELČÍK – PAVELČÍK 1956, 6, 7.

1. a) Příkladky, číslo parcely: 863/2-866/2; Díly od Polešovic, S-JTSK: x 1184700 y 543600

- b) –
- 2. a) V roce 1935, našel V. Hrubý 8 hrobů.
b) **Žárový hrob II/1935.**
c) Menší dvojkónická nádoba, bronzový terčík.
- 3. a) Zlomek okraje naběračky. Zlomky a slitky bronzu (obr. 81:2).
b) **E 160 nebo 162 (?)**
c) Délka 35 mm.
d) Stupně B1 a B2a.
- 4. ZEMAN 1999, 45, 49, 50.
- 5. Slovácké muzeum Uherské Hradiště, inv. č. /269/; 3.7-2.0-1.1 /268/; /270/; 267.
- 6. TIR 1986,168.

19. NIVNICE, okr. Uherské Hradiště, Zlínský kraj

- 1. a) Nivnické čtvrtky S-JTSK x 1191273; y 520129
b) –
- 2. a) Při povrchovém průzkumu našel J. Ondra zlomky bronzového vědra.
b) **Nález získaný povrchovou prospekci.**
c) –
- 3. a) Soudkovité vědro s bronzovou ataší, která je připevněna dvěma nýty. Stěna vědra je reparována (obr. 29:1).
b) **E 39-40**
c) Šířka stěny 1 mm, délka zlomku ataše 15 mm.
d) –
- 4. PAVELČÍK 1972, 81.
- 5. Muzeum J. A. Komenského Uherský Brod, inv. č.21340/1-4.
- 6. ZEMAN 1999, 45; DROBERJAR 2002, 214.

20. POHOŘELICE, okr. Břeclav, Jihomoravský kraj

- 1. a) Mlýnské, S-JTSK: x 1183700 y 607100
b) Pohrlitz
- 2. a) V roce 1994 při výstavbě silnice I/52 došlo k odkrytí tří žárových hrobů.
b) **Žárový hrob č. 19.**

- c) Železná spona s válcovitou hlavicí zdobená stříbrným filigránovým drátkem, nůž, dno keramické nádoby, fragment nůžek.
3. a) Zlomky soudkovitého vědra (obr. 24:2, 5).
 b) **E 39-40 (?)**
 c) Síla stěny 0, 4 mm.
 d) Hrob je datován do 2. století n. l.
4. ČIŽMÁŘ 1996, 167-169, obr. 1:3, 4, 2:1.
5. MZM Brno, inv. č. 54/94-117.
6. DROBERJAR 2002, 248, 249.
2. b) **Nález získaný povrchovou prospekci.**
 c) –
3. a) Zlomek soudkovitého vědra.
 b) **E 39-40 (?)**
 c) –
 d) Nález pravděpodobně pochází z rozrušeného hrobu ze 2. století n. l.
4. ČIŽMÁŘ 1996, 167.
5. MZM Brno, inv. č. 54/94-117.
6. Zmíněna výše.

21. REBEŠOVICE, okr. Brno-venkov, Jihomoravský kraj

1. a) Naleziště se nachází na katastru obce Rajhradice, S-JTSK: x 1172400 y 597500
 b) –
2. a) V letech 1952 a 1953 při hluboké orbě k založení vinice došlo ke zničení pohřebiště. J. Král zachránil povrchovou prospekci část inventáře rozoraných hrobů.
 b) **Rozrušený žárový hrob (?)**.
 c) Spolu se soudkovitým vědrem byly nalezeny dvě popelnice, jedna se zachovala ve fragmentech, druhá nezdobená s esovitou profilací v celku.
3. a) Soudkovité vědro s značkou v podobě třech klínek na dně (obr. 24:1).
 b) **E 40**
 c) Ø dna 125 mm, výška 125 mm, předpokládaná výška cca 135 mm.
 d) Rozrušený žárový hrob lze klást do konečné fáze starší doby římské, případně do počátků mladší doby římské (PEŠKAŘ 1964a, 190).

4. PEŠKAŘ 1964a, 180, 189, obr. 60, 68.
5. ArÚ AVČR, Brno, inv.č: 3-PS-2.
6. TEJRAL 1967, 88, 89, 120, obr. 3: 14; týž 1970b 406; týž 1971, 76; DROBERJAR 2002, 279, 280; TIR 1986, 181.

22. SKORONICE, okr. Hodonín, Jihomoravský kraj

1. a) U Vinohrádku, S-JTSK: x 1188500 y 561000
b) -
2. a) Před rokem 1939 byl na poli v poloze U Vinohrádku rozrušen žárový hrob. Nálezy bronzových nádob pochází ze stejného naleziště, jejich příslušnost k inventáři žárového hrobu je však problematická. I. L. Červinka (1939, 32) nálezy bronzových nádob ve svém díle Germáni-Němci neuvádí.
b) **Žárový hrob (?)**.
c) Čepel železného nože, železná spona (?), hruška pryskyřice, spodní část terriny zdobené meandrem.
3. a) Fragmenty plechové mísy a cedníku (ztraceno).
b) –
c) –
d) Nález lze se vší pravděpodobností zařadit do stupně B1 (TEJRAL 1970a, 169).
4. TEJRAL 1967, 128.
5. MM Brno, inv. č. 15.413-17 (SKUTIL 1946, 110).
6. TEJRAL 1970a, 169; PEŠKAŘ 1972, 105-109; SKUTIL 1946, 110; DROBERJAR 2002, 295, 296; TIR 1986, 185; PERNIČKA 1966, 39; ČERVINKA 1939, 32.

23. ŠITBOŘICE, okr. Břeclav, Jihomoravský kraj

1. a) Padělky od Moutnic, S-JTSK: x 1182100 y 587700
b) Schüttbořitz
2. a) Výzkum zde byl zahájen I. L. Červinkou v roce 1932 a dále pokračoval pod vedením R. M. Perničky v letech 1960, 1963 a 1968-69. Celkem bylo objeveno 37 popelnicových, 9 jámových hrobů a 1 symbolický pohřeb.
b) **Žárový hrob 6**.

- c) Mísovitá terina sloužící jako popelnice, římsko-provinciální keramický džbán, zlomky skleněné nádoby, kostěná jehlice a hřeben, dále železný nůž a nůžky, miska s radiální výzdobou. Dle antropologického určení jde o ženský hrob.
3. a) Fragmenty (části stěn, dna a okraje) vědra typu Gile (obr. 72:9).
 b) **E 44**
 c) Ø dna 105 mm, šířka stěny vědra 0,5 mm, šířka stěny dna 0,8 mm.
 d) Hrob je datován do B2/C1 (TEJRAL 1971, 77).
4. DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993, 107, 146 Taf. 2: 6, 9.
5. FFMU Brno, Ústav archeologie a muzeologie, inv. č. 30326.
6. PERNIČKA 1962, 96; týž 1965; týž 1966;.TEJRAL 1967, 91, 92, 128; týž 1970b 405; DROBERJAR 2002, 326, 327; TIR 1986, 184.
2. b) **Žárový hrob 8.**
 c) Popelnice, zlomky keramiky, dva zlaté prsteny, bronzový háček. Hrob byl určen jako ženský.
3. a) Litá maskovitá ataše typu Dollerup C (POULSEN 1991) (obr. 73:5).
 b) **E 27/28**
 c) Rozměry ataše 52×50 mm, Ø ouška ataše 25 mm.
 d) Hrob je datován do přechodné fáze B2/C1 (DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993, 144).
4. DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993, 108, 109, 110, 146, Taf. 3:5.
5. FFMU Brno, Ústav archeologie a muzeologie, inv.č.30350.
6. PERNIČKA 1962, 96;. týž 1965; týž 1966;.TEJRAL 1967, 88, 128, DROBERJAR 2002, 326, 327.
3. a) Fragment terče držadla pánve s kruhovitým terčem, slitky pocházející z pánve. Obvod terče je zdoben šňůrovou linií (obr. 73:4).
 b) **E 142(?), E 144(?)**
 c) Délka zlomku 40 mm, šířka stěny 4 mm.
 d) Hrob je datován do přechodné fáze B2/C1 (DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993, 144).
4. DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993, 108, 109, 110, 146, Taf. 3: 4.
5. ÚAM FF MU Brno, inv. č. 30353/1,2.
6. Zmíněna výše.

3. a) Obtížně rozlišitelné zlomky.
 - b) –
 - c) –
 - d) Hrob je datován do přechodné fáze B2/C1 (DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993, 144).
 4. DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993, 108, 109, 110, 146, Taf. 3:9, 2, 8, 13.
 5. FFMU Brno, Ústav archeologie a muzeologie, inv. č. 30351, 30354, 30355, 30363.
 6. Zmíněna výše.
-
2. b) **Žárový hrob 10.**
 - c) Zlomek dna popelnice, hrot oštěpu, železný nůž, fragment železné čepele nůžek.
 3. a) Zlomek držadla naběračky nebo cedníku se širokou – veslovitou rukojetí (obr. 74:13).
 - b) **E 160/161**
 - c) Délka 123 mm, šířka 19 mm, 14 mm, 30 mm, 12 mm.
 - d) Hrob je taktéž datován do přechodné fáze B2/C1 (DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993, 144).
 4. DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993, 111, 112, 144, Taf. 4: 5.
 5. ÚAM FF MU Brno, inv. č. 30366.
 6. TEJRAL 1967, 109, další je již uvedena výše.
-
3. a) Zlomek držadla naběračky nebo cedníku se širokou – veslovitou rukojetí (obr. 74:13).
 - b) **E 160/161**
 - c) délka 115 mm, šířka držadla 30 mm, 28 mm, 11 mm.
 - d) Hrob je taktéž datován do přechodné fáze B2/C1 (DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993, 144).
 4. DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993, 111, 112, 144, Taf. 4: 6.
 5. ÚAM FF MU Brno, inv. č. 30367.
 6. TEJRAL 1967, 109, další je již uvedena výše.
-
3. a) Zlomky okraje naběračky se širokou – veslovitou rukojetí (obr. 74:13).
 - b) **E 160/161**
 - c) Délka okraje 105, šířka stěny pod okrajem 0,4 mm, délka okraje 39 mm.
 - d) Hrob je taktéž datován do přechodné fáze B2/C1 (DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993, 144).
 4. DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993, 111, 112, 144, Taf. 4: 7.

5. ÚAM FF MU Brno, inv. č. 30368/1, 2, 30369, 30370, 30371.

6. Již uvedena výše.

2. b) **Žárový hrob 12.**

c) Terina, fragment spony se stříbrnou tauzií, terčik z bílého kovu, zlomek železného kování a nůžek, slitky zeleného skla.

3. a) Zlomky z cedníku s širokou – veslovitou rukojetí (obr. 74:4-5, 7).

b) **E 160/161**

c) Délka fragmentu rukojeti 107 mm, šířka držadla 24 mm, 30 mm, 13 mm, délka fragmentu rukojeti 40 mm, šířka stěny pod okrajem 0,3 mm.

d) Datace odpovídá přechodné fázi B2/C1 (DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993, 144).

4. DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993, 113, 115, 144, Taf. 5: 4-5, 7.

5. ÚAM FF MU Brno, inv. č. 30378.

6. Uvedena výše

2. b) **Žárový hrob 19.**

c) Mísovitá terina, hrot kopí, fragmenty čepelí nůžek, železný nožík, fragmenty železných blíže neidentifikovaných předmětů.

3. a) Soudkovité vědro se dvěma železnými oušky, na vnější straně dna se nachází dvě překřížené hasty (obr. 75:6).

b) **E 40**

c) Rozměry vědra 220×150 mm, rozměry ouška 25×21 mm, šířka stěny pod okrajem 0,4 mm.

d) Pohřeb taktéž náleží přechodné fázi B2/C1 (DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993, 144).

4. DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993, 117, 120, Taf 6: 6.

5. ÚAM FFMU Brno, inv. č. 35141.

6. Literatura uvedena výše.

2. b) **Žárový hrob 20.**

c) Mísa s kónickou spodní částí, hrot kopí s širokým listem, železný nůž s plochou rukojetí, kolínková spona s polokruhovitou záhlavní destičkou, slitky zeleného skla, neurčitelné železné fragmenty.

3. a) Zlomek veslovité rukojeti naběračky nebo cedníku (obr. 76:11).

b) **E 160/161**

- c) Délka 59,3 mm, šířka 12 mm, 27 mm.
- d) Hrob lze začlenit do přechodné fáze B2/C1 (DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993, 144).
4. DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993, 120, 121, Taf. 7: 11.
5. ÚAM FF MU Brno, inv. č. 35150.
6. TEJRAL 1971, 32 další již zmíněna výše.
3. a) Zlomky okraje cedníku nebo naběračky (obr. 76:8).
- b) **E 160/161**
- c) Délka 64 mm, šířka stěny pod okrajem 0,3 mm.
- d) Hrob lze začlenit do přechodné fáze B2/C1 (DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993, 144).
4. DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993, 120, 121, Taf. 7:8.
5. ÚAM FF MU Brno, inv. č. 35149.
6. Literatura uvedena výše.
3. a) Zlomky dna cedníku s perforací složenou do hvězdicovitého vzoru (obr. 76:9).
- b) **E 160/161**
- c) –
- d) Hrob lze začlenit do přechodné fáze B2/C1 (DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993, 144).
4. DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993, 120, 121, Taf. 7: 9.
5. ÚAM FF MU Brno, inv. č. 35147.
6. Literatura uvedena výše.
3. a) Zlomky dna naběračky, zdobeného koncentrickými kruhy (obr. 76:7).
- b) **E 160/161**
- c) Šířka stěny dna 0,3 mm.
- d) Hrob lze začlenit do přechodné fáze B2/C1 (DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993, 144).
4. DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993, 120, 121, Taf. 7: 7.
5. ÚAM FF MU Brno, inv. č. 35148.
6. Literatura uvedena výše.
3. a) Zlomky soudkovitého vědra s železnými poutky a železným držadlem zakončeným cibulkovitými ploškami (obr. 76:10).
- b) **E 40**

- c) Rozměry železných oušek 23×19 mm, 28×22 mm, rozpětí držadla cca 240 mm, šířka stěny pod okrajem 0,2 mm.
- d) Hrob lze začlenit do přechodné fáze B2/C1 (DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993, 144).
4. DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993, 120, 121, Taf. 7: 10.
5. ÚAM FF MU Brno, fragmenty vědra inv. č. 35154, dno vědra inv. č. 35151, ouška inv. č. 35152, držadlo inv. č. 35153.
6. Literatura uvedena výše.
2. b) **Rozrušené hroby.**
- c) –
3. a) Zlomek zakončení držadla vědra ve formě labutí hlavičky (obr. 78:2).
- b) **E 25/26, 28, 44-49 (?)**
- c) Výška 29 mm.
- d) –
4. DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993, 142.
5. ÚAM FF MU Brno, zlomky zakončení držadla vědra ve formě labutí hlavičky, inv. č. 30389.
6. Výše uvedena.
3. a) Zlomek bronzového tordovaného držadla vědra (obr. 77:9, 78:6).
- b) **E 44-49 (?)**
- c) Délka 33 mm.
- d) –
4. DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993, 142, Taf. 12:9.
5. ÚAM FFMU Brno, inv. č. 30336.
6. Výše uvedena.
3. a) Železná ataše (ztraceno) (obr. 77:24).
- b) **E 40 (?)**
- c) –
- d) –
4. DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993, 142, Taf. 12:24.
5. –
6. Výše uvedena.

3. a) Zlomek držadla naběračky nebo cedníků (obr. 77:2).
b) **E 160/161**
c) Délka 23 mm.
d) –

4. DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993, 142, Taf. 12:2.

5. ÚAM FF MU Brno, inv. č. 35111.

6. Výše uvedena.

3. a) Peltoidní nožka vědra (obr. 77:7; 78:4).

b) **E 26 (?)**

c) Délka 54 mm, šířka 26 mm, výška 5 mm.

d) –

4. DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993, 142, Taf. 12:7.

5. ÚAM FF MU Brno, inv. č. 30334.

6. Výše uvedena.

3. a) Zlomek držadla naběračky nebo cedníku (obr. 77:3; 78:3).

b) **E 160/161**

c) Délka 53 mm.

d) –

4. DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993, 142, Taf. 12:3.

5. ÚAM FF MU Brno, inv. č. 30335.

6. Výše uvedena.

3. a) Zlomek držadla naběračky nebo cedníku (obr. 77:1; 78:1).

b) **E 160/161**

c) Délka 60 mm.

d) –

4. DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993, 142, Taf. 12:1.

5. FFMU Brno, Ústav archeologie a muzeologie: inv. č. 34991.

6. Výše uvedena.

3. a) Zlomek držadla naběračky nebo cedníku (obr. 77:4).

b) **E 160/161**

c) Délka 34 mm.

d) –

4. DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993, 142, Taf. 12:4.

5. ÚAM FF MU Brno, inv. č. 41689.

6. Výše uvedena.

3. a) Zlomek okraje neurčitelné nádoby (obr. 77:5).

b) –

c) –

d) -

4. DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993, 142, Taf. 12:5.

5. ÚAM FF MU Brno, inv. č. 30337.

6. Výše uvedena.

3. a) Zlomek okraje neurčitelné nádoby (obr. 77:6).

b) –

c) –

d) –

4. DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993, 142, Taf. 12:6.

5. ÚAM FF MU Brno, inv. č. 34993.

6. Výše uvedena.

3. a) Tři zlomky z neurčitelných nádob.

b) –

c) Délka 46 mm.

d) –

4. DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993, 142.

5. ÚAM FF MU Brno, inv. č. 35114, 41690 u třetího kusu chybí inv. č.

6. Výše uvedena.

3. a) Zlomek stěny neurčitelné nádoby se čtyřmi reparačními (?) otvory (obr. 77:8).

b) –

c) –

d) –

4. DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993, 142, Taf. 12:8.

5. ÚAM FF MU Brno, inv. č. 30338.

6. Výše uvedena.

3. a) Pět zlomků z neurčitelných nádob.

b) –

c) –

d) –

4. DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993, 142.

5. ÚAM FF MU Brno, bez inv. č.

6. Výše uvedena.

3. a) Tři zlomky dna neurčitelné nádoby.

b) –

c) –

d) –

4. DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993, 142.

5. ÚAM FFMU Brno, inv. č. 30339/1-3.

6. Výše uvedena.

3. a) Čtyři malé zlomky z neurčitelných nádob. Fragmenty byly nalezeny v podorničí (v hloubce 20 cm) hrobové jámy č. 7.

b) –

c) –

d) –

4. DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993, 142.

5. ÚAM FF MU Brno, inv. č. 30346, 30347.

6. Výše uvedena.

3. a) Pět zlomků z neurčitelných nádob.

b) –

c) –

d) –

4. Nepublikováno.
 5. ÚAM FF MU Brno, inv. č. 35112, 35115, 35116a, b, 35113.
 6. Výše uvedena.
-
3. a) Zlomek okraje soudkovitého vědra.
 - b) **E 40 (?)**
 - c) Délka 80 mm.
 - d) –
 4. Nepublikováno.
 5. ÚAM FF MU Brno, inv. č. 35076.
 6. Výše uvedena.
-
3. a) Zlomek okraje z neurčité nádoby.
 - b) –
 - c) –
 - d) –
 4. Nepublikováno.
 5. ÚAM FF MU Brno, inv. č. 30391.
 6. Výše uvedena.
-
3. a) Zlomek rukojeti naběračky nebo cedníku.
 - b) **E 160/161**
 - c) Délka 48 mm.
 - d) –
 4. Nepublikováno.
 5. ÚAM FF MU Brno, inv. č. 30390.
 6. Výše uvedena.
-
3. a) Zlomek rukojeti naběračky nebo cedníku.
 - b) **E 160/161**
 - c) Délka 46 mm.
 - d) –
 4. Nepublikováno.
 5. ÚAM FF MU Brno, inv. č. 30388.

6. Výše uvedena.

3. a) Zlomek maskovité atáše typu Dollerup C, atáše je zdobena stylizovaným rostlinným dekorem (?) (obr. 78:7).

b) **E 27/28 (?)**

c) Délka 31 mm.

d) –

4. Nепublikováno.

5. ÚAM FF MU Brno, inv. č. 30.387.

6. Výše uvedena.

24. UHERSKÝ BROD, okr. Uherské Hradiště, Zlínský kraj

1. a) Zběsné S-JTSK x 1187228 , y 524747

b) Ungarisch-Brod

2. a) Nález byl učiněn roku 1949 při stavbě vlečky areálu ČKD. Nálezy byly objeveny v objektu elipsovitého tvaru.

b) **Sídlištní nález.**

c) –

3. a) Zlomky bronzového plechu z neurčité nádoby (?).

b) –

c) –

d) –

4. ZEMAN 1999, 70, 76.

5. Muzeum J. A. Komenského Uherský Brod, inv. č. 1258/4, držadlo nádoby, inv. č. 1258/2,5842/1-4.

6. TIR 1986, 192; DROBERJAR 2002, 349, 350.

1. a) Kučovská lávka

b) –

2. a) –

b) **Sídlištní nález**

c) –

3. a) Zlomek bronzového plechu z neurčité nádoby (?).

- b) –
 - c) Délka 60 mm, šířka 30 mm.
 - d) –
4. ZEMAN 1999, 77, 80.
 5. Muzeum J. A. Komenského Uherský Brod, inv. č. 6985.
 6. TIR 1986, 192; DROBERJAR 2002, 349, 350.

25. VELATICE, okr. Brno-venkov, Jihomoravský kraj

1. a) Zadní půllány, S-JTSK: x 1161600 y 587600
b) Welatitz
2. a) V roce 1924 se I. L. Červinkovi podařilo zachránit několik žárových hrobů, další hroby odkryli A. Dvořáček a J. Ondráček. V roce 1937 objevil J. Poulík kostrový hrob, dále v roce 1943 zásluhou brněnského Ústavu pro prehistorii a protohistorii přibylo dalších 18 hrobů žárových a jeden kostrový hrob. V roce 1956 I. Peškař našel dalších pět žárových hrobů. Značný počet hrobů byl zničen hlubokou orbou.
b) **Žárový hrob 2/1923.**
c) Jednodílná bronzová vojenská spona s krátkým čtyřzátvitovým vinutím a drátkovitým lučičkem s hráněným povrchem, zdobeným řadami vbíjených jamek dále bronzové nůžky, bronzová pinzeta, bronzový nůž (ztracený).
3. a) Zlomky cedníku včetně hráněného držadla s kolkem VGIM (var. Juellinge) (obr. 28:5).
b) **E 162**
c) Délka rukojeti 100 mm, délka zlomku rukojeti s kolkem 65 mm, síla stěny cedníku 0,8 mm.
d) Hrob je datován do stupně B2 (TEJRAL 1971, 71).
4. TEJRAL 1967, 110, 129, obr. 11: 6, 13.
5. MZM Brno, fragment hráněné rukojeti cedníku MZM inv. č. SAÚ 1314, fragmenty cedníku MZM, inv. č. SAÚ 1314-17.
6. BENINGER – FREISING 1933, 21; POULÍK 1950, 23, 24; EGGERS 1951, 147, 164, 176; ŠIMEK 1953, 490; TEJRAL 1971, 71, 77; DROBERJAR 2002, 355; TIR 1986, 193; PERSE – PETROVSZKY 1992, 416.
3. a) Ploché bronzové držadlo soudkovitého vědra (obr. 28:1).
b) **E 39-40**

- c) Šířka 3 mm, nejširší rozpětí 170 mm.
- d) Hrob je datován do stupně B2 (TEJRAL 1971, 71).
4. TEJRAL 1967, 89, 129, obr. 5: 1.
5. MZM Brno, inv. č. 1308.
6. Zmíněna výše.
3. a) Fragment jímky naběračky s úzkou rukojetí (obr. 28:2).
- b) **E 162**
- c) Šířka stěny 1 mm, délka zachovalého držadla 35 mm, šířka 25 mm.
- d) Hrob je datován do stupně B2 (TEJRAL 1971, 71).
4. TEJRAL 1967, 129, obr. 10: 3.
5. MZM Brno, inv. č. SAÚ 1319.
6. Zmíněna výše.
3. a) Fragment zakončení držadla naběračky nebo cedníku (ztraceno).
- b) **E 162**
- c) Délka 37 mm, šířka 17 mm, síla držadla 8 mm.
- d) Hrob je datován do stupně B2 (TEJRAL 1971, 71).
4. Kartotéka I. Peškaře²⁰¹; inventární kniha SAU č. 15, vedená I. L. Červinkou (dnes v MZM).
5. MZM Brno, inv. č. SAÚ 1312 (ztraceno).
6. Zmíněna výše.
2. b) **Žárový hrob 6/1943.**
- c) Bronzová trubkovitá spona, fragment trubkovité spony, stříbrná vendická spona typu A. II. 28/29, slitky a zlomky mramorovaného skla E 181, neúplná souprava norického pásového kování, nákončí opasku, bronzový prsten, zlomek železné jehlice, fragmenty železných nůžek, srpovitě prohnutý nůž, nůž s rovnou čepelí a oboustranně odsazeným trnem, bronzová jehlice, závěsný kroužek picího rohu.
3. a) Fragmenty pánve s kruhovým terčem a s rukojetí zdobenou tzv. barbarizovaným thyrsem (obr. 27:17).
- b) **E 139/142**

²⁰¹ Za nahlédnutí do kartotéky děkuji E. Droberjarovi.

- c) Rozm.: 15 x 26 mm; 27 x 16 mm, zlomek rukojeti zdobené tzv. barbarizovaným thyrsem. Rozm.: 35 x 26 mm.
- d) Hrob je datován do 2. poloviny 1. století n. l. (B1c), do období claudiovsko-flaviovského (TEJRAL 2001, 213).
4. TEJRAL 1967, 100, 129, obr. 7:3-5, 9: 3.
5. MZM Brno, bez inv. č.
6. POULÍK 1950, 23, 24; EGGERS 1951, 147, 164, 176; ŠIMEK 1953, 404; TEJRAL 1970a, 169, 170; DROBERJAR 2002, 355; PEŠKAŘ 1972, 68-69, 84-85.
3. a) Fragmenty držadla a jímky cedníku, zlomek z jímky je poškozený žářem (obr. 27:19).
- b) **E 160**
- c) Rozm.: délka držadla 25 mm, délka jímky 73 mm.
- d) Hrob je datován do 2. poloviny 1. století n. l. (B1c), do období claudiovsko-flaviovského (TEJRAL 2001, 213).
4. TEJRAL 1967, 109, 129, obr. 11: 4-5.
5. MZM Brno, bez in. č.
6. Již zmíněna výše.
3. a) Fragmenty soudkovitého vědra s bronzovým poutkem a se zlomkovitým železným držadlem s konci ve formě kónických knoflíků. Dno vědra je zdobeno překříženými hastami (obr. 27:20).
- b) **E 39-40**
- c) Síla stěny 0,7 mm, výška bronzového poutka 250 mm, šířka držadla 5 mm, nejširší rozpětí 150 mm.
- d) Hrob je datován do 2. poloviny 1. století n. l. (B1c), do období claudiovsko-flaviovského (TEJRAL 2001, 213).
4. TEJRAL 1967, 89, 129, obr. 4: 8-12.
5. MZM Brno, fragmenty soudkovitého vědra, inv. č. 67761-67789.
6. Zmíněna výše.
3. a) Železná ataše soudkovitého vědra (obr. 27:18).
- b) **E 39-40**
- c) Výška železného poutka 25 mm.

- d) Hrob je datován do 2. poloviny 1. století n. l. (B1c), do období claudiovsko-flaviovského (TEJRAL 2001, 213).
4. TEJRAL 1970a, obr. 11:8.
5. MZM Brno, bez in. č.
6. –
2. b) **Žárový hrob 22/1956.**
- c) Šest přepálených střepů z nádoby, střep z výdutě nádoby zdobený podélným rýhováním.
3. a) Pět zlomků plíšků z neurčitelné nádoby (obr. 29:3-4).
- b) –
- c) Rozm.: 54 x 30 mm; 40 x 24 mm.
- d) Hrob lze předběžně datovat do stupně B2.
4. NZ. AÚ AVČR Brno, v.v.i. čj. 4065/59.
5. AÚ AV ČR Brno, v.v.i. (základna Dolní Dunajovice), inv. č. 1331/2-5/56a-b.
6. –
2. b) **Rozrušené hroby.**
- c) -
3. a) Jímka naběračky s vtačeným cedníkem s růžicovitou perforací (obr. 28:1).
- b) **E 160-162 (?)**
- c) Délka fragmentu 130 mm.
- d) Rozrušené hrobové celky lze obtížně datovat, avšak rámcově je lze zařadit do stupně B2 (TEJRAL 1971, 72).
4. TEJRAL 1967, 109, 129, obr. 10: 1-2.
5. MZM Brno, inv. č. SAÚ 1380.
6. ŠIMEK 1953, 486; TEJRAL 1971, 71, 77; ostatní literatura uvedena výše.
3. a) Zlomek rukojeti naběračky s kolkem RIMMA F (obr. 28:3).
- b) **E 160**
- c) Délka 55 mm, síla zlomku 1,8 mm.
- d) Rozrušené hrobové celky lze obtížně datovat, avšak rámcově je lze zařadit do stupně B2 (TEJRAL 1971, 72).
4. TEJRAL 1967, 109, 129, obr. 11:7.

5. MZM Brno, bez inv. č.
6. Zmíněna výše.
3. a) Fragment rukojeti naběračky nebo cedníku (obr. 28:2).
 b) **E 160**
 c) Délka 40 mm.
 d) Rozrušené hrobové celky lze obtížně datovat, avšak rámcově je lze zařadit do stupně B2 (TEJRAL 1971, 72).
4. TEJRAL 1967, 129.
5. MZM Brno, inv. č. 83781, zlomek byl získán do sbírek MZM koupí od Ant. Dvořáčka ze Sokolnic.
6. Zmíněna výše.
3. a) Zlomky neurčitého typu.
 b) –
 c) –
 d) Rozrušené hrobové celky lze obtížně datovat, avšak rámcově je lze zařadit do stupně B2 (TEJRAL 1971, 72).
4. TEJRAL 1967, 129.
5. MZM Brno, inv. č. 81375-81376.
6. Zmíněna výše.

26. VELKÉ HOSTĚŘÁDKY. okr. Břeclav, Jihomoravský kraj

1. a) Podlipiny, číslo parcely 341-59, S-JTSK: x 1180900 y 581000
 b) Gross Hostěhradek, Felde des Bauern
2. a) Počátky výzkumu lokality ukazují k roku 1929, kdy M. Chleborád na základě upozornění rolníkem F. Majerem zachránil čtyři žárové hroby. V letech 1962-64 vedl na lokalitě výzkum K. Ludikovský. Celkem je známo padesát devět žárových hrobů.
 b) **Žárový hrob 1.**
 c) Fragmenty popelnice, bronzový nůž, zlomky bronzových nůžek, zbytek bronzového klíče, bronzový náramek, stříbrný prsten, bronzová dvojdílná spona s válcovitou hlavicí zdobenou stříbrnou folií a zrníčky granulace (typu A 121), část stříbrné jehly.

3. a) Deformované soudkovité vědro, atase a držadlo vědra vyrobeny z plechu (obr. 38:8-10).
 - b) **E 39-40**
 - c) Vědro cca 188×226 mm.
 - d) Hrob je datován do stupně B2 (PEŠKAŘ – LUDIKOVSKÝ 1978, 33).
4. PEŠKAŘ – LUDIKOVSKÝ 1978, 33, 85, 86, obr. 4: 8, 9, 10, 12, 13, 14.
5. MZM Brno, vědro inv. č. 1888/38, ouško inv. č. 1895/38, držadlo inv. č. 1898/38.
6. BENINGER – FREISING 1933, 26; TEJRAL 1967, 88, 89, 129; TEJRAL 1971, 77, 78; DROBERJAR 2002, 358, 359; TIR 1986, 193.

2. b) **Žárový hrob 52.**

- c) V poškozené urně byl uložen fragment bronzového kroužku a spálené kosti.
3. a) Fragment okraje mísy s vodorovně vyhnutým okrajem (obr. 39:16).
 - b) **E 119 (?)**
 - c) Šířka okraje 15 mm, pravděpodobný \varnothing okraje 240 mm.
 - d) Hrob je datován do období od roku 300 až k pol. 4. stol. (PEŠKAŘ – LUDIKOVSKÝ 1978, 32, 33, 78).
4. PEŠKAŘ – LUDIKOVSKÝ 1978, 32, 33, 102, obr. 11:9.
5. MZM Brno, inv. č. 1185-61/64.
6. zmíněna výše

2. b) **Žárový hrob (jámový) 55.**

- c) Jamka obsahovala několik střepů z nádob vyráběných v ruce a točených na kruhu. Ve výbavě byly rovněž zastoupeny dva přesleny a pozůstatky po kremaci.
3. a) Sedm fragmentů ze soudkovitého vědra (?) (obr. 39:8-14).
 - b) **E 39-40 (?)**
 - c) –
 - d) Hrob je datován do stupně C2 (PEŠKAŘ – LUDIKOVSKÝ 1978, 79).
4. PEŠKAŘ – LUDIKOVSKÝ 1978, 33, 105, 106, obr. 13: 8-14.
5. MZM Brno, inv. č. 1185-78/64.
6. zmíněna výše

2. b) **Rozrušené hroby.**

- c) –
- 3. a) Zlomek rukojeti cedníku nebo naběračky.
 - b) **E 160/161 (?)**
 - c) Délka 47,5 mm.
 - d) –
- 4. PEŠKAŘ – LUDIKOVSKÝ 1978, 33, 113, obr. 14: 6.
- 5. MZM Brno, inv. č. 1185-90/64.
- 6. Zmíněna výše.

- 3. a) Okraj soudkovitého vědra.
 - b) **E 39-40 (?)**
 - c) Délka 76 mm.
 - d) –
- 4. PEŠKAŘ – LUDIKOVSKÝ 1978, 32, 113, obr. 14:4.
- 5. MZM Brno, inv. č. 1185-91/64.
- 6. Zmíněna výše.

- 3. a) Neurčitý zlomek.
 - b) –
 - c) Šířka stěny 0,5-0,75 mm.
 - d) –
- 4. PEŠKAŘ – LUDIKOVSKÝ 1978, 32, 113, obr. 14:3.
- 5. MZM Brno, inv. č. 1185-92/64.
- 6. Zmíněna výše.

27. VRACOV. okr. Hodonín, Jihomoravský kraj

- 1. a) Na nivkách JTSK x -1189632; JTSK y -556887
 - b) Wratzow
- 2. a) Žárový hrob byl objeven v roce 1888 při stavbě železnice.
 - b) **Žárový hrob.**
 - c) Inventář hrobu obsahoval: mísovitou terinu, dvě bronzové vendické spony typu A 26, bronzovou trubkovitou sponu typu A 75, fragment nožky pozdní spony s očky typu A 57,

kování picího rohu (fragment objímky, vázičkovité koncové kování), bronzová jehla s podélným ouškem, tři polokulovitá kování s válcovitou tulejkou, bronzový kroužek.

3. a) Zlomek okraje naběračky (obr. 79:11, 12).²⁰²
 - b) **E 160-162(?)**
 - c) Délka 40 mm, šířka stěny 1 mm.
 - d) Hrob je možné díky trubkovité sponě datovat do 2. poloviny 1. století (TEJRAL 1970a, 161).
4. TEJRAL 1970a, 128, 170, obr. 14:6; RZEHAK 1899, 27-30.
5. MZM Brno, inv. č. 67880.
6. DROBERJAR 2002, 369; ČERVINKA 1902, 299.

28. ŽÁROVICE - HAMRY. okr. Prostějov, Olomoucký kraj

1. a) Vinohrádky S-JTSK x 1134257 y 568287
 - b) Žarovice
2. a) K objevení balsamaria došlo v roce 1926 při orbě. Šťastným nálezcem byl žárovický hostinský A. Růžička. Na pozemku nebyl zajištěn další materiál.
 - b) **Depot/sídlíšní nálezy (?)**.
 - c) Kolínkovitá provinciální římská spona typu A 247. Spínadlo bylo uloženo v dutině balsamaria.
3. a) Balsamarium ve tvaru busty černocho. Na vrchní části balsamaria se nachází dvě poutka pro uchycení držadla (obr. 83:2).
 - b) **Typ 11** (SZABÓ 1984, 102)
 - c) Rozm.: výška 110 mm, šířka 70 mm.
 - d) Spona nabízí datování od 2. poloviny 2. století až do 1. poloviny 3. století (PEŠKAŘ 1972, 96). V tomto časovém výseku máme rovněž doložen intenzivní výskyt balsamarií v podunajských provinciích (MAJEWSKI 1963, 105; RAEV 1978, 630).
4. GOTTWALD 1930, 41, obr. 36, 37; KALÁBEK 1998, 108.
5. Soukromá sbírka pana A. Růžičky MPv, odlitek exempláře je uložen v muzeu Prostějovska.
6. GOTTWALD 1930, 41; PEŠKAŘ 1972, 56; TIR 1986, 200; ČERVINKA 1939, 102.

²⁰² J. Tejral interpretoval zlomek okraje jako kování picího rohu. Podotýkáme však, že stopy po soustruhu a tvar vychýlení okraje poukazují spíše na to, že fragment pochází z naběračky.

10.2. Naddunajská část Dolního Rakouska

29. BAUMGARTEN A. D. MARCH, Gem. Baumgarten an der March, pol. bez. Gänserndorf

1. a) Číslo parcely 140/3 (dříve 135/3, 136, 139, 140) Lat. 48.3066, Long. 16.8719
b) –
2. a) Hroby byly nalezeny roku 1957 při hloubení výkopu pro plynovod. Nález nebyl včas ohlášen, proto některé artefakty byly získány povrchovou prospekci na lokalitě (TEJRAL 1971, 78).
b) **Žárový hrob 5.**
c) Bronzová knoflíkovitá ostruha datovaná do 2.-3. století, bronzový závěsek, několik střepů zdobených kanelací.
3. a) Fragmenty naběračky a cedníku s plochou rukojetí (obr. 50:5,8).
b) **E 161**
c) Výška naběračky 110 mm, délka 357 mm, Ø naběračky 170 mm, síla stěny 0, 1 mm, délka rukojeti 190 mm, Ø okraje cedníku 160 mm.
d) Hrob je datován do přechodného stupně B2/C1 (ADLER 1976, 5).
4. ADLER 1976, 5, 7, Abb. 6.
5. NÖLM, Wien.
6. TEJRAL 1967, 109, 130; týž 1971, 78; týž 1995, 241; WINDL 1991, 20; TIR 1986, 129.

3. a) Zlomky vědra typu Valloby, rozlámané držadlo vědra (obr. 50:7).
b) **E 47**
c) Předpokládaný Ø okraje 190 mm, síla stěny 5 mm.
d) Hrob je datován do přechodného stupně B2/C1 (ADLER 1976, 5).
4. ADLER 1976, 5, 7, Abb. 7.
5. NÖLM, Wien.
6. TEJRAL 1995, 241; WINDL 1991, 20.

30. BERNHARDSTHAL, MG Bernhardstahl, VB Mistelbach

1. a) Flur: Tallüssen beim Hametbach, Lat. 48.6921, Long. 16.8691

- b) –
- 2. a) Předmět byl nalezen na podzim roku 1989.
 - b) **Nález získaný na sídlišti povrchovou prospekci.**
 - c) –
- 3. a) Zlomek rukojeti naběračky (obr. 85:2).
 - b) **E 162**
 - c) Délka 52 mm.
 - d) Zlomek lze rámcově datovat do stupňů B1c a B2.
- 4. STUPPNER 1990, 220, Abb. 875.
- 5. Soukromá sbírka S. Allerbauera, ÖBB-Siedlung West, Parz. 17, 2231 Strasshof.
- 6. –

- 1. a) Flur: Aulüssen, jinak také Feldl
 - b) –
- 2. a) K nálezu došlo roku 1993.
 - b) **Nález získaný na sídlišti povrchovou prospekci.**
 - c) –
- 3. a) Fragment rukojeti naběračky nebo cedníku (obr. 85:1).
 - b) **E 161**
 - c) –
 - d) Zlomek lze rámcově datovat do stupňů B2/C1 a C1.
- 4. ADLER 1995, 554, Abb. 603.
- 5. Soukromá sbírka S. Allerbauera, ÖBB-Siedlung West, Parz. 17, 2231 Strasshof.
- 6. –

31. DRÖSING, MG Drösing, VB Gänserndorf

- 1. a) Flur: Hutmannsdorf Lat. 48.5398 , Long. 16.9031
 - b) –
- 2. a) Předmět byl nalezen při povrchovém sběru S. Allerbauerem.
 - b) **Nález získaný na sídlišti povrchovou prospekci.**
 - c) –
- 3. a) Část držadla pocházející z mísy, držadlo neslo na vnitřní straně stopy po letování (obr. 86:6).

b) **E 92**

c) Délka 42 mm, šířka 3, 6 mm.

d) Nález je dle typologické analýzy datován do 1. poloviny 1. století n. l. (TEJRAL 1995, 227).

4. NEBEHAY 1983, 283, Abb. 797.

5. –

6. TEJRAL 1995, 227, 241; WINDL 1991, 18.

1. a) Flur: Hutmannsdorf, číslo parcely: 4936

b) –

2. a) K nálezům došlo během let 1987-1989 na ploše germánského osídlení.

b) **Nález získaný na sídlišti povrchovou prospekci.**

c) -

3. a) Peltoidní nožka pocházející snad z vědra typu Hagenow (obr. 85:6).

b) **E 26 (?)**

c) –

d) Peltoidní nožka náleží hrubší formě vědra typu E 26, proto tento exemplář datujeme do stupně B1c, rovněž nelze vyloučit výrobu tohoto kusu ve stupni B2.

4. NEBEHAY – STUPPNER 1990, 223, Abb. 940.

5. Soukromá sbírka S. Allerbauera, ÖBB-Siedlung West, Parz. 17, 2231 Strasshof.

6. –

1. a) Flur: Hutmannsdorf číslo parcely: 4932

b) –

2. a) K nálezům došlo během let 1985-1986 na ploše germánského osídlení.

b) **Nález získaný na sídlišti povrchovou prospekci.**

c) –

3. a) Zlomek dna neurčitého typu pánve, zdobeného soustřednými kruhy (obr. 85:7).

b) –

c) –

d) –

4. NEBEHAY – STUPPNER 1990, 220, Abb. 886.

5. Soukromá sbírka S. Allerbauera, ÖBB-Siedlung West, Parz. 12, 2231 Strasshof.

6. –

1. a) Flur: Hutmannsdorf
b) –
2. a) Předmět byl nalezen v roce 1993.
b) **Nález získaný na sídlišti povrchovou prospekci.**
c) –
3. a) Ucho balsamaria nebo džbánku. Ucho je zdobeno aplikou stylizované mužské hlavy (obr. 85:5).
b) –
c) Délka 70 mm.
d) –
4. LAUERMANN 1996, 698, Abb. 456.
5. –
6. –

1. a) Flur: Hutmannsdorf
b) –
2. a) K nálezu došlo v roce 1991.
b) **Nález získaný na sídlišti povrchovou prospekci.**
c) –
3. a) Obtížně určitelný zlomek držadla pánve (obr. 85:3).
b) –
c) Délka 41mm.
d) –
4. STUPPNER 1992, 281-282, Abb. 672.
5. Soukromá sbírka S. Allerbauera, ÖBB-Siedlung West, Parz. 12, 2231 Strasshof.
6. –

1. a) Flur: Hutmannsdorf, parcela č. 879-882
b) –
2. a) K nálezu na sídlišti došlo v roce 1982.
b) **Nález získaný na sídlišti povrchovou prospekci.**
c) –
3. a) Ucho balsamaria ve tvaru hlavy Pana (obr. 85:4).

b) **Radnóti 84**

c) Výška 59 mm.

d) –

4. STUPPNER 1984a, 285, Abb. 496.

5. Soukromá sbírka S. Allerbauera, ÖBB-Siedlung West, Parz. 12, 2231 Strasshof.

6. RADNÓTI 1938, SAKAŘ 1983, KÜNZL 1975.

32. EGGENDORF am WAGRAM, Gem. Stetteldorf, pol. Bez. Korneuburg

1. a) Flur: „Lebenäcker“ parcela č. 1099 Lat. 48.4025 , Long. 16.0413

b) –

2. a) V roce 1939 bylo O. Wildschekelem a E. Rotterem odkryto pohřebiště z doby hradištní. Na tomto pohřebišti byly nalezeny rovněž tři žárové hroby z doby římské.

b) **Žárový hrob 7.**

c) Rozrušený hrob č. 7 obsahoval: bronzovou přezku s volutovitě zatočenými konci typu Beundefeld, střepy z popelnice.

3. a) Zlomek plechu.

b) –

c) –

d) Rozrušený hrob lze rámcově datovat do období zlomu 1. a 2. století (POLLAK 1980, 27).

4. FRIESINGER 1965, 82.

5. Naturhist. Museum Wien, inv. č. 71134.

6. TEJRAL 1970a, 171; POLLAK 1980, 28.

33. ENZERSFELD, OG Enzersfeld, VB Korneuburg

1. a) Flur: Langes Enzersbrunnfeld, parcela č. 2832-2834

b) –

2. a) K nálezu na sídlišti došlo v roce 2002.

b) **Nález získaný na sídlišti povrchovou prospekci.**

c) –

3. a) Ataše ve tvaru vinného listu s devíti hroty patřící k míse se závěsnými kruhy (obr. 86:2).

b) **E 83**

c) –

d) Ataši lze zadatovat do stupně C1.

4. KARL – KARL 2003, 650, Abb. 512.

5. Soukromá sbírka A. Karl a V. Karl, Kirchenfeldgasse 3, 2202, Enzersfeld.

6. –

34. HANFTHAL, bez. Laa ander Thaya

1. a) Flur: Ober-Neusiedl „Hanfthal 2“ Lat. 48.7025 , Long. 16.3649

b) –

2. a) K objevu zemnice s depotem došlo při zavádění plynovodu roku 1986.

b) **Depot.**

c) V jámě, v níž byl uložen depot, najdeme následující předměty: čtyři přesleny, amulet vyrobený z parohoviny, dvě keramické misky. V této jámě tvořily zvláštní koncentraci železné předměty. Jedná se o následující artefakty: dva listy kos, dvě kování kos, římský vojenský zemědělský nástroj, dvě kladívka, lžičkovitý vrták, dvě kování vozu, klíč, dva nože, závěs dveří. jedenáct neurčitých artefaktů.

3. a) Pánev gödåkerského typu (obr. 56:2).

b) **E 144**

c) Délka 251 mm, výška 67 mm, \varnothing ústí 139 mm, \varnothing dna 98 mm, \varnothing kruhového otvoru v terči 13 mm, délka držadla 112 mm.

d) V objektu lze zachytit dvě fáze. První ze zlomu 2. a 3. století a druhou z prvních desetiletí 3. století. Depot by poté náležel do fáze první (SAUER 1994, 270, 271).

4. SAUER 1994, 264, Abb. 1:1.

5. –

6. TEJRAL 2004.

3. a) Železný prut - objímka sloužící na připevnění ucha vědra a držadla vědra – je také představitelné, že jde o kování dřevěného vědérka (obr. 23:1).

b) **E 41-42**

c) Železný prut-objímka: \varnothing objímky 240 mm, výška ataše 30 mm, délka držadla 135 mm.

d) V objektu lze zachytit dvě fáze. První ze zlomu 2. a 3. století a druhou z prvních desetiletí století 3. Depot by poté náležel do fáze první (SAUER 1994, 270, 271).

4. SAUER 1994, 269, Abb. 5:1.
5. –
6. Uvedena výše.
3. a) Dva železné zlomky uch věder – je možné, že jde o ucha dřevěných vědérek (obr. 23:2, 5).
- b) **E 41-42**
- c) Zlomky železných uch věder: délka 198 mm, délka 135 mm.
- d) V objektu lze zachytit dvě fáze. První ze zlomu 2. a 3. století a druhou z prvních desetiletí 3. století. Depot by poté náležel do fáze první (SAUER 1994, 270, 271).
4. SAUER 1994, 269, Abb. 4:8, 5:3.
5. –
6. Uvedena výše.
3. a) Fragment železného prutu – objímky s úchytem pro ucho, je také představitelné, že jde o kování dřevěného vědérka (obr. 23:6).
- b) **E 41-42**
- c) Délka prutu 155 mm, \varnothing úchyty 35 mm.
- d) V objektu lze zachytit dvě fáze. První ze zlomu 2. a 3. století a druhou z prvních desetiletí 3. století. Depot by poté náležel do fáze první (SAUER 1994, 270, 271).
4. SAUER 1994, 269, Abb. 5:2.
5. –
6. Uvedena výše.
3. a) Železné ouško – mohlo také sloužit dřevěnému vědérku (obr. 23:3).
- b) **E 41-42 (?)**
- c) Výška 55 mm, šířka 30 mm.
- d) V objektu lze zachytit dvě fáze. První ze zlomu 2. a 3. století a druhou z prvních desetiletí 3. století. Depot by poté náležel do fáze první (SAUER 1994, 270, 271).
4. SAUER 1994, 269, Abb. 4:9.
5. –
6. Uvedena výše.
3. a) Rzí sloučený řetěz s možným kruhovým závěsem kotle (obr. 23:4).

b) **E 8, nebo NE3 (?)**

c) Ø kruhového závěsu 110 mm.

d) V objektu lze zachytit dvě fáze. První ze zlomu 2. a 3. století a druhou z prvních desetiletí 3. století. Depot by poté náležel do fáze první (SAUER 1994, 270, 271).

4. SAUER 1994, 268, 269, Abb. 4:4.

5. –

6. Uvedena výše.

35. MANNERSDORF A. D. MARCH, bez. Gänsersdorf

1. a) Číslo parcely 1077/1 Lat. 48.3919 , Long. 16.8414

b) –

2. a) V roce 1930 došlo k nálezům žárového hrobu.

b) **Žárový hrob.**

c) Profilovaná spona A 67, fragment kování přezky, železný hrot oštěpu, železná nože.

3. a) Zlomky pánve s rukojetí zdobenou kachními hlavičkami (obr. 51:11, 13-14).

b) **E 131**

c) –

d) Hrob je datován do 1. poloviny 1. století n. l. (TEJRAL 1995, 227).

4. TEJRAL 1967, 94, 130, obr. 6: 1-3.

5. Prähistorisches Abteilung des Natuhistorischen Museums.

6. BENINGER 1934, 56, 60, Abb. 26; EGGERS 1951, 139, 172; LAUERMAN 1995, 129; POLLAK 1980, 71, Taf. 6; 1 TEJRAL 1970a, 18; týž 1995, 227; WINDL 1991, 19; TIR 1986, 163.

1. a) Číslo parcely 1078

b) –

2. a) V září roku 1988 našel H. Preisl žárový hrob.

b) **Žárový hrob (1988).**

c) Štítová puklice typu Jahn 5, držadlo štítu, garnitura pásového kování, kování picího rohu, hrot kopí, dvě pozdní profilované spony A 67, železný nůž, čepel meče. Hrob byl označen za mužský.

3. a) Bimetalický polokulovitý kotel (obr. 20).

b) **E 8**

- c) –
- d) Hrob je datován na počátek stupně B1b.
4. LAUERMANN 1995, 129, 130, Abb. 2:1.
5. –
6. LAUERMANN 1994, 281-283; TEJRAL 1995, 241.
3. a) Fragmenty pánve (obr. 20; 52:2).
- b) **Tassinari G 5300/E 131 (?)**
- c) –
- d) Hrob je datován na počátek stupně B1b.
4. LAUERMANN 1995, 129, 130, 131, Abb. 4: 9-11.
5. –
6. LAUERMANN 1994, 281-283; TEJRAL 1995, 241.
1. a) Číslo parcely 1078, 1079
- b) –
2. a) V letech 1989-1994 našel H. Preisl několik zlomků pocházejících z rozrušených hrobů.
- b) **Nálezy získané povrchovou prospekci.**
- c) Zlomky pocházející z popelnice, hrot kopí, železný nůž, pozdní silně profilovaná spona typu A 67, dva zlomky spon s očky typu A 45b, spona s očky A 45b, zlomek spony A 48, pozdní spona s očky A 57, spona s očky A 49, zlomek silně profilované spony, dvě koncová kování picího rohu, bronzové zlomky.
3. a) Zlomek držadla pánve (obr. 51:4).
- b) **E 131-140 (?)**
- c) Délka 32 mm.
- d) Soubor lze datovat do stupně B1b.
4. LAUERMANN 1994, 284, 285, Taf. 4: 5.
5. –
6. –
3. a) Zlomek držadla pánve (obr. 51:1).
- b) –
- c) Délka 67 mm.

- d) Soubor lze datovat do stupně B1b.
4. LAUERMANN 1994, 284, 285, Taf. 4: 7.
5. –
6. –
3. a) Zlomek nádoby neurčitého typu.
- b) –
- c) Délka 35 mm.
- d) Soubor lze datovat do stupně B1b.
4. LAUERMANN 1994, 284, 285, Taf. 4: 6.
5. –
6. –
3. a) Zlomek okraje neurčité nádoby.
- b) –
- c) Délka 40 mm.
- d) Soubor lze datovat do stupně B1b.
4. LAUERMANN 1994, 284, 285, Taf. 4: 4.
5. –
6. –

36. MISTELBACH, bez. Mistelbach

1. a) Galgengrund Lat. 48.57, Long. 16.5723
- b) –
2. a) Při pracích na vinohradu bylo narušeno rozsáhlé pohřebiště. Jednotlivé artefakty z rozrušených hrobů zachraňoval již od 20. let 20. století H. Mitscha-Märheim. Vrstva rozrušených hrobů dosahovala mocnosti 100-150 cm. V roce 1929 přibyly další neporušené žárové hroby (TEJRAL 1970a, 172).
- b) **Žárový hrob 7.**
- c) Popelnice, dvě výrazně členěné spony.
3. a) Zlomek držadla pánve s měsíčkovitě vyřízlým koncovým terčem, zlomek držadla pánve s kruhovým terčem (ztracený) (obr. 49:14).
- b) **E 138**

- c) Délka držadla 90 mm.
- d) Hrob je datován před 1. polovinu 1. století n. l. (TEJRAL 1970a, 161).
4. MITSCHA-MÄRHEIM 1956, 192, Abb. 5.
5. Museum v Mistelbachu, inv. č. 1663.
6. BENINGER 1934, 56, 59; MITSCHA-MÄRHEIM 1930, 1-24; TEJRAL 1967, 131, 98, obr. 9:2; týž 1970a, 172; týž 1995, 229, 241; WINDL 1991, 19; TIR 1986, 165; POLLAK 1980, 76.
2. a) Hrob zachránil roku 1934 H. Janner.
- b) **Žárový hrob 12.**
- c) Spona v rozmezí typů A 50-53, zlomky spony s očky.
3. a) Fragmenty bronzové konvice (obr. 49:1).
- b) **E 124-125 (?)**
- c) Délka fragmentu dna 100 mm.
- d) Hrob lze rámcově datovat do 1. poloviny 1. století n. l. (TEJRAL 1970a, 172).
4. MITSCHA-MÄRHEIM 1956, 195, 196, 203 Abb. 10.
5. Museum v Mistelbachu.
6. TEJRAL 1967, 119, 120, uvedena výše.
2. b) **Rozrušené hroby.**
- c) –
3. a) Zlomek okraje vědra.
- b) **E 39-40 (?)**
- c) Délka 105 mm.
- d) –
4. MITSCHA-MÄRHEIM 1956, 197, Abb. 3:8.
5. Museum v Mistelbachu, inv. č. 1665.
6. Uvedena výše.
3. a) Čtyři peltoidní nožky věder, nožky jsou na vnitřní straně členěny (obr. 49:4, 7, 8, 11).
- b) **E 26 (?)**
- c) Délka 52-57 mm, šířka 10 mm.
- d) –
4. MITSCHA-MÄRHEIM 1956, 197, Abb. 13: 10, 11.

5. Museum v Mistelbachu, inv. č. 1671.
6. POLLAK 1980, Taf. 70: 5, 6, 7, 8.
3. a) Tři obdélné prolamované nožky vědra. Nožky jsou zdobeny pletencovou výzdobou (náleží k typu Wiechula - Boscoreale) (obr. 49:3, 6, 12).
- b) **E 24**
- c) Délka 68 mm, 62 mm, 57 mm.
- d) –
4. MITSCHA-MÄRHEIM 1956, 198, Abb. 13: 7, 8, 9.
5. Museum v Mistelbachu, inv. č. 1672.
6. POLLAK 1980, Taf. 70: 2, 3, 4.
3. a) Zlomky blíže neurčitelných nádob.
- b) –
- c) –
- d) –
4. MITSCHA-MÄRHEIM 1956, 198.
5. Museum v Mistelbachu, inv. č. 1679.
6. Uvedena výše.
3. a) Stlačená oválná plechová pyxida (obr. 49:9).
- b) –
- c) Délka 52 mm, šířka 43 mm.
- d) –
4. POLLAK 1980, 78, Taf. 70:10.
5. Museum v Mistelbachu, inv. č. 1678.
6. Uvedena výše.
3. a) Zlomek plechu.
- b) –
- c) –
- d) –
4. POLLAK 1980, 78, Taf. 70:11.
5. Museum v Mistelbachu, inv. č. 1674.

6. Uvedena výše.

3. a) Zlomky plechu.

b) –

c) –

d) -

4. POLLAK 1980, 78.

5. Museum v Mistelbachu, inv. č. 1676, 1677.

6. Uvedena výše.

1. a) Ecksteinandgrube-Galgengrund

b) –

2. a) K nálezu pohřebiště došlo v 1937 v pískovně pana F. Ecksteina. Nejde o nálezový celek, ale o soubor nálezů. Uvažuje se též, že inventář souboru pochází z hrobů číslo 10 a 11 (WINDL 1991, 19).

b) **Soubor bronzových artefaktů.**

c) Dvě popelnice, bronzová jehlice s profilovanou hlavicí, dvě trubkovité spony se stříbrnou inkrustací, dvě spony vendické, spona s profilovanou patkou, bronzové kování okraje štítu, držadlo štítu, kování čtyř picích rohů.

3. a) Krk, ústí a ucho konvice (obr. 45:16; 47:1), držadlo mísy (obr. 45:15), železné držadlo vědra, fragmenty vědra, okraj vědra s železným poutkem (obr. 45:9-14), deset zlomků zesílených okrajů nádob, šest fragmentů kulovitě zesílených okrajů, zlomky naběračky a cedníku (obr. 46:1, 2, 4-6; 48:4, 7), dva zlomky rukojeti pánve (obr. 46:1; 48:1), dva fragmenty rukojeti pánve s kruhovým terčem a otvorem (obr. 46:3, 48:2), tři zlomky stěn pánví s odsazeným okrajem (obr. 48:3, 5-6), dno složené ze dvou částí a spojeno nýty (obr. 47:2), pět den pánví s žebrováním na vnitřní a vnější straně (obr. 46:7, 9, 11; 47:2-3) neurčité zlomky nádob.

b) **E 125, E 99-100, E 40, E 70-71 (?), E 137-140 (?), 140/142, E 160**

c) Délka ucha konvice 120 mm, Ø dna s nýtováním 110 mm, Ø den pánví 65 mm.

d) Soubor lze rámcově datovat do stupně B1c (TEJRAL 1983, 89; FRIESINGER 1976, 20).

4. FRIESINGER 1976, 19-21.

5. Prähistorische Abteilung des Naturhistorischen Museums, Wien.

6. MITSCHA-MÄRHEIM 1956, 193-194, Abb. 8-9; TEJRAL 1983, 88; týž 1995, 241; WINDL 1991, 19; TIR 1986, 165; POLLAK 1980, 76.

1. a) Siechenhaus-Schottengrube

b) -

2. a) K odkrytí hrobu došlo roku 1903.

b) **Kostrový hrob.**

c) Dvě keramické misky ve tvaru kulové úseče, skleněné slitky.

3. a) Naběračka var. Juellinge s úzkou rukojetí s kolkem: VINDOBILO F (obr. 50:1).

b) **E 162**

c) Délka 333 mm.

d) Hrob lze pravděpodobně zařadit do časového rozmezí od 2. poloviny 1. století až do 1. poloviny 2. století n. l. stupně B2 (TEJRAL 1967, 112).

4. TEJRAL 1971, 70, 78, obr. 12: 1-3.

5. Museum v Mistelbachu, inv. č. 179.

6. MITSCHA-MÄRHEIM 1930; TEJRAL 1967, 111, 112, 131; WINDL 1991, 20; PERSE – PETROVSZKY 1992, 416; POLLAK 1980, 78-79, Taf. 71:1.

37. NEURUPPERSDORF Gem. Wildendürnbach, BH. Mistelbach

1. a) Číslo parcely 171/1 Lat. 48.7526 , Long.16.5178

b) –

2. a) V roce 1975 byl při hloubení sklepa nalezen kostrový hrob. Bohužel došlo k rozrušení pohřbu.

b) **Kostrový hrob.**

c) Součástí hrobové výbavy byly dvě skleněné misky E 183, miska s cylindricky postaveným okrajem a bronzový kroužek. Hrob byl určen jako mužský.

3. a) Konvice s úzkým hrdlem (obr. 31:6).

b) **Radnóti 71**

c) Výška 191 mm, Ø krku 25,5 mm, Ø dna 97 mm, (5, 25 cm).

d) Hrob je datován na počátek 2. století (ADLER 1975, 25).

4. ADLER 1975, 15-26, Abb. 1-4.

5. NÖLM, bez inv. č.

6. TEJRAL 1983, 88; týž 1991, 7-8; týž 2001, 246; WINDL 1991, 19; RADNÓTI 1960; týž 1938; TIR 1986, 169; POLLAK 1980, 81.

3. a) Soudkovité vědro s uchem čtvercového průřezu (obr. 31:7).

b) **E 39-40 (?)**

c) Výška 143 mm, (113,5 mm), Ø výdutě 178 mm.

d) Hrob je datován na počátek 2. století (ADLER 1975, 25).

4. ADLER 1975, 15-26, Abb. 10.

5. NÖLM, bez inv. č.

6. TEJRAL 1983, 88; týž 1991, 7-8; týž 2001, 246; WINDL 1991, 19; POLLAK 1980, 81.

3. a) Tři zlomky z okraje, tzv. patery (obr. 31:2).

b) **E 154, 155 (?)**

c) –

d) Hrob je datován na počátek 2. století (ADLER 1975, 25).

4. ADLER 1975, 15-26, Abb. 5.

5. NÖLM, bez inv. č.

6. Zmíněna výše.

38. NIEDERLEIS, Gem. Niederleis, pol. Bez. Mistelbach

1. a) Záp. břeh Taschelbachu, staré parcely č. 355/2, 356/1, 2. Lat. 48.5283 , Long. 16.4102

b) Lokalita je také spojována s názvem Thomassl.

2. a) Výzkum byl na lokalitě, s níž je rovněž spojována přítomnost římského vojska, prováděn v letech 1929-1930.

b) **Sídlíštní nález.**

c) –

3. a) Fragment cedníku (obr. 85:8).

b) –

c) –

d) Počátek osídlení spadá do 2. století n. l. (POLLAK 1980, 82).

4. POLLAK 1980, 84, Taf. 74/18.

5. NÖLM inv. č. 6825.

6. TIR 1986, 54.

39. OBERLEIS, Gem. Ernstbrunn, pol. Bez. Korneuburg

1. a) Lat. 48.5073 , Long. 16.3806 (údaje odpovídají poloze vesnice Ernstbrunn)
b) –
2. a) Lokalita byla zkoumána v letech 1925-1929, 1930. Výzkumy byly opět zahájeny v roce 1976. První výzkumy byly vedeny H. Mitschou-Märheim a E. Nischerem-Falkenhofem. Popisovaný fragment pochází z let 1925-1930 a jeho přesné nálezové místo je neznámé.
b) **Sídlištní nález.**
c) –
3. a) Fragment cedníku (obr. 85:9).
b) –
c) –
d) –
4. POLLAK 1980, 90, Taf. 81/2-6.
5. Urg. Institut Wien inv. č. 33851.
6. TIR 1986, 65.

40. PILLICHSDORF, Bez. Wolkersdorf

1. a) Lat. 48.3643, Long.16.5404
b) –
2. a) První nálezy hrobů se kladou k roku 1877. V letech 1934 a 1935 byly odkryty další hroby.
b) **Žárový hrob 1877.**
c) Blíže neurčený soubor nálezů obsahoval: železný hrot kopí a vázovitou ostrohrannou popelnici se třemi oušky.
3. a) Zlomky soudkovitého vědra, železná ataše vědra (obr. 34:2).
b) **E 39-40 (?)**
c) Délka ataše 100 mm.
d) Hrob je začleněn do stupně B2 (TEJRAL 1971, 79).
4. KASTNER 1956, 182, 183; TEJRAL 1971, 70, 79, obr. 14: 3-6; POLLAK 1980, 95, Taf. 85:6.
5. Naturhist. Museum Wien, fragmenty inv. č. 3889, ataše inv. č. 3889.

6. BENINGER 1932a, 84-88; TEJRAL 1967, 131; TIR 1986, 174.

1. a) Číslo parcely 491.
b) -
2. a) Popsány výše.
b) **Žárový hrob II. 1935.**
c) Pryskyřice, slitky zelenomodrého skla, fragmenty pocházející z popelnice.
3. a) Zlomky tenkostěnné mísy s dochovanou reparací.
b) **E 70 (?)**
c) –
d) Datování je poněkud nejisté, rámcově lze hrob zařadit do 2. století (KASTNER 1956, 184).
4. KASTNER 1956, 181-183; POLLAK 1980, 95.
5. Museum Asparn, inv. č. 14900.
6. TEJRAL 1971, 79.

41. PALTERNDORF, OG Paltendorf-Dobermannsdorf, VB Gänserndorf

1. a) Flur: Unterer Wiesboden Lat. 48.6072 , Long. 16.8201
b) –
 2. a) K nálezů došlo na podzim roku 1990.
b) **Náhodný sídlištní (?) nález.**
c) –
 3. a) Masivní dno, jehož spodní strana je členěna soustřednými žebry, na vnější straně je přitaven kousek cedníku (obr. 85:10).
b) –
c) –
d) Bližší datace dna není možná.
 4. ADLER – SCHUPPLER 1991, 245-246, Abb. 1086.
 5. Soukromá sbírka pana W. Schupplera Nr. 127, 2264 Jedenspeigen.
 6. –
-
3. a) Ataše tvaru listu se sedmi výběžky pocházející z mísy se čtyřmi závěsnými kruhy (obr. 86:1).

b) **E 83**

c) –

d) Ataši lze zadatovat do stupně C1.

4. ADLER – SCHUPPLER 1991, 245-246, Abb. 1082.

5. Soukromá sbírka pana W. Schupplera Nr. 127, 2264 Jedenspeigen.

6. –

42. RINGELSDORF, OG Ringelsdorf-Niederabsdorf, VB Gänserndorf

1. a) Flur Kuse, JTSK x 1233034; JTSK y 586408

b) –

2. a) K objevu na germánském sídlišti došlo v roce 1982.

b) **Nález získaný na sídlišti povrchovou prospekci.**

c) –

3. a) Peltoidní nožka vědra typu Hagenow (obr. 86:5).

b) **E 26 (?)**

c) Délka 53 mm.

d) Vědro je zpravidla datováno od poloviny 1. století až do poloviny 2. století (KUNOW 1983, 18).

4. STUPPNER 1984b, 302, Abb. 771.

5. Soukromá sbírka S. Allerbauera, ÖBB-Siedlung West, Parz. 17, 2231 Strasshof.

6. –

2. a) –

b) **Nález získaný na sídlišti povrchovou prospekci.**

c) –

3. a) Zlomek rukojeti pánve.

b) –

c) –

d) –

4. STUPPNER 1984b, 302.

5. Soukromá sbírka S. Allerbauera, ÖBB-Siedlung West, Parz. 17, 2231 Strasshof.

6. –

43. ROTHENSEEHOF-Laa a. d. Thaya

1. a) Lat. 48.745 , Long. 16.4493
b) –
2. a) Hrob vyzvedl v letech 1984-1986 W. Neugebauer. Pohřeb byl ukryt pod mohylou z 5. a časného 6. století.
b) **Žárový hrob 1.**
c) Nádoba zdobená meandrem, esovitě profilovaná stříbrná spona A 112, železná kolínková spona A 136-142, hrot kopí a oštěpu, zohýbaný meč, fragment kování pochvy meče, štítová puklice typu Zieling F2, držadlo štítu, dvě železné knoflíkovité ostruhy, stoličkovitá ostruha zdobená tausii, přezka, železná břitva a nůžky.
3. a) Fragmenty vědra s obličejovou ataší - typ Dollerup B (Dollerup-Vysoká, Hagenow-Vysoká) (PAULSEN 1991), zlomek železného držadla vědra. Držadlo je připevněno k ataši (obr. 53:2).
b) **E 25/26**
c) –
d) Hrob lze datovat do stupně B2 a (TEJRAL 2001, 219, 246).
4. TEJRAL 2001, 219, 246, Abb. 8.
5. –
6. NEUGEBAUER 1995, 113; týž 1991, 19.

3. a) Rukojeť tzv. patery s beraní hlavičkou (obr. 53:3).
b) **E 154-155 (?)**
c) –
d) Hrob lze datovat do stupně B2 a (TEJRAL 2001, 219, 246).
4. TEJRAL 2001, 219, 246, Abb. 8.
5. –
6. Zmíněna výše.

3. a) Fragmenty naběračky a cedníku.
b) **E 160**
c) –
d) Hrob lze datovat do stupně B2 a (TEJRAL 2001, 219, 246).
4. TEJRAL 2001, 219, 246.

5. –

6. Zmíněna výše.

44. SCHALLEMMERSDOFR, MG EMMERSDORF an der Donau , VB Melk

1. a) Lat. 48.2535 , Long. 15.3558

b) –

2. a) Předměty byly nalezeny v letech 1985 a 1987 při zemních pracích u Dunaje. Přesnou polohu bohužel neznáme. Víme jen, že k nálezům došlo na levém břehu Dunaje 1 km východně od farního kostela v Emmersdorfu.

b) **Náhodné nálezy – depot (?)**

c) –

3. a) Ucho džbánu zdobené figurálním výjevem. Ucho je poškozeno a vrchní část je odlomena (obr. 84:1).

b) **RA²⁰³ 19, Radnóti 77, ND3**

c) Délka 136 mm.

d) –

4. FARKA – MELZER 1988, 245, Abb. 578.

5. Museum Persenburg, inv. č. 28.

6. SEDLMAYER 1999a, 13.

3. a) Ucho džbánu s ataší ve formě boty (obr. 84:2).

b) **RA 16, Boesterd 288**

c) Délka 124 mm.

d) Výroba tohoto typu džbánu začíná na konci 1. století, s typem se poté setkáváme zvláště ve 2. a 3. století (FARKA – MELZER 1988, 245; RAEV 1978, 621; SEDLMAYER 1999a, 18, 19).

4. FARKA – MELZER 1988, 245, Abb. 577.

5. Museum Persenburg, inv. č. 27.

6. SEDLMAYER 1999a, 18, 19.

45. SCHWECHAT, bez. Wien

²⁰³ RA (RAEV).

1. a) Lat. 48.1492 , Long. 16.4886
b) –
 2. a) Soubor pochází ze soukromé sbírky a v roce 1953 byl odevzdán do Historisches Muzeum der Stadt Wien.
b) **Soubor artefaktů.**
c) Dva zlomky svícnu, koncové kování picího rohu, fragment stoličkovité ostruhy.
 3. a) Stříbrné simpulum (?) s nápisem: C AMO FRO P (obr. 60:1).
b) –
c) Výška 25,5 mm, Ø ústí 55 mm, Ø nožky 33 mm.
d) Soubor byl datován do stupně B1 (KÜNZL 1997, 155).
 4. KÜNZL 1997, 147- 149, Abb. 9, 10.
 5. Historisches Muzeum der Stadt Wien, inv. č. MV 8796.
 6. TEJRAL 1995, 237.
-
3. a) Obličejová ataše (hlava menády) a k ní náležící držadlo, které je zakončeno beraní hlavou (obr. 58).
b) **E 24**
c) Ataše: výška 73 mm, šířka 107 mm, šířka kroužku 28 mm, držadlo: délka 264 mm, výška 141 mm.
d) Soubor byl datován do stupně B1 (KÜNZL 1997, 155).
 4. KÜNZL 1997, 145, Abb. 2, 3, 4.
 5. Historisches Muzeum der Stadt Wien, ataše: inv. č. MV 8793/6; držadlo: inv. č. MV 8793/1.
 6. TEJRAL 1995, 237.
-
3. a) Obličejová ataše (hlava erota) a k ní náležící držadlo, které je zakončeno hlavou mezka. Kroužek ataše se nezachoval kompletní. Držadlo je rovněž ve fragmentárním stavu (obr. 59).
b) **E 24**
c) Ataše: výška 63 mm, šířka 112 mm, držadlo: délka 300 mm.
d) Soubor byl datován do stupně B1 (KÜNZL 1997, 155).
 4. KÜNZL 1997, 145, Abb. 2, 3, 4, 5.

5. Historisches Muzeum der Stadt Wien, ataše: inv. č. MV 8794/2; držadlo: inv. č. MV 8794/1.

6. Zmíněna výše.

3. a) Obdélníkovitá prolamovaná nožka vědra, zdobena rytím (obr. 60:2).

b) **E 24**

c) Délka 70 mm, šířka 20-22 mm, výška 15-16 mm.

d) Soubor byl datován do stupně B1 (KÜNZL 1997, 155).

4. KÜNZL 1997, 145, 146, Abb. 6.

5. Historisches Muzeum der Stadt Wien, inv. č. MV 8793/4.

6. Zmíněna výše.

3. a) Pánev s okrajem zdobeným perlovcem. Reliéfně zdobené držadlo se do dnešních dnů nezachovalo (obr. 60:3).

b) **E 151**

c) Výška 66 mm, Ø okraje 102 mm, Ø nožky 70 mm.

d) Soubor byl datován do stupně B1 (KÜNZL 1997, 155).

4. KÜNZL 1997, 146, Abb. 7, 8.

5. Historisches Muzeum der Stadt Wien, inv. č. MV 8792.

6. Zmíněna výše.

46. WALTERSDORF an der March, MG Drösing, VB Gänsersdorf

1. a) Flur: Langes Feld také Honifäcker, Lat. 48.0507 , Long. 13.5545

b) –

2. a) Artefakt byl nalezen v letech 1985-1986.

b) **Nález získaný na sídlišti povrchovou prospekci.**

c) –

3. a) Litá maskovitá ataše (obr. 86:4).

b) **E 27/28**

c) –

d) Ataši můžeme začlenit do 2. století n. l. (TEJRAL 1999b, 178).

4. ADLER – NOWAK – SCHUPPLER 1988, 247, Abb. 635.

5. Soukromá sbírka pana W. Schupplera Nr. 127, 2264 Jedenspeigen.

6. TEJRAL 1999b, 178.

47. WULZESHOFEN, Gem. Laa an der Thaya, bez. Mistelbach

1. a) Nález byl učiněn na pozemku domu č. p. 24 (BENINGER 1932b, 215), Lat. 48.7181 , Long. 16.3042.

b) –

2. a) Žárový hrob č. 2 byl nalezen při hloubení studny v roce 1863.

b) **Žárový hrob 2.**

c) Dva zlomky zlatého pletencovitého nákrčníku, čtyři zlomky zlatého náramku s hříbovitými (štítovitými) konci (typ III A, var. B podle Wójcika), hlavice stříbrné jehlice potažená zlatou folií (VII skupina forma 108 podle Beckmana, zlatý prsten, zlomek zlatého drátu se spirálovitým zakončením, tři zlomky železné spony, zlomek železné kolínkovité spony, fragment železného klíče typu Blume 15, čtyři bronzové slitky, dva malé slitky stříbra.

3. a) Fragmenty stříbrného talíře.

b) –

c) Průměr 90 mm, výška podstavy 7 mm.

d) E. Beninger datuje hrob do období mezi roky 150 - 180 (BENINGER 1932b, 235).

J. Tejral datuje hrob podle zlomků spon a jehlice do stupně B2/C1 (1999b, 173).

4. BENINGER 1932b, 218, Abb. 9.

5. Kunsthistorisches Muzeum Wien, Antikenkabinet inv.č. VII B 145.

6. POLLAK 1980, 176, 177; TEJRAL 1971, 74, 79.

3. a) Ataše částečně zdeformovaná žárem.

b) –

c) –

d) E. Beninger datuje hrob do období mezi roky 150 - 180 (BENINGER 1932b, 235). J.

Tejral datuje hrob podle zlomků spon a jehlice do stupně B2/C1 (1999b, 173).

4. BENINGER 1932b, 218.

5. Kunsthistorisches Muzeum Wien, Antikenkabinet, bez inv. č.

6. POLLAK 1980, 176, 177; TEJRAL 1971, 74, 79.

10.3. Soubory bronzových nádob - sbírky

KROMĚŘÍŽ, okr. Kroměříž, Zlínský kraj

1. a) Artefakty pochází z území ležící mimo Moravu.
b) –
2. a) Ze sbírek Muzea Kroměřížska pocházejí tři nádoby. Památky muzeum odkoupilo na sklonku dvacátých let 20. století od amatérského archeologa, sběratele a podnikatele J. Slovák (1856-1931). Nálezové okolnosti zkoumaných nádob podobně jako v případě již zpracovaných antických předmětů ze Slovákovy sbírky (SÁHOVÁ a kol. 1975, nestr.) jsou nejisté.
b) **Soubor bronzových artefaktů.**
c) –
3. a) Kotel typu Debelt; má konický tvar a ven vykloněný okraj, dno je ploché. Nádoba nenese stopy po soustružení. Okraj je na čtyřech místech perforován čtyřmi otvory sloužícími k upevnění ataší. V jednom otvoru se zachoval bronzový či mosazný nýt. Podle výše popsaných perforací a nýtu byl kotel opatřen bronzovými nebo mosaznými atašemi. (obr. 88:2).
b) **Raev 9**
c) Výška: 245 mm, průměr ústí: 295 mm, průměr dna: 260 mm.
d) 1. stol. až poč. 3. stol.
4. SLOVÁK, po roce 1892.
5. Muzeum Kroměřížska v Kroměříži, inv. č. 740/525.
6. JÍLEK 2007b.

3. a) Pánev s rukojetí s veslovitě se rozšiřujícím koncem. Jímka pánve má konkávní tvar a její vnější povrch nese dva svazky podélných rýh. Dno je strukturováno sedmi reliéfně nevýraznými kružnicemi. Napojení rukojeti k okraji jímky pánve je zvýrazněno dvěma podélnými hrbolky v podobě stylizovaných hlaviček vodních ptáků. Rukojeť se na vnějším konci veslovitě rozšiřuje a na svrchní straně lze spatřit kruhovou prohlubeň. Pánev je litá a na vnější straně dna jsou zřetelné stopy po soustružení (obr. 88:1).
b) –
c) Výška: 45 mm, průměr ústí: 105 mm, průměr dna: 67 mm.
d) 1. stol. (?).
4. SLOVÁK, po roce 1892.

5. Muzeum Kroměřížska v Kroměříži, inv. č. 4585 1A 1251.

6. JÍLEK 2007b.

3. a) Konev hruškovitého tvaru s širokým ústím. Dno je odsazené. Na výduť je možné spatřit stopy po přiletování atase držadla. Rovněž na vnější straně dna jsou patrné tři obdélníkovité útvary, které ukazují na přiletování nožek. Na nádobě je patrné použití soustruhu (obr. 89).

b) –

c) Výška: 151 mm, průměr ústí: 92 mm, průměr dna: 75 mm.

d) 3.-2. stol. př. n. l.

4. SLOVÁK, po roce 1892.

5. Muzeum Kroměřížska v Kroměříži, inv. č. 3763, 1254.

6. SÁHOVÁ a kol. 1975, nestr; JÍLEK 2007b.

STARÉ MĚSTO, okr. Uherské Hradiště, Zlínský kraj

1. a) Údajně Špitálky, S-JTSK: x 1180200 y 539600, místo nálezů je však pravděpodobně fiktivní.

b) Ungarisch-Hradisch

2. a) Před rokem 1918 došlo k údajnému objevení souboru. Patrně nejde o vlastní sklad bronzových předmětů, protože soubor obsahuje mimo jiné předměty z doby bronzové, halštatské a laténské.

b) **Soubor bronzových artefaktů.**

c) Tři profilované spony, dvě kolínkovité spony, spona s očky A 45, mužská soška, fragment bronzového kopýtka (zlomek plastiky, skládacího stolku, svícnu?), bronzový úchyt.

3. a) Mělká pánev s hraněným držadlem a kruhovým terčem s výřezem ve tvaru půlměsíce (obr. 26).

b) **E 138**

c) Celková délka 240 mm.

d) –

4. TEJRAL 1967, 103, 104, obr. 8: 3-4; RZEHAČ 1918, 231, obr. 21.

5. NM Praha, inv. č. 89955.

6. BENINGER – FREISING 1933, 41; EGGERS 1951, 147; DROBERJAR 2002, 348, 349; TIR 1986, 187, 192; ZEMAN 2000, 136, 137.

3. a) Fragment držadla konvice (obr. 25:3).

b) **E 125**

c) –

d) –

4. TEJRAL 1967, 120, 129, obr.12:3.

5. NM Praha, inv. č. 89950.

6. RZEHAK 1918; BENINGER – FREISING 1933, 41; EGGERS 1951, 147; DROBERJAR 2002, 348, 349; TIR 1986, 187, 192.

3. a) Čtyřhranné bronzové držadlo soudkovitého vědra (obr. 25:2).

b) **E 39-40**

c) –

d) –

4. TEJRAL 1967, 89, 129, obr. 5: 4.

5. NM Praha, inv. č. 89953.

6. RZEHAK 1918; BENINGER – FREISING 1933, 41; EGGERS 1951, 147; DROBERJAR 2002, 348, 349; TIR 1986, 187, 192.

3. a) Bronzové držadlo soudkovitého vědra (obr. 25:1).

b) **E 39-40**

c) –

d) –

4. (TEJRAL 1967, 89, 129, obr. 5: 3).

5. NM Praha, inv. č. 89954.

6. (RZEHAK 1918; BENINGER – FREISING 1933, 41; EGGERS 1951, 147; DROBERJAR 2002, 348, 349; TIR 1986, 187, 192).

3. a) Obloukovitě tvarované ucho konvice. V horní obloukovitě klenuté části ucha je umístěn výčnělek pro zapření palce. Chybí spodní ataše (obr. 25:4).

b) **Tassinari E5200-E5310 (?)**

c) –

d) 1. stol. n. l.

4. Nепublikováno

5. NM Praha, inv. č. 89 925.

6. (RZEHAК 1918; BENINGER – FREISING 1933, 41; EGGERS 1951, 147; DROBERJAR 2002, 348, 349; TIR 1986, 187, 192).

ŽDÁNICE, okr. Hodonín, Jihomoravský kraj

1. a) Artefakt pochází z blíže nelokalizovaného místa na území Slovenské republiky.

b) –

2. a) –

b) –

c) –

3. a) Ataše ve tvaru vinného listu z mísy se závěsnými kruhy (obr. 86:3).

b) **E 83**

c) Délka 57 mm, šířka 52 mm, vnitřní Ø očka 10 mm.

d) Ataši lze zadatovat do stupně C1.

4. STUHLÍK 1991, 37; 46 obr. 2:3.

5. Vrbasovo muzeum Ždánice, inv. č: AŽ-43.

6. MĚŘÍNSKÝ – STUHLÍK 1980.

11. APENDIX 1. SOUBOR ANTICKÝCH KOVOVÝCH NÁDOB Z MUZEA KROMĚŘÍŽSKA V KROMĚŘÍŽI²⁰⁴

Ze sbírek Muzea Kroměřížska pocházejí tři bronzové nebo mosazné nádoby (JÍLEK 2007b). Památky muzeum odkoupilo na sklonku dvacátých let 20. století od amatérského archeologa, sběratele a podnikatele J. Slováka (1856-1931), který patřil mezi významné osobnosti moravské archeologie (podrobněji viz SÁHOVÁ a kol. 1975, nestr.; FIŠER 1976, 214; CHÝBOVÁ 1998, 10, 91; SKLENÁŘ 2005, 20, 516). Nálezové okolnosti zkoumaných nádob podobně jako v případě již zpracovaných antických předmětů ze Slovákovy sbírky (SÁHOVÁ a kol. 1975, nestr.) jsou nejisté.

1. Kotel tybu Debelt, (obr. 88:2)

Podle zápisu obsaženém v Slovákově inventární knize, založené někdy po roce 1892, pochází kotel (č. 968) z koryta řeky Moravy z Kroměříže. Tato informace je však nejistá, neboť J. Slovák ve snaze po historickém zvýraznění regionu s oblibou přiřazoval nálezy zakoupené mimo území Moravy okolí Kroměříže.

Kotel zatím nemá na území bývalého Československa obdoby. Tvarově nejbližší analogie nalezneme především v dolním Podunají (RAEV 1978, 636, Taf. 11:3), Podněpří (RAEV 1986, 24, Pl. 19:7,8) a Saalburgu²⁰⁵ (EGGERS 1955a, 46, Taf. 3:6). Na základě těchto podobností patří popisovaná nádoba do skupiny kotlů typu Debelt, jak byla vyčleněna B. A. Raevem (1986, 23-26). Kotle typu Debelt lze zachytit v pompejském materiálu (TASSINARI 1993, 100, U 2100, U 2300). Součástí hrobových výbav jsou do počátku 3. století (RAEV 1986, 24).

2. Pánev s veslovitě tvarovanou rukojetí (obr. 88:1)

Podle záznamu z inventární knihy J. Slováka pochází „bronzový kelímek“ (č. 637) z řeky Moravy z Kroměříže. Podobně jako v případě kotle je však tato informace nejistá. Odpovídající blízké analogie nebyly nalezeny. Popisovaná nádoba se svým tvarem nejvíce

²⁰⁴ Za konzultaci a bohatou literaturu děkuji H. Svobodové (Národní muzeum).

²⁰⁵ H. J. Eggers (1955a, 46) označil nádobu za pozdní v barbariku neznámou formu kotle östlandského typu.

blíží k mnohotvaré skupině pánví s rukojetí s veslovitě se rozšiřujícím koncem²⁰⁶. Toto přiřazení je však pouze rámcové-provizorní. Podle příbuznosti nádoby k této skupině je vhodné památku připisat 1. století n. l. Bližší datace bude možná až s objevem dalších identických kusů s nálezovými kontexty.

3. Konev hruškovitého tvaru (obr. 89)

Podle záznamu z inventární knihy J. Slováka pochází „pohár“ (č. 873) z řečiště Moravy na území Kroměříže. Nálezové okolnosti jsou obdobně jako u dříve zmíněných památek nejisté. Památka byla bez podrobnější argumentace označena jako pohár a datována do 1. století n. l. (SÁHOVÁ a kol. 1975, nestr.). Na základě formování ústí, tvarů otisků nožek a předpokládané podoby ataše lze zřetelně vyloučit příslušnost kroměřížské konve k pozdně republikánským konvím typu Ornovasso-Ruvo, Ornovasso-Montefiascone, Kelhaim nebo Kjaerumgaard (BOUBE 1991, 23-45, Fig. 10, 13).

Podle dostupných nejbližších analogií z *Muzeo Arqueológico de Sevilla*²⁰⁷ (POZO 2000, 422, Abb. 2) a *Museum of Fine Arts Boston* (COMSTOCK – VERMEULE 1971, 319, Fig. 445) však lze nádobu označit za konev tvarově blízkou typu II.b podle M. Castoldi (2000, 411). Konev z Muzea Kroměřížska se od typu Castoldi II.b odlišuje přítomností nožek a také rozdílnou opěrou držadla²⁰⁸. Helénistické konve typu Castoldi II.b jsou však tvarem vlastní nádoby popisované konvi nejbližší. Vyskytují se v severní a především ve střední Itálii a jsou kladeny do 3. a 2. století př. n. l. (DE MARINIS 1998, 121-122, Fig. 3:2; CASTOLDI 2000, 411, 415, Fig. 7). Určit přesnou typologickou příslušnost (jakož i přesnější dataci) je v našem případě obtížné.

Hodnocená toreutika zřetelně vybočuje z nálezového fondu kovových nádob středního Podunají (KARASOVÁ 1998; TEJRAL 1967, 81-134; KRASKOVSKÁ 1976, 429-439;

²⁰⁶ Nejvýznamnějšími zástupci této skupiny jsou pánve s trojlístkovitým otvorem v rukojeti, pro které byl R. Petrovskym (1993, 85-88) určen výskyt v období: nejčasněji 20/30 až 85/95 n. l. Více k této skupině P. Schauer (1965/66, 49-77).

²⁰⁷ Konev byla nesprávně přiřazena k typu Kjaerumgaard (POZO 2000, 422), od kterého se odlišuje jak tvarem, tak profilací okraje.

²⁰⁸ Na základě obrýsu ataše (obr. 89) lze rekonstruovat její podobu. Klíčové jsou dva podélné výběžky na vrchní straně a dva svislé výběžky na spodním okraji otisku. Vrchní výběžky představují pravděpodobně křídla a spodní jsou nejspíše hlavičky hadů. V souladu s těmito znaky je zřejmé, že ataše měla podobu hlavy medusy. Obdobná zobrazení se vyskytují na konvích typu Ra. 71 (RÁDNOTI 1938, Taf. XLVII:1c, XLIV:3). Tvary ataší byly pravděpodobně inspirovány zobrazeními tzv. krásných gorgoneií. K vzorům podrobněji viz BOARDMAN 1995, Fig. 241; BELSON 1980, 373-378.

KREKOVICĚ 1987, 231-282; SEDLMAYER 1999a; RÁDNOTI 1938). To by mohlo nasvědčovat tomu, že J. Slovák uvedené památky získal mimo toto území a s Podunajím byly spojeny až druhotně.

12. LITERATURA

Corpusy CRFB

CRFB, D1 – LASER, R. – VOSS, H. U. (Bearb.) 1994: Corpus der römischen Funde im europäischen Barbaricum. Deutschland Bd. 1. Bundesländer Brandenburg und Berlin. Bonn.

CRFB, D3 – VOSS, H. U. (Bearb.) 1998: Corpus der römischen Funde im europäischen Barbaricum. Deutschland Bd. 3. Bundesland Mecklenburg-Vorpommern. Bonn.

CRFB, D4 – ERDRICH, M. (Bearb.) 2002: Corpus der römischen Funde im europäischen Barbaricum. Deutschland Bd. 4. Hansenstadt Bremen und Bundesland Niedersachsen. Bonn.

CRFB, D6 – BECKER, M. – BEMMANN, J. – LASER, R. – LEINEWEBER, R. – SCHMIDT, B. – SCHMIDT-THIELBEER, E. – WETZEL, I. (Bearb.) 2006: Corpus der römischen Funde im europäischen Barbaricum. Deutschland Bd. 6. Land Sachsen-Anhalt. Bonn.

Bibliografie

ABRAMEK, B. 1982: Cmentarzysko ciałopalne kultury Przeworskiej w Konopnici na stan. 7, woj. Sieradz. Sprawozdania Archeologiczne XXXIV, 171-182.

ADLER, H. 1976a: Kaiserzeitliche Funde aus Baumgarten an der March. MAGW 106, 3ff.

ADLER, H. 1976b: Eine germanische Siedlung der Römischen Kaiserzeit in Bernhardsthal. FÖ 14, (1975) 7-14.

ADLER, H. 1976c: Ein germanisches Körpergrab der Römischen Kaiserzeit in Neuruppensdorf. FÖ 14 (1975) 15-26.

ADLER, H. 1977a: Ein germanisches Wirtschaftsgebäude aus der Römischen Kaiserzeit. FÖ 15, (1976) 9-17.

ADLER, H. 1977b: Zur Datierung einiger Beinkämme aus der Römischen Kaiserzeit in Bernhardsthal. FÖ. 15, (1976) 19-27.

ADLER, H. 1995: KG Bernhardsthal. FÖ 33 (1994), 554.

ADLER, H. – NOWAK, H. – SCHUPPLER, W. 1988: KG Waltersdorf an der March. FÖ 26, 1987, 247.

ADLER, H. – SCHUPPLER, W. 1991: KG Palterndorf. FÖ 29, 1990, 245-246.

- ALFÖLDY, G. 1959/60: Bronze Vessels in the Burials Rites of the Native Population in North Pannonia. *Archeologia Warszawa* 9, 1- 12.
- ANDRZEJOWSKI, J. 1991: Okucia rogów do picia z młodszego okresu przedrzymskiego i okresu wpływów rzymskich w Europie rodkowej i Połnocnej. (Próba klasyfikacji i analizy chronologiczno-terytorialnej). *Materiały starożytne i wczesnoredniowieczne. Tom. VI. Warszawa*, 7-120.
- ARNETH, von J. R. 1862: Beschreibung des K. K. Münz- und Antiken Kabinettes zur Schlau ausgelegten Münzen und Medaillen. Wien.
- ASMUS, W. D. 1939: Ein Grabfeld des 3. Jahrhunderts von Helzendorf. Kr. Grafschaft Hoya (Hannover). *Germania* 23, 168-174.
- BALTY, J. CH. 1973: Balsamaires anthropomorphes du monde romain. *JbRGZM* 20, 261-264.
- BÁNKI, Zs. 1963/1964: Bericht über den römerzeitlichen Bronzefund von Igar. *AlbaReg* 4-5, 221ff.
- BARATTE, F. 1984: Römische Silbergeschirr in den gallischen und germanischen Provinzen. Stuttgart.
- BAZOVSKÝ, I. 2007a: Depot železných predmetov z germánskeho sídliska v Čataji (okr. Senec, juhozápadné Slovensko). In: Droberjar, E. – Chvojka, O. (edd.): *Archeologie barbarů 2006. Sborník příspěvků z II. protohistorické konference. Archeologické výzkumy v Jižních Čechách suppl. 3. sv. 1. České Budějovice*, 249-260.
- BAZOVSKÝ, I. 2007b: Novoobjavený hrob z doby římskej zo Zohora. *ZbSNM: Arch. C I* (17), 285-290.
- BECKER, M. 2001: Luxuriöser Haushalt für den Toten. In: S. Fröhlich (ed.): *Das germanische Fürstengrab von Gommern. Gold für Ewigkeit. Halle (Saale)*, 148-161.
- BEHN, F. 1936: Drei Bronzegefäße der frühen Völkerwanderungszeit von Bensheim, Starkenburg. *Germania* 20, 120-127.
- BELJAK, J. – KOLNÍK, T. 2006: Germánske hroby z Čaky a Gbeliec. *Prispevok k osídleniu juhozápadného Slovenska v dobe římskej. SIA LIV* (1), 57-94.
- BELKOWSKA, I. 1984: Rzymskie Naczynia srebrne strefy baltyckiej i ich naśladownictwa. *ArchPolski* 35, 73-93.
- BELSON, J. D. 1980: The Medusa Rondanini: A New Look. *AJA* 84, 3, 373-378.
- BENINGER, E. – FREISING, E. H. 1933: Die Germanische Bodenfunde in Mähren. Reichenberg.
- BENINGER, E. 1931: Der Wandalfund von Czeke-Cejkov. *AnnNMWien* 45, 183-224.

- BENINGER, E. 1932a: Quadische und Vandalische Kulturbeziehungen. *MAGW* 62, 78-101.
- BENINGER, E. 1932b: Zwei germanische Funde von Wulzeshofen in Niederösterreich. *WPZ* 19, 215-238.
- BENINGER, E. 1934: Die Germanenzeit in Niederösterreich von Marbod bis zu den Babenbergern. Wien.
- BENDER, St. 1992: Zum Buntmetalkessel des sogenannten Seuso-Schatzes. *ArchKorresp* 22, 119-124.
- BERGER, S. 1884: Grabfund von Holubic. *Mitth. K. K. Central-Comm. N. F.* 10, 87-93.
- BERKE, S. 1990: Römische Bronzegefäße und Terra Sigilata in der Germania Libera. *Boreas-Beiheft* 7. Münster.
- BERNHARD, H. 2003: Ein frührömisches "Brandgrab" aus Herxheim, Kr. Südliche Weinstrasse. *Archäologie in der Pfalz Jahresbericht 2001*. Leidorf.
- BIENERT, B. 2007: Die römischen Bronzegefäße im Rheinischen Landesmuseums Trier. *Trierer Zeitschrift Beiheft* 31. Trier.
- BIBORSKI, M – KACZANOWSKI, P. 2001: Neue römische Importe aus dem Gebiet Polens. Pyxidi aus Łędeczek, Kr. Piła. In: J. Kolendo – A. Bursche (eds.): *Polen. Sup. Bd. II. Neue Funde römischer Importe aus Polen II. CRFB*. Warszawa, 69-88.
- BOARDMAN, J. 1975: *Řecké umění*. Praha.
- BOARDMAN, J. 1995: *Greek sculpture the late classical period*. London.
- BOESTERD, M. H. P. den 1956: The bronze vessels in Rijksmuseum. *G. M. KAM at Nijmegen* 20, T. I. č. 4-10.
- BOESTERD, M. H. P. den 1967: Roman Bronze Vessels from Rivers. *BerROB* 17, 115ff.
- BOLLA, M. 1979: Brocca rinvenuta a Carobbio degli Angeli. *Riv. Arch. Prov. e Ant. Diocesi Como* 161, 23-50.
- BOLLA, M. 1991: Considerazioni sulla funzione dei vasi in bronzo tardorepubblicano im Italia settentrionale. In: Feugère, M. – Rolley, C. (eds): *La vaisselle tardo-républicaine en bronze. Actes de la table-ronde CNRS organisée á Lattes du 26 au 28 avril 1990 par l'UPR 290 (Lattes) et le GDR 125 (Dijon)*. Dijon, 143-153.
- BÓNA, I. 1963: Beiträge zur Archäologie und Geschichte der Quaden. *AAHung* 15, 239-307.
- BÓNIS, E. 1981: Die Kaiserzeitliche „Wafengrab“ 1. von Kalóz. *FolArch* 32, 95-144.
- BÓNIS, E. 1982: Die Kaiserzeitliche „Wafengrab“ NR. 3 von Környe. *FolArch* 33, 117-158.
- BOUBE, Ch. 1991: Les cruches. In: Feugère, M. – Rolley, Cl. (eds.): *La vaisselle tardo-républicaine en bronze*. Dijon.

- BOUZEK, J. 1974: Poznámky k několika římským bronzům z Čech. In: V. Sakař (ed.): Římské importy, Praha, 3-11.
- BOUZEK, J. 1975: Antika v hanáckých Athénách. Kroměříž.
- BOUZEK, J. 1977: Roman Imported Figural Bronzes in Bohemia. In: Acten des XI. Internationalen Limes-kongresses, 171-180.
- BOUZEK, J. 1984: Die römischen importierten Kleinbronzen und Bronzegerätschaft auf dem Gebiet der heutigen Tschechoslowakei. In: Toreutik und figürliche Bronzen römischen Zeit. Acten der 6. Tagung über antike Bronzen. Berlin 1980, 59-62.
- BOUZEK, J. 1986: Die Möglichkeiten der Erforschung der Gefolgschaft in der mitteleuropäischen Vor- und Frühgeschichte. SIA 34, 293-297.
- BOUZEK, J. 1990: Thrákové. Praha.
- BOUZEK, J. 1994: Die Neue römischen und barbarischen Funde und Befunde in Südmähren und Niederösterreich: Historische Interpretationens Möglichkeiten. In: H. Friesinger – J. Tejral – A. Stuppner (eds.): Markomannenkriege-Ursachen und Wirkungen. Brno 173-178.
- BOUZEK, J. 2000a: Notes on the early imperial imports in Bohemia and Moravia: new and inherited objects. In: E. Droberjar (ed.): Romanam amicitiam praetulisse. Sborník Vladímu Sakařovi k 70. narozeninám. SbnM: A Historie 44, 11-14.
- BOUZEK, J. 2000b: The protomae and busts of bronze vessels and utensils in the Mušov Grave. In: J. Bouzek – H. Friesinger – K. Pieta – B. Komoróczy (eds.): Gentes, reges, und Rom. Auseinandersetzung – Anerkennung – Anpassung. Festschrift für J. Tejral zum 65. Geburtstag. Brno, 117-120.
- BOUZEK, J. – ONDŘEJOVÁ, I. 1990: „Třetí zóna“ mezi Římem a barbarikem při noricko-panonském limitu. AR 42, 22-35.
- BOUZEK, J. – KRATOCHVÍL, Z. 1996: Proměny interpretací. Praha.
- BRATHER, S. 2005: Acculturation and ethnogenesis along the frontier. Rome and the ancient Germans in an archaeological perspective. In: F. Curta (ed): Borders, barriers, and ethnogenesis. Frontiers in late antiquity and the middle ages, Studies in the early middle ages 12. Turnhout, 139–171.
- BRAUN, C. 2001: Römische Bronzefibeln mit Reliefdekor. BAR Internat. Ser. 917 Oxford.
- BRESČAK, D. 1985: Antično Bronasto posodje Slovenije. Ljubljana.
- BŘEŇ, J. 1953: Kostrové hroby starší doby římské v Čechách. AR 5, 476-479, 515-529.

- CAPELLE, T. 1971: Studien über elbegermanische Gräberfelder in der ausgehenden Laténezeit und der älteren römischen Kaiserzeit. Münstersche Beiträge zur Vor- und Frühgeschichte Bd. 6. Hildesheim.
- CASTOLDI, M. 1994: Recipienti in bronzo d'età Romana provenienti da Milano. Akten der 10. Internationalen Tagung über antike Bronzen. Forsch. Ber. zur Vor- und Frühgeschichte in BadWürt 45. Stuttgart, 117-127.
- CASTOLDI, M. 2000: Vasellame in bronzo d'età ellenistica: osservazioni su alcuni tipi di brocche di produzione etrusca. KölnJb 33, 403-416.
- CASTOLDI, M. 2002: Recipienti in bronzo romani da Goito (Mantova). In: A. Giunilia-Mair (ed.): *Monographies instrumentum* 21. I bronzi antichi: Produzione e tecnologia. Montagnac, 370-377.
- COFTA-BRONIEWSKA, A. 1979: Grupa kruszańska przeworskiej. Poznań.
- COMSTOCK, M. – VERMEULE, C. 1971: Greek, Etruscan & Roman Bronzes in the Museum of Fine Arts. Boston.
- ČERVINKA, I. L. 1902: Morava za pravěku. Brno.
- ČERVINKA, I. L. 1933: Masarykův kraj v pravěku. Hodonín.
- ČERVINKA, I. L. 1939: Germáni – Němci. První okupace, nájezdy a průchody kmenů Germánských na Moravě. (rkp. uložen v knihovně ArÚ AV ČR v Brně). Brno.
- ČIŽMÁŘ, M. 1996: Žárové pohřebiště ze starší doby římské z Pohořelic. Pravěk NŘ 6, 167-174.
- ČIŽMÁŘ, M. – RAKOVSKÝ, I. 1985: Nové archeologické nálezy pod Pavlovskými vrchy. AR 47, 130-137.
- ČOLAKOV, I. M. – ILIEVA, P. 2005: Ein Hortfund von Metallgegenständen der frühbyzantinischen Epoche aus Stara Zagora (Südostbulgarien). *Archeologia Bulgarica* 9/3, 53-85.
- DAUTOVA-RUŠEVLJAN, V. 2003: Krasnoantička nekropola kod Sviloša u Sremu. Late roman necropolis near Svilos in Srem. Novi Sad.
- DE MARINIS, R. C. 1998: La tomba gallica di Castiglione delle Stiviere (Mantova). *Notizie archeologiche Bergomensi* 5 (1997), 115-177.
- DEMETZ, St. 1998: Almgren Gruppe IV, Fig. 65-67: Zum Beginn der kräftig profilierten Fibeln. In: J. Kunow (ed.): 100 Jahre Fibelformen nach Oscar Almgren Internationale Arbeitstagung 25.-28. Mai 1997 in Kleinmachnow Land Brandenburg 5 (Wünsdorf 1998). *Forschungen zur Archäologie im Land Brandenburg* 5, 137-148.
- DOBIÁŠ, J. 1964: Dějiny českoskovenského území před vystoupením Slovanů. Praha.

- DOSTÁL, B. 1960: Römerzeitliche Funde aus Horní Dunajovice. SPFFBU IX. E 5, 73-84.
- DREXEL, F. 1909: Alexandrinische Silbergefäße der Kaiserzeit. BJB 118, 176-235.
- DROBERJAR, E. 1994: Der Niederschlag der Markomannenkriege auf den kaiserzeitlichen Siedlungen in Südmähren und die Frage der Übergangsstufe B2/C1. In: H. Friesinger – J. Tejral – A. Stuppner (eds.): Markomannenkriege: Ursachen und Wirkungen. Brno, 179-201.
- DROBERJAR, E. 1997: Studien zu den germanischen Siedlungen der älteren römischen Kaiserzeit in Mähren. FontArchPrag 21. Pragae.
- DROBERJAR, E. 1999a: Dobřichov-Pičhora. Ein Brandgräberfeld der älteren römischen Kaiserzeit in Böhmen. (Ein Beitrag zur Kenntnis des Marbod-Reichs). FontArchPrag 23. Pragae.
- DROBERJAR, E. 1999b: Od plaňanských pohárů k vinařické skupině. (Kulturní a chronologické vztahy na území Čech v době římské a v časné době stěhování národů). SbNM: A Historie 1-2/53.
- DROBERJAR, E. 2000: Příběh o Marobudovi a jeho říši. Praha.
- DROBERJAR, E. 2002: Encyklopedie římské a germánské archeologie v Čechách a na Moravě. Praha.
- DROBERJAR, E. 2006: Hornolabští Svébové – Markomani. K problematice dalšího vývoje Grossromstedské kultury ve stupni Eggers B1 ("Zeitgruppe 3") v Čechách (Dobřichovská skupina. Archeologie ve středních Čechách 10, 599-712.
- DROBERJAR, E. 2007: "*Veteres illic Sueborum praedae et nostris e provinciis lixae ac negotiatores reperti...*" (Tacitus, Annales II,62,3). K interpretaci římských importů u českých Svěbů v době Marobudově. In: Droberjar, E. – Chvojka, O. (edd.): Archeologie barbarů 2006. Sborník příspěvků z II. protohistorické konference. Archeologické výzkumy v jižních Čechách suppl. 3. sv. 1. České Budějovice, 41-91.
- DROBERJAR, E. – KAZDOVÁ, E. 1993: Das Brandgräberfeld aus der römischen Kaiserzeit von Šitbořice in Mähren I. Die Quellen. ČMM: vědy společenské 78, 97-149.
- DROBERJAR, E. – PEŠKA, J. 1994: Waffengräber der römischen Kaiserzeit in Mähren und die Bewaffnung aus dem Königsgrab bei Mušov. In: C. von Carnap-Bornheim (ed.): Beiträge zu römischer und barbarischer Bewaffnung in den ersten vier nachchristlichen Jahrhunderten. Veröff. des Vorgesch. Seminars Marburg Sonderbd. 8. Lublin-Marburg, 271-301.
- DROBERJAR, E. – FRÁNA, J. 2004: Antická mosaz (aurichalcum) v českých nálezech časné doby římské. Archeologie ve středních Čechách 8, 441-462.

- EGGERS, H. J. 1932: Ein frühkaiserzeitlicher Grabfund von Poggendorf, Kr. Grimmen, Vorpommern. PZ 23, 248.
- EGGERS, H. J. 1951: Der römische Import im freien Germanien. Hamburg.
- EGGERS, H. J. 1955a: Die römischen Bronzegefäße von der Saalburg. SaalburgJb 14, 45-49.
- EGGERS, H. J. 1955b: Zur Absolute Chronologie der römische Kaiserzeit im Freien Germanien. JbRGZM 2, 196-238.
- EGGERS, H. J. 1968: Römische Bronzegefäße in Britannien. JbRGZM 13, 67-164.
- EISNER, J. 1926/27: Žárové pohřebiště ze starší doby římsko-provinciální v Lábu (Bratislava). OP 5-6, 53-60.
- EISNER, J. 1937: Nové nálezy z doby římskoprovinciální na Trnavsku. Sborník Matice Slovenské 15, 203-211.
- EISNER, J. 1938: Neue Völkerwanderungzeitliche Funde aus der Slowakei. Germania 22, 31-32.
- EKHOLM, G. 1935: Zur Geschichte des römisch-germanischen Handels. AAKop 6, 49-98.
- EKHOLM, G. 1954/55: Neues über die Westland-Kessel. Zugleich ein Beitrag zum Bronzekessel von Filzen (Kr. Saarburg). TrZ 23, 220-230.
- EKHOLM, G. 1957: Die Absolute Chronologie des römischen Kaiserzeit, eine Erwiderung. JbRGZM 4, 119-122.
- ELSCHEK, K. 2002: Ein Hortfund von römischen Bronzgefäßbruchstücken: neue Grab und Siedlungsfunde aus Zohor. In: K. Kuzmová – J. Rajtar – K. Pieta (eds.): Zwischen Rom und dem Barbaricum, Festschrift für Titus Kolník zum 70. Geburtstag. Nitra, 245-261.
- ELSCHEK – VRABLEC, K. M. 2001: Systematický celoplošný prieskum katastra obce Zohor. AVANS 2000, 60-67.
- ELSCHEK, K. 1997: Archeologický výzkum v Zohore v roku 1995. AVANS 1995, 40-43, 207-211.
- ERDRICH, M. 2001: Rom und die Barbaren. Mainz am Rhein.
- FARKA, Ch. – MELZER, G. 1988: KG Schallemmersdorf. FÖ 26, 1987, 245.
- FISCHER, T. 1994: Archäologische Zeugnisse der Markomannenkriege (166-180 n. Chr.) in Raetien und Obergermanien. In: H. Friesinger – J. Tejral – A. Stuppner (eds.): Markomannenkriege-Ursachen und Wirkungen. Brno, 341-354.
- FISCHER, T. 1999: Materialhorte des 3. Jhs. in den römischen Grenzprovinzen zwischen Niedergermanien und Noricum. In memoriam L. Pauli (1944-1994). In: J. Tejral (ed.): Das mitteleuropäische Barbaricum und die Krise des römischen Weltreiches im 3. Jahrhundert. Brno, 19-50.

- FÍŠER, Z. 1976: Vzpomínka na Jindřicha Slováka. VVM 28, 214.
- FLÜGEL, CH. 1994: Römischen Bronzegefäße aus Arae Flaviae-Rottweil. FuBerBadWürt 19, 207-217.
- FRANKEN, N. 1998: Römische und spätantike Bronzen im Akademischen Kunstmuseum der Universität Bonn. BJB. 198, 49-100.
- FREL, J. 1993: Mušovské poznámky. SBPFFMU E38, 211-212.
- FREMERSDORF, F. 1928: Zwei römische Brandgräber von der Alteburg bei Köln. Germania 12, 112-116.
- FREMERSDORF, F. 1933: Römisches Brandgrab mit Bronzegefäßen von der Köln-Lindenthal. Germania 17, 266ff.
- FRIESINGER, H. 1965: Beiträge zur Besiedlungsgeschichte des nördlichen Niederösterreich im 9.-11. Jahrhundert. AAustr 37, 79-112.
- FRIESINGER, H. 1976: Germanische Brandgräber aus Mistelbach. FÖ 106, 17-23.
- GALUŠKA, L. 2000: Když v Římě vládli císaři, na severu Germáni a národy byly v pohybu. (doba římská a doba stěhování národů 1.-6. století n. l.). In: Staré Město v proměnách staletí. Staré Město.
- GÁSPÁR, D. 1994: Lituus or baculus or....? Akten der 10. Internationalen Tagung über antike Bronzen. ForschBer zur Vor. und Frühgeschichte in BadWürt 45, 161-165.
- GEDL, M. 1988: Obiekty z okresu wpiwow rzymskich na cmentarzysku w Kietrzu woj. Opole. Scriptoarcheologica Varia 231. Warsawa – Kraków.
- GEDL, M. 2002: Siedlungskomplex der Przeworsk-Kultur von Kietrz und Nowa Cerekwia in Oberschlesien. In: K. Kuzmová – J. Rajtar – K. Pieta (eds.): Zwischen Rom und dem Barbaricum, Festschrift für Titus Kolník zum 70. Geburtstag. Nitra, 261-272.
- GEHRIG, V. 1980: Hildesheimer Silberschatz aus dem Antiken-Museum. Bilderhefte der Staatlichen Museen Preussischer Kulturbesitz. Heft 4. Berlin, 5-24.
- GECHTER, M. – KUNOW, J. 1983: Der frühkaiserzeitliche Grabfund von Mehrum. Ein Beitrag zur Frage von Germanen in römischen Diensten. BJB 183, 449-468.
- GEISLER, H. 1974: Das germanische Urnengräberfeld bei Kemnitz, Kr. Potsdam-Land. Teil I – Katalog. Veröff. Mus. Ur- u. Frühgesch. Potsdam 8.
- GEISLER, H. 1976: Ein Gerätdepot der späten römischen Kaiserzeit aus Breslack, Kr. Eisenhüttenstadt. Veröffentlichungen des Museums für Ur- und Frühgeschichte Potsdam 10, 141-158.

- GODŁOWSKI, K. 1992: Zmiany w uzbrojeniu ludności kultury przeworskiej w okresie wpływów rzymskich. In: *Arma et Ollae. Studia dedykowane profesorowi Andrzejowi Nadolskiemu w 70 rocznicę urodzin i 45 rocznicę pracy naukowej*. Łódź, 71-88.
- GODŁOWSKI, K. 1994a: Die Chronologie der germanischen Waffengräber in der jüngeren und späten Kaiserzeit. In: C. von Carnap-Bornheim (ed.): *Beiträge zu römischer und barbarischer Bewaffnung in der ersten vier nachchristlichen Jahrhunderten*. Veröff. des Vorgesch. Seminars Marburg Sonderbd. 8. Lublin-Marburg, 169-178.
- GODŁOWSKI, K. 1994b: Die Synchronisierung der Chronologie des germanischen Fundstoffes zur Zeit der Markomannenkriege. In: H. Friesinger - J. Tejral - A. Stuppner (eds.): *Spisy Arch. ústavu AV ČR Brno 1. Markomannenkriege-Ursachen und Wirkungen*. Brno, 115-128.
- GORECKI, J. 2000: Metallgefäßproduktion in Pompei? *KölnJb* 33, 445-467.
- GOTTWALD, A. 1930: Příspěvky k praehistorii Prostějovska. *RMP* 7, 3-50.
- GRAESER, G. 1963: Ein reiches gallo-römisches Grab aus dem Binntal. *Walld. Ur-Schweiz* 28.
- HÄSSLER, H. J. 1976/77: Über drei Metallgefäße der jüngeren Kaiserzeit aus Elm. Kr. Bremervörde. *Niedersachsen. Hammaburg NF* ¾, 79-86.
- HELLICH, J. 1919: Žárové hroby z doby císařství římského na Poděbradsku. *PA* 31, 88-97.
- HOEPER, M. 2003: *Völkerwanderungszeitliche Höhenstationen am Oberrhein*. Archäologie und Geschichte, Bd. 12. Freiburg.
- HOCHMANOVÁ-VÁVROVÁ, V. 1974: Nový nález římské pánve na Moravě. In: V. Sakař (ed.): *Římské importy*. Praha, 12-17.
- HORNÍČKOVÁ, K. 1997: Mystická „Dionýsova zahrádka“ jako předobraz křesťanského ráje Skrytý význam v antickém vyobrazení krajiny. *Studia Hercynia I*, 18-22.
- HRUBÝ, V. – HOCHMANOVÁ, V. – KALOUSEK, J. – PAVELČÍK, J. – PAVELČÍK, J. 1956: Přehled nejvýznamnějších archeologických lokalit gottwaldovského kraje. *Studie krajského muzea v Gottwaldově a práce externích spolupracovníků*. Díl 1. Gottwaldov.
- CHARVÁT, P. 1977: Notes of origin and development of the Lotus flower decoration. *PA* 68, 317-322.
- CHÝBOVÁ, H. 1998: *Pravěké a slovanské osídlení Kroměřížska*. Průvodce archeologickou expozicí a sbírkami Muzea Kroměřížska. Kroměříž.
- CHINELLI, R. 2001: Drei Gefäßfragmente mit bacchischer Darstellung vom Michaelerplatz. *Fundort Wien* 4, 30-62.
- IGL, R. 2002: Eine römische Silberkasserolle aus Wieselburg an der Erlauf, Niederösterreich,

- mit Exkursen zu Form und Funktion von römischem Silber- und Bronzegegeschirr (Kelle-Sieb, Kasserolle). *AAustr* 86, 83-115.
- JACOBI, G. 1977: *Werkzeug und Gerät aus Oppidum von Manching*. Wiesbaden.
- JANČO, M. 2003: AD: Římská říše a naše území v prvních třech stoletích po Kristu. *ČSPS* 4, 106-111.
- JILEK, S. 2001: Der norisch-pannonische Limes und seine Entwicklung – Probleme, Strategien und Perspektiven der wissenschaftlichen Forschung. In: K. Kuzmová – V. Gassner (eds.): *Zentren und Provinzen der antiken Welt. Anodos: Supplementum I*, 93-99.
- JÍLEK, J. 2004: *Stříbrné nádoby z doby římské na území ČR, SR a naddunajské části Dolního Rakouska*. Brno (rkp. oborové práce uloženy na ÚAM FF MU v Brně).
- JILEK, J. 2007: Několik poznámek ke skyfům typu Meroe z Krakovan – Stráží a Ostrovan. *Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity, řada archeologická M. 2005-2006*, M 10-11, 75-103.
- JÍLEK, J. 2007a: Remarks on Selected Metal Vessels from the Eastern Part of Lower Austria. In: Droberjar, E. – Chvojka, O. (eds): *Archeologie barbarů 2006. Archeologické výzkumy v jižních Čechách, suppl. 3. České Budějovice*, 119-128.
- JÍLEK, J. 2007b: Soubor antických kovových nádob z muzea Kroměřížska v Kroměříži. In: Droberjar, E. – Chvojka, O. (eds): *Archeologie barbarů 2006. Archeologické výzkumy v jižních Čechách, suppl. 3. České Budějovice*, 129-134.
- JUNKELMANN, M. 2003: *Der Legionen des Augustus*. Mainz.
- KALÁBEK, M. 1998: *Severní Morava v době římské*. Brno (rkp. diplomové práce na ÚAM FFMU v Brně).
- KALČEV, K. 1994: Bronzene Amphoren aus dem Territorium Augusta Trajana (Stara Zagora, Bulgarien). *Akten der 10. Internationalen Tagung über antike Bronzen. Forsch. Ber. zur Vor. und Frühgeschichte in BadWürt. 45. Stuttgart*, 227-232.
- KAPELLER, A. 2003: La vaisselle en bronze d'Avenches/Aventicum. *Bulletin de l'Association pro Aventico* 45, 83-146.
- KARASOVÁ, Z. 1996: *Římské bronzové nádoby z Čiech*. Brno (rkp. diplomové práce na ÚAM na FFMU v Brně).
- KARASOVÁ, Z. 1998: Die römischen Bronzegefäße in Böhmen. *FontArchPrag* 22. Pragae.
- KARL, A. – KARL, V. 2003: KG Enzersfeld. *FÖ* 41 (2002), 650.
- KASTNER, J. F. 1956: Neue Funde aus germanischen Brandgräbern von Pillichsdorf, G. B. - Wolkersdorf, N. Ö. *AAustr* 19/20, 181-185.

- KAZANSKI, M. - MASTYKOVA, A. 2007: Machtzentren und Handelswege in Westalpanien im V.-VI. Jahrhundert. In: J. Tejral (ed.): Spisy Arch. ústavu AV ČR Brno 26. Barbaren im Wandel. Brno 2007, 173-197.
- KAZDOVÁ, E. 1971: Reparace bronzových předmětů v pravěku. SPFFBU E 16, 111-117.
- KEIM, J. – KLUMBACH, H. 1951: Der römische Schatzfund von Straubing. Münchner Beiträge zur Vor und Frühgeschichte 3.
- KELLER, E. 1980: Die römische Vorgängersiedlung von Tittmonig Ldkr. Traunstein. Jahrb. Bay. Bod. 21, 94-137.
- KENNETT, D. H. 1969: Late bronze vessels hoards in Britain. JbRGZM 16, 123-148.
- KERENYI, K. 1996: Mytologie Řeků. Praha.
- KLČO, M. – KRUPA, V. 2003: German graves from roman times from Krakovany-Straže. Piešťany.
- KLČO, M. - KRUPA, V. 2008: Hroby z doby sťahovania národov z Krakovan-Straží. Piešťany.
- KLUMBACH, H. 1940: Bronzekessel mit Weihinschrift aus dem Rhein bei Speyer. Germania 24, 126-128.
- KOLNÍK, T. 1956: Popolnicové pohrebisko v Očkove. SIA 4, 233-300.
- KOLNÍK, T. 1959: Germánské hroby zo Zohora, Žlkoviec, Kostolnej pri Dunaji. SIA 7, 144-162.
- KOLNÍK, T. 1961: Pohrebisko v Bešenove. SIA 9, 219-300.
- KOLNÍK, T. 1965: K typológii a chronológii niektorých spón z mladšej doby rímskej na juhozápadnom Slovensku. SIA 13, 183-230.
- KOLNÍK, T. 1971: Prehľad a stav bádania o dobe rímskej a sťahování narodov. SIA 19, 409-558.
- KOLNÍK, T. 1977: Anfänge der germanischen Besiedlung in der Südwestslowakei und das Regnum Vannianum. In: Symposium Ausklang der Latène-Zivilization und Anfänge der germanischen Besiedlung im mittleren Donaugebiet Bratislava, 143-171.
- KOLNÍK, T. 1979: Predstavy človeka v pravěku a včasnej dobe dejinnej o posmrtnom živote vo svetle pohrebísk so žiarovým rítom. In: Historické korene vzniku náboženstva a jeho prejavy v pravěku a včasnej dobe dejinnej. Nitra, 88-93.
- KOLNÍK, T. 1980: Römerzeitlichen Gräberfelder in der Slowakei. Bratislava.
- KOLNÍK, T. 1991: Zu ersten Römern und Germanen an der mittleren Donau im Zusammenhang mit den geplanten römischen Angriffen gegen Marbod 6 n. Chr. In: Die römische Okkupation nördlich der Alpen zur Zeit des Augustus (Aschendorf Münster

- 1991), 71-84.
- KOLNÍK, T. – KREKOVIČ, E. – SNOPKO, L. – GERŽOVÁ, I. – FERUS, V. – HEČKOVÁ, J. 1992: Doba rímská. In: T. Štefanovičová (ed.): Najstarší dejiny Bratislavy. Bratislava.
- KOLNÍK, T. – VARSÍK, V. – VLADÁR J. 2007: Branč. Germánska osada z 2. až 4. storočia. *Archaeologica Slovaca Monographiae Catalogi Tom. X.* Nitra.
- KOLLING, A. 1967: Die römischen Brandgräber von Marpingen Kreis St. Wendel. I. Teil. *Bericht der Staatlichen Denkmalpflege im Saarland* 14, 37-72.
- KÖRNER, G. 1957: Zur Chronologie der römischen Kaiserzeit im freien Germanien. *JbRGZM* 4, 108-118.
- KOS, P. 2004: Modřice. (okr. Brno). *PV* 45, 184-185.
- KOUDELKA, J. 1904-1905: Archeologický nález u Nov. Bydžova. *PA XXI*, 137-140.
- KRAMARKOWA, I. 1990: Groby książęce z III/IV w. n.e. we Wrocławiu-Zakrzowie. *W stulecie odkryć. Silesia Antiqua* 32, 61-174.
- KRASKOVSKÁ, Ľ. 1959: Hroby z doby rímskej v Zohore. *SIA* 7, 94-143.
- KRASKOVSKÁ, Ľ. 1976: Rímske bronzové nádoby na Slovensku. *SIA* 24, 429-439.
- KRASKOVSKÁ, Ľ. 1978: Roman Bronze Vessels from Slovakia. *BAR. int.ser. (suppl.)* 44. Oxford.
- KREKOVIČ, E. 1987: Rímske importy na Slovensku. *PA* 78, 231-282.
- KREKOVIČ, E. 1992: Zur Datierung der Fürstengräber der römischen Kaiserzeit in der Slowakei. In: *Probleme der relativen und absoluten Chronologie von der Laténezeit bis zum Frühmittelalter.* Kraków, 55-68.
- KREKOVIČ, E. 1996: Kostrové hroby z rímskej doby na Slovensku z aspektu teoretických otázok pohrebného rítu. *Zborník filozofickej a pedagogickej fakulty univerzity Komenského Bratislava-Musaica XXIII*, 33-44.
- KREKOVIČ, E. 2000: Römische Bronzegefäße in der Slowakei. In: J. Bouzek – H. Friesinger – K. Pieta – B. Komoróczy (eds.): *Gentes, reges, und Rom. Auseinandersetzung – Anerkennung – Anpassung.* Festschrift für J. Tejral zum 65. Geburtstag. Brno, 117-120.
- KREKOVIČ, E. 2005: Barbarian power centres north of the middle Danube. In: Z. Visy (ed.): *Limes XIX. Proceedings of the XIXth International Congress of Roman frontier studies held in Pécs. Hungary, september 2003.* Pécs, 293-300.
- KREKOVIČ, E. 2006: Ranking and Roman ware among the Germans: the case of Slovakia. *Eirene XLII*, 130-134.

- KRIERER, K. R. 2002: Germanenbüsten auf dem Kessel die Henkelattaschen des Bronzekessels. In: J. Peška – J. Tejral (eds.): Das Königsgrab aus der älteren römischen Kaiserzeit von Mušov. Mähren (Tschechische Republik). Mainz.
- KRONBERGER, M. 2005: Siedlungschronologische Forschungen zu den canabae legionis von Vindobona. Die Gräberfelder. Wien.
- KROPOTKIN, V. V. 1970: Rimskie importnye izdelija v vostočnoj Evrope (II.-V. Jh. n. Chr.). Archeologija SSSR 27, 5-276.
- KYTLICOVÁ, O. 1970: Pohřebiště z doby římské v Lužci nad Vltavou (okr. Mělník). PA 61, 291-374.
- KUHN, H. 1956: Die Grenzen der germanischen Gefolgschaft. Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte: Germ. Abt. 73, 1-83.
- KUNOW, J. 1983: Die römische Import in der Germania Libera bis zu den Markomannenkriege. Studien zu Bronze- und Glassgefäße. Neumünster.
- KUNOW, J. 1985: Die Capuanischen Bronzegefäßhersteller Lucius Ansius Epaphroditus und Publius Cippius Polybius. BJb 185, 215-243.
- KUNOW, J. 1998: Die Hauptserie der Augenfibeln: Grupe III, Fig. 45-54. In: J. Kunow (ed): 100 Jahre Fibelformen nach Oscar Almgren Internationale Arbeitstagung 25.-28. Mai 1997 in Kleinmachnow Land Brandenburg 5 (Wünsdorf 1998). Forschungen zur Archäologie im Land Brandenburg 5, 93-118.
- KÜNZL, E. 1973: Antike Silbergefäße im RGZM. JbRGZM 20, 183-190.
- KÜNZL, E. 1975: Eine Silberkanne mit Kentaurenomachie aus Pompeji. JbRGZM 22, 62-80.
- KÜNZL, E. 1984: Das Gebet des Chryses (Homer, Ilias, 1. Gesang): Griechisches Epos und Römische Politik auf der Vergoldeten Silberkanne des Octavianus Menodorus. JbRGZM 31, 365-384.
- KÜNZL, E. 1988: Germanische Fürstengräber und römisches Silber. Jb. der Lauenburgischen Akademie für Wissenschaft und Kultur. Bd. 1, 31-53.
- KÜNZL, E. 1993: Die Alamannenbeute aus dem Rhein bei Neupotz. Mainz.
- KÜNZL, E. 1996: Anmerkungen zum Hortfund von Weissenburg. Germania 74, 453-476.
- KÜNZL, S. 1997: Schwechat (Niedrösterreich) - ein germanisches Grab der Stufe Eggers B1. ArchKorresp 27, 145-158.
- KÜNZL, S. 2000a: Quellen zur Typologie der römischen Tafelsilbers. In: E. Droberjar (ed.): Romanam amicitiam praetulisse. Sborník Vladimíru Sakařovi k 70. narozeninám. SbNM řada A: historie 54, 71-86.
- KÜNZL, S. 2000b: Der zerbrochene Krug: Reparaturen an römischen Metallgefäßen. KölnJb

33, 607-614.

- KÜNZL, S. 2002: Römische Silberbecher bei den Germanen, das übrige Silbergeschirr: Schälchen und Schälchengriffe, Gefäßfüßchen und Löffel. In: J. Peška – J. Tejral (eds.): Das Königsgrab aus der älteren römischen Kaiserzeit von Mušov, Mähren. Mainz, 329-355.
- KÜNZL, E. – KÜNZL, S. 2002a: Die Bronzegefäße. In: J. Peška – J. Tejral (eds.): Das Königsgrab aus der älteren römischen Kaiserzeit von Mušov. Mähren (Tschechische Republik). Mainz.
- KÜNZL, E. – KÜNZL, S. 2002b: Die römische Metallgefäße. In: J. Peška – J. Tejral (eds.): Das Königsgrab aus der älteren römischen Kaiserzeit von Mušov. Mähren (Tschechische Republik). Mainz.
- LA BAUME, W. 1928: Zwei germanische Grabfunde aus Ronsden. Kreis Graundenz (römische Kaiserzeit). *Mannus Ergbd.* 4. 39.
- LAUERMANN, E. 1994: Ein reich ausgestattetes germanisches Brandgrab aus Mannersdorf an der March, VB Gänserndorf, Niederösterreich. *FÖ* 33, 1993, 281-285.
- LAUERMANN, E. 1995: Ein neues germanisches Brandgrab aus Mannersdorf an der March, VB Gänserndorf, NÖ. In: J. Tejral – K. Pieta – J. Rajtar (eds.): *Kelten, Germanen, Römer vom Ausklang der Latène-Zivilization bis zum 2. Jahrhundert im Mitteldonauegebiet*. Brno – Nitra, 129-138.
- LAUERMANN, E. 1996: KG Drösing. *FÖ* 34, 1995, 698.
- LAUX, F. 1992: Überlegungen zu den germanischen Fürstengräbern bei Marwedel, Gde. Hitzacker, Kr. Lüchow-Dannenberg. *BerRGK* 73, 315-376.
- LEBEDYNSKY, I. 2002: *Les Sarmates. Amazones et lanciers cuirassés entre Oural et Danube (VIIe siècle av. J.-C. – VIe siècle apr. J.-C.)*. Paris.
- LENDEL, H. – SCHMIDT, E. – RASCHKE, G. 1935: Das wandalische Fürstengrab von Goslawitz-Wiechula bei Oppeln. *Mannus-Bibl.* 27, h. ½, 300-330.
- LEIBER, CH. 2004: Groby książęce z Wrocławia Zakrzowa. Pośmiertne bogactwo. In: Kokowski, A. (ed.): *Wandalowie. Strażnicy bursztynowego szlaku*. katalog wystawy. Lublin-Warszawa, 120-126.
- LICHARDUS, J. 1984: Körpergräber der frühen Kaiserzeit im Gebiet der südlichen Elbgermanen. In: *Saarbrücker Beiträge zur Altertumskunde* 43. Bonn.
- LINDENTHAL, J. – RUPP, V. 2000: Reiche Villengräber in der Wetterau. In: L. Wamser (ed.): *Die Römer zwischen Alpen und Nordmeer*. Germering-München, 171-175.
- LINDEBERG, I. 1973: Die Einfuhr römischer Bronzegefäße nach Gottland. *SaalburgJb* 30,

5-69.

- LOBODA, I. I. – PUZDROVSKIJ, A. E. – ZAJCEV, J. P. 2002: Prunkbestattungen des 1. Jh. n. Chr. in der Nekropole Ust'-Al'ma auf der Krim. *Euroasia Antiqua* 8, 295-345.
- LUND HANSEN, U. 1987: Römischer Import in Norden. *Nordiske Fortidsminder. Serie B* 10. Kopenhagen.
- LUND HANSEN, U. 1994: Zum Verhältnis von zivilem und militärischem Import in der römischen Kaiserzeit. In: C. von Carnap-Bornheim (ed.): *Beiträge zur römischer und barbarischer Bewaffnung in den ersten vier nachchristlichen Jahrhunderten*. Lublin. Marburg, 189-206.
- LUND HANSEN, U. 2000: Southern Scandinavia – Limes. The roman provinces problems in 3rd century Europe. In: R. Madyga-Legutko – T. Bochnak (eds.): *SVPERIORES BARBARI*. Kraków, 239-240.
- MAĆZYŃSKA, M. 1994: Der Hortfund aus der frühen Völkerwanderungszeit aus Ubiana, Woi. Gdańsk, in Pommern. In: H. Friesinger – J. Tejral – A. Stuppner (eds.): *Markomannenkriege-Ursachen und Wirkungen*. Brno, 149-157.
- MAĆZYŃSKA, M. 2001: Das Verbreitungsbild der Fibel A 67/68 und A 68 im Barbaricum. *SIA* 49, 165-179.
- MAĆZYŃSKA, M. – RUDNICKA, D. 1998: Uwagi wstępne o skarbie z okresu rzymskiego z Łubianej. woj. gdańskie. In: J. Kolendo (ed.): *Nowe znaleziska importów rzymskich z ziem Polski I. Supp. Bd. I. Polska*. CRFB. Warszawa, 41-51.
- MAĆZYŃSKA, M. – RUDNICKA, D. 2004: Ein Grab mit römischen Importen aus Czarnówko. Kr. Lębork (Pommern). *Germania* 82, 397-429.
- MAJEWSKI, K. 1963: Brazowe balsamaria antropomorficzne w cesarstwie rzymskim. *ArchPol* XIV, 95-126.
- MARTI-CLERCX V. – MILLE, B. 2002: Nouvelles données sur la répartition des ateliers producteurs des vases antropomorphes d' époque romaine: la nature peut-elle déterminer la provenance ? In: A. Giunlia-Mair (ed.): *Monographies instrumentum* 21. I bronzi antichi: Produzione e tecnologia. Montagnac 2002, 385-392.
- MASSARI, G. – CASTOLDI, M. 1985: Vasellame in Bronzo Romano L' officina dei *CIPII*. *Archeologia dell'Italia Settentrionale* 1. Como.
- MEDUNA, J. 1970: Staré Hradisko II. Katalog der Funde im Museum der Stadt Boskovice. FAM. Brno.
- MĚŘÍNSKÝ, Z. – STUHLÍK, S. 1980: Zpráva o inventarizaci archeologické sbírky Vrbasova muzea ve Ždánicích v roce 1977 (okr. Hodonín). *PV* 1977, 116-117.

- MESHEKOV, J. – STAIKOVA, L. 1998: A rich thracian mound from the roman period at the village of Slokoshtitsa, Kiustendil district (south-western Bulgaria). *Archeologia Bulgarica* II (3), 51-67.
- METZLER, J. 1984: Treverische Reitergräber von Goeblingen-Nospelt. In: *Trier Augustusstadt der Treverer*. Mainz.
- METZLER, J. 2000: Die treverischen Adelsgräber von Goeblingen-Nospelt in Luxemburg. In: L. Wamser (ed.): *Die Römer zwischen Alpen und Nordmeer*. Germering-München, 41-43.
- MIGLBAUER, R. 1988: Ein römerzeitlicher Verwahrfund aus Wels. *OÖ. BVB1* 53, 287-292.
- MIGLBAUER, R. 1994: Ein römerzeitlicher Verwahrfund aus Wels. *Oberösterreich. Akten der 10. Internationalen Tagung über antike Bronzen Forsch. Ber. zur Vor. und Frühgeschichte in BadWürt.* 45. Stuttgart, 285ff.
- MIHĂILESCU-BÎRLIBA, V. – MITREA, I. 1978: Le trésor de vases romains de Muncelul de Sus. *Dacia* 22, 201-212.
- MIKULKOVÁ, B. 2006: doba římská a doba stěhování národů. In: M. Čížmář - K. Geislerová (eds.): *Výzkumy Ausgrabungen 1999-2004*. Brno, 63-68.
- MILČEV, A. 1986: Der Thrakische Silberschatz aus dem Dorfe Jakimovo 3, Bezirk Michaljovgrad. *Eirene* 23, 39-60.
- MITSCHA-MERHEIM, H. 1925: Ein germanisches Gräberfeld bei Mistelbach. *WPZ* 12, 123ff.
- MITSCHA-MERHEIM, H. 1930: Germanische Funde aus dem Bezirk Mistelbach in Niederösterreich. *Jahrb. für Landeskunde von Niederösterreich*. 23, 1-24.
- MITSCHA-MERHEIM, H. 1956: Das germanische Brandgräberfeld am Galgendgrund in Mistelbach, N.Ö. *AAustr.* 19/20, 186-215.
- MORAITIS, A. 2003: Der römische Gusthofe und das Gräberfeld bei Lössnich. *Trier Zeitschrift*. Beiheft 26. Trier.
- MÜLLER, M. 2006: Die römischen Buntmetallgefäße aus Oberaden. In: *Via Castrensia*. Haltern, Oberaden, Anreppen. *Bodenaltertümer Westfalens* 42. Mainz am Rhein, 305-315.
- MUSIL, J. 2002: Die römische Politik nördlich der mittleren Donau in den ersten zwei Jahrhunderten n. Chr. *Studia Hercynia* 6, 123-136.
- NEBEHAY, S. 1983: KG. Drösing. *FÖ* 21 (1982), 283.
- NEBEHAY, S. – STUPPNER, A. 1990: KG Drösing. *FÖ* 28 (1989), 220-223.
- NENOVNA-MERDJANOVA, R. 2000: Images of bronze against the evil eye (beyond the

- typological and functional interpretation of the roman bronze vessels for oil). KölnJb. 33, 303-312.
- NENOVNA-MERDJANOVA, R. 2002a: Tradition and inventiveness on the local production of bronze vessels in the Roman province Thracia. In: A. Giunlia-Mair (ed.): *Monographies instrumentum* 21. I bronzi antichi: Produzione e tecnologia. Montagnac, 591-599.
- NENOVNA-MERDJANOVA, R. 2002b: Bronze production of Pautalia. In: M. Drinov (ed.): *The roman and late roman city. The international conference (Veliko Turnovo 26-30 July 2000)*. Sofia, 378-382.
- NENOVNA-MERDJANOVA, R. 2002c: Bronze vessels and the toilette in Roman times. In: C. C. Mattusch – A. Brauer – S. E. Knudsen (eds.): *From the parts to the whole 2. Acta of the 13th International Bronze Congress held at Cambridge, Massachusetts, May 28 – June 1, 1996*. Journal of Roman archeology suppl. 39. Portsmouth, Rhode Island, 200-204.
- NEUGEBAUER, J.-W. 1995: *Archäologie in Niederösterreich. Poysdorf und das Weinviertel*. St. Pölten – Wien.
- NEUMANN, A. 1968-71: Ein Metalldepotfund aus Wien-Schwechat. *Jahresh. Österr. Arch. Inst.* 49, 299-316.
- NEUSTUPNÝ, J. 1936: Příspěvky k době stěhování národů v Karpatské kotlině. *Obzor Prehist.* 9 1930-1935, 11-27.
- NIERHAUS, R. 1966: *Das swebische Gräberfeld von Diersheim*. RGF Bd. 28. Berlin.
- NOLL, R. 1980: *Das Inventar des Dolichenusheiligtums von Mauer an der Url (Noricum)*. *Der römische Limes in Österreich* 30.
- NORLING-CHRISTENSEN, H. 1937: *Der Faurskov-Fund*. AAKop 8, 168ff.
- NOVOTNÝ, B. 1949: Hrob velmože z doby římské z Prahy – Bubenče. *AR* 1, 46, 52-54.
- NOVOTNÝ, B. 1953: Žárové hroby z doby římské z Nymburka. *PA* 44, 215-219.
- NOVOTNÝ, B. 1955: Hrob velmože z počátků doby římské v Praze – Bubenči. *PA* 46, 227-264.
- NOWAKOWSKI, W. 2000: Ein römischer Silberbecher (?) aus dem Samland. In: E. Droberjar (ed.): *Romanam amicitiam praetulisse*. Sborník Vladimíru Sakařovi k 70. narozeninám. SbNM řada A: historie 54, 143-150.
- NUBER, H. U. 1972: Kanne und Griffschale. Ihr Gebrauch im täglichen Leben und die Beigabe in Gräbern der römischen Kaiserzeit. *BerRGK* 53, 1-232.
- NUBER, H. U. – RADNÓTI, A. 1969: Römische Brand und Körpergräber aus Wehringen Ldkr. Schwabmünchen. *Jahresbericht der Bayerischen Bodendekmalpflege* 10, 27-49.

- NYLÉN, E. – LUND HANSEN, U. – MANNEKE, P. 2005: The Havor hoard. The gold - the bronzes – the Fort. Stockholm.
- OLDENSTEIN, J. 1975: Die Zusammensetzung der römischen Import in den sogenannten Lübsowgräbern als möglicher Hinweis auf die soziale Stellung der Bestatteten. ArchKorresp 5, 299-305.
- OLEŹZKI, M. 2007: Roman knee fibulae with a semicircular plate on the head from present-day Poland. In: E. Droberjar – O. Chvojka (eds.): Archeologie barbarů 2006. Archeologické výzkumy v jižních Čechách. Suppl. 3 . České Budějovice, 113-117.
- ONDROUCH, V. 1957: Bohaté hroby z doby rímskej na Slovensku. Bratislava.
- OXÉ, A. 1925: Eine römische Bronzekelle. Gefunden im freien Germanien. Germania 9, 39ff.
- PAINTER, K-S. 1975: Der Schatz von Mildenhall. Antike Welt 6, Heft 1, 3-13.
- PALAGYI, S. K. 1982: Die römische Hügelgräber von Inota. AlbaReg 19, 7-93.
- PALAGYI, S. K. 1994: Bronzefunde aus dem römischen Hügelgräbern nördlich vom Balaton. Akten der 10. Internationalen Tagung über antike Bronzen. Forsch. Ber. zur Vor- und Frühgeschichte in BadWürt. 45, 319-326.
- PALÁGYI, S. 2002: Ein neu entdecktes Balsamarium (Kopfgefäß) aus Pannonien. In: A. Giunlia-Mair (ed.): Monographies instrumentum 21. I bronzi antichi: Produzione e tecnologia. Montagnac, 438-445.
- PAVELČÍK, J. 1970: Sídliště u Havřic, okr. Uherské Hradiště. PV 1968 (1970), 37-38, 101-103.
- PAVELČÍK, J. 1972: Nález měděného vědra u Nivnice. PV 1971, 81.
- PELIKÁN, O. 1977: Protohistorie ČSSR ve světle antických písemných pramenů. Listy filologické 100, 2-13.
- PERNICE, E. 1912: Der Grabfund von Lübsow bei Greifenberg in Pommern. PZ 4, 126-148.
- PERNICE, E. 1925: Die hellenistische Kunst in Pompeji. Bd. IV. Gefässe und Geräte aus Bronze. Berlin – Leipzig.
- PERNIČKA, R. M. 1962: Zachraňovací výzkum z doby římské u Šitbořic (okr. Břeclav). SPFFBU E-7, 96-98.
- PERNIČKA, R. M. 1965: Moravská pohřebiště doby římské. K problematice pohřebišť doby římské, SPFFBU E 10, 155-174.
- PERNIČKA, R. M. 1966: Die Keramik der älteren römischen Kaiserzeit in Mähren. Spisy univerzity J. E. Purkyně v Brně-filosofická fakulta 112. Brno.

- PERNIČKA, R. M. 1970: Na kruhu vytáčená keramika jiřikovického typu z mladší doby římské v dosavadních výzkumech a literatuře. In: B. Klíma (ed.): Sborník Josefu Poulíkovi k šedesátinám. Brno, 76-81.
- PERSE, M. – PETROVSZKY, R. 1992: Ein Bronzegrif mit Meisterstempel aus einem römischen Gusthof bei Jülich. ArchKorresp 22, 403-420.
- PESCHEL, K. 1995: Beobachtungen an zweigliedringen Kesseln mit Eisernen Rand. AltThür 29, 69-94.
- PEŠKA, J. 1991: „Královská hrobka“ z Mušova. Přehled hrobového inventáře. In: J. Peška (ed.): Královská hrobka z Mušova. Mikulov, 46-47.
- PEŠKA, J. 2001: Inventar des Königsgrabes aus der römischen Kaiserzeit in Mušov und seine Beziehungen zum Mittelmeerraum. Anodos Studies of Ancient World I/2001, 179-191.
- PEŠKA, J. – TEJRAL, J. 1990: Bohatý knížecí hrob z doby římské u Mušova. AR 42, 548-563, 605-608.
- PEŠKA, J. – TEJRAL, J. 2002: Das Königsgrab aus der älteren römischen Kaiserzeit von Mušov, Mähren (Tschechische Republik). Mainz.
- PEŠKAŘ, I. 1959: Výzkum u trati „Na rybníkách“ u Mikulova. PV 1956, 43-45.
- PEŠKAŘ, I. 1960: Žárový hrob ze starší doby římské u Mikulova. PV 1959, 167.
- PEŠKAŘ, I. 1964a: Pohřebiště z doby římské u Rebešovic. AR 16, 180-191.
- PEŠKAŘ, I. 1964b: Morava v 1. a 2. století n. l. I -III. (rukopis kandidátské práce uložen na AÚ AVČR Brno). Brno.
- PEŠKAŘ, I. 1972: Fibeln aus der römische Kaiserzeit in Mähren. Praha.
- PEŠKAŘ, I. – LUDIKOVSKÝ, K. 1978: Žárové pohřebiště z doby římské ve Velkých Hostěrádkách. Studie Archeologického ústavu ČSAV. Praha.
- PETERSEN, E. 1940: Ein neues vandalisches Fürstengrab des 1. Jahrhunderts aus dem Wartheland. Altschlesien. Bd. 9, 35-52.
- PETROVSZKY, R. 1993: Studien zu römischen Bronzegefäßen mit Meisterstempel. KSARP 1. Buch am Erlbach. Köln.
- PETROVSZKY, R. – STUPPERICH, R. 1999: Die "Trau Kasserollen" Einige Bemerkungen zu den reliefverzierten Kasserollen E 151. Thetis-Mannheimer Beiträge z. Klass. Archäologie u. Geschichte Griechenlands und Zyperns 5-6, 7-78.
- PETRU, S. 1972: Emonske nekropole. Catalogi et Monographiae 7. Ljubljana.
- PFROMMER, M. 1999: Alexandria im Schatten der Pyramiden. Mainz am Rhein.
- PÍČ, J. L. 1897: Žárové hroby na Pičhoře u Dobřichova (z doby římského císařství). PA 17, 479-538.

- PÍČ, J. L. 1905: Starožitnosti země České II/3. Žárové hroby v Čechách a příchod Čechů. Praha.
- PIETA, K. 2002: Kovářstvo v dobe rímskej a v dobe sťahovania narodov na Slovensku. ŠZ 35, 61-76.
- PICHLEROVÁ, M. 1981: Gerulata-Rusovce. Rímske pohrebisko II. Bratislava.
- PICHLEROVÁ, M. 1992: Významné ojedinelé nálezy z doby rímskej v Bratislave. ZbSNM: Arch 86, 83-112.
- PIRLING, R. – SIEPEN, M. 2006: Die Funden aus dem römischen Gräbern von Krefeld-Gellep. Germanische Denkmäler der Völkerwanderungszeit ser. B. Die Fränkische Altertümer des Rheinlandes Bd. 20. Stuttgart.
- PITTS, L. F. 1989: Relation between Rome and the German "kings" on the Middle Danube in the First to Fourth Centuries A.D. The Journal of Roman Studies 79, 45-58.
- PODBORSKÝ, V. – VILDOMEČ, V. 1972: Pravěk Znojemska. Brno.
- POLLAK, M. 1980: Die germanischen Bodenfunde des 1.-4. Jahrhunderts n. Chr. im nördlichen Niederösterreich. Wien.
- POPA, A. 2004: Bemerkungen zum frühkaiserzeitlichen Prunkgrab von Kolokolín. Germania 2/82, 491-508.
- POPOVIĆ, I. 1994: Autochthonous and hellenistic tradition in roman jewelry from the first to the third century. In: I. Popović (ed.): Antique silver from Serbia. Belgrade, 89-94.
- POULÍK, J. 1950: Jižní Morava – země dávných Slovanů. Brno.
- POULSEN, E. 1977: Probleme der Werkstattbestimmung gegossener Figuralbronzen. AAKop 48, 1-60.
- POULSEN, E. 1979: The Manufacture of final models of Roman mass produced pail handle attachments. In: Bronzes hellénistiques et romains tradition et renouveau. Actes du V^e Colloque international sur les bronzes antiques. Cahiers D' Archéologie Romande Nr. 17. Lousanne, 241-245.
- POULSEN, E. 1991: Römischer Bronze-eimer. Typologie der Henkelattaschen mit Frauenmaske. Palmette und Tierprotomen. AAKop. 62, 209-230.
- POULSEN, E. 2000: Bronze Vessels from a North Italian centre. KölnJb. 33, 435-444.
- POZO, F. S. 2000: La vajilla metálica – bronce y plata – tardorrepública en la provincia Baetica. KölnJb 33, 417-434.
- PRESS, L. 1988: Novae – sektor zachodni, 1985. ArchPol 38, 145ff.
- QUAST, D. 2009: Wanderer zwischen den Welten. Die germanischen Prunkgräber von Stráže und Zakrzów. Mainz.

- RADDATZ, K. 1976: Grabfunde der römische Kaiserzeit und Völkerwanderungszeit von Kirchweyhe und Osterholz. Materialhefte zur Ur- und Frühgeschichte Niedersachsen 10. Hildesheim.
- RADNÓTI, A. 1938: Die römischen Bronzegefäße von Pannonien. DissPann 2. Ser. 6. Budapest.
- RADNÓTI, A. 1957: Gefäße, Lampen, und Tintefässer aus Bronze. *Intercisa* II, 173ff.
- RADNÓTI, A. 1960: Eine Bronzekanne aus Augsburg. *BVBl* 25, 99-124.
- RADNÓTI, A. 1968: Ein Meisterstempel auf den Kasserollengriff aus Gross-Gerau. *Fundberichte aus Hessen* 8, 38-61.
- RAEV, B. A. 1978: Die Bronzegefäße der römischen Kaiserzeit in Thrakien und Mösien. *BerRGK* (1977) 58, 2, 605-432.
- RAEV, B. A. 1986: Roman Imports in the Lower Don Basin. *BAR International Serie* 278. Oxford.
- RATKOVIC, D. 2005: Roman bronze vessels in the Roman collection of The National museum in Belgrade. Belgrade.
- RAUCHENWALD, A. 1992: Bronze- und Silbergeschirr. In: W. Jobst (ed.): *Das Erbe Roms an der Donau. Katalog arch. Museum Carnuntinum*, 377-383.
- REHN, K. 2000: Ein Bronzeimer vom Östland-Typ aus dem Rhein bei Andernach. In: H. Roth – H. E. Joachim (eds.): *Certamina Archaeologica*. Bonn. Beiträge zur vor- und frühgeschichtlichen Archäologie. Band I, 95ff
- REINECKE, P. 1912: *Museographie A. Bayern*. Eichstätt. *BerRGK* 7, 41-43.
- RIECKHOF, S. 1990: Ein neuer Schatzfund aus Bayern, Depotfund von Regensburg Kumpfmühl. *BVBl* 55, 291-298.
- RYBOVÁ, A. – MOTYKOVÁ, K. 1989: Der Eisenfund der Laténzeit von Kolín. *PA* 74, 96-174.
- RUDNICKA, D. – MAČZYŃSKA, M. 2002: Czarnówko, pow. Lebork. Grób 430 z importami rzymskimi. In: J. Andzejowski (ed.): *Varia Barbarica* 1, 11-28.
- RUTTKAY, M. 2004: Unikátny nález z doby rímskej v Dvorech nad Žitavou. *AVANS* 2003, 155-156.
- RZEHAK, A. 1899: *Vor- und frühgeschichtliche Alterthümer Mährens*. Brünn.
- RZEHAK, A. 1918: *Die römische Eisenzeit in Mähren*. Brünn.
- ŘÍHOVSKÝ, J. 1951: Hroby z římského období u Mikulova. *AR* 3, 37-40, 47-49.
- SÁHOVÁ, V. a kol. 1975: *Antika v hanáckých Athénách*. Kroměříž.
- SAKAŘ, V. 1970: Roman Imports in Bohemia. *FontArchPrag* 14. Prague.

- SAKAŘ, V. 1974: Čechy a Norikum. In: V. Sakař (ed.): Římské importy, Praha 56-61.
- SAKAŘ, V. 1981: K problematice římského importu do Čech v 2. polovině 2. století a v 1. polovině 3. století n. l. Praehistorica 8. Varia archaeologica II. Filipův sborník. 229-232.
- SAKAŘ, V. 1983: Zur Deutung der Römischen Importgüter in Böhmen. In: P. Oliva – Frolíková (eds.): Concilium Eirene XVI. Proceedings of the 16th International Eirene Conference. Prague 31. 8.-4. 9. 1982. Vol. 2. Prague, 207-210.
- SAKAŘ, V. 1991: Čechy a podunajské provincie Římské říše. SbNM A: Historie 45.
- SAUER, F. 1994: Eine germanische Siedlung mit Depotfund in der Hanfthal. Niederösterreich. In: H. Friesinger – J. Tejral – A. Stuppner (eds.): Markomannenkriege-Ursachen und Wirkungen. Brno, 263-283.
- SEDLMAYER, H. 1998: Die Bronzegefäße aus SH/5. Magdalensberg-Grabungsbericht 16, 509-527.
- SEDLMAYER, H. 1999a: Die römischen Bronzegefäße in Noricum. Montagnac.
- SEDLMAYER, H. 1999b: Eine Kleeblattkanne aus Wien. Fundort Wien, Berichte zur Archäologie 2, 16-17.
- SEYER, H. – VOSS, H.-V. 2002: Eine Kelle Typ „Juelinge“ (Eggers 162) aus der ehemangen Neumark: einige Bemerkungen zu den frühkaiserzeitlichen Kelle-/Siebgarnituren im unteren Elbe- und Odergebiet. In: K. Kuzmová – J. Rajtar – K. Pieta (eds.): Zwischen Rom und dem Barbaricum, Festschrift für Titus Kolník zum 70. Geburtstag. Nitra, 365-377.
- SCHAUER, P. 1965/66: Zwei römische Bronzekasserollen aus Heddernheim (Nida). FBHessen 5-6, 49-77.
- SCHLEGEL, O. 2000: Germanen im Quadrat. International Archäologie, Bd. 34. Leidorf.
- SCHMIDTS, T. 2004: LOPODVNVM IV. Die Kleinfunde aus dem römischen Häusern an der Kellerei in Ladenburg. Forschungen und Berichte zur Vor- und Frühgeschichte in Baden-Württemberg, Bd. 91. Stuttgart.
- SCHIRMEISEN, K. 1928: Ramperstorf, ein Quadengrab (?) aus dem 1. Jh. mit Bechern und eine versilberten Bronzekasserolle ohne Marke. NBL der deutschen Vorzeit 4, 8ff.
- SCHÖNFELDER, M. 2002: Das spätkeltische Wagengrab von Boé (dép. Lot-et-Garonne). Mainz.
- SCHREIBER, TH. 1894: Die Alexandrische Toreutik. Leipzig.
- SCHULZ, W. 1953: Leuna. Ein germanischer Bestattungsplatz der spätrömischen Kaiserzeit. Berlin.
- SIMONENKO, A. – MARČENKO, I. I. – LIMBERIS, N. 2008: Römische Importe in

- sarmatischen und maiotischen Gräbern zwischen unteren Donau und Kuban. *Archäologie in Eurasien* Bd. 25. Mainz.
- SKLENÁŘ, K. 1989: Archeologické zprávy Mořice Lüssnera z Roudnicka 1866-1868. *Litoměřicko* 24 (1988), 175-193.
- SKLENÁŘ, K. 2005: Biografický slovník českých, moravských a slezských archeologů a jejich spolupracovníků z příbuzných oborů. Praha.
- SKUTIL, J. 1941: Moravské prehistorické výkopy a nálezy. Oddělení moravského pravěku Zemského musea 1933-1936. *Zeitschrift des Mährischen Landesmuseums* NF 1, 139-188.
- SKUTIL, J. 1946: Moravské prehistorické výkopy a nálezy. Oddělení moravského pravěku Zemského musea 1937-1945. *Časopis Zemského musea v Brně* 33, 45-144.
- ŠLIWA, J. 1989: Das Fragment eines Bronzegefäßes aus Weklice. *ArchPol* 40, 111-113.
- SLOVÁK, J. po roce 1892: Inventární kniha. nepublikovaný rukopis. uložena v Muzeu Kroměřížska. Kroměříž.
- SMITH, R. R. R. 1995: *Hellenistic sculpture*. London.
- SPURNÝ, V. 1958: Sídliště z doby stěhování národů v Hulíně. *AR* 10, 630-636.
- STANČO, L. 2004: Dionýsův indický triumf. In: I. Budil – P. Charvát (eds.): *Orientalia Antiqua Nova IV*. Plzeň.
- STARY, P. F. 1991: Reiche Gräber der Zeitenwende beiderseits des Ärmelkanals. *BJb* 191, 85-123.
- STRONG, D. E. 1966: *Greek and Roman Gold and Silver Plate*. London.
- STUHLÍK, S. 1991: Nálezy ze Slovenska ve sbírce muzea ve Žďánicích. *ZbSNM – Arch.* 85-1990, 37ff.
- STUPPERICH, R. 1991: Frühkaiserzeitliche figürliche Bronzen im nordwestlichen Germanien. Ein Überblick. In: *Die römische Okkupation nördlich der Alpen zur Zeit des Augustus* (Aschendorf Münster 1991), 167-184.
- STUPPNER, A. 1984a: KG Drösing. *FÖ* 22 (1983), 285.
- STUPPNER, A. 1984b: KG Ringelsdorf. *FÖ* 22 (1983), 302.
- STUPPNER, A. 1990: KG Bernhardstahl. *FÖ* 28 (1989), 220.
- STUPPNER, A. 1992: KG Drösing. *FÖ* 30 (1991), 281-282.
- SVOBODA, B. 1972: Neuerworbene römische Metallgefäße aus Stráže bei Piešťany. *Archeologica Slovaca Fontes* 11. Bratislava.
- SVOBODA, B. – GONČEV, D. 1956: *Neue Denkmäler antiker Toreutik*. Praha.
- SZABÓ, K. 1984: Balsamaires en bronze provenant de la Pannonie. *AlbaReg* 21, 99-113.
- SZABÓ, K. 1990: Vierzehn Bronzegefäße aus Lagerwerkstatt von Intercisa. In: H. Vetters –

- M. Kandler (Eds.): Akten des 14. Internationalen Limeskongresses 1986 in Carnuntum. Wien. *RLÖ* 36/2, 745-751.
- ŠIMEK, E. 1923: Čechy a Morava za doby římské. Praha.
- ŠIMEK, E. 1953: Velká Germánie Klaudia Ptolemaia. Sv. IV. Brno.
- ŠKORPIL, K. 1912: Grabfund in Balčik. *ÖJH* 15, 101ff.
- TASSINARI, S. 1993: Il Vasellame Bronzeo di Pompei. Roma.
- TEJRAL, J. 1967: K otázce importu bronzových nádob na Moravu ve starší době římské. *PA* 58, 81-134.
- TEJRAL, J. 1968: K otázce postavení Moravy v době kolem přelomu letopočtu. *PA* 59, 488-518.
- TEJRAL, J. 1970a: Počátky doby římské na Moravě z hlediska hrobových nálezů. *ŠZ* 18, 107-185.
- TEJRAL, J. 1970b: Markomanské války a otázka římského dovozu na Moravu po Commodově míru. *AR* 22, 389-411.
- TEJRAL, J. 1971: Příspěvek k datování moravských hrobových nálezů ze sklonku starší doby římské a počátku mladší doby římské. *SIA* 19, 27-93.
- TEJRAL, J. 1977: Die älteste Phase der germanischen Besiedlung zwischen Donau und March. In: Symposium Ausklang der Latne-Zivilization und Anfänge der germanischen Besiedlung im mittleren Donauegebiet. Bratislava. 307-342.
- TEJRAL, J. 1982: Morava na sklonku antiky. Praha.
- TEJRAL, J. 1983: Mähren und die Markomannenkriege. *SIA* 31, 85-120.
- TEJRAL, J. 1985a: Naše země a římské Podunají na počátku doby stěhování národů. *PA*. 76, 308-397.
- TEJRAL, J. 1985b: Spätrömische und völkerwanderungszeitliche Drehscheibenkeramik in Mähren. *Arch. Austriaca* 69, 105-145.
- TEJRAL, J. 1986b: Importe. In: *TIR* 1986, 103-109.
- TEJRAL, J. 1991: Versuch der historisch-kulturellen Auswertung des „Königsgrabes“ von Mušov. In: J. Peška (ed.): Die Königsgruft von Mušov. Germanen und Römer nordlich der mittleren Donau in den ersten zwei nachchristlichen Jahrhunderten. Mikulov, 48-58.
- TEJRAL, J. 1992: Die Probleme der römisch-germanischen Beziehungen unter Berücksichtigung der neuen Forschungsergebnisse im niederösterreichisch-südmährischen Thayaflussgebiet. *BerRGK* 73, 337-469.
- TEJRAL, J. 1995: Zur Frage der frühesten elbegermanischen Machzentren nördlich der mittleren Donau am Beispiel des römischen Importes. In: J. Tejral – K. Pieta – J. Rajtar

- (eds.): Kelten, Germanen, Römern vom Ausklang der Laténe-Zivilization bis zum 2. Jahrhundert im Mitteldonauegebiet. Brno – Nitra, 225-265.
- TEJRAL, J. 1997: Neue Aspekte der frühvölkerwanderungszeitlichen Chronologie im Mitteldonauegebiet. In: J. Tejral – H. Friesinger – M. Kazanski (eds.): Spisy Arch. ústavu AV ČR Brno 8. Neue Beiträge zur Erforschung der Spätantike im mittleren Donauegebiet. Brno, 321-392.
- TEJRAL, J. 1998a: Die Grundprobleme der kaiserzeitlichen Fibelforschung im nordanubischen Raum. In: J. Kunow (ed.): 100 Jahre Fibelformen nach Oscar Almgren Internationale Arbeitstagung 25.-28. Mai 1997 in Kleinmachnow Land Brandenburg 5 (Wünsdorf 1998). Forschungen zur Archäologie im Land Brandenburg 5, 387-398.
- TEJRAL, J. 1998b: Die Besonderheiten der germanischen Siedlungsentwicklung während der Kaiserzeit und der frühen Völkerwanderungszeit in Mähren und ihr Niederschlag im archäologischen Befund. In: A. Leube (ed): Haus und Hof im östlichen Germanien. Universitätsforsch. zur prähistorischen Arch. 50, Schriften zur Archäologie der germanischen und slawischen Frühgesch. 2. Bonn, 181-207.
- TEJRAL, J. 1999a: Zum Stand der archäologischen Forschung über den römischen militärischen Eingriff in Gebieten nördlich Donau. PV 39, (1995-1996), 81-164.
- TEJRAL, J. 1999b: Die Völkerwanderungen des 2. und 3. Jhs und ihr Niederschlag im archäologischen Befund des Mitteldonauegebietes. In: J. Tejral (ed.): Das mitteleuropäische Barbaricum und die Krise der römischen Weltreiches im 3. Jahrhundert. Brno, 137-213.
- TEJRAL, J. 1999c: Archäologisch-kulturelle Entwicklung im nordanubischen Raum am Ende der Spätkaizerzeit und am Anfang der Völkerwanderungszeit. In: J. Tejral - Ch. Pilet - M. Kazanski (eds): Spisy Arch. ústavu AV ČR Brno 13. L'Occident Romain et l'Europe centrale au début de l'époque des Grandes Migrations. Brno, 205-271.
- TEJRAL, J. 2001: Die germanische Silberfibel von Mušov und ihr archäologisch-historisches Umfeld. SIA 49, 203-247.
- TEJRAL, J. 2004: Mušov und Czarnówko-Bemerkungen zu weiträumigen Verbindungen zwischen germanischen Herrschaftszentren. In: H. Friesinger – A. Stuppner (eds.): Zentrum und Peripherie – gesellschaftliche Phänomene in der Frühgeschichte. Wien, 327-387.
- THEMELIS, P. – TOURATSOGLU, J. 1997: The Derveni tombs. Athens.
- TICHÝ, R. 1957: Výzkum na pohřebišti z doby římské u Mikulova. AR 9, 60-64.
- TIR, 1986: TABVLA IMPERII ROMANI: Castra Regina, Vindobona, Carnuntum. Praha.
- TODD, M. 1999: Germáni. Praha.

- TOEPFER, V. 1940: Antike Aussbeserungen an einem Bronzeimer aus dem Rhein bei Speyer. *Germania* 24, 29-31.
- TOPÁL, J. 1993: Roman cemeteries of Aquincum, Pannonia. Budapest.
- TRŇÁČKOVÁ, Z. 1980: Zachraňovací výzkum sídliště z doby římské a slovanské u Mušova (okr. Břeclav). *PV* 1977, 110-111.
- TRŇÁČKOVÁ, Z. 1985: Ein Hortfund von Metallgegenständen aus der späten Kaiserzeit und frühen Völkerwanderungszeit aus Mušov. *PA* 76, 279 – 284.
- URBAN, O. H. 1990: Grabhügel des 1. Nachchristlichen Jahrhunderts rund um den Neusiedlersee. In: H. Vettors – M. Kandler (Eds.): Akten des 14. Internationalen Limeskongresses 1986 in Carnuntum. Wien. *RLÖ* 36/2, 597-602.
- VALACHOVIČ, P. 1998: Správy antických autorov o Slovensku. In: R. Marsina (ed.): *Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov*. Bratislava, 21-33.
- VARSÍK, V. – HANULIAK, M. – KOVÁR, B. 2006: Záchranný výskum v Beckove. *AVANS* 2004, 204-211.
- VÍCH, D. 2007: Českomoravské pomezí v době římské. *Pravěk supplementum* 17, 173-229.
- VOIGT, Th. 1940: Die Germanen des 1. a 2. Jahrhunderts im Mittelbegebiete. *JfMV* 32. Halle.
- VOIGT, T. 1975: Das hermundurische Brandgräberfeld bei Bornitz. Kreis Zeitz. *JfMV* 59, 173-342.
- VÖLLING, Th. 2005: Germanien an der Zeitenwende. *BAR inter. ser.* 1360. Oxford.
- VOSS, H. U. 2006: Hagenow in Mecklenburg – ein frühkaiserzeitlicher Bestattungsplatz und Aspekte der römisch-germanischen Beziehungen. *BerRGK* 86, 2005, 19-59.
- WALDHAUSER, J. – KOŠNAR, L. 1997: Archeologie Germánů v Pojizeří a v Českém ráji. Praha – Mladá Boleslav.
- WEGEWITZ, W. 1986: Bestattungen in importiertem Bronzegergeschirr in den Urnenfriedhöfen der jüngeren vorrömischen Eisen- und der älteren römischen Kaiserzeit im Gebiet beiderseits der Niederelbe. *Hammaburg* 7, 1984-85, 69-132.
- WENSKUS, R. 1961: Stammesbildung und Verfassung. Das Werden der frühmittelalterliche gentes. Köln.
- WERNER, J. 1936: Zur Herkunft und Zeitstellung der hemmoorer Eimer mit gewellten Kanneluren. *BonJb* 140/141, 395-410.
- WERNER, J. 1938: Die römischen Bronzegergeschirdepots des 3. Jahrhunderts und die mitteleuropäische Skelettgräbergruppe. *Marburger Studien*. Darmstadt, 259-267.

- WERNER, J. 1939: Ein Bronzebeimer mit gewellten Kanneluren von Einig. *Germania* 23, 192.
- WERNER, J. 1950: Römische Trinkgefäße in Germanischen Gräbern der Kaiserzeit. In: H. Kirchner (ed.): *Ur- und Frühgeschichte als historische Wissenschaft. Festschrift zum 60. Geburtstag von E. Wahle*. Heidelberg, 168-176.
- WERNER, J. 1954: Die Bronzekanne von Kelheim. *BVBl* 20, 43-73.
- WIELOWIEJSKI, J. 1985: Die spätkeltischen und römischen Bronzegefäße in Polen. *BerRGK* 66, 123-320.
- WIELOWIEJSKI, J. 1988a: Zu den Ursachen des Zuflusses der Bronzegefäße nach Mitteleuropa in der späten vorrömischen Eisenzeit und zu Beginn der römischen Kaiserzeit. *ArchPol* 39, 199-203.
- WIELOWIEJSKI, J. 1988b: Studies of Roman Metal Vessels during the last Decade (1976-85). *ArchPol* 27, 15-67.
- WIELOWIEJSKI, J. 1989: Die römerzeitlichen Silbergefäße in Polen. *BerRGK* 70, 191-241.
- WIELOWIEJSKI, J. 1994: Die römische Bronzegefäße aus Novae (Bulgarien). *Akten der 10. Internationalen Tagung über antike Bronzen. Forsch. Ber. zur Vor- und Frühgeschichte in BadWürt* 45. Stuttgart, 445-446.
- WIELOWIEJSKI, J. 1998: Rzymskie naczynia brązowe z Serbów na Dolnym Śląsku. In: J. Kolendo (ed.): *Nowe znaleziska importów rzymskich z ziem Polski I. Supp. Bd. I. Polska*. CRFB. Warszawa, 128-133.
- WILLERS, H. 1901: *Die römische Bronzebeimer von Hemmoor*. Hannover. Leipzig.
- WILLERS, H. 1907: *Neue Untersuchungen über die römische Bronzeindustrie von Capua und von Niedergermanien besonders auf die Funde aus Deutschland und dem Norden hin*. Hannover. Leipzig.
- WINDL, H. J. 1991: Germanische Funde des ersten und zweiten nachchristlichen Jahrhunderts in Niederösterreich. In: J. Peška (ed.): *Die Königsgruft von Mušov. Germanen und Römer nordlich der mittleren Donau in den ersten zwei nachchristlichen Jahrhunderten*. Mikulov, 17-24.
- ZAHLHAAS, G. 2000: Ein frühkaiserzeitliche Depotfund mit Bronzegefäßen aus Neubeuern in Oberbayern. In: Wamser, L. (ed.): *Die Römer zwischen Alpen und Nordmeer*. Germering-München, 24-26.
- ZAHN, R. 1967: Ein Hellenistischer Silberbecher im Antiquarium der Staatlichen Museen zu Berlin. *JDAI* 82, 1-14.
- ZANKER, P. 1997: *Augustus und die Macht der Bilder*. München.
- ZAVŘEL, P. 2007: *Problematika komunikací doby římské a doby stěhování národů v jižních*

Čechách. In: Droberjar, E. – Chvojka, O. (edd.): Archeologie barbarů 2006. Sborník příspěvků z II. protohistorické konference. Archeologické výzkumy v jižních Čechách suppl. 3. sv. 1. České Budějovice, 269-294.

ZEMAN, T. 1999: Jihovýchodní Morava v době římské I-II. Brno (rkp. diplomové práce na ÚAM na FFMU v Brně).

ZEMAN, T. 2000: Doklady pronikání Římanů na JV Moravu a projevy působení římskoprovinciální kultury na domácí germánské prostředí. Slovácko 42, 123-147.

ZEMAN, T. 2006: Sídliště z pozdní doby římské ve Zlechově. Stav zpracování, východiska a cíle projektu. In: E. Droberjar – M. Lutovský (eds.): Archeologie barbarů 2005. Praha, 451-469.

ŻÓRAWKA, A. 2001: Brązowe naczynie z cmentarzyska kultury wielbarskiej w Sarnakach. pow. łosicki. In: J. Kolendo – A. Bursche (eds.): Polen. Sup. Bd. II. Neue Funde römischer Importe aus Polen II. CRFB. Warszawa, 35-38.

Písemné prameny:

Q. Horatius Flaccus: Satiren und Episteln. Ed. G. T. A. Krüger. Leipzig 1853.

M. Porcius Cato: De agri cvltvra. Ed. A. Mazzarino. Leipzig 1982.

České překlady:

M. Porcius Kato: O zemědělství. Přel. V. Zamarovský. Praha 1959.

Q. Horatius Flaccus: Vavřín a réva. Přel. P. Mertlík. Praha 1972.

C. Tacitus: Z dějin císařského Říma. Přel. V. Bahník. Antická knihovna 31. Praha 1976.

M. Aurelius Antoninus: Hovory k sobě. Přel. R. Kuthan. Antická knihovna 1. Praha 1975.

Issa: Pár much a já. Malý výběr z japonských haiku. Přel. A. Líman. Praha 1996.

Portréty světovládců I. Přel. J. Burian – B. Mouchová. Antická knihovna 47. Praha 1982.

13. SEZNAM ZKRATEK

| | |
|---------------------|---|
| AAKop | Acta Archaeologica København |
| AAHung | Acta Archaeologica Scientiarum Hungaricae Budapest |
| AlbaReg | Alba - Regia |
| AltThür | Alt-Thüringen |
| AnnNMWienA | Annalen des Naturhistorischen Muzeum in Wien |
| Austr | Archaeologia Austriaca |
| ArchPol | Archaeologia Polona Warszawa |
| ArchPolski | Archeologia Polski |
| ArchKorresp | Archäologisches Korrespondenzblatt |
| AR | Archeologické rozhledy |
| AVANS | Archeologické výzkumy a nálezy na Slovensku |
| BerRGK | Bericht der Römisch-Germanischen Kommission |
| BJb | Bonner Jahrbücher |
| BerROB | Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodenmonderzoek in Nederland |
| BVBI | Bayerische Vorgeschichtsblätter |
| CRFB | Corpus der römischen Funde im Europäischen Barbaricum |
| ČMM | Časopis Moravského muzea v Brně |
| ČSPS | Časopis Společnosti přátel starožitností českých |
| DissPan | Dissertationes Pannonicae |
| FolArch | Folia Archaeologica |
| FAM | Fontes Archaeologiae Moraviae |
| FontArchPrag | Fontes Archaeologici Pragenses |
| FÖ | Fundberichte aus Österreich |
| JbRGZM | Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseum Mainz |
| JDAI | Jahrbuch des Deutschen Archäologischen Instituts. Berlin |
| KölnJb | Kölner Jahrbuch für Vor- und Frühgeschichte |
| MAGW | Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft. Wien. |
| ÖJH | Jahreshefte des Österreichischen Archäologischen Instituts in Wien |
| PA | Památky archeologické |
| PV | Přehledy výzkumů |

| | |
|-------------------|---|
| PZ | Praehistorische Zeitschrift |
| SaalburgJb | Saalburg-Jahrbuch |
| SIA | Slovenská archeológia |
| SPFFBU E | Sborník prací Filosofické fakulty brněnské univerzity řada archeologická |
| ŠZ | Študijné zvesti Archeologického ústavu SAV |
| TrZ | Trierer Zeitschrift für Geschichte und Kunst |
| WPZ | Wiener Prähistorische Zeitschrift |
| ZbSNM | Zborník Slovenského národného múzea |

14. SEZNAM VYOBRAZENÍ A MAP

- obr. 1 typologie kotlů podle H. J. Eggerse (EGGERS 1951)
obr. 2 typologie kotlů a věder podle H. J. Eggerse (EGGERS 1951)
obr. 3 typologie situlovitých věder podle H. J. Eggerse (EGGERS 1951)
obr. 4 typologie věder podle H. J. Eggerse (EGGERS 1951)
obr. 5 typologie věder podle H. J. Eggerse (EGGERS 1951)
obr. 6 typologie hemoorských věder podle H. J. Eggerse (EGGERS 1951)
obr. 7 typologie mís podle H. J. Eggerse (EGGERS 1951)
obr. 8 typologie mís podle H. J. Eggerse (EGGERS 1951)
obr. 9 typologie mís podle H. J. Eggerse (EGGERS 1951)
obr. 10 typologie mís, táců a konvic podle H. J. Eggerse (EGGERS 1951)
obr. 11 typologie pánví podle H. J. Eggerse (EGGERS 1951)
obr. 12 typologie pánví, naběraček a cedníků podle H. J. Eggerse (EGGERS 1951)
obr. 13 typologie kotlů nalezených v depotu z Neupotz (KÜNZL 1993)
obr. 14 typologie konvic včetně balsamaria (Ra 84) (RADNÓTI 1938)
obr. 15 typologie konvic (RADNÓTI 1938)
obr. 16 typologie konvic skupiny E 5000 nalezených v Pompejích (TASSINARI 1993)
obr. 17 typologie pánví skupiny G 5000 nalezených v Pompejích (TASSINARI 1993)
obr. 18 typologie konvic skupiny D 1000 nalezených v Pompejích (TASSINARI 1993)
obr. 19 balsamarium typu Szabó 11 (SZABÓ 1984)
obr. 20 Mannersdorf an d. M. výbava hrobu z roku 1988 (LAUERMANN 1994)
obr. 21 bronzové nádoby z mušovského královského hrobu (PEŠKA 2001)
obr. 22 inventář žárového hrobu 2 s fragmenty westlandkého kotle typu E 12 z Mikulova (PEŠKA - TEJRAL 2002)
obr. 23 kování soudkovitých věder (?) (1-3, 5, 6), řetěz s železným očkem kotle typu E 8 nebo NE3 (?) z depotu v Hanfthal (SAUER 1994)
obr. 24 soudkovité vědro ze žárového hrobu v Rebešovicích (1) (PEŠKAŘ 1964), inventář žárového hrobu 19 (2-6) z Pohořelic (ČIŽMÁŘ 1996)
obr. 25 bronzová ucha soudkovitých věder (1-2), ucho konvice E 125 (3), ucho konvice Tass. E5200-E5310, Staré Město - Uherské Hradiště (kresba V. Vokolek)
obr. 26 pánev E 138, Staré Město - Uherské Hradiště (kresba V. Vokolek)
obr. 27 Velatice hrob 6/1943: fragmenty pánve typu E 139 (17), železná ataše soudkovitého vědra (18), zlomky cedníku typu E 160 (19), zlomky ze dvou věder typu E 39-40 (20) (kresba Z. Pernicová)
obr. 28 Velatice hrob 2/1923 a fragmenty nádob z rozrušených hrobů. Rozrušené hroby: jímka naběračky a cedníku typu E 160, 162 (?) (1), zlomky ze soupravy naběračky a cedníku typu E 160 (2-3), hrob 2/1923: bronzové držadlo vědra typu E 39-40 (1), naběračka a cedník typu E 162 (2, 5) (kresba Z. Pernicová)
obr. 29 fragment soudkovitého vědra z Nivnice (1), zlomek držadla naběračky/cedníku E 160, rozrušené hroby Velatice (2), zlomky bronzové nádoby z hrobu 22/1956 z Velatic (3-4) (foto P. Vachut, kresba J. Jílek)
obr. 30 hrob Mušov "U sv. Jana" zlomky soudkovitých věder (1, 3, 5), konvice E 125 (2) (přepřacováno podle Tejral 1992)
obr. 31 Neuruppersdorf, inventář kostrového hrobu: okraj "patery" (2), konvice Ra 71 (6), vědro E 39-40 (7) (TEJRAL 2001)
obr. 32 Mušov "U sv. Jana" depot nalezený v zemnici (obj. 10): vědro typu E 41 (5) (TRŇÁČKOVÁ 1985)
obr. 33 Blučina obj. I depot: vědro typu E 40 (17) (DROBERJAR 1997)

- obr. 34 Nedakonice: bronzové držadlo soudkovitého vědra (1) (foto J. Jílek), Pillichsdorf hrob 1877: železná ataše vědra typu E 39-40 (2) (POLLAK 1980)
- obr. 35 Nopolisy hrob: soudkovité vědro (8) (kresba J. Jílek)
- obr. 36 Zohor žárový hrob 1/2000: soudkovité vědro (1) (ELSCHEK 2002)
- obr. 37 Kietrz hrob 1512: zlomky naběračky a cedníku (20), zlomky soudkovitého vědra (21) (GEDL 2002); Krakovany-Stráže hrob II-1929: vědro typu E 41 (22) (KLČO – KRUPA 2008)
- obr. 38 Velké Hostěrádky hrob 1: soudkovité vědro (9-10) (PEŠKAŘ - LUDIKOVSKÝ 1978)
- obr. 39 Velké Hostěrádky hrob 52: zlomek talíře E 119 (?) (16); hrob 55: zlomky soudkovitého vědra (?) (8-14) (PEŠKAŘ - LUDIKOVSKÝ 1978)
- obr. 40 Mikulov hrob 4: zlomky soudkovitého vědra (1), ucho mísy E 99-100 (2)
- obr. 41 Mikulov, hrob 7: zlomky naběračky (1), hrob 13: zlomky soudkovitého vědra (3), zlomky naběračky (4), hrob 15: zlomky pánve (2)
- obr. 42 Mikulov, hrob 14: zlomky soudkovitého vědra
- obr. 43 Mikulov, hrob 17: zlomky soudkovitého vědra
- obr. 44 Mikulov hrob 18: zlomky plechu (2-3), kostrový hrob 29: železné poutko (4), rozrušené hroby: naběračka E 162 (5-9, 11), soudkovité vědro (10, 12-13)
- obr. 45 Mistelbach Eckesteinandgrube-Galgengrund: zlomky soudkovitého vědra (9-14), ucho mísy E 99-100 (15), hrdlo konvice E 125 (16) (FRIESINGER 1976)
- obr. 46 Mistelbach Eckesteinandgrube-Galgengrund: zlomky pánví (1, 3, 7, 9, 11), zlomky naběraček a cedníků (2, 4-6) (FRIESINGER 1976)
- obr. 47 Mistelbach Eckesteinandgrube-Galgengrund: ucho konvice E 125 (1), dna pánví (2, 3) (FRIESINGER 1976)
- obr. 48 Mistelbach Eckesteinandgrube-Galgengrund: zlomky pánví (1, 2, 3, 5, 6), naběračky a cedníku (4, 7) (FRIESINGER 1976)
- obr. 49 Mistelbach Galgengrund hrob 12: zlomky konvice E 124/125 (?) (1), rozrušené hroby: 4 nožky vědra typu E 26 (4, 7-8, 11), 3 nožky vědra E 24 (3, 6, 12), pyxida (9), hrob 7: zlomek pánve E 138 (14) (MITSCHA-MÄRHEIM 1956; TEJRAL 1977; POLLAK 1980)
- obr. 50 Mistelbach Siechenhaus-Schottengrube kostrový hrob: naběračka E 162 (1) (TEJRAL 1971); Baumgarten an d. March hrob 5: zlomky naběračky E 161 (5, 8), žlábkovaného vědra E 47 (7) (TEJRAL 1999b)
- obr. 51 Mannesdorf a. d. March rozrušené hroby: zlomky pánví (1, 4), neurčité zlomky (3, 5) (LAURMANN 1994), Mannesdorf a. d. March hrob z roku 1930: zlomky pánve E 131 (11, 13-14) (TEJRAL 1977)
- obr. 52 Pánev Tass. G5300 z Pompejí (TASSINARI 1993), pánev E131/Tass. G5300 (?) z Mannesdorfu an der March hrob z roku 1988 (2) (LAUERMAN 1995)
- obr. 53 Rothenseehof žárový hrob 1: ataše a ucho vědra E 25/26 (2), zlomek držadla "patery" (3) (TEJRAL 2001)
- obr. 54 držadla pánví s terčovitě zakončeným držadlem: Kostolná p. D. rozrušené hroby (1), Mistelbach hrob 7 (2), Velatice hrob 6/1943 (3), Láb žárový hrob (4), Drásov žárový hrob (5), Křižoviany n. Dudváhom (6) (TEJRAL 1967)
- obr. 55 Ladná kostrový hrob (?): pánev E 140/142 (1) (TEJRAL 1967), Blučina kostrový hrob/sídlíštní nález (?): pánev E 140/142 (2) (foto J. Jílek)
- obr. 56 Drásov žárový hrob: pánev E 140/142 (1) (TEJRAL 1977), Hanfthal depot: pánev E 144 (2) (SAUER 1994)
- obr. 57 Břeclav žárový hrob: zlomky pánve E 140/142 (1,10), zlomky cedníku a naběračky (3, 7) (TEJRAL 1970a; foto J. Jílek)
- obr. 58 Schwechat rozrušený hrob: ataše a držadlo vědra E 24 (KÜNZL 1997)

obr. 59 Schwechat rozrušený hrob: ataše a držadlo vědra E 24 (KÜNZL 1997) obr. 60 Schwechat rozrušený hrob: Ag simpulum (1), nožka vědra E 24 (2), jímka pánve E 151 (3) (KÜNZL 1997)

obr. 61 ataše věder typu E 24, varianta Schwechat/Dobřichov-Pičhora: Schwechat (1), Dobřichov-Pičhora hrob 146 (KÜNZL 1997; PÍČ 1905; DROBERJAR 1999)

obr. 62 Mušov královský hrob: ataše E 24 (PEŠKA – TEJRAL 2002)

obr. 63: ataše a držadla věder E 25/26: Vysoká p. M. (1, 3), Měnín (2), Rothenseehof (4) (TEJRAL 1967; 2001)

obr. 64 nálezy získané pomocí detektoru kovů: Josefov, maskovitá ataše typu Dollerup C-D (1) Chlupice, maskovitá ataše typu Dollerup A (2) (kresba A. Radvanová, foto V. Maryška) obr. 65 vědra E 27: Mušov královský hrob (1), Hagenow hrob 1/1995 (2-4) (TEJRAL 2004)

obr. 66 Czarnówko kostrový hrob 430, vědro E 28 (TEJRAL 2004)

obr. 67 Zohor tabelární přehled nálezů z kostrových hrobů (ELSCHEK 2002)

obr. 68 Zohor – depot, nálezy ze sídliště a z rozrušených hrobů, sídliště: držadlo mísy E 99-100 (7), rozrušené hroby: ataše E 27/28 (9) (ELSCHEK 2002)

obr. 69 Zohor – depot (ELSCHEK 2002)

obr. 70 bronzové nádoby z kostrového hrobu z Vysoké p. M. (TEJRAL 1967)

obr. 71 bronzové nádoby z hrobů v Zohoru: kostrový hrob 5 (1-3, 5-10), kostrový hrob 3 (4) (TEJRAL 1967)

obr. 72 Šitbořice hrob 6: zlomky vědra typu E 44 (9) (DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993)

obr. 73 Šitbořice hrob 8: zlomek pánve E 142-144 (?) (4), ataše vědra E 27/28 (5) (DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993)

obr. 74 Šitbořice hrob 12: zlomky naběračky/cedníku E 160/161 (4-5, 7), hrob 10: zlomky naběračky/cedníku E 160/161 (13) (DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993)

obr. 75 Šitbořice hrob 19: soudkovité vědro (6) (DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993)

obr. 76 Šitbořice hrob 20: zlomky naběračky a cedníku E 160/161 (7-9, 11), fragmenty vědra typu E 39-40 (10) (DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993)

obr. 77 Šitbořice rozrušené hroby: zlomky E 160/161 (1-4), nožka E 26 (?) (7), zlomek držadla žlábkovaného vědra (9), ataše soudkovitého vědra (24) (DROBERJAR – KAZDOVÁ 1993)

obr. 78 Šitbořice rozrušené hroby: zlomky E 160/161 (1, 3), nožka E 26 (?) (4), zlomek držadla žlábkovaného vědra (6), zlomek zakončení držadla vědra E 25/26 nebo E 27/28, fragment maskovité ataše (?) (7) (foto J. Jílek)

obr. 79 Vracov žárový hrob: fragment naběračky (11,12) (TEJRAL 1977, foto J. Jílek)

obr. 80 Bučovice žárový hrob: zlomky vědra E 44-Gile (foto J. Jílek)

obr. 81 Zlomky blíže neurčitelných bronzových nádob: Jevíčko-Předměstí (1) (VÍCH 2007), Dubňany (4), Krhovice (5), zlomky naběraček: Nedakonice hrob II-1935 (2), Měnín E 160 E 162 (?) (4), zlomek ucha konvice E 125 (?): Havřice (6) (kresba A. Radvanová, foto J. Jílek, P. Vachut)

obr. 82 Horní Dunajovice: konvice typu Bolla 1b (1), miska s dvojitými stěnami (2), štítové puklice (3-4) (DOSTÁL 1960)

obr. 83 Žarovice-Hamry: odlitek balsamaria (1), balsamarium (2), kolínkovitá spona (3) (kresba A. Radvanová, foto P. Fojtík)

obr. 84 Schallemmersdorf náhodný nález-depot: ucho džbánu Ra 77 (1), Ucho džbánu s ataší ve formě boty (2), Moravský Krumlov náhodný nález: ucho konvice typu D1110/D2111c (3) (TEJRAL 1967; FARKA – MELZER 1988)

obr. 85 Bernhardsthal – naběračka/cedník E 161 (1) (ADLER 1995), naběračka/cedník E 162 (2) (STUPPNER 1990), Drösing – zlomek pánve (3) (STUPPNER 1992), ucho

balsamaria Ra 84 (4) (STUPPNER 1984a), ucho konvice/džbánu (5) (LAURMANN 1996), nožka vědra E 26 (?) (6) (NEBEHAY – STUPPNER 1990), fragment dna pánve (7) (NEBEHAY – STUPPNER 1990), Niederleis - zlomek cedníku (8), Oberleis - zlomek cedníku (9) (POLLAK 1980), Paltendorf (10) (ADLER – SCHUPPLER 1991) obr. 86 Paltendorf – ataše mísy E 83 (1) (ADLER – SCHUPPLER 1991), Ernzersfeld – ataše mísy E 83 (2) (KARL – KARL 2003), Vrbasovo muzeum Ždánice – ataše mísy E 83 (3) (STUHLÍK 1991), Waltersdorf – ataše vědra E 27/28 (4) (ADLER – NOWAK – SCHUPPLER 1988), Ringelsdorf – nožka vědra E 26 (?) (5) (STUPPNER 1984b), Drösing – ataše mísy E 92 (6) (NEBEHAY 1983), Mušov královský hrob – poutko (7) (PEŠKA – TEJRAL 2002)

obr. 87 Mušov královský hrob – honosný kotel (1) (PEŠKA – TEJRAL 2002), Czarnówko hrob 430 – honosný kotel (2) (RUDNICKA – MAČZYŃSKA 2002)

obr. 88 Muzeum Kroměřížska: pánev s rukojetí s veslovitě se rozšiřujícím koncem (1), kotel typu Debelt (2) (kresba S. Plchová)

obr. 89 Muzeum Kroměřížska: Konev tvarově blízká typu Castoldi II.b (kresba S. Plchová)

obr. 90 kovové nálezy fázi B1b a B1c podle J. Tejrala (TEJRAL 1983) obr. 91 přehled typů bronzových nádob v jednotlivých chronologických obdobích na Moravě

obr. 92 přehled typů bronzových nádob v jednotlivých chronologických obdobích na území naddunajské část Dolního Rakouska

map. 1 rozšíření bronzových nádob na sledovaném území – čísla lokalit odpovídají číslování v katalogu

map. 2 Zahorie – jedno z center kvádského osídlení na JZ. Slovensku (ELSCHEK 2002)

map. 3 rozšíření bronzových nádob stupně B2/C1, legenda: kolečko s bílým okrajem - žlábkované vědra, plná kolečka - ostatní nádoby (TEJRAL 2004)

map. 4 rozšíření bronzových nádob řazených do p.T.-C. období (14-54 n. l.)

map. 5 rozšíření bronzových nádob řazených do N.-F. období (54-96/100 n. l.)

map. 6 rozšíření bronzových nádob řazených do p.A. období (161-200 n. l.)

15. SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

p.T.-C. období: období pozdně tiberiovské-claudiovské
N.-F. období: období neronsko-fláviovské
T.-H.-čA. období: období traianovsko-hadrianské a časně antoninské
pozdA. období: období pozdně antoninské
m.-pdř.-č.dsn.: mladší – pozdní doba římská a počátek stěhování národů
pol.: polovina
stol.: století
n. l.: našeho letopočtu
p. K.: po Kristu

16. OBRAZOVÁ PŘÍLOHA